Titulli i origjinalit turqisht:

Kur'ân-ı Kerîm Işığında Nebîler Silsilesi

Hazret-i Muhammed Mustafâ
- Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem -
- 1 -
(Mekke Devri)

Osman Nûri TOPBAŞ

E përktheu nga origjinali:
Mithat Hoxha
Stamboll 2005

PROGRESI sh.p.k.
Adresa: L: Vasil Shanto Rr: Çajupi
Shkodër / Shqipëri
Tel: +355 (0) 69 20 76768
DESIGN: RASIM SHAKIROV / BLEDAR XAMA

Osman Nuri TOPBASH

Vargu i profetëve nën dritën e Kur'anit

Hz. Muhammed Mustafa

(Mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi Të!)

- 1 -

Përkthyes:
MITHAT HOXHA

Allahu i Lartë urdhëron:

وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ

"(O i Dërguar!) **Pa dyshim, ti qëndron mbi një moral të lartë!"** (el-Kalem, 4)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً

"(O besimtarë!) **Ju keni në të Dërguarin e Allahut shembullin më të lartë për ata që shpresojnë të takohen me Allahun dhe ditën e ringjalljes si dhe për ata që e përmendin shumë Allahun!"** (el-Ahzab, 21)

إِنَّ اللَّهَ وَمَلائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً

"Pa dyshim, Allahu dhe engjëjt e Tij e kujtojnë me paqe dhe mëshirë të Dërguarin. O ju që keni besuar! Lutuni edhe ju për paqë e mëshirë për të dhe përshëndeteni me bindje të plotë!" (el-Ahzab, 56)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"... Ç't'ju japë i Dërguari, atë merreni dhe, ç't'ju ndalojë, asaj përmbajuni dhe kini frikë Allahun se ndëshkimi i Tij është shumë i ashpër!" (el-Hashr, 7)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلاَ تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

"O besimtarë, bindiuni Allahut dhe bindiuni të Dërguarit që punët të mos ju shkojnë kot!" (Muhammed, 33)

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاء وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً

"Ata që u binden Allahut dhe të Dërguarit, do të jenë së bashku me ata që u ka dhënë Allahu të mira: me pejgamberët, besnikët, dëshmorët dhe të urtët. Ç'miq të mirë që janë ata!" (en-Nisa, 69)

أَلَمْ يَعْلَمُواْ أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِداً فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ

"A nuk e ditën ata se atij që i del kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij, i është caktuar zjarri i xhehennemit ku do të mbetet përgjithmonë? Ja, ky është poshtërimi më i rëndë!" (et-Tevbe, 63)

Hz. Muhammedi (s.a.s.) porosit:

"Sigurisht, unë jam dërguar për të plotësuar moralin e bukur!" (*Muvatta*, Husnu'l-Huluk, 8).

"Përveç asaj pjese të njerëzve dhe xhindve që kundërshtojnë, të gjitha qeniet në qiej e në tokë e dinë se unë jam i Dërguari i Allahut!" (Ahmed b. Hanbel, *Musned*, III, 310).

"Po ju le juve dy gjëra që, për sa kohë të kapeni fort pas tyre, kurrsesi s'keni për ta shmangur udhën: librin e Allahut, ***Kur'anin****, dhe* ***Sunnetin*** *e të Dërguarit të Tij!"* (*Muvvata*, Kader, 3).

Nga poeti Mevlana Xhelaleddin Rumi:

"Për sa kohë që ky shpirt të jetë në këtë trup, shërbëtor i Kur'anit jam, skllav i Tij; dhe i rrugës së Muhammedit jam, dheu i saj...

Dhe jam i zemëruar edhe me atë që u shton këtyre fjalëve të tjera fjalë, edhe me fjalët e tij!.."

PARATHENIE

HAZRETI
MUHAMMED MUSTAFA

- paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! -

Hallka e parë dhe e fundit e vargut të profetëve, zotëria i të dy botëve, profeti i njerëzve dhe xhindve, imami i imamëve, drita e ekzistencës, profeti i dërguar si mëshirë për botët.

Ngaqë Drita Muhammediane është shkaku i të gjithë krijesës, në të vërtetë, është e pamundur të shprehet ashtu siç duhet brenda disa rreshtash të varfër jeta e veçantë dhe e zgjedhur e Hz. Muhammedit (s.a.s.), i cili e pati jetuar atë në atë mënyrë që të bëhej i denjë për t'u quajtur nga Zoti "**i Dashuri Im**"! Ndërkaq, përpjekja e kujtdo, me aq sa ka mundësi, për ta treguar dhe kuptuar atë, ka dobi të panumërta. Ja, pra, duke pasur parasysh për sa më sipër, për ne është nderi më i madh që, me çka kemi mundur të shkruajmë, qoftë kjo edhe sa një thërrime, të marrim edhe ne pjesën tonë nga personaliteti shembullor i Hz. Muhammedit (s.a.s.), të pajisemi edhe ne me moralin e tij të lartë, ndryshe, as që na shkon mendja të pretendojmë për ta kuptuar dhe treguar atë denjësisht. Ashtu siç ndodh që, po të shpohet me gjilpërë mbulesa e zezë e patejdukshme e një llambe drite, prej vrimës shpërthen jashtë një rreze drite, edhe fjalët tona kështu duhen kuptuar dhe vlerësuar përballë të vërtetës madhështore të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Krijuesi i Lartë i Gjithësisë thotë:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً

"Pa dyshim, Allahu dhe engjëjt e Tij e kujtojnë me paqe dhe mëshirë të Dërguarin. O ju që keni besuar! Lutuni edhe ju për paqe e mëshirë për të dhe përshëndeteni me bindje të plotë!" (el-Ahzab, 56)

Si dhe: لَعَمْرُكَ **"Betohem në jetën tënde, se..."** (el-Hixhr, 72)

Prandaj, është krejt e pamundur që, me mundësitë e kufizuara të fjalëve, të kuptohet dhe rroket tërësisht virtyti dhe përsosmëria e Mbretit të Profetëve të cilin Krijuesi i Lartë e përshëndet bashkë me engjëjt e panumërt dhe ia lartëson vlerën duke u shprehur si në ajetin më sipër.

Vargjet në vijim të panegjirikut të ndjeshëm ku poeti i madh i letërsisë së Divanit, Sheh Galibi, shpreh dashurinë dhe respektin për Profetin (s.a.s.), e pohojnë bukur këtë të vërtetë:

Mbret i profetëve, sundimtar i përlavdëruar je, imzot!
Për të pashpresët, pasuri e pashtershme je, imzot!
I mbështetur me dekretin "Betohem në jetën tënde",[1]
Në lartësinë hyjnore i parë je, imzot!
Ti je Ahmed, Mahmud dhe Muhammed, imzot,
Nga Zoti për ne mbret, imzot!

Vlera e Profetit (s.a.s.) në lartësinë e Allahut është aq e lartë, saqë bindjen ndaj të Dashurit të Tij, Allahu e ka quajtur bindje ndaj Vetes, mungesën më të vogël të respektit ndaj Profetit, Allahu e ka bërë shkak të zhvlerësimit të punëve të mira dhe adhurimeve të personit dhe, madhërimin e tij, e ka bërë provë të devocionit të zemrave. Përmendjen e Profetit në mënyrë të papërshtatshme Allahu e ka konsideruar injorancë të madhe. Allahu ka thënë se, duke i sjellë Profetit shpesh salat dhe selam (duke u lutur për mëshirë e paqe për të dhe duke e përshëndetur

1 Në origjinal: «le amruk». Përkthyesi

atë), asnjëherë nuk duhet ta nxjerrim atë nga zemra dhe kujtesa. Madje na ka kërkuar që në namaz, në lutjen Tahijjat, ta përshëndesim Profetin me selam duke thënë:

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

(Esselamu alejke ejjuhennebiju ve rahmetullahi ve berekatuhu).

Megjithëse përshëndetja e një njeriu tjetër gjatë namazit ia prish namazin personit, Allahu i Lartë e ka bërë selamin për të Dërguarin e Tij element (rukn) vaxhib (të domosdoshëm)[2] të namazit.

Imam Gazaliu thotë kështu:

"Në ndenjjen e namazit, mbaje në zemër personalitetin e lartë të Profetit dhe thuaj: "Esselamu alejke ejjuhennebiju ve rahmetullahi ve berekatuhu!" Të jesh i sigurt se përshëndetja jote arrin te i Dërguari i Allahut, i cili të përgjigjet ty edhe më mirë!" (*Ihjau Ulumi'd-Din*, I, 224)

Edhe Halid Bagdadi, në letrën e katërt të veprës së tij, *Mektubat* (Letrat), citon këto fjalë nga Allame Shihab Ibni Haxher el-Mekkiu:

"Në shprehjen *es-selamu alejke* të lutjes *Tahijjat* që këndohet në namaz, i drejtohet Profetit. Duket sikur me këtë, Allahu i Lartë e njofton Profetin për ummetin, bashkësinë e tij, që fal namaz, në mënyrë që Profeti të ndodhet pranë tyre dhe, pastaj, në ditën e kiametit, të dëshmojë në favor të tyre duke sjellë si provë aktin më të virtytshëm të tyre. Veç kësaj, kujtimi i pranisë së tij shpirtërore bëhet pretekst për shtimin e përshpirtshmërisë në zemër.[3]

2 Në përgjithësi, sqarimet në kllapa në tekst janë të përkthyesit. (Shën. i përkth.)

3 *Mektubat-ı Mevlana Halid*, f. 118; *Risaletu'r-Rabita* (në shtojcën *Reshahat* të Mevlana Safijjuddin, f. 225-226).

Eshtë e qartë vështirësia e njohjes me të drejtë dhe e përshkrimit të Profetit (s.a.s.), grada e të cilit është kaq e lartë. Edhe ne kërkojmë nderin e qëllimit dhe zellit për t'u dhënë vlerë vetëm me përmendjen e emrit të tij të bekuar fjalëve tona në këtë diskutim, e vërteta e të cilit mund të hapet me pafundësinë e heshtjes. Prandaj u lutemi lexuesve tanë të shtrenjtë që fjalët tona t'i vlerësojnë në kuadrin e këtij pohimi dobësie!

Sigurisht, ashtu si në njohjen denjësisht të tij, edhe në përshkrimin dhe shprehjen e saktë të tij, gjuhët janë absolutisht të dobëta. Ai është një botë drite dhe enigmash të pafundme të njohur në raport me sinqeritetin dhe intensitetin e dashurisë dhe respektit të ndjerë për të. Për pohimet dhe shprehjet tona eventuale me zellin e njohjes së konstitucionit dhe sjelljeve të tij të bekuara, lusim favorin dhe ndihmën e Allahut bujar!

Selefi salihinët janë lutur kështu:

"Zoti ynë! Nëse do t'i falje vetëm robtë e bindur, te kush do të shkonin për t'u strehuar mëkatarët? Zoti ynë! Nëse do t'i mëshirosh vetëm robtë e devotshëm, nga kush të kërkojnë ndihmë mëkatarët?"[4]

Edhe ne, duke marrë guximin ta përshkruajmë jetën e bekuar të Krenarisë së Përjetshme të Gjithësisë, Hz. Muhammed Mustafait (s.a.s.), brenda mundësive të kufizuara të fjalëve, si rrjedhojë e të metave tona eventuale në lidhje me etikën dhe delikatesën e shprehjes për shkak të dobësisë sonë, strehohemi në detin e gjerë të faljes së Zotit tonë!

Zoti ynë! Për hir të respektit për figurën e ndritur të Krenarisë së Përjetshme të Gjithësisë, Hz. Muhammed Mustafait (s.a.s.), falna ne! Amin, ashtu qoftë!

❁

Lexues të shtrenjtë!

Libri ynë i shkruar dhe i paraqitur më parë në katër vëllime me titullin e përbashkët *Vargu i profetëve*, u zgjerua dhe u përgatit

4 Bejhaki, *Shuabu'l-Iman*, II, 26; Gazali, *Ihja*, I, 338.

sërish për shtyp. Në atë tetralogji, jeta e profetëve para profetit Muhammed (s.a.s.) u paraqit në tre vëllimet e para. Dhe tani, jeta e profetit tonë, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) që në botimin e parë përbënte vëllimin e katërt, u përgatit në dy vëllime të veçanta, nga të cilët, i pari, mbi periudhën e Mekës dhe i dyti, mbi periudhën e Medinës.

Për zellin e sinqertë të treguar në zgjedhjen dhe shqyrtimin e kujdesshëm të burimeve të hadithit dhe atyre bibliografike gjatë zgjerimit dhe rishikimit të këtyre dy vëllimeve, Murat Kaja dhe vëllezërit e tjerë akademicienë i falenderoj dhe lutem që Zoti t'ua pranojë këtë shërbim si një sadaka me veprim të vazhdueshëm! Veçanërisht i kujtoj me mëshirë autorët e veprave nga të cilat përfituam dhe i lutem Zotit t'u japë falje dhe pozita të larta!

Ve minallahi't-tevfik!

Suksesi vjen prej Allahut!

Osman Nuri TOPBASH

Yskydar, janar 2005

HYRJE

Rëndësia e biografisë profetike[5] të Hz. Muhammedit (s.a.s.) në kuptimin dhe përjetimin e Islamit

Janë shumë faktorë që ndikojnë mbi mësimin dhe edukimin e njeriut qysh nga lindja. Më së pari, në çdo specifikë, njeriu ka nevojë për një personalitet shembullor dhe udhëzues, sepse njeriu i mëson gjuhën, fenë, vetitë morale, shprehitë, etj., si dhe i sendërton të gjitha idetë, bindjet dhe veprimet që i japin formë jetës, sipas modeleve të ofruar atij dhe me anë të mbresave të marra prej tyre. Në përgjithësi, kjo çështje qëndron kështu pavarësisht nga disa përjashtime të vogla.

Për shembull, fëmija mëson atë gjuhë që flasin prindërit e tij. Më pas, me anë të modeleve të marrë prej tij si shembull, mund të mësojë edhe një gjuhë të dytë, të tretë, e kështu, me radhë.

Prirja e imitimit që ndodhet tek njeriu në mënyrë të bashkëlindur, është njëri prej faktorëve më të rëndësishëm që ia formësojnë personalitetin. Prandaj, edhe edukimi i njeriut s'është gjë tjetër veç orientimi i tij për të imituar modelet pozitive ose negative. Kështu, njeriu merr ndikime të ndryshme nga prindërit në duar të të cilëve rritet, nga mjedisi familjar dhe, më në fund, nga mjedisi ku jeton, dhe futet në shoqëri si një personalitet pozitiv ose negativ.

Ndërkaq, ndërsa mësimi nga njeriu i gjuhës që flet dhe i specifikave të tjera formale të ngjashme, në përgjithësi nuk përbëjnë ndonjë problem të madh, në formësimin e botës së tij besimore, morale e shpirtërore shfaqen pengesa të mëdha e serioze. Dy pengesat e mëdha, si **nefsi** (fryma, vetvetja, egoja) dhe **djalli** që vullneti hyjnor ia ka dhënë njeriut me qëllim prove dhe që kurrë nuk e braktisin njeriun, shpesh bëhen shkak që në imitimin dhe

5 Në origjinal: Sijer-i nebi. Përkthyesi.

praktikimin e këtyre lloj vlerave e virtyteve, njeriu të tregojë prirje në kahje negative. Prandaj, bota moralo-shpirtërore e njeriut duhet të formohet nga profetët dhe miqtë e Zotit, të cilët janë personalitete të lartë e të përkryer. Në të kundërt, njeriu nuk e tregon dot lehtë mençurinë dhe aftësinë për ta ruajtur veten nga rrëshqitja në indiferentizëm, perversitet dhe kundërshtim, për rrjedhojë, nuk e pengon dot shndërrimin e lumturisë së përjetshme të tij në një disfatë të hidhur!

Nisur nga kjo, njeriu është nevojtar gjithmonë për udhëzues me shpirt të ndjeshëm. Gjithashtu, është për këtë arsye që njerëzit jepen pas personave që i kanë pranuar si udhëzues e prijës - pozitivë apo negativë - dhe përpiqen me sa të kenë mundësi t'i imitojnë personat që admirojnë. Ç'shpërdorim dhe falimentim njerëzor i tmerrshëm është sot gjendja e atyre që e hedhin në rrezik veten dhe lumturinë e përjetshme duke marrë për shembull, me qëllim për t'u bërë si ta, një sërë personash të rënë poshtë si personalitet dhe në mjerim moralo-shpirtëror! Ky vetëmashtrim tmerrues s'është gjë tjetër veçse dëmtim i fronit të zemrës të mbetur, në të vërtetë, bosh, duke ua ofruar për ta mbushur njerëzve të padenjë.

Poeti Mevlana (k.s.) e shpreh kështu në mënyrë figurative këtë gjendje të çuditshme për të ardhur keq të njeriut:

"Nuk është çudi që qengji të ikë prej ujkut, sepse ujku është armiku dhe gjahtari i qengjit. E çuditshme do të ishte që qengji t'ia jepte zemrën ujkut!"

Ja, pra, me qëllim që në këtë botë të përkohshme prove të mos biem në një fatkeqësi të përjetshme duke ia dhënë zemrën ujkut, duhet ta ndjekim me dashuri dhe afërsi profetin tonë, kryeprofetin dhe zotërinë e gjithësisë, Hz. Muhammed Mustafanë (s.a.s.), të cilin Zoti ynë na e ka paraqitur si **personalitet shembullor**[6]. Ne duhet ta bëjmë Atë mbretin e vetëm të fronit tonë të zemrës

6 Në origjinal: usve-i hasene. Përkthyesi.

dhe prijës e udhëzues të jetës sonë. Sepse neve na është bërë farz (detyrim) ta duam atë.[7] Allahu ka urdhëruar në Kur'an:

اَلنَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

"Në sytë e besimtarëve, Profeti vjen para jetës së tyre..." (el-Ahzab, 6) Ai është më i afërt dhe më i parë për ne se jeta jonë!

Në hadithin profetik, afërsia ndaj të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) është përmendur si kusht i besimit të vërtetë:

"Betohem në Allahun që ka jetën time në dorë se gjersa unë të mos jem për cilindo nga ju më i dashur se nëna, babai, fëmijët dhe të gjithë njerëzit, ju nuk mund të keni besuar në kuptimin e vërtetë të fjalës!" (Buhari, *Iman*, 8)

Kurse në një hadith tjetër profetik, pas njoftimit se ëmbëlsinë e besimit mund ta shijojë vetëm njeriu që bart tri cilësi të posaçme, është deklaruar se në krye të tyre vjen *"dashuria për Allahun dhe Profetin para çdo gjëje"*.[8]

Rrëfimi i mëposhtëm i Abdullah bin Hishamit është shumë kuptimplotë për sa i përket faktit që tregon se në ç'nivel duhet të jetë afërsia dhe dashuria për të Dërguarin e Allahut:

"Një herë, ndodheshim bashkë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). I Dërguari i Allahut ia kishte marrë dorën Hz. Omerit në grusht dhe po rrinte ashtu. Një çast dhe Omeri (r.a.) i tha duke ia shprehur dashurinë:

"O i Dërguari i Allahut! Ti je më i dashur për mua se gjithçka me përjashtim të jetës sime!"

Si përgjigje për këtë fjalë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

"Jo, unë duhet të jem më i dashur për ty se jeta jote!"

Hz. Omeri (r.a.) e ndryshoi fjalën menjëherë:

7 Shih. et-Tevbe, 24.
8 Shih. Buhari, *Iman*, 9, 14; Muslim, *Iman*, 67.

"Atëherë, unë të dua ty më shumë se jetën time, o i Dërguari i Allahut!"

Pas kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u shpreh kështu:

"Ja, tani po!" (Buhari, *Ejman*, 3)

Kushti dhe fryti i parë i dashurisë është të mos e harrosh atë që do, t'i ndodhesh pranë atij në fjalë, vepra, gjendje dhe mendime. Për të pasur një zemër plot dashuri për Profetin, para së gjithash duhet mësuar me të gjitha hollësitë sunneti i tij për ta reflektuar atë përmes ndjenjash të thella në qëndrimet dhe sjelljet.

Pa u njohur jeta e tij, pa u stolisur zemrat me dashurinë për të, jetesa muslimane është e pamundur të bëhet siç duhet. Realizimi i kësaj, në përfundim të njohjes kompetente të biografisë profetike, varet nga përftimi i ndjeshmërisë dhe thellësisë ndjesore. Eshtë e pamundur ta jetosh dashurinë e vërtetë për të pa e njohur atë, të arrish besimin e vërtetë pa arritur përsosmëri në aferisinë ndaj tij. Edhe arritja e dashurisë për Allahun varet nga lidhja pas tij. Ja, për këtë shkak është përqëndruar i Dërguari i Allahut (s.a.s.) me kaq pedantizëm mbi çështjen e dashurisë ndaj tij dhe ka ndjerë me këmbëngulje nevojën për të trajtuar hollësi të kësaj dashurie.

Figura e Hz. Muhammed Mustafait (s.a.s.), kreut të profetëve, është si një det i gjerë. Sipas një rivajeti (rrëfimi), ai ka zotëruar më tepër se tërësia e tipareve dalluese të njohura e të panjohura të mëse 124 mijë profetëve të ardhur para tij, ka arritur në kulmin e moralit dhe të cilësive të bukura. Ai është dërguar si "profet i kohës së fundit të njerëzimit" për t'u bërë një personalitet shembullor që, përveç arritjeve të njerëzimit për sa i përket mendimit dhe mënyrës së jetesës gjer në kohë të vet, të përballojë edhe nevojat eventuale të njerëzimit gjer në kiamet. Ai është "Hatemu'n-Nebijjin", "i Fundmi i Profetëve"!

I vetmi profet, madje i vetmi njeri në histori, jeta e të cilit është e njohur dhe e shënuar gjer në imtësitë më të vogla, është profeti ynë, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.). Nga përsosmëritë e sjelljeve të vargut të profetëve, të cilat mund të përbëjnë modele

për njerëzimin për t'u kthyer drejt të Vërtetës (Zotit) dhe të mirës, janë përcjellë gjer në ditët tona vetëm një numër i caktuar kujtimesh. Kurse të gjitha aktet dhe veprimet e Profetit të Kohës së Fundit (s.a.s.), nga më të thjeshtat gjer te më të komplikuarat dhe më të përsosurat, të gjitha fjalët si dhe bota e zemrës me aq sa ç'është reflektuar në shprehje, janë ndjekur çast për çast dhe janë regjistruar në histori në formën e një tabele nderi. Për më tepër, këtyre, si një favor i madh i Allahut, u është dhënë merita për t'iu përcjellë tërë njerëzimit qysh shumë shekuj më parë gjer në kiamet.

Ja, pra, ajo që e ka lartësuar moralin islam nga teoria në praktikë dhe që e ka bërë epror ndaj sistemeve morale të tjera, është fakti që, duke i shënuar me ekzaktësi dhe korrektesë kriteret e jetës së bekuar të Profetit, domethënë, qëndrimet dhe sjelljet shembullore të tij, nën emërtimin "aktet profetike", janë ruajtur saktësisht gjatë gjithë historisë dhe përcjellë gjer në ditët tona.

Si njerëz që jemi, ne, krahas pajisjes me veti morale të larta, si falenderimi, dorëzimi, pajtimi me kaderin, durimi ndaj të këqijave, vendosmëria, qëndresa, sakrifica, kënaqja me pak, pasuria e ndjenjave, vetëmohimi, bujaria dhe thjeshtësia, me qëllim për t'u mbrojtur nga ngatërresat përballë të gjitha llojeve të shqetësimeve, fatkeqësive dhe të papriturave, jemi të detyruar të mos e humbim ekuilibrin përballë baticë-zbaticave dhe furtunave të ngjarjeve. Më i madhi prijës i përkryer që Zoti ia ka dhuruar njerëzimit për t'iu bërë një model i përkryer në të gjitha këto çështje, është Profeti ynë (s.a.s.) me jetën e tij të pastër, të brishtë, të kthjellët e shembullore.

Duke e marrë Profetin (s.a.s.) nga "fëmijëria prej jetimi", si pozita më e ulët e shoqërisë njerëzore për sa i përket dobësisë, e duke e kaluar nëpër të gjitha etapat e jetës, Zoti e ngjiti atë në pikën më të lartë për sa i përket fuqisë dhe kompetencës, në profetësi dhe në drejtimin e shtetit. Periudhat që kaloi Profeti gjatë gjithë jetës shpalosin shumë modele sjelljesh ideale për çdo lloj shfaqjesh baticë-zbaticash në jetën e njeriut. Prandaj, jeta e tij përbën për të gjithë njerëzit - pavarësisht nga shkalla dhe gjendja

ku ndodhen - një shembull praktik, konkret dhe të përkryer që mund ta imitojnë në raport me fuqitë dhe mundësitë e veta. Pra, Islami është vënë në fushën e zbatimit në jetën e bekuar të të Dërguarit të Allahut me qëllim që të jetë lehtësisht i kuptueshëm për njeriun e çdo niveli.

Detyra që na bie ne përballë kësaj bujarie të pafund të Zotit, është të bëjmë përpjekje që, me një zemër plot frymë shpirtërore, ta mësojmë, jetojmë dhe t'ua mësojmë edhe të tjerëve në mënyrën më të bukur jetën e pastër e të bekuar të Profetit, pra, biografinë profetike.

Duhet ta pohojmë edhe këtë që është tejet e rëndësishme dhe e domoshme jo vetëm të dimë se Profeti (s.a.s.) është për ne i vetmi shembull dhe udhërrëfyes, por edhe të dimë se si duhet të jetë kriteri ynë në marrjen e tij si shembull, sepse qëndrimet dhe sjelljet e tij përbëhen prej dy kategorish:

1) Qëndrimet dhe sjelljet e posaçme vetëm për të.

Për shembull, kalimi i netëve me namaz gjer në enjtjen e këmbëve si një praktikë e vazhdueshme dhe jo e rrallë, agjërimi pa ngrënë iftar, dhurimi, përveç sasisë së veçuar për pagimin e borxheve, i çdo pasurie sikur të ishte ajo edhe ar sa mali Uhud, moslënia e trashëgimisë, ndalimi i pranimit të zeqatit dhe sadakasë gjer në kiamet për personin e vet dhe familjen, etj.

Prandaj, megjithëse u thoshte njerëzve, *"Unë jam vetëm një njeri si ju..."* (Buhari, *Salat*, 31; *Ahkam*, 20), kur ishte e domosdoshme, pohonte:

"Unë s'jam si ndonjëri prej jush; unë ushqehem nga Allahu..." (Buhari, *Savm*, 49; *I'tisam*, 55; Muslim, *Sijam*, 57-61)

Besimtarët nuk kanë fuqi ta ndjekin Profetin në këtë fushë, nuk munden t'i kryejnë bëmat e tij materiale e moralo-shpirtërore, nuk munden të adaptojnë për vete konstitucionin dhe qëndrimin e tij. Megjithëse te profetët, shembulli personal për bashkësitë e tyre është parim, meqë specifika të tilla janë të posaçme vetëm për personin e të Dërguarit të Allahut, mbeten jashtë të qenit shembuj që duhen ndjekur për ummetin, bashkësinë e tij.

2) Qëndrimet dhe sjelljet me karakter të përgjithshëm.

Prandaj ne nuk jemi të detyruar ta marrim shembull Profetin në virtytet e larta të posaçme vetëm për personin e tij. Fundja, konstitucione, qëndrime e sjellje të larta si këto janë një lloj kriteresh yjore ndërsa ne nuk kemi mundësi t'i realizojmë. Kurse jemi të detyruar dhe përgjegjës që në qëndrimet dhe sjelljet me karakter të përgjithshëm, ta imitojmë dhe ndjekim atë duke ecur në gjurmën e ndritshme të tij.

Pra, Profeti (s.a.s.), për sa u përket akteve të kryera prej tij si domosdoshmëri njerëzore dhe brenda mundësive njerëzore, është një shembull ideal për njerëzit në çdo pikë të shkallëzimit shoqëror. Ndërkaq, duhet të tërheqim vëmendjen se, edhe këtu, disa sjellje janë sunnet, kurse disa të tjera, lejime.

Nga ana tjetër, figura profetike[9] përmban një rëndësi të madhe edhe për sa i përket kuptimit të Kur'anit, konceptimit të synimeve të tij dhe përftimit të afërsisë ndaj frymës së tij. Në Kur'an është deklaruar si më poshtë dhe Kur'ani është interpretuar praktikisht me anë të jetës profetike 23-vjeçare të Profetit:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ
بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ مُبِينٍ

"Shpirti i Besueshëm (Xhebraili) **e ka zbritur atë** (Kur'anin) **në zemrën tënde me një arabishte krejt të qartë në mënyrë që të bëhesh nga paralajmëruesit!"** (esh-Shuara, 193-195) Prandaj muslimani e ka të pamundur ta kuptojë denjësisht Kur'anin pa i mësuar mirë e bukur hadithet e Profetit dhe jetën e tij.[10]

9 Në origjinal: Siret-i Nebeví. Përkthyesi.

10 Po qe se të vërtetat e shprehura me fjalë nuk mbështeten me shembuj praktikë, rënia në gabime në praktikë është e pashmangshme, sepse gjërat abstrakte çdo njeri i koncepton sipas përvojës dhe nivelit të vet të njohjes. Shembujt konkretë e parashtrojnë në mënyrë të padiskutueshme trajtën e zbatueshme në praktikë të të vërtetës përkatëse. Eshtë për këtë shkak që të gjitha pikëpamjet e predikuara njerëzimit me qëllim për t'i sugjeruar të vërtetën, të drejtën dhe të mirën, meqë

Veç kësaj, mundësia e njohjes drejt të kulturës islame nga një musliman varet nga jetesa e tij duke marrë frymëzim nga jeta profetike 23-vjeçare e Krenarisë së Gjithësisë (s.a.s.) dhe, si rezultat i kësaj, nga arritja prej tij e thellësisë së ndjenjave dhe e përsosjes së zemrës. Bota e zemrës arrin përsosmërinë me anë të begatisë së ardhur nga i Dërguari i Allahut, domethënë, duke u mbushur me energji pozitive, sepse e vetmja tabllo e gjallë ku shpalosen gjer në hollësi parimet dhe konkluzionet islame, është jeta e kulluar e profetit tonë, Dritës së Ekzistencës (s.a.s.)!

Kurrë nuk mund të mendohet që kumtuesit dhe mësuesit që i ftojnë njerëzit në rregullin jetësor plot qetësi dhe lumturi të Islamit, të mbeten të painteresuar për shkencën bio-bibliografike që do të mësohej mes harmonisë së mendjes dhe zemrës, sepse i Dërguari i Allahut (s.a.s.) është shembulli më konkret dhe më i përkryer për sa i përket mësimit, dhënies së mësimit dhe kumtimit.

Shkurt, për të riun që kërkon të bëhet i drejtë e i besueshëm, për kumtuesin që e ka zgjedhur ftesën për te Allahu si rrugë të vetën dhe kumton urtësinë dhe këshillat e mira, për kryetarin e shtetit që kërkon ta administrojë shtetin me drejtësi dhe virtyte, për kryetarin e familjes shembull në trajtimin e familjes, për babanë që nuk heq dorë nga dhembshuria dhe mëshira ndaj fëmijëve dhe gruas, për komandantin e aftë që e njeh mirë sulmin dhe mbrojtjen në pozicione, shkurt, për çdo musliman pavarësisht nga mosha, pozita dhe niveli, kriteret më të mira e më të pagabueshme shpalosen te biografia profetike.[11] Prandaj, për ta

nuk kanë pasur kritere konkrete dhe praktike, në zbatimin e tyre janë shfaqur shumë dallime. Nga ky aspekt, mendimi islam zotëron një pasuri dhe përkryerje me të cilën nuk mund të krahasohet asnjë mendim tjetër. Dhe ajo që e ka siguruar këtë, është fakti që Profeti (s.a.s.) është konkretizuar me të gjitha të vërtetat abstrakte, jetën dhe sjelljet e tij dhe që këto janë shënuar tërësisht drejtpërdrejt nga sahabet dhe na janë përcjellë neve.

11 Këtë të vërtetë, një mendimtar perëndimor ka mbetur i detyruar ta pohojë me këto fjalë: «Askush nuk mund të hedhë një hap më të përparuar se parimet e Muhammedit. Me gjithë sukseset që i kanë takuar

kuptuar dhe zbatuar Islamin me të gjitha aspektet e tij, është e domosdoshme të mësohet mirë jeta e të Dërguarit të Allahut.

Pa dyshim, mësimi, dhënia mësim dhe zbatimi në jetë denjësisht i figurës së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) do t'i dhurojë njerëzimit një model jete të përsosur e ideale!

Urtësia e zgjedhjes së Arabisë si djep i lindjes së Islamit

Për ta kuptuar urtësinë e zgjedhjes së Gadishullit Arabik si djep të lindjes së Islamit, domethënë si mjedis të shfaqjes së parë të Islamit, para së gjithash duhet të njihen gjendja e arabëve para Islamit, karakteri i tyre si dhe veçoritë gjeografike, politike dhe shoqërore të zonës ku jetonin.

Bizanti dhe Irani, dy supershtetet e asaj kohe, ishin fqinjët e arabëve. Bizanti ndodhej ngushtë për shkak të kontradiktave fetare të shfaqura në shtetet ku sundonte me mendësi kolonialiste. Duke e bërë krishterizmin vegël të dëshirave dhe pasioneve të tyre, pushtetarët e kishin shndërruar atë në lodër. Në koncilet e shpallnin të shenjtë librin që u pëlqente, e abrogonin atë që s'u pëlqente, besimin fetar e organizonin sipas dëshirave të veta. Sundimtari që hipte në fuqi e çkishëronte paraardhësin dhe i ndryshonte parimet e fesë si të donte. Tensioni shoqëror dhe rrënimi moral si rezultat i taksave të rënda që u ngarkonin nënshtetasve si dhe mitës (ryshfetit) të shtresuar mirë në administratën shtetërore, e gërryenin Bizantin nga brenda dhe ia shkatërronin të ardhmen.

Irani ndodhej në një konfuzion të madh edhe politik, edhe moralo-etik. Sundonte një mendësi jetese që e lejonte personin të

Europës, të gjitha ligjet dhe rregullat e vëna nga europianët, në krahasim me kulturën islame, janë të mangëta. Ne, kombet e Europës, me gjithë mundësitë tona qytetërimore, jemi ende në shkallaren e parë të shkallës në të cilën Muhammedi ka arritur në krye. Nuk ka dyshim se askush nuk ka për ta kaluar dot atë në këtë garë. Dhe meqë ky libër (Ku'ani) është tejet praktik, kurrë nuk do ta humbë ndikimin dhe do t'i mbledhë rreth vetes kombet e tjerë.» (Johann Wolfgang Goethe)

martohej me t'ëmën, madje me të bijën, që e kishte humbur dinjitetin njerëzor. Mazdekizmi i cili përmbante shumë ide bestyte dhe perverse, duke thënë se ajrit, zjarrit dhe ujit si gjëra të përdorimit të përbashkët, duhet t'u shtoheshin edhe të gjitha gjërat e tjera për t'u përdorur bashkërisht, i kishte shpallur gratë (femrat) dhe të gjitha mallrat pronë kolektive.

Ndërsa qytetërimi grek mbytej mes polemikave filozofike të kthyera në rreth vicioz dhe intrigave të bestytnive, qytetërimi indian jetonte periudhën e vet primitive morale e shoqërore.

Ndërkaq, arabët jetonin në heshtje dhe siguri në një zonë të lirë prej sulmeve ushtarake, prej pushtimeve kulturore e qytetërimore, të rrethuar nga të gjitha anët prej shkretëtirash, larg prej të gjitha këtyre intrigave dhe ngatërresave. Arabët s'e kishin jetuar në asnjë kohë poshtërimin e robërisë. Natyra dhe karakteri i arabëve ishte si një lëndë e parë ende e papërpunuar. Ata s'e kishin humbur plotësisht pastërtinë e natyrës së tyre krijimore. Veç kësaj, zotëronin veti të lavdërueshme, si nderi, mbajtja e fjalës, bujaria, besnikëria, drejtësia, durimi dhe trimëria. Por këto veti tek ta ndodheshin në gjendje të rrëshqitur prej truallit të natyrshëm me anë të lejimeve dhe teprimeve të skajshme. Për këtë shkak, jetonin brenda errësirave të injorancës, të mangët prej një udhërrëfyesi që t'u tregonte të vërtetën.

Ja, kjo injorancë dhe kjo veçori e përuljes ndaj subjektivitetit, si rezultat, i shmangte nga shtrati bazë të gjitha këto cilësi të bukura të tyre të ndodhura fshehur në natyrën e tyre. Në emër të ruajtjes së nderit dhe dinjitetit, binin në një pozitë të poshtër e të urrejtur siç ishte krimi i groposjes përsëgjalli të vajzave të vogla duke ua copëtuar zemrat nënave; për të mos hedhur pluhur mbi bujarinë e tyre, rrëshqisnin në një mjerim të tillë si shkatërrimi i mallrave të domosdoshme; dhe, nën shtytjen e ndjenjës së burrërisë dhe trimërisë, shkaktonin mes njëri-tjetrit luftëra të përgjakshme që vazhdonin për shumë vite. Duke pësuar një ndryshim të madh ideor me shfaqjen e Islamit, vetitë moralo-etike injorante morën trajtë të denjë dhe gjetën formën e tyre të përkryer. Pra, me dërgimin e Profetit tonë, mendësia e vjetër e burrërisë dhe

trimërisë u pastrua prej të gjitha teprimeve të dëmshme dhe mori një pamje qytetare.

Një urtësi tjetër e zgjedhjes së Arabisë si vend të shfaqjes së Islamit është qëllimi për të siguruar që në zemër të askujt të mos bjerë dyshim mbi profetësinë dhe dërgesën e profetit Muhammed (s.a.s.). Arabët ishin një popull i pamësuar që s'dinin shkrim e këndim. Për këtë shkak, nuk i qenë nënshtruar ndikimit të kulturave dhe filozofive të konsumuara e të sëmura të popujve fqinjë.

Po qe se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do të dilte para njerëzimit me detyrën e profetësisë jo si një njeri që s'dinte shkrim e këndim, por si një person që e njihte historinë dhe kulturën e shteteve dhe qytetërimeve fqinje, si kompetent të përmbajtjes së librave qiellorë të vjetër, sigurisht që nuk do të ishte aq e lehtë që njerëzit t'i pranonin ato që sillte ai si komunikim hyjnor. Gjithashtu, po qe se çështja islame do të shfaqej në njërin prej popujve, si ai grek, bizantin ose iranian që kishin kapërcyer një nivel të caktuar të zhvillimit kulturor dhe qytetar, pa diskutim që njerëzit do ta kishin të vështirë t'i pranonin parimet dhe bazat e besimit islam, sepse në këtë rast, sipas të gjitha gjasave, rregulli islam nuk do të pranohej me burim hyjnor, për pasojë, do të lindte dyshimi dhe pretendimi i daljes së tij nga këto qytetërime dhe kultura. Prandaj, me qëllim që të mos krijohet mendim i kundërt me idenë e burimit hyjnor të Islamit, Muhammedi (s.a.s.) u dërgua si një profet i pamësuar në një shoqëri të pamësuar!

Si rrjedhojë e ndodhjes në pikën e bashkimit të kontinenteve të Azisë, Afrikës dhe Europës dhe mu në mes të shteteve të ndryshëm, Gadishulli Arabik zotëronte edhe një epërsi gjeografike në përhapjen e Islamit.[12]

Meka e zgjedhur si djep i lindjes së Islamit, bëhet e njohur në Kur'an si **"një luginë ku nuk bëhej bujqësi"**.[13] Prandaj njerëzit atje kanë qenë marrë gjithmonë me tregti. Njerëzit që merren me bujqësi janë të lidhur pas tokës, të pamësuar për të shkuar në

12 Shih. Muhammed Iljas Abdulgani, *Tarihu Mekke*, f. 12-13.
13 Shih. Ibrahim, 37.

vende mjaft të largëta. Po kështu, edhe artizanët, për shkak të profesionit, janë njerëz të ngulur në një vend. Kurse tregtarët, përgjithësisht, njerëzit që merren me tregti, janë të prirur dhe kanë mundësi për të përballuar udhëtime të gjata, për të shkuar në vende larg vendit të tyre dhe për të hyrë në marrëdhënie me njerëz të ndryshëm. Meqë pjesëmarrja në lëvizjet eksploruese me qëllim përhapjen e Islamit kërkon një jetë në lëvizje, popullsia e Mekës që i zotëronte këto cilësi, është bërë bashkëbiseduesi i parë i Islamit.

Vullneti hyjnor ia ka falur arabishtes nderin për t'u bërë gjuha e ftesës islame, interpretuese dhe mjet për kumtimin e fjalës së Allahut. Po të bëhet një krahasim midis gjuhëve të të gjithë popujve, do të duket se arabishtja dallohet nga gjuhët e tjera për shumë veçori, si harmonia, struktura e fjalës dhe fjalëformimi, zgjedhimi i foljeve dhe rregullat e shqiptimit. Arabishtja është një gjuhë që jep mundësi për t'u shprehur në mënyrën më lakonike dhe koncize duke shfrytëzuar edhe detajet më të imta të strukturës së saj morfologjike e sintaktike. Në sajë të pasurisë së leksikut, kjo gjuhë e shpreh çdo lloj ideje me një ndjeshmëri dhe elegancë për t'u admiruar. Fakti që ka katërmbëdhjetë shekuj që në rregullat e saj nuk ndodh asnjë ndryshim, tregon se arabishtja është një gjuhë që e ka pasë plotësuar qysh në atë kohë zhvillimin duke gjetur stabilitetin e duhur. Duke qenë e tillë, mes gjuhëve që vepronin në atë kohë mbi tokë, vetëm arabishtja ishte ajo që zotëronte gjerësinë dhe përkryerjen e nevojshme për ta përballuar dhe shprehur vullnetin hyjnor.

Gadishulli Arabik është një mjedis i begatë ku janë shfaqur shumë fe të vërteta dhe jo vetëm Islami. Aty ka jetuar ati i profetit Muhammed (s.a.s.), Hz. Ibrahimi (a.s.), i cili e ka ndërtuar Qaben. Edhe mekasit, me këtë vetëdije e pranonin veten si trashëgimtarë shpirtërorë të profetëve Ibrahim dhe Ismail. Prandaj, shfaqja e Islamit në një mjedis të tillë do ta lehtësonte pranimin dhe konceptimin e tij.

Në mënyrë të veçantë, edhe prania këtu e Qabes si qendër fetare bashkëmoshatare e historisë njerëzore, është nga shkaqet më të rëndësishme të shfaqjes së Islamit në atë vend.

Eshtë e vërtetë se, përtej këtyre, ekzistojnë edhe urtësi të tjera që ne s'i dimë. Eshtë e pamundur të përcaktohet dhe kufizohet vullneti hyjnor me një sërë urtësish. Prandaj, fjalën tonë mbi këtë temë po e përfundojmë duke thënë اَللّٰه أَعْلَمُ بِمُرَادِهِ "Allahu e di mirë se ç'dëshiron!"

Ummu'l-Kura: Meka

Në Kur'an, Meka është përmendur edhe me emrat "Ummu'l-Kura", "Bekke" dhe "el-Beledu'l-Emin". Mekke dhe Bekke si fjalë të gjuhës babilonase që do të thonë "shtëpi", janë përdorur nga amalekitët si emra të këtij vendi.

Meka është fqinje me Jemenin në jug, me Detin Mesdhe në veri, me Gjirin e Basrës në lindje dhe me limanin e Detit të Kuq, Xhidde, në perëndim. Në pikën ku priten rrugët që shkojnë në drejtim të Afrikës, Meka ndodhet në një pozicion shumë të përshtatshëm nga ana ekonomike. Pjesa ku është ngritur qyteti quhet "Meka e Brendshme", kurse vendi ku ndodhet Qabja quhet "el-Batha".

Hz. Ibrahimi (a.s.) nuk pati fëmijë me Saren. Sareja i dha lirinë skllaves së saj, Haxher, dhe e martoi me Ibrahimin (a.s.). Nga kjo martesë erdhi në botë Hz. Ismaili dhe Drita Muhammediane u përcoll te Ismaili (a.s.). Sareja pati shpresuar që kjo dritë të përcillej përmes saj, prandaj u dëshpërua shumë. Ajo i kërkoi Ibrahimit (a.s.) ta dërgonte Haxherin në një vendbanim tjetër. Dhe Ibrahimi (a.s.), me urdhër të Allahut, i çoi Haxherin dhe Hz. Ismailin në Mekë që atëherë ishte një vend i pabanuar. Atë e udhëzonte Xhebraili (a.s.). Kur arritën te vendi i quajtur Mekë, Xhebraili (a.s.) i tha:

"O Ibrahim, vendose familjen këtu!"

Hz. Ibrahimi i tha:

"Ky vend nuk është i përshtatshëm as për bujqësi, as për blegtori!"

Atëherë, Xhebraili (a.s.) i tha kështu:

"Po, kështu është, por këtu, nga brezi i birit tënd do të dalë profeti pa shkrim e këndim dhe tevhidi, fjala më e lartë, do të plotësohet me të!" (Ibni Sa'd, I, 164)

Abdullah bin Abbas[14] (r.anhuma) rrëfen kështu:

"Ibrahimi (a.s.) i çoi në Mekë nënën tonë, Haxherin, me Ismailin (a.s.) që ajo e kishte ende në gji, dhe i la nën një pemë pranë vendit ku më vonë do të shpërthente uji i burimit Zemzem. Pranë u vuri një shportë plot me hurma dhe një shtambë plot me ujë. Pastaj u kthye për të ikur nga kishte ardhur. Haxheri i bëri zë nga pas:

"Allahu të urdhëroi të na lësh këtu?"

Ibrahimi (a.s.) iu përgjigj:

"Po!"

Me një ndjenjë të lartë dorëzimi dhe nënshtrimi, nëna jonë, Haxher, i tha kështu:

"Atëherë, Zoti ynë do të na mbrojë, nuk do të na lërë të humbim!"

14 **Abdullah bin Abbas** (r.anh) është biri i Hz. Abbasit, ungjit të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). E ëma është Ummu'l-Fadl Lubabe, e kthyer në muslimane menjëherë pas Hz. Hatixhesë. Ibni Abbasi lindi në Mekë tre vjet para hixhretit. Kur lindi, ia çuan Profetit dhe ia vunë në prehër. Ai përtypi një hurmë në gojën e bekuar dhe, pastaj, e nxori dhe, me të, ia leu qiellzën foshnjës. Duke u nisur nga kjo ngjarje e quajtur "tahnik" (fërkim i qiellzës së fëmijës mashkull dhe, figurativisht, rregullim i mendimit), Ibni Abbasi ka pasur virtyte shumë të larta mes sahabeve. Më vonë, Profeti është lutur dy herë për të. Në njërën prej lutjeve, ka thënë kështu: *"Allahu im, bëje këtë dijetar të fesë (fakih) dhe ia mëso Kur'anin!"* Prandaj ai u bë sahabiu që e dinte më mirë Kur'anin dhe iu dha titulli **"Tercumanu'l-Kur'an"** (Interpreti i Kur'anit). Ai është quajtur edhe **"Hibru'l-Umme"** me kuptimin më dijetari i ummetit. Bashkë me përsëritjet, ka përcjellë 1660 hadithe profetike. Në vitet e fundit të jetës i humbi sytë. Vdiq në Taif në vitin 68 h. / 687 e.r. në moshën 71-vjeçare.

Dhe u kthye pranë të birit, Ismailit (a.s.).

Pasi i humbi nga sytë Haxherin dhe Ismailin, Ibrahimi (a.s.) hapi duart dhe iu lut kështu Zotit:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ
رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلوةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ
مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

"Zoti ynë! Unë e vendosa një pjesë nga brezi im në një luginë që s'bën bujqësi, pranë Shtëpisë Tënde (Qabes) **me qëllim që të falin namaz ashtu siç duhet. Edhe Ti bëj që zemrat e një pjese njerëzish të afrohen ndaj tyre dhe furnizoji ata me fruta që të falenderojnë!"** (Ibrahim, 37) (Buhari, *Enbija*, 9)

Ibrahimi (a.s.) që i la fëmijën e tij të vetme dhe bashkëshorten në një shkretëtirë pa njeri, bëri këtë lutje të veçantë për ta:

رَبِّ اجْعَلْ هذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ
مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

"... Zoti im! Bëje këtë vend një qytet të sigurt! Dhe furnizoji njerëzit që u besojnë Allahut dhe ditës së ahiretit me fruta të ndryshme!.." (el-Bakara, 126)

Dhe Zoti e pranoi lutjen e Hz. Ibrahimit për besimtarët. Dhe pas saj, duke i kërcënuar mohuesit (qafirët), urdhëroi kështu:

قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلاً ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"... Dhe sa për ata që mohojnë, do t'i bëj të përfitojnë për një kohë të shkurtër (nga të mirat e kësaj bote)**, pastaj do t'i hedh në vuajtjet e xhehennemit. Ç'vend i keq është ai!"** (el-Bakara, 126)

Me pretekstin e këtyre lutjeve, Allahu i Lartë i mbush me dashuri zemrat e besimtarëve që bëjnë haxh dhe umre dhe shpirtrat gjejnë atje qetësi e prehje.

Një shtambë me ujë që la Ibrahimi (a.s.) pranë nënës sonë Haxher dhe Hz. Ismailit, pa shkuar shumë kohë, mbaroi. Me shpresën për të gjetur ujë, zonja Haxher vrapoi shtatë herë në rrugën mes kodrave Safa dhe Merve. Distanca mes këtyre dy kodrave është afërsisht katërqind metra. Zonja Haxher nga një anë vraponte, nga ana tjetër shihte në drejtim të Hz. Ismailit. Atje s'kishte jo njeri, po as ndonjë zog që fluturonte. Askund s'dukej ndonjë shenjë jete. Kur Hz. Haxheri u ngjit në majë të kodrës Merve, dëgjoi një zë. Ajo i tha vetes: "Hesht! Dëgjo!" Pastaj u përqëndrua mirë dhe e dëgjoi sërish atë zë.

"Po, të dëgjova! Po të kesh mundësi, na ndihmo!" - Iu përgjigj zërit. Pastaj veçse kur pa që, atje ku ndodhet tani burimi Zemzem, një engjëll po rrëmonte vendin me thembër apo me krahë!

Më në fund, u duk uji. Me një gëzim të madh, zonja Haxher e falenderoi Zotin. Ajo shkoi menjëherë aty dhe nisi ta rrethonte me duar ujin që buronte dhe, duke mbledhur ujë me grusht, nisi ta mbushte shtambën. Kurse ujit i tha: **"Zem, zem!"** (Prit, prit!) Sipas një rrëfimi, sapo Haxheri mbushte grushtin, po aq ujë dilte prapë nga burimi.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë kështu:

"Allahu e mëshiroftë Haxherin, nënën e Ismailit! Po qe se ajo do ta linte të lirë Zemzemin duke mos e rrethuar ujin, me siguri që Zemzemi do të bëhej një burim që rrjedh vazhdimisht!" (Buhari, *Enbija*, 9)

Në atë vendbanim të vetmuar, nënë e bir e vazhdonin jetën vetëm me ujin e Zemzemit. Fisi Xhurhum që po kalonte një ditë andej, vuri re se një zog ngrihej e ulej po në të njëjtin vend. Duke menduar se kjo duhej të ishte shenjë jete, dërguan dy vetë aty. Kur të ardhurit panë ujin e Zemzemit, i kërkuan leje zonjës Haxher për të qëndruar aty:

"A mund të vendosemi këtu?"

Zonja Haxher i lejoi me kusht që "të mos pretendonin për pronësi mbi burimin". Kështu, fisi i parë i vendosur në Mekë u bë fisi Xhurhum.

Me kohë, Meka u zhvillua dhe u shndërruar në një qytet-shtet. Hudhaa-të e shpërngulur prej Jemeni, u kërkuan leje Xhurhumive për t'u vendosur aty. Meqë nuk iu pranua kërkesa, luftuan kundër Xhurhumive dhe e shtinë në dorë qytetin në vitin 207 e.r. Meqë në këtë luftë, të bijtë Ismail qëndruan të paanshëm, nuk u prekën nga Hudhaatë. Hudhaatë sunduan në Mekë për një kohë të gjatë. Me kohë, u larguan në masë të madhe nga feja e Ibrahimit dhe, duke siguruar përhapjen e idhujtarisë, i shtynë njerëzit në rrugë të shtrembër. Ata ngritën një statujë që e quajtën Hubel dhe filluan t'i faleshin. Pastaj, Kurejshët që ishin brezi i Hz. Ismailit, u forcuan dhe, nën prijësinë e Kusajit, në vitin 440 i përzunë Hudhaatë nga qyteti.

Kusaji ngriti kuvendin e quajtur "Daru'n-Nedve" që funksiononte si parlament i qytetit-shtet të Mekës, dhe krijoi institucione për administrimin e bashkësisë dhe kryerjen e detyrave fetare. Detyra të tilla si kryesimi i Daru'n-Nedves, mbajtja e flamurit të luftës (kijade), shërbimet e Qabes (sidane, hixhabe), dhënia ujë haxhinjve (sikaje) dhe dhënia ushqim haxhinjve nga të ardhurat e mbledhura me anë të taksave e tatimeve (ridane), kryheshin personalisht nga Kusaj. Kur do të vdiste, e la me porosi që këto detyra të kryheshin nga dy prej katër djemve të tij, Abdu'd-Dar dhe Abdi Menaf. Këto detyra kalonin nga baba te biri.[15]

Të gjithë banorët e Mekës që kishin mbushur moshën dyzet vjeç, mund të merrnin pjesë në mbledhjet e kuvendit. Mirëpo ishte bërë si rregull që në këto mbledhje të mos dukej kush tjetër veç kryefamiljarëve dhe kryetarëve të fiseve. Dhe sa e çuditshme është që, pas një kohe të gjatë, kjo Daru'n-Nedve u bë skenë e mbledhjeve të organizuara për të penguar ftesën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.)!

15 Shih. Ibni Hisham, I, 135-142.

Daru'n-Nedve si dhe "Nadi"-të ku bëheshin mbledhjet lokale, ishin mjedise ku jo vetëm merreshin vendimet politike dhe ushtarake, por edhe zhvilloheshin veprimtaritë shoqërore.

Megjithëse e pranonin Allahun si krijuesin e çdo gjëje, mushrikët ose politeistët e Mekës, në shumë çështje, njihnin si partner të tij idhujt.

Meqë terreni i Mekës nuk ishte i përshtatshëm për bujqësi, popullsia që jetonte aty e siguronte jetesën me tregti. Prandaj, në

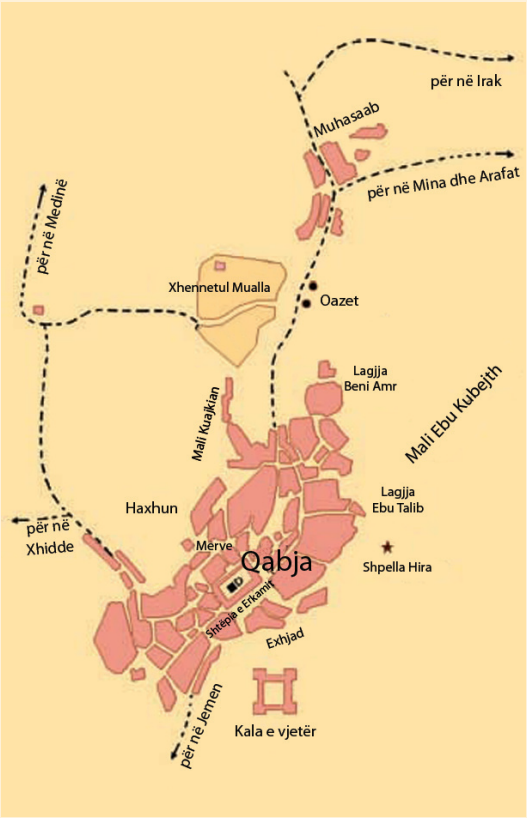

Gadishullin Arabik, Meka zinte një pozitë qendrore me rëndësi edhe për nga feja, edhe për nga tregtia. Veprimtaria tregtare në Mekë vazhdonte dimër e verë. Udhëtimet e verës bëheshin në anët e Sirisë, kurse udhëtimet e dimrit, në anët e Jemenit. Mallrat transportoheshin me deve të organizuara në karvane dhe disa herë, numri i deveve arrinte në dy mijë e pesëqind. Karvanet tregtare kishin rëndësi aq të madhe për Mekën, saqë Allahu i Lartë, duke i ftuar Kurejshët në besim dhe adhurim, ua përmendte këtë dhunti të posaçme:

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

"Dhe le ta adhurojnë Zotin e kësaj shtëpie (Qabes) **i cili u ka dhënë mundësi të udhëtojnë dimrit e verës, që i ushqen dhe i siguron prej çdo frike!"** (Kurejsh, 1-4)

Ndërkohë që në Gadishullin Arabik ku mungonte sundimi politik dhe zotëronte konfuzioni, ishte shumë e vështirë të kryheshin në garanci këto lloj iniciativa ekonomike, në muajt e ndaluar kjo garanci sigurohej në mënyrë të plotë. Vërehet se Meka kishte një pozitë të veçantë edhe në këtë specifikë. Ndërsa për të gjitha panairet e tjera vetëm muaji Rexhep pranohej i ndaluar, Meka ishte e mbrojtur plot katër muaj që quheshin "Eshhuru'l-Hurum". Veç kësaj, institucioni i quajtur Basl dhe mallrat e disa familjeve mekase ishin marrë nën mbrojtje gjatë tetë muajve me radhë.[16]

Në rrethinat e Mekës organizoheshin panairet Ukaz, Mexhenne dhe Dhu'l-Mexhaz. Këto panaire të ngritura në kohën e haxhit që ishte adhurim edhe në periudhën pagane paraislamike, mbusheshin me një numër të madh njerëzish. Me rastin e këtyre panaireve, jeta tregtare pasurohej dhe tregtarët mekas siguronin fitime të bollshme.

16 Shih. Hamidullah, I, 24-25.

Pozita gjeografike e Mekës pati tërhequr vëmendjen e shteteve përreth që në kohë të hershme. Ajo kishte rëndësi të madhe edhe se ishte vendi ku ndodhej tempulli i quajtur Bejtullah, Shtëpia e Allahut. Pavarësisht nga shumë iniciativa të marra nga shtetet fqinjë për ta pushtuar Mekën, ajo nuk qe pushtuar dot dhe e pati ruajtur pavarësinë gjatë gjithë historisë. Edhe bizantët patën bërë përpjekje të vazhdueshme për të vendosur pushtet mbi Mekën, por s'patën pasur sukses.

Historia dhe shenjtëria e Qabes

Fjala *Kabe* (Qabe), kuptimi leksikor i së cilës është "kub" (objekt në formë kubi), përmendet në Kur'an në dy vende. E përmendur në ajete edhe me emra të tjerë, si *Bejt, Bejtullah, el-Bejtul Atik, el-Bejtul Haram, el-Bejtul Muharram, el-Mesxhidul Haram*, Qabja thirret nga populli përgjithësisht me emërtimin *Qabja Madhështore* (Kabe-i Muadhdhama).[17]

17 Qabja është ngritur mbi themele me gjerësi afro 1.5 m. Në muret e saj të bëra me gurë bazalti të sjellë nga periferia e Mekës, ndodhen 1614 gurë të madhësive të ndryshme. Në këndin lindor, në lartësinë 1.1 m. nga toka, brenda një mbrojtëseje prej argjendi, ndodhet **Guri i Zi** (Haxherul Esved), i cili shënon pikën e fillimit dhe mbarimit të tavafit. Këndit lindor të Qabes i thuhet **Rukni Haxheri Esved** ose **Rukni Sharki,** këndit verior, **Rukni Iraki**, këndit perëndimor, **Rukni Shami** dhe këndit jugor, **Rukni Jemani**. Ulluku nëpër të cilin rrjedhin ujërat e shiut që bie mbi Qabe, njihet si **Ulluku i Artë** (Mizab-i Kabe). Pjesa e parë prej 3 m. nga Qabja e vendit të rrethuar me mure gjysmërrethi me trashësi 1.55 m. dhe lartësi nga toka, 1.32 m. me pozicion përballë murit veriperëndimor të Qabes (përballë mesit ndërmjet Rukni Iraki dhe Rukni Shami), quhet **Hatim**. Kjo pjesë ka qenë përfshirë në ndërtesën e Qabes të ngritur nga Hz. Ibrahimi. Kur Qabja u meremetua nga Kurejshët, kjo pjesë u la jashtë ndërtesës për mungesë baze materiale. Kurse pjesa tjetër prej 5.46 m. e këtij vendi emërtohet **Hixhri Kabe, Hixhri Ismail** ose **Hatra** (Kujtim). Hz. Ibrahimi pati ngritur këtu një hije prej drurit të quajtur *erak* për të shoqen, Haxher dhe të birin, Ismail. Rrëfehet se Hz. Haxher dhe i biri Ismail (a.s.) janë varrosur në zonën **Hixhr**. Eshtë parë fetarisht e domosdoshme (vaxhib) që tavafi të bëhet jashtë Hixhrit. Porta e Qabes ndodhet në verilindje të ndërtesës, në lartësi 2.25 m. nga toka. Pjesa e murit mes portës dhe Gurit të Zi quhet **Multezem**. Lartësia e Qabes është 14 m. Gjatësia e

Kur qe zbritur mbi tokë, Hz. Ademi (a.s.) qe ngarkuar me detyrën për të ndërtuar një tempull në vendin ku sot në Mekë ndodhet Bejtullahu, Qabja.[18]

Allahu i Lartë urdhëron kështu:

اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

"Pa dyshim, shtëpia (faltorja) **e parë e ngritur për njerëzit si burim begatie dhe orientimi për botët, është ajo** (Qabja) **në Mekë."** (Al-i Imran, 96)

Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), si përgjigje ndaj pyetjes së Ebu Dherit (r.a.)[19], ka thënë se faltorja e parë e ndërtuar mbi tokë është "Faltorja e Paprekshme" (Mesxhidi Haram), kurse e dyta, "Faltorja Aksa" (Mesxhidi Aksa).[20]

---

anës Multezem është 12.84 m., e faqes Hatim është 11.28 m., gjatësia mes pjesës Hatim dhe Rukni Jemani është 12.11 m., mes Rukni Jemani dhe Gurit të Zi është 11.52 m. Brenda Qabes janë tre shtylla që mbajnë tavanin. Këto shtylla ndodhen në mes, të radhitura nga muri jugor drejt Hatimit. Pasi kalohet porta, në anën e djathtë të saj ndodhet një shkallë që ngjitet në tavan. Edhe në hyrje të shkallës është një portë që quhet **Porta e Pendesës**. Muret e jashtme dhe tavani i Qabes mbulohen me një mbulesë jeshile të mëndafshtë. (Muhammed Iljas Abdulgani, f. 33-66; Kâmil Mîrâs, *Tecrid Tercemesi*, VI, 17-20)

18 Shih. Taberi, *Tarih*, I, 124.

19 Emri i Hz. **Ebu Dherrit** është Xhundeb bin Xhunade dhe i përket fisit Gifar. Prandaj është bërë i njohur si Ebu Dherr el-Gifarí. Eshtë muslimani i pestë. Ka qenë i përkushtuar në adhurim, i devotshëm, i kënaqur me atë që kishte, mospërfillës ndaj vlerave dhe pasurive tokësore dhe i pasur në shpirt. Bëhet e ditur se, për këtë shkak, i Dërguari i Allahut e kishte mbiquajtur "Isai i muslimanëve" (Mesihu'l-Islam). Ka treguar zell të madh dhe ka bërë përpjekje të mëdha për përhapjen e Islamit. Ndodhej gjithmonë pranë Profetit dhe përfitonte prej tij. Kishte dëshirë dhe etje të madhe për të mësuar. Për çdo gjë që s'e dinte, e pyeste të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Hz. Aliu ka thënë për të "torbë dijeje". Ka përcjellë 281 hadithe. Ka vdekur në vitin 31 hixhri në Rebeze pranë Mekës. Një grup i vogël njerëzish që ka qenë duke kaluar andej, ia ka falur namazin e të vdekurit dhe e ka varrosur.

20 Shih. Buhari, *Enbija*, 10.

Siç shihet, lugina e Mekës është zgjedhur qysh me njeriun e parë dhe është bërë e bekuar.

Gjatë Përmbytjes së Nuhut (Noes), edhe Qabja u përmbyt dhe mbeti nën rërë për një kohë të gjatë pas përmbytjes. Kur Hz. Ibrahimi u rikthye në Mekë shumë vite pasi i pati lënë aty gruan dhe të birin, i tha kështu Ismailit (a.s.):

"Ka urdhër nga Zoti. Do të ndërtojmë një tempull dhe ti do të më ndihmosh mua!"

Ismaili (a.s.) barti gurë, kurse Hz. Ibrahimi ngriti muret e faltores. Guri i mermerit që sot njihet si **Makami Ibrahim** (posti i Ibrahimit), ku ndodhet gjurma e këmbës së Ibrahimit (a.s.), bëri punën e skelës[21] gjatë ngritjes së mureve.

Në ajetin kur'anor thuhet:

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمٰعِيلُ
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

"Një kohë, Ibrahimi me Ismailin ngrinin themelet e Bejtullahut (dhe thoshin kështu)**: "Zoti ynë, pranoje këtë prej nesh! Pa dyshim, Ti dëgjon dhe di!"** (el-Bakara, 127)[22]

Me qëllim që Guri i Zi (Haxherul Esved) të bëhej shenjë e vendit të fillimit të tavafit të Qabes, Hz. Ibrahimi (a.s.) e vendosi atë në një kënd të Qabes.

---

21 Said Bektaş, *Fadlu'l-Haceri'l-Esved ve Makâmi İbrâhîm (a.s.)*, f. 108; Muhammed Iljas Abdulgani, f. 71-73.
Sipas një rivajeti, më vonë, Ibrahimi (a.s.) është ngjitur mbi këtë gur (pozitë) dhe i ka ftuar njerëzit për haxh (Said Bektaş, f. 111). Duke e bërë të ditur vlerën dhe virtytin e Pozitës së Ibrahimit, Allahu i Lartë ka thënë kështu:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرٰهِيمَ مُصَلًّى

"Ne e bëmë Shtëpinë (Qaben) **zonë të mbledhjes së njerëzve dhe vend të sigurt. Edhe ju bëni një vend faljeje pranë pozitës së Ibrahimit** (falni namaz atje)**..."** (el-Bakara, 125)

22 Për hollësi të ngjarjes, shih. Buhari, *Enbija*, 9.

Siç ka njoftuar i Dërguari i Allahut (s.a.s.), kur ka dalë nga xhenneti, ky gur i zi ka qenë më i bardhë se qumështi dhe bora, por, pastaj, mëkatet e njerëzve janë bërë shkak për nxirjen e tij. (Tirmidhi, *Haxh*, 49/877; Ahmed, I, 307)[23]

Veç kësaj, rrëfehet se zjarret e njëpasnjëshëm në periudhën pagane paraislamike dhe, pastaj, në periudhën islamike, e nxinë akoma më shumë atë. Me të vërtetë, bëhet e ditur se kjo nxirje ndodhet vetëm në pjesën e dukshme të Gurit të Zi, kurse pjesa e tij e futur në murin e Qabes është ende e bardhë.

Muxhahidi ka thënë kështu:

"Kur Abdullah bin Zubejr (r.a.) e shembi Qaben për ta rindërtuar, e vështrova Gurin e Zi dhe pashë se pjesa brenda murit ishte e bardhë."

Kur Karmatitët që e patën shkulur nga vendi Gurin e Zi dhe e patën marrë, e kthyen prapë në vitin 339 hixhri, Nafi el-Huzai e pati shqyrtuar dhe pati thënë kështu:

"E shqyrtova Gurin e Zi kur ishte i shkulur nga vendi; nxirja ishte vetëm në anën e kreut, kurse anët e tjera ishin të bardha."

Qabja u rrënua përsëri në vitin 1039 të hixhrit nga një rrebesh i madh. Imam Ibni Allan el-Mekkí i cili është ndodhur aty gjatë rindërtimit të saj, i ka vëzhguar dhe i ka marrë shënim etapat e rindërtimit dhe ka thënë kështu për Gurin e Zi:

"Ngjyra e pjesës së Gurit të Zi të mbuluar brenda Qabes është e bardhë si Pozita e Ibrahimit…"[24]

Kur përfundoi ndërtimi i Qabes, Hz. Ibrahimi me Hz. Ismailin (alejhimesselam) u lutën kështu:

23 Dijetarët kanë thënë: Në qoftë se mëkatet mund të bëjnë kaq shumë efekt edhe mbi një gur dhe ta nxijnë atë, kushedi ç'gjurmë të tmerrshme lënë mbi zemrën. Prandaj duhet të ruhemi me të gjitha mundësitë tona prej mëkateve!

24 Shih. Said Bektaş, f. 36-38; Dr. Muhammed Iljas Abdulgani, f. 43.

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا
مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ. رَبَّنَا وَابْعَثْ
فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ

"Zoti ynë! Bëna ne ndër ata që të janë dorëzuar Ty! Dhe nga brezi ynë nxirr një ummet që të bindet dhe të të falet Ty! Dhe na i trego mënyrat e adhurimit dhe na i prano pendimet, sepse vetëm Ti je që i pranon shumë pendimet dhe që je mëshirues i madh! Zoti ynë! Dhe dërgoju atyre nga mesi i tyre një të dërguar që t'ua këndojë ajetet e tua, t'ua mësojë Librin dhe urtësinë dhe t'ua pastrojë nefset! Vetëm Ti je fitues dhe që e bën siç duhet çdo gjë!" (el-Bakara, 128-129)

Pasi mbaroi ndërtimi i Qabes, Allahu i Lartë e urdhëroi Ibrahimin (a.s.) t'i ftojë të gjithë njerëzit në haxh:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً
وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

"Dhe ftoji njerëzit në haxh dhe le të vijnë tek ti duke ecur ose mbi kafshë të dobësuara (nga rruga e gjatë) **duke kapërcyer çdo luginë!"** (el-Haxh, 27)

Në bazë të kësaj porosie hyjnore, Hz. Ibrahimi, duke u ngjitur në malin Ebu Kubejs ose duke hipur mbi gurin e quajtur Pozita e Ibrahimit, bëri zë nga të katër anët duke ua njoftuar njerëzve se Allahu e kishte bërë detyrim (farz) haxhin në Qabe.[25]

Pasi Ibrahimi (a.s.) bëri këtë njoftim, i shkoi pranë Xhebraili (a.s.), i cili ia tregoi kodrat Safa dhe Merve si dhe kufijtë e Qabes dhe i tha që të ngulte nga një gur si shenjë. Pastaj ia mësoi të gjitha detyrimet e haxhit.

25 Shih. Kâmil Mîrâs, *Tecrid Tercemesi*, VI, 20-21; Said Bektaş, f. 111.

Pas kësaj, filluan të vinin në Hixhaz vizitorë nga vendbanimet e afërta e të largëta dhe ta vizitonin Bejtullahin, Shtëpinë e Allahut. Duke u shndërruar në një qendër fetare me rëndësi, Qabja fitoi interesimin e të gjithë njerëzve.

Nga ana tjetër, Qabja iu nënshtrua sulmeve të shumë fiseve politeiste që nuk e duronin dot vlerën dhe shenjtërinë që zotëronte ajo. Në shekujt para sulmit të urrejtur të sundimtarit jemenas Ebrehe, tre sundimtarë të tjerë politeistë të Jemenit patën dashur ta shembnin Qaben. Në njërin nga këto sulme, disa persona nga fisi i të bijve Hudhejl i patën nxitur sundimtarët jemenas për ta shembur Qaben dhe për ta rrëmbyer thesarin që ndodhej aty. Shkaku që i pati shtyrë të bijtë Hudhejl për të vepruar kështu, ishte dëshira e tyre për të shpëtuar nga sundimtarët jemenas, sepse të bijtë Hudhejl i besonin shenjtërisë së Qabes dhe, duke u mbështetur edhe në përvojën historike, ishin të sigurt se sulmi kundër Qabes do të përfundonte patjetër me shkatërrimin e atyre që do ta ndërmerrnin një veprim të tillë!

Kështu ndodhi që sundimtarët jemenas me njerëzit e tyre të nisur me qëllim për ta shembur Qaben, ngecën në rërë dhe mbetën në rrugë. Atëherë, pas paralajmërimit dhe orientimit të njerëzve të ditur që merrnin pjesë në shpurën e tyre, sundimtarët jemenas hoqën dorë nga qëllimi i keq që patën ushqyer gjer atëherë ndaj Qabes, shfaqën nderim ndaj saj, premtuan se do t'i çonin dhurata popullsisë së Mekës dhe, kështu, shpëtuan nga shkatërrimi.[26]

Pasi me këtë dhe ndodhi të tjera të ngjashme, u zbulua vlera e Qabes në lartësinë e Zotit, në vartësi të kësaj, asaj iu lartësua edhe konsiderata në sytë e popullit. Bindja se Qabja, Meka dhe Kurejshët ndodheshin nën mbrojtjen hyjnore, u pranua edhe nga popullsia e Gadishullit Arabik.

Pas Hz. Ibrahimit, adhurimi i Qabes vazhdoi në mënyrë të përshtatshme me parimet e besimit monoteist *tevhid* gjer në kohën kur filloi politeizmi. Atëherë, bashkë me përhapjen e politeizmit, filloi edhe ngritja nga politeistët e shumë statujave brenda dhe jashtë Qabes. Pavarësisht nga kjo, Qabja kurrë nuk iu

26 Shih. Ibni Hisham, I, 19-20; Abdurrezak, V, 153.

dedikua idhujve, por gjithmonë u përmend si *Bejtullah*, Shtëpia e Allahut![27]

Kur u triumfua Meka, idhujt brenda saj u thyen dhe u hodhën tërësisht jashtë dhe Qabja u pastrua brenda e jashtë me ujin e Zemzemit nën vëzhgimin e Profetit. Që atë ditë e sot, çdo vit, në ditën arife të Bajramit të Kurbanit, Qabja lahet e pastrohet me ujë Zemzemi e trëndafili, lyhet me aroma parfumore dhe mbulohet me një mbulesë të re.

Fakti që në periudhën pagane paraislamike, paganët dhe politeistët varnin në muret e Qabes poezitë që fitonin çmim në konkurset poetike[28] si dhe dokumente politike me rëndësi siç ishin, më pas, vendimet për prerjen e marrëdhënieve me muslimanët ose shpalljet e bojkotit kundër tyre, tregon se Qabja zotëronte në çdo aspekt një rëndësi shumë të madhe.

Janë një sërë detyrash të posaçme lidhur me Qaben, të cilat janë kryer qysh nga dita kur është ndërtuar. Kohët e para, këto detyra i plotësoi Hz. Ismaili. Pastaj, këto detyra të nderuara i kaluan të birit të Hz. Ismailit, pas tij i kaluan fisit Xhurhum dhe prej atyre, duke kaluar nëpër duart e fiseve të ndryshme, arritën gjer te Kurejshët. Këto detyra që u zbatuan me kujdes të veçantë edhe në qytetin-shtet të Mekës të ngritur më vonë, janë:

1. **Sidane** ose **Hixhabe**: Detyra e mbulesës së Qabes dhe e mbajtjes së çelësit të saj.[29]

27 Megjithëse njerëzit të zhytur në politeizëm u qenë falur shumë gurëve dhe drurëve duke i trajtuar ato objekte si idhuj, kurrë nuk u qenë falur Qabes, Gurit të Zi dhe Pozitës së Ibrahimit, pra, nuk i patën konsideruar ato si objekte adhurimi me atë koncept siç i konsideronin objektet e tjera dhe kjo ishte një mbrojtje e veçantë që u kishte dhënë atyre Allahu duke i ruajtur nga nënshtrimi ndaj koncepteve dhe praktikave idhujtare.

28 Shtatë bezet ku shkruheshin poezitë fituese, quheshin Muallakatu's-Seb'a. Përkthyesi.

29 Bëhet e ditur se Hz. Ismaili është personi i cili i ka hedhur mbulesë Qabes për herë të parë (Abdurrezak, V, 154). Në historinë islame, mbulimi i Qabes është bërë nga një sundimtar i madh, nga kalifi ose nga guvernatori i Mekës. Mbulesa e Qabes e përbërë prej dy copash, njëra e jashtme dhe tjetra e brendshme, në vitin 1517, me kalimin e

2. **Sikaje**: Dhënia ujë të pijshëm haxhinjve dhe kujdesi për burimin Zemzem.

3. **Ridane**: Detyra e ushqyerjes së haxhinjve të varfër, e strehimit dhe e mirëtrajtimit të tyre.

Kryerja e këtyre detyrave konsiderohej nderi më i madh. Në Shekullin e Lumtur, pra, në kohën e Profetit, këto shërbime u ndanë mes familjeve të parisë së Mekës. Në kohën e kalifatit të vet, Hz. Omeri ndau një fond të veçantë për këto shërbime, kurse duke filluar nga Hz. Muavije, u bë një rregullim i ri i këtyre punëve. Kurse nën administrimin osman, për shërbimet e Qabes, çdo vit është ndarë pjesë nga fondi i posaçëm i dy faltoreve të Paprekshme të quajtura Haramejn, Qabja dhe faltorja Aksa.

Ngjarja e elefantit
që tregonte se Qabja ndodhej nën mbrojtjen hyjnore

Qabja e ndërtuar me urdhrin e Allahut të Lartë, është vazhdimisht nën mbrojtjen hyjnore. Ngjarja e cila në histori njihet si "Ngjarja e Elefantit", është një nga shembujt mësimdhënës që e nxjerr në shesh këtë.

Kur guvernatori i Jemenit, Ebrehe, nuk pa nga njerëzit interesimin e dëshiruar për kishën që pati ngritur në Sana me ndihmën e Perandorisë Romake, u nevrikos së tepërmi dhe, pas kësaj, vendosi ta shembte Qaben që arabët, duke e pranuar si të shenjtë qysh në kohët e lashta, vazhdonin ta vizitonin me të njëjtin ndërim si më parë. Atëherë përgatiti një ushtri të madhe, të pajisur edhe me elefantë që, atë kohë, ishin si tanket e sotëm, dhe mar-

kalifatit te osmanët, edhe për një farë kohe vazhdoi të endej në Egjipt. Në periudhën e Kanuniut, mbulesa e brendshme u end në Stamboll, kurse në periudhën e sulltan Ahmedit III, copat e të dyja mbulesave filluan të endeshin në Stamboll. Mbulesa e fundit e endur në Stamboll u dërgua nga Porta e Lartë në vitin 1916, kurse pas kësaj date, për shkak të lëvizjes Sherif Hysejin, nuk u dërgua më. Më vonë, për një farë kohe, mbulesa u end në Egjipt dhe u dërgua që atje, kurse në ditët tona endet në një fabrikë të posaçme të ndërtuar në Mekë.

shoi drejt Mekës. Kështu ai mendonte se do t'i kthente njerëzit te kisha që kishte ndërtuar vetë!

Ebrehesë i ishin errur sytë aq keq, saqë i tha me habi Abdylmuttalibit që i kishte dalë përpara për t'i kërkuar prapë devetë e grabitura, kështu:

"Unë erdha ta shemb Qaben, kurse ti e ke mendjen te devetë!"

Kurse Abdylmuttalibi i tha:

"Qabja e ka të zotin që e mbron!.."

Me përçartje, Ebreheja ia ktheu:

"Nuk ka kush që ta mbrojë atë përballë meje!.."

Por kur Ebreheja i dha urdhër ushtrisë të marshonte drejt Qabes, elefantët u ngulën në vend. Faqja e qiellit u mbush me zogjtë ebabil që zunë të lëshojnë mbi ushtrinë gurë të bërë prej argjile të pjekur që e dëmtonin rëndë atë që e godisnin. Për një çast, fusha në prag të Mekës u kthye në varrezë njerëzish dhe elefantësh. Zogjtë e lehtë kishin shtypur e dërrmuar elefantët disatonësh! Ky vit në të cilin ndodhi kjo mrekulli hyjnore e tmerrshme, u quajt "Viti i Elefantit".

Allahu i Lartë e tregon kështu këtë ngjarje në Kur'an:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ. وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ. تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ
مِنْ سِجِّيلٍ. فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ

"Ti nuk e ke parë se ç'bëri Zoti yt me të zotët e elefantëve! A nuk bëri që të dështojnë planet e tyre? Lëshoi mbi ta shpendë tufa-tufa që i qëllonin me gurë prej balte të ngurtësuar; dhe i bëri ata si gjeth i bluar!" (el-Fil, 1-5)

Sepse Qabeja ishte "shtëpia e mirësisë së lartë", e ndërtuar me urdhrin e Zotit dhe ishte bekuar si vend për adhurimin e Zotit, për çka edhe ishte marrë nën garancinë hyjnore.

Kurse ndëshkimi i dhënë veprimit të Ebrehesë kundër saj, bart cilësinë e një kërcënimi ndaj të gjitha veprimeve të ngjashme gjer në kiamet.

Në një ajet tjetër të Kur'anit urdhërohet:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ
وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ
لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Kush mund të jetë më mizor se ai që bëhet pengesë që në faltoret e Allahut të përmendet emri i Tij? Në të vërtetë, ata duhet të hyjnë atje duke u frikësuar. Për ta në këtë botë ka poshtërim, kurse në jetën tjetër, ndëshkim të madh!" (el-Bakara, 114)

Ebreheja i cili e kishte ashpërsuar shumë dhunën dhe padrejtësinë, më në fund, kishte krijuar iluzionin se tek ai kishte një fuqi dhe madhështi të pafundme. Në kundërshtim me këtë, Allahu e shkatërroi atë jo me anë të qenieve të fuqishme e të tmerrshme të shkretëtirës, si luanët, tigrat ose gjarpërinjtë helmues, por me anë të gurëve të vegjël sa një kokërr qiqre të hedhur nga zogjtë Ebabil, qenie të dobëta e krejt të pafuqishme! Me të vërtetë, Allahu i Lartë, duke i shkatërruar mendjemëdhenjtë e krenarët, si Faraoni, Nemruti dhe Xhaluti, gjithmonë me anë të qenieve në pamje të vogla e të pafuqishme në krahasim me ta, ka treguar se sa të pafuqishëm kanë qenë ata dhe se sa pa kuptim ka qenë mendjemadhësia e tyre!

Edhe Ebreheja i cili doli nga Jemeni me madhështi e mendjemadhësi, mundi të kthehej me trupin të dërrmuar, i mjerë e i poshtëruar. Gjendja e tij është një tabllo mësimdhënëse shumë e qartë e faktit se mendjemëdhenjtë turpërohen e poshtërohen qysh në këtë botë!

"Viti i Elefantit" u përdor mes Kurejshve si një lloj date dhe fillimi epoke. Rrëfimi i mëposhtëm e ilustron bukur këtë:

Kubash bin Ushejm pati thënë:

"Unë dhe i Dërguari (s.a.s.) kemi lindur në Vitin e Elefantit."

Osman bin Affan e pati pyetur:

"A ti je më i madh, apo i Dërguari i Allahut (s.a.s.)?"

Sahabiu i bekuar i pati dhënë këtë përgjigje plot edukatë dhe hijeshi:

"I Dërguari i Allahut (s.a.s.) është shumë shumë më i madh se unë, kurse si datë lindjeje, unë jam më i vjetër se ai![30] Unë i kam parë të pasmet e elefantëve jeshile dhe të ndryshuara!" (Tirmidhi, *Menakib*, 2)

Ibrahimi (a.s.) dhe hanifizmi

Krahas faktit që në Mekë sundonte përgjithësisht idhujtaria, gjurmët e tevhidit, besimit monoteist në Allahun si Zoti i vetëm i gjithësisë, nuk ishin fshirë krejtësisht. Qoftë edhe nga pak njerëz, feja monoteiste e mësuar dhe praktikuar nga Hz. Ibrahimi, vazhdohej të mbahej.

Ibrahimi (a.s.) i cili gëzonte cilësinë "Halilullah" që do të thoshte "Mik i Allahut", është njëri nga profetët e "vendosmërisë së lartë". Ai është ati i shumë profetëve dhe, në mënyrë të posaçme, ati i të Dërguarit të Allahut, profetit Muhammed (s.a.s.). Allahu i Lartë ka pasur mirësinë t'i komunikojë Ibrahimit (a.s.) një mesazh prej dhjetë fletësh.

Emri i Hz. Ibrahimit përmendet në Kur'an gjashtëdhjetë e nëntë herë në njëzet e pesë sure. Duke u përmendur me atribute të tillë, si **Evvah** (Pendestar), **Halim** (Sjelljebutë), **Munib** (i

30 Si në këtë rrëfim, sahabet bujarë ishin gjithmonë të vetëdijshëm për pozitën dhe lartësinë sublime të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), prandaj tregoheshin tejet të kujdesshëm në këtë specifikë. Ata që kishin pasur mundësi ta preknin trupin e tij, e tregonin këtë duke ndjerë krenari të madhe. Për shembull, tregonin duart me të cilat i kishin dhënë besën, duke u shprehur:
"Ja, me këto dy duar ia dhashë besën të Dërguarit të Allahut!" (Ibni Sa'd, Iv, 306; Hejsemi, VIII, 42)

mbështetur te Allahu), **Kanit** (Adhurues), **Shakir** (Falenderues) dhe **Hanif**, për të flitet me lavdërim.

Feja e Ibrahimit (a.s.) është quajtur **hanifizëm**. Kuptimi leksikor i fjalës *hanif* do të thotë *muvahid* (monoteist), njeri i cili e lë rrugën e shtrembër dhe ecën në rrugë të drejtë, i cili është i orientuar, i cili, duke u shmangur nga fetë e tjera dhe bestytnitë, i beson vetëm Allahut.

Zoti urdhëron kështu në Kur'an:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا اَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرَهِيمَ حَنِيفًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"(Hebrenjtë dhe krishterët u thanë muslimanëve) **"Bëhuni hebrenj ose krishterë që ta gjeni rrugën e drejtë."** (O i dashuri im!) **Thuaju: "Përkundrazi, ne ndjekim fenë e Ibrahimit i cili është i kthyer nga e drejta** (është hanif) **dhe nuk i bën shok Allahut!"** (el-Bakara, 135)

مَا كَانَ اِبْرَهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"Ibrahimi s'ishte as hebre, as krishter. Ai ishte një musliman i drejtë (hanif) **i cili e njihte Allahun si një të vetëm. Ai nuk ishte nga politeistët!"** (Al-i Imran, 67)

Edhe në periudhën pagane paraislamike, hanif u thuhej personave të cilët, duke u shmangur nga çdo lloj bestytnie, i drejtoheshin vetëm Zotit, të cilët, duke i mbetur besnik fesë së Hz. Ibrahimit, i besonin vetëm Allahut. Personat, si **Varaka bin Nevfel, Abdullah bin Xhahsh, Osman bin Huvejris, Zejd bin Amr, Kuss bin Saide**, janë disa nga hanifët. Hanifët e konsideronin gjest dhe veprim të shëmtuar përkuljen dhe lutjen para idhujve pa shpirt, pa gojë, të paaftë për asgjë.

Ibni Omeri (r.a.) tregon kështu:

"Para profetësisë, një herë, kur Profeti (s.a.s.) ndodhej në Beldahun e poshtëm, u ftua në sofër nga njerëzit e atjeshëm. Në sofër ndodhej edhe Zejd bin Amr bin Nufejli. Profetit i nxorën mish, por as ai hëngri nga ai mish, as Zejdi nuk e preku. Zejdi e shpjegoi kështu pse s'hëngri nga ai mish:

"Unë nuk e ha mishin që ju e keni therur në emër të idhujve. Unë ha vetëm nga mishi i therur duke u përmendur emri i Allahut!"

Zejdi e qortonte dhe e quante për turp therjen e bagëtive në emër të idhujve nga fisi Kurejsh dhe thoshte kështu:

"Delen e krijoi Allahu. Ai zbriti për të shi nga qielli dhe bëri të mbijë bar nga toka. Mirëpo ju e therni atë pa e përmendur emrin e Allahut!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 24; Zebaih, 16)

Kurse një rrëfim tjetër është kështu:

"Zejd bin Amr mori me vete edhe Varaka bin Nevfelin dhe shkuan në Damask për të pyetur për fenë e vërtetë në mënyrë që ta ndiqnin atë fe. Atje hasën në një dijetar hebre të cilin Zejdi e pyeti për fenë e tyre dhe i tha:

"Ndoshta hyj në fenë tuaj, prandaj më jep njohuri për të!"

Dijetari hebre iu përgjigj:

"Pa e marrë pjesën tënde nga ndëshkimi i Allahut, ti nuk mund të hysh në fenë tonë!"

Zejdi i tha:

"Unë erdha këtu duke ikur nga ndëshkimi i Allahut (nuk kërkoj ndëshkim, por pëlqim dhe mëshirë). Në asnjë mënyrë s'kam ndërmend të marr ndonjë pjesë nga ndëshkimi i Allahut! Ti më trego ndonjë fe tjetër (që të hyj te ajo)!"

Dijetari hebre ia ktheu:

"Unë nuk njoh ndonjë fe tjetër veç hanifizmit!"

Zejdi e pyeti:

"Ç'është hanifizmi?"

Dijetari hebre iu përgjigj:

"Eshtë feja e Hz. Ibrahimit. Ai s'ishte as hebre, as krishter dhe nuk i falej tjetërkujt veç Allahut!"

Pasi doli prej tij, Zejdi u takua me një dijetar krishter. Edhe atë e pyeti për të njëjtat gjëra.

Edhe ai iu përgjigj kështu:

"Pa e marrë pjesën tënde nga mallkimi i Zotit, ti nuk mund të hysh në fenë tonë!"

Zejdi i tha:

"Unë erdha gjer në këto anë pikërisht duke ikur nga mallkimi i Zotit. Sa ta kem në dorë, kurrë nuk do të marr diçka nga mallkimi i Zotit! A mund të më tregosh ndonjë fe tjetër mua?"

Edhe ai, si dijetari hebre, i foli Zejdit për hanefizmin. Pasi dëgjoi edhe fjalët e tij mbi Hz. Ibrahimin, Zejdi doli jashtë, ngriti duart drejt qiellit dhe tha kështu:

"Allahu im, po të bëj dëshmitar se unë jam në fenë e Ibrahimit!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 24)

Esma binti Ebi Bekr (r.anhuma) thotë:

"Dëgjova Zejd bin Amrin i cili, duke qëndruar në këmbë me shpinën mbështetur në murin e Qabes, tha:

"O Kurejshë! Vallahi, përveç meje, asnjëri prej jush nuk jeni në fenë e Ibrahimit!"

Zejdi ndërhynte për t'ua shpëtuar jetën vajzave të vogla të cilat prindërit kërkonin t'i varrosnin përsëgjalli. Ai i thoshte të atit të vajzës:

"Mos e vra se po e marr unë përsipër gjithë kujdesin dhe përgjegjësinë për të!"

Dhe pasi vajza rritej dhe vinte në moshë madhore, i thoshte të atit:

"Po deshe, të ta dorëzoj, po deshe, të vazhdoj t'ia plotësoj nevojat!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 24)

Për Varakën, njërin prej hanifëve, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

"E pashë atë në mes të xhennetit veshur me rroba mëndafshi qëndisur me fije ari e argjendi!"

Edhe për Zejdin është shprehur kështu:

"Në ditën e kiametit, ai do të ringjallet si një bashkësi e veçantë mes meje dhe Isait (a.s.)!" (Hejsemi, IX, 416)

Sipas shumicës së dijetarëve islamë, edhe nëna dhe i ati i Profetit (s.a.s.) kanë qenë nga hanifët e Mekës.

Hanifizmi nuk është i ndryshëm nga besimi monoteist islam i quatur tevhid. Për këtë arsye, Zoti e ka urdhëruar Profetin në Kur'an që të ndjekë fenë e Ibrahimit (a.s.) i cili ishte hanif:

ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"Pastaj (o i Dashuri im) **të komunikuam ty: "Drejtohu në rrugë të drejtë dhe ndiqe fenë e Ibrahimit se ai nuk ishte nga mushrikët!"** (en-Nahl, 123)

Me këtë pretekst, cilësimi hanif është përdorur edhe për fenë islame dhe çdo musliman i sinqertë dhe principial është karakterizuar si "hanif". Me të vërtetë, Profeti ynë ka thënë:

"Unë jam dërguar me fenë e urtë hanif!" (Ahmed, V, 266)[31]

❖

31 Veç kësaj, shih. Buhari, *Iman*, 29.

Hazreti Muhammedi

- sal'lallahu alejhi ve sel'lem –
- mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të! –

para profetësisë

PJESA E PARE

LINDJA DHE FEMIJERIA E HZ. MUHAMMEDIT

Drita Muhammediane

Për Allahun e Lartë nuk mund të mendohet kohë dhe hapësirë. Ai qëndron jashtë kufizimeve të kohës dhe hapësirës.[32] Zoti i cili ka ekzistuar i vetëm në pafillimshmëri pa pasur nevojë për një krijues që ta krijonte, meqë ka dëshiruar në mënyrë volitive[33] të njihet dhe, si domosdoshmëri e kësaj njohjeje, të nderohet me adhurime, ka krijuar **botën e shumëllojshmërisë** të quajtur *masivallahi*[34] (gjithçka tjetër veç Allahut), domethënë, gjithësinë. Në këtë proces krijimi, produkti i parë është një **dritë**[35] dhe kjo dritë është esenca, origjina dhe fermenti i **të Vërtetës Muhammediane**.

Në atë rang që ndodhen sendet shoqëruese dhe ambalazhet me të cilat paraqitet dhe ofrohet një send i çmuar ose një mar-

32 Kurse truri i njeriut karakterizohet nga aftësia për të menduar vetëm i kufizuar brenda kushteve të kohës dhe hapësirës. Ndërkaq, duke përdorur mbresat e marra nga bota konkrete, arrin te e vërteta qoftë edhe në një masë të caktuar. I detyruar për t'i përdorur mbresat e marra nga bota që mundet ta vëzhgojë, për të vërtetat që i përkasin botës jashtë fushës së vëzhgimit, njeriu është pothuaj i dënuar që, për të gjitha të vërtetat metafizike, të përdorë shprehje të figurshme si për përcaktimin e përmbajtjes, ashtu dhe të emërtimit të tyre.

33 Në origjinal: murad; Zoti dëshiron në mënyrë të vullnetshme (volitive), pra, duke zotëruar edhe vullnetin për ta realizuar dëshirën. Përkthyesi.

34 Masivallah: (të gjitha) gjërat përveç Allahut dhe që pengojnë komunikimin me Të. Në filozofi, termi *masiva* emërtohet **vanitet** (frëngj. vanité) dhe shpreh gjithçka materiale të çfarëdo forme, relative dhe të përkohshme. Përkthyesi.

35 Në origjinal: nur; koncepti dhe fjala *nur* që do të thotë edhe *dritë*, edhe *bukuri*, kanë më shumë karakter metafizik, ndërsa drita në kuptimin thjesht fizik emërtohet *zija*. Përkthyesi.

garitar, në atë rang ndodhen edhe të gjitha qeniet ndaj **Dritës Muhammediane**, të cilat janë krijuar për dinjitetin e tij. Sipas kësaj, shkaku i parë i ekzistencës është vetë Individualiteti i Lartë i Zotit, kurse shkaku i dytë, domosdoshmëria e shoqërimit dhe stolisjes së "Dritës Muhammediane" me anë të qenieve të ndryshme për nderin dhe vlerën e saj të posaçme.

E shprehur ndryshe, sipas teologjisë islame, burimi i parë (fillestar) në zinxhirin e qenieve është Zoti si Autor i Pavarur, kurse pretekst dhe shkak është "Drita Muhammediane". Pra, kjo dritë është e para në krijim.

Sipas Islamit, gjithësia, në kundërshtim me pretendimin e shumë filozofëve, nuk është "e paraqenë" ose "e pafillim", por "e krijuar pas", "akcidenciale"[36]. Pra, gjithësia e ka një fillim. Kurse vetëm Zoti është "i pafillim", "i paraqenë". I pari i qenieve *të krijuara pas* është "Drita Muhammediane". Eshtë për këtë shkak që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

"Kur Ademi ndodhej në gjendjen mes shpirtit dhe kurmit, unë isha profet!" (Tirmidhi, *Menakib*, 1)

Kështu, sipas krijimit të dritës së tij dhe ngarkimit me detyrën e dërgesës profetike, Hz. Muhammedi (s.a.s.) është para Hz. Ademit (a.s.). Kurse sipas trupëzimit dhe shfaqjes në botën tonë, është fleta e fundit e kalendarit profetik, sepse kalendari i dërgesës profetike ka filluar me "Dritën Muhammediane", si qenia e parë, dhe është mbyllur me "Trupin Muhammedian".

Drita e Qenies shpreh përkatësinë e vet ndaj **Dritës Muhammediane** si qenia e parë e krijuar ndër gjithë krijesat e krijuara si domosdoshmëri e nderit të saj. Këto qenie ose krijesa të cilat nuk kanë nder në vetvete, fitojnë vlerë në vartësi të raportit që kanë ndaj **Dritës Muhammediane**.

Këtë të vërtetë e shprehin edhe këto hadithe:

"Kur Ademi (a.s.) e kreu gabimin që u bë shkak për nxjerrjen e tij nga xhenneti, e kuptoi gabimin dhe tha:

36 Në origjinal: hadis. Përkthyesi.

"O Zot, Për hir të Muhammedit, të lutem të më falësh!"

Allahu i Lartë i tha:

"Ku e njeh ti Muhammedin kur unë s'e kam krijuar ende?"

Ademi (a.s.) iu përgjigj:

"O Zot, Kur më krijove dhe më fryve nga shpirti yt, e ngrita kokën dhe pashë të shkruar mes shtyllave të Arshit fjalinë "La ilahe il'lallah, Muhammedun Resulullah". Dhe atëherë e kuptova se Ti i jep vend pranë emrit tënd vetëm emrit të krijesës më të dashur për Ty!"

Atëherë, Allahu i Lartë urdhëroi:

"Drejt fole, o Adem! Me të vërtetë, sipas meje, Ai është më i dashuri i krijesave. Lutmu mua për hir të tij! Dhe, meqë m'u lute, të fala! Po të mos ishte Muhammedi, nuk do të të kisha krijuar ty!" (Hakim, II, 672)

Nga Ibni Abbasi (r.a.) përcillet kështu:

"Allahu i Lartë i komunikoi kështu Isait (a.s.):

"O Isa! Besoji Muhammedit dhe urdhëroji ata nga ummeti, bashkësia jote, të cilët do ta arrijnë atë, ta besojnë! Po të mos ishte Muhammedi, nuk do ta kisha krijuar Ademin! Po të mos ishte Muhammedi, nuk do t'i kisha krijuar as xhennetin dhe xhehennemin. Kur e krijova Arshin mbi ujë, nisi të lëkundej dhe, kur shkrova mbi të "La ilahe il'lallah, Muhammedun Resulullah", u qetësua!" (Hakim, II, 672)

Një ditë, Xhabiri (r.a.) shkoi te Profeti (s.a.s.) dhe e pyeti:

"T'u bëfshin kurban nënë e babë, o i Dërguari i Allahut! A po më tregon se cila është gjëja e parë e krijuar?"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) iu përgjigj:

"O Xhabir! Para çdo gjëje tjetër, Allahu i Lartë e ka krijuar dritën e pejgamberit tënd nga drita e personit të vet…"[37]

Në lidhje me këtë specifikë, Ibni Arabiu shfaq këto konsiderata:

"Kur Allahu i Lartë e lajmëroi profetësinë e Muhammedit (a.s.), Ademi (a.s.) ende nuk ekzistonte, ishte mes ujit dhe bal-

37 Shih. Axhluni, I, 265.

tës…Kështu, konkluzioni mbi sheriatet e para e të fundit të parashtruara nëpërmjet profetëve, u vërtetuan për të Dërguarin e Allahut. Profeti ynë zotëronte sheriat qysh në atë kohë, sepse në hadithin e tij ai ka thënë kështu: *"Kur Ademi ndodhej mes ujit dhe baltës, unë isha profet!"* Nuk ka thënë "unë isha njeri" ose "unë ekzistoja". Profetësia realizohet vetëm me një sheriat të dhënë atij nga Allahu." (Ibni Arabi, *el-Futuhat*, II, 171; IV, 66-67)

Në një vepër tjetër, Ibni Arabiu thotë kështu:

"I Dërguari i Allahut (s.a.s.) është më i përsosuri mes llojit njerëzor. Eshtë për këtë arsye që profetësia ka filluar me të dhe ka përfunduar me të!" (Ibni Arabi, *Fususu'l-Hikem*, IV, 319)

Poeti *Mevlana*, në veprën e tij *Mesnevi*, thotë kështu:

"Eja, o zemër! Festa e vërtetë është bashkimi me Muhammedin, sepse ndriçimi i botës është nga drita e bukurisë së asaj qenieje të bekuar!"

Edhe Sulejman Çelebiu, në Mevludin e tij, shprehet kështu për Dritën Muhammediane:

Dritën e Mustafait e bëri të parë;
E deshi atë Allahu Krijues e Bujar![38]

38 Në vargje të tjera, Sulejman Çelebiu e shpreh kështu në mënyrë lakonike se Hz. Muhammedi është Drita e Qenies dhe se gjithësia është krijuar për hir të Dritës Muhammediane:

Atij i dha Zoti vlera dhe e bëri të përkryer,
Qysh në krijim e bëri të virtytshëm e të vyer.

Prej tij dolën në dritë të dukshëm e të fshehtë,
Çdo gjë që është në tokë dhe në qiejt e lartë.

Nëse Muhammedi s'do të dilte në dritë,
S'do të ishin bërë as qiell e as tokë!

Për hir të atij Resuli Zoti Ademin e dëgjoi
Dhe pendesën për gabimin ia pranoi!

Po të mos vinte Muhammedi në botë,
Ademit s'do t'i vihej ajo kurorë në kokë!

Prej tij gjeti Nuhu nga mbytja shpëtim,
Mrekullitë iu dukën pa lindur ai bekim.

Në emër të miqësisë për të, Zoti i çmoi
Të gjithë të parët e tij e i nderoi!

Shkurt, Drita Muhammediane e emërtuar edhe **e Vërteta Muhammediane**, është një dritë, një e vërtetë ose një element që e përfaqëson personalitetin moralo-shpirtëror të të Dërguarit (s.a.s.). Ai është më i dashuri dhe më i çmuari në lartësinë e Allahut. Shkaku i ekzistencës së qenieve është dashuria e Zotit për Dritën Muhammediane e cila është e para në krijim. Për këtë shkak, tërë gjithësia është krijuar për nder të tij dhe për të qenë një mbulesë për të. E tërë ekzistenca është krijuar me qëllim për ta detajuar dhe shpjeguar të vërtetën e Tij. Prandaj, ashtu siç nuk është e mundur për ta futur oqeanin në një gotë, ashtu dhe nuk është e mundur për ta përceptuar dhe njohur denjësisht Dritën Muhammediane!

Prejardhja e pastër e Profetit tonë

I ati i Profetit ka qenë Hz. Abdullah, kurse e ëma, Hz. Amine. Prejardhja e tij e bekuar zgjatet gjer te Adnani, më i nderuari i brezit Kajzar, birit të Hz. Ismailit.[39]

Pse e kishte të parë, Ibrahimit Halil
Ia bëri zjarrin xhennet Zoti Xhelil…

Edhe shkopi në dorë të profetit Musa
U bë për hir të tij kuçedër që ha…

Isai nuk vdiq por u ngjit në qiell
Se ajo rrugë e bënte bashkësi të tij.

Vërtet edhe këta janë janë të dërguar,
Por Ahmedi është ndër ta më i shquar!

Se dëshiruan ata nga Zoti i Vërtetë
Të bëheshin bashkësi e Muhammedit vetë!

Sunnetin e tij mbaje, bëhu bashkësi e tij
Gjersa të të vijë ty mëshira nga Zoti!

39 Prejardhja e nderuar e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) është kështu: Muhammed bin Abdullah bin Abdulmuttalib bin Hashim bin Abdi Menaf bin Kusaj bin Kilab bin Murre bin Ka'b bin Luej bin Galib bin Fihr bin Malik bin Nadr bin Kinane bin Hudhejme bin Mudrike bin Iljas bin Mudar bin Nidhar bin Meadd bin Adnan. (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 28; Ibni Hisham, I, 1-3; Ibni Sa'd, I, 55-56)

Adnani, stërgjyshi Profetit, është nga soji i Ismailit (a.s.).[40] Thuhet se i biri i Adnanit, Meadd-i është bashkëkohës i Isait (a.s.).

Brenda fisit Kurejsh, I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i takon një familjeje më të pastër e më të nderuar si nga ana e të atit, ashtu dhe e nënës. Mbi çështjen e pastërtisë së prejardhjes së tij, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë kështu:

"Unë kam dalë prej nënës dhe tim eti pa m'u ngjitur asgjë nga të këqijat e periudhës së injorancës. Në prejardhjen time unë kam dalë nga lidhje martesore qysh nga Ademi e gjer te prindërit e mi. Në asnjë hallkë të prejardhjes sime nuk ka ndonjë lindje jashtë martese!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 260)

Mustafa është një ndër emrat e tij të nderuar që shpreh këtë përzgjedhje historike-gjenealogjike:

Sa herë që grupimi fisnor, antar i të cilit është Profeti (s.a.s.), është ndarë më dysh, Allahu i Lartë e ka bërë të Dërguarin e vet të ndodhet në anën më të mbarë e më të dobishme. Drita e tij që ndriçon ekzistencën, i është përçuar atij qysh prej Hz. Ademit (a.s.) duke u pasuar brez pas brezi përmes prindërve më të pastër.[41]

Hz. Ibni Abbasi e ka komentuar kështu ajetin 219 të sures Shuara duke e shprehur këtë kuptim:

"Ti, domethënë, drita jote, është përcjellë tek ti vazhdimisht duke të kaluar në mes atyre që bëjnë sexhde!" (Kurtubi, XIII, 144; Hejsemi, VIII, 214)

Profeti (s.a.s.) e ka trajtuar në këtë mënyrë këtë specifikë në hadithet e tij:

"Unë u linda në këtë familje ku ndodhem duke kaluar nga epoka në epokë nëpër pasardhësit më të pastër e më të dobishëm të të bijve të Ademit!" (Buhari, *Menakib*, 23)

40 Shih. Ibni Hisham, I, 1, 5.
41 Shih. Ahmed, I, 210.

"Allahu i Lartë, ndër bijtë e Ibrahimit, zgjodhi Ismailin. Nga bijtë e Ismailit zgjodhi bijtë Kinane. Nga bijtë Kinane zgjodhi Kurejshët. Nga Kurejshët zgjodhi bijtë Hashim. Nga bijtë Hashim zgjodhi bijtë Abdylmuttalib. Dhe, nga bijtë Abdylmuttalib, më zgjodhi mua!" (Muslim, *Fedail*, 1; Tirmidhi, *Menakib*, 1.)

Në lidhje me specifikën e njohjes me kaq hollësi dhe saktësi të prejardhjes së Profetit dhe të vazhdueshmërisë së prejardhjes së tij në mënyrë fisnike, dijetari i madh islam Ibni Haldun thotë kështu:

"Askush përveç Hz. Muhammedit (s.a.s.) s'e ka prejardhjen kaq të fiksuar dhe fisnikërinë e prejardhjes të lidhur në mënyrë kaq të vijueshme e të pandërprerë qysh nga Ademi (a.s.)! Kjo është një dhunti e posaçme e Allahut të Lartë për të Dashurin e Tij të Shquar!" (Ibni Haldun, I, 115)

Martesa e prindërve të Profetit, Abdullah dhe Amine

Në periudhën afër ngarkimit të Hz. Muhammedit me detyrën profetike, besimi monoteist (tevhid) ishte shuar, Qabja ishte mbushur me idhuj që u përkisnin fiseve të ndryshme, po kështu, edhe burimi Zemzem ishte mbyllur.

Një ditë, kur gjyshi i Profetit, Abdylmuttalibi po flinte në Hixhr, në ëndërr iu tha që të rrëmonte në vendin ku ndodhej burimi Zemzem dhe ta zbulonte sërish. Më pas, atij iu dha edhe shenja se ku duhej të gërmonte.

Kur Abdylmuttalibi filloi gërmimin, Kurejshët iu bënë pengesë duke i thënë:

"Nuk lejojmë të bëhen gërmime pranë faltores!"

Abdylmuttalibi ende s'kishte fuqi t'i kundërshtonte ata. Por ai bëri gjë tjetër. Ai i premtoi Zotit se, po t'i jepte djem dhe ata të arrinin moshën që ta mbronin, njërin prej tyre do ta flijonte pranë Qabes.

Pas njëfarë kohe, Kurejshët, për shkak se panë disa shenja mrekullore te Abdylmuttalibi, u zbutën dhe e lejuan të riniste gërmimet. Abdylmuttalibi e gërmoi vendin dhe e zbuloi burimin. Pastaj, me kohë, atij iu bënë fëmijë të cilët iu rritën dhe arritën moshën për t'i dalë në mbrojtje. Atëherë, në ëndërr ia kujtuan kushtimin dhe premtimin që i pati bërë dikur Allahut:

"Çoje në vend premtimin!"

Dhe Abdylmuttalibi, për ta çuar në vend premtimin, nisi të therte me radhë të imta e të trasha, por çdo radhë iu kërkua një fli më e madhe. Atëherë, ai pyeti:

"Ç'është më e madhe se këto?"

"Pate premtuar se do ta bëje kurban njërin nga djemtë!" – Iu tha.

Dhe Abdylmuttalibi i mblodhi djemtë dhe i ftoi t'i bindeshin në mënyrë që të mund ta çonte në vend kushtimin dhe premtimin që kishte bërë për hir të Allahut. Pa i kundërshtuar fare, djemtë i thanë:

"Vepro si të duash dhe çoje në vend premtimin!"

Duke hedhur short mes tyre, Abdylmuttalibi u lut:

"Allahu im! Unë pata premtuar ta flijoja njërin nga djemtë për Ty! Tani do të hedh short mes tyre dhe Ti zgjidhe atë që dëshiron!"

Shorti i ra Abdullait, atij që do të bëhej në të ardhmen i ati i Profetit. Kur Abdylmuttalibi e çoi të birin në Qabe për ta bërë kurban, mekasit e penguan nga frika se mos flijimi i djemve kthehej në zakon. Ata e bindën Abdylmuttalibin për ta dërguar te një plak i ditur. Plaku i ditur i pyeti:

"Sa është tek ju dëmshpërblimi për njeriun e vrarë?"

"Dhjetë deve!" - Iu përgjigjën mekasit. Atëherë, dijetari u dha këtë këshillë:

"Atëherë, hidhni short mes Abdullait dhe dhjetë deveve. Po u ra deveve, therini, por po i ra shorti Abdullait, shtoni edhe

dhjetë deve dhe hidhni short përsëri e kështu me radhë, duke shtuar çdo herë nga dhjetë deve, gjersa shorti t'u bjerë deveve!"

Shorti i parë mes Abdullait dhe dhjetë deveve i ra Abdullait. Pastaj shtuan edhe dhjetë deve dhe shorti i ra përsëri Abdullait. Dhe kështu vazhdoi të binte shorti gjersa numri i deveve u bë njëqind. Atëherë, shorti u ra deveve. Për të qenë krejtësisht i sigurt, Abdylmuttalibi e përsëriti shortin tri herë dhe të tri herët u ra deveve. Dhe Abdylmuttalibi u ngrit në këmbë dhe e falenderoi Allahun që ia shpëtoi djalin. Edhe të pranishmit, nga gëzimi, thirrën: Allahu Ekber! Allahu është më i Madhi! Pastaj Abdylmuttalibi bëri kurban njëqind deve dhe mishin e tyre e shpërndau si lëmoshë dhe dhuratë.[42]

Fakti që sot, në të Drejtën Islame, dëmshpërblimi për njeriun e vrarë përcaktohet njëqind deve ose kundërvlefta e tyre, mbështetet në këtë ngjarje historike.

Duke aluduar mbi faktin që i pari i tij, Ismaili (a.s.) dhe i ati, Abdullai, qenë zgjedhur për flijim, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

"Unë jam i biri i dy njerëzve të caktuar për kurban!" (Hakim, II, 609/4048)

Gjithashtu për këtë shkak, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) thirrej edhe *Ibni Dhebihajn*, i biri i flijantëve.[43]

Për sa i përket pamjes së jashtme dhe moralit, Hz. Abdullah ishte i riu më i bukur edhe ndër vëllezërit e vet, edhe ndër të rinjtë e tjerë të Kurejshve. Ai qëndronte mbi ta edhe në zgjuarsi, mençuri dhe pjekuri.[44] Prandaj të gjitha vajzat e reja kërkonin të martoheshin me të. Madje, motra e Varaka bin Nevfelit, Rukija, e cila kishte dalluar në ballin e Abdullait dritën profetike, me

42 Shih. Ibni Hisham, I, 163-168; Ibni Sa'd, I, 83-85; Hakim, II, 604/4036.
43 Shih. Hakim, II, 604/4036.
44 Shih. Halebi, I, 51-62.

dëshirën për t'u bërë nëna e profetit të fundit që pritej, i pati propozuar Hz. Abdullait njëqind deve si pajë martese me të.[45]

Abdylmuttalibi kërkoi për Abdullain Aminenë, vajzën e Vehb bin Abdi Menafit, të parit të fisit Beni Zuhre. Dhe kur vajza më e shquar e Kurejshve në prejardhje dhe nder, Amineja, dha pëlqimin e saj, u lidh kurora.

Prejardhja e Hz. Aminesë, nënës së Profetit (s.a.s.), është Vehb bin Abdi Menaf bin Zuhre bin Kilab bin Murre. Ngaqë Zuhre është vëllai i Kusaj bin Kilabit, atit të të bijve Hashim, prejardhja e Hz. Aminesë bashkohet me prejardhjen e Hz. Abdullait te Kilabi.[46]

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ra në mitrën amësore, drita në ballin e Abdullait kaloi te Hz. Amineja.[47]

Vdekja e të atit të Profetit, Abdullah

Pak kohë pas martesës, i ati i Profetit, Hz. Abdullai, pati shkuar në Damask me një karvan tregtar të Kurejshve. Në kthim ai u sëmur në rrugë. Kur arritën në Medinë, u tha shokëve:

"Unë po rri pak këtu, te dajat e mi, Nexharët!"

Dhe qëndroi aty rreth një muaj.

Me gjithë përpjekjet e shumta të dajave, Abdullai nuk u shërua dhe vdiq aty, në Medinë ku edhe u varros. Hz. Abdullai ishte vetëm 25 vjeç kur vdiq.[48]

Kur mori lajmin e vdekjes së të shoqit, Hz. Abdullait, Hz. Amine vajtoi për ditë me radhë nga hidhërimi dhe e vajtoi duke thënë se nuk do të gjente dot burrë si ai, se ai duhej nga të gjithë dhe se kishte qenë shumë bujar dhe i mëshirshëm.[49]

45 Shih. Ibni Hisham, I, 168-169.
46 Shih. Ibni Sa'd, I, 59-60.
47 Shih. Ibni Hisham, I, 170.
48 Shih. Ibni Sa'd, I, 99.
49 Shih. Ibni Sa'd, I, 100.

Ngjarjet dhe lajmet
që paralajmëronin shfaqjen e Profetit

Para se të lindte Profeti, patën ndodhur shumë shfaqje hyjnore. Tërë gjithësia pothuaj vuante nga malli për të, sepse ai ishte shkaku i krijimit.

Para së gjithash, Allahu i Lartë pati marrë fjalë nga profetët e mëparshëm se do ta besonin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) dhe do ta ndihmonin atë. Ky është një nga paralajmërimet e gëzueshme më të mëdha të ardhjes së tij. Në ajetin kur'anor thuhet kështu:

وَإِذْ أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

"Allahu i Lartë pati marrë fjalë prej pejgamberëve duke u thënë: "Vërtet, juve ju dhashë libër dhe urtësi dhe do të vijë një lajmëtar që t'i vërtetojë ato që keni ju dhe ju duhet ta besoni dhe ta ndihmoni atë. A pranuat dhe e vërtetuat këtë fjalë?" "E vërtetuam!" – Thanë ata. Dhe ai u tha: "Dëshmoni dhe unë jam dëshmitar bashkë me ju!" (Al-i Imran, 81)

Hz. Ibrahimi me të birin, Hz. Ismailin, pas përfundimit të ndërtimit të Qabes, patën ngritur duart drejt qiellit e qenë lutur kështu:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الحَكِيمُ

"Zoti ynë! Dërgoju atyre nga mesi i tyre një të dërguar që t'ua këndojë ajetet e tua, t'ua mësojë Librin dhe urtësinë dhe t'ua pastrojë nefset (nga të këqijat)**! Sepse vetëm Ti je i shenjtë dhe që e bën siç duhet çdo gjë!"** (el-Bakara, 129)

Edhe Hz. Isai, duke ua bërë të ditur profetësinë e vet të bijve të Izraelit, Dritën e Ekzistencës paralajmëronte:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ...

"I biri i Merjemes, Isai, pati thënë: "O të bijtë e Izraelit! Unë jam një i dërguar i Allahut te ju, vërtetues i Teuratit para meje dhe myzhdedhënës për një të dërguar pas meje, emri i të cilit është Ahmed..." (es-Saff, 6)

Nëna Emine, në ditët e para të shtatëzanisë në Dritën e Ekzistencës, pa një ëndërr. Asaj iu tha:

"O Amine! Ti je shtatzënë në zotërinë e kësaj bashkësie! Kur të lindë ai, lutu kështu: "Mbështetem te Allahu nga sherri i çdo të keqi!" Dhe quaje Muhammed!"[50]

Prandaj Profeti (s.a.s.) ka thënë:

"Unë jam lutja e gjyshit tim, Ibrahimit, myzhdeja e vëllait tim, Isait, dhe ëndrra e nënës sime..." (Hakim, II, 453; Ahmed, IV, 127-128)

Krahas kësaj, emrat dhe atributet e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) qenë të shkruara në Teurat dhe në Ungjill dhe dijetarët hebrenj dhe krishterë kishin dijeni të plotë mbi këtë çështje. Me të vërtetë, për dijetarët hebrenj dhe krishterë që ishin të matur e të drejtë, Kur'ani shprehet kështu:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ

"Ata që e ndjekin atë Resul, atë lajmëtar të paarsimuar që e gjejnë (emrin dhe atributet e të cilit i gjejnë) **të shkruar në Teurat dhe Ungjillin që kanë pranë..."** (el-A'raf, 157)

50 Shih. Ibni Hisham, I, 170.

Për më tepër, dijetarët e Librit (dijetarët hebrenj dhe krishterë) e njihnin Profetin siç njihnin bijtë e vet:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ
وَإِنَّ فَرِيقاً مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

"Personat që u kemi dhënë libër e njohin atë siç njohin bijtë e vet. Megjithëkëtë, një grup prej tyre e fshehin me vetëdije këtë gjë." (el-Bakara, 146)

Kështu, Abdullah bin Selam (r.a.)[51] i cili u bë musliman kur ishte njëri prej dijetarëve më të mëdhenj të hebrenjve, pati thënë:

"Unë e njoh të Dërguarin e Allahut më mirë se ç'njoh birin tim!"

Atëherë, Hz. Omeri (r.a.) e pati pyetur: "O Ibni Selam, si është e mundur kjo?"

Dhe ai i qe përgjigjur: "Unë dëshmoj me njohje të drejtpërdrejtë se Muhammedi është me të vërtetë i Dërguari i Allahut! Unë nuk dyshoj aspak se ai është pejgamber, lajmëtar! Sepse në librin tonë ndodhen karakteristikat dhe cilësitë e tij si pejgamber i dërguar nga ana e Allahut!.."

Atëherë, Hz. Omeri (r.a.) e puthi në ballë duke i thënë:

51 **Abdullah bin Selam** (r.a.) me identitetin Ebu Jusuf, është nga brezi i profetit Jusuf (a.s.). Ai e pati emrin e lindjes Husajn, por Profeti (s.a.s.) ia ndërroi me emrin Abdullah. Ishte nga dijetarët e fisit hebre Beni Kajnuka. Kur Profeti arriti në Kuba gjatë rrugës së hixhretit (emigrimit) nga Meka në Medinë, Abdullai e takoi dhe i bëri disa pyetje. Atëherë, duke thënë se përgjigjet që i kishte dhënë Hz. Muhammedi, mund t'i jepte vetëm një profet, hyri në Islam. Pastaj u bë pretekst që në Islam të hynin të gjithë pjesëtarët e familjes së tij si dhe disa të afërm. Abdullai (r.a.) për të cilin Profeti pati paralajmëruar se do të hynte në xhennet, ishte një person i respektuar mes sahabeve, shokëve të Profetit. Thuhet se ajeti 10 i sures Ahkaf dhe ajeti 43 i sures Ra'd kanë zbritur për të. Ka përcjellë 25 hadithe profetike dhe ka vdekur në kohën e kalifatit të Muavijes, në vitin 43 h. / 663 e.r. në Medinë.

"O Ibni Selam! Allahu të ka dhënë ty sukses në njohjen e të vërtetës!" (Vahidi, f. 47; Razi, *Tefsir*, IV, 116)

Në ajetin kur'anor bëhet e ditur se si njoftohen në Tevrat dhe Ungjill cilësitë dhe karakteristikat e shquara të Profetit dhe sahabeve, shokëve të tij:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"Muhammedi është Resuli (i Dërguari) **i Allahut. Ata që ndodhen së bashku me të, janë të ashpër ndaj mohuesve dhe të mëshirshëm ndaj njëri-tjetrit. I sheh ata duke u përkulur në ruku dhe duke rënë në sexhde. Ata kërkojnë nga Allahu pëlqim dhe favor. Shenja njohëse e tyre është gjurma e sexhdes, ndriçimi i sexhdes në fytyrën e tyre. Ja, këto janë karakteristikat e tyre që tregohen në Teurat. Kurse në Ungjill janë karakterizuar kështu: Ata janë si bima që ka nxjerrë filiz, pastaj është forcuar, është trashur, është rritur mbi trupin e vet dhe, kështu, i jep kënaqësi bujkut. Ja, kështu i shton dhe i fuqizon Allahu këta dhe i zemëron mohuesit. Allahu u ka premtuar falje dhe shpërblim të madh atyre që besojnë dhe bëjnë punë të mira!"** (el-Feth, 29)

Një ditë, kur Abdullah bin Abbas (r.a.) e pyeti Ka'b el-Ahbarin[52] se si përshkruheshin në Teurat cilësitë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), ai i dha këtë përgjigje:

"Mbi cilësitë e tij, në Teurat shkruhen këto:

52 Ka'b el-Ahbar (rahimetullah) ka qenë tabiin dhe është bërë i njohur me rivajetet (rrëfimet) mbi Beni Izraelët. Eshtë bërë musliman në periudhën e Hz. Ebu Bekrit (r.a.) dhe ka vdekur në vitin 32 h.

Muhammed bin Abdullah do të lindë në Mekë, do të emigrojë në Tabe (Medinë) dhe do të sundojë në Damask. Ai as nuk do të thotë fjalë të këqija, as nuk do të flasë me zë të lartë në treg. Nuk do t'i përgjigjet të keqes me të keqe, përkundrazi, do të falë. Ummeti, bashkësia e tij, do ta falenderojnë e do ta lartësojnë Allahun në çdo vend, në begati e në ngushticë. Ata do të lidhin brez në mes dhe do t'i lajnë krahët (do të marrin abdest). Siç do të vihen në radhë në luftë, do të vihen në radhë edhe në namaz. Nga faltoret e tyre do të vijë uturima e zërave të tyre (e këndimit të Kur'anit dhe e dhikrit). Zërat e ezanit të tyre do të mbushin horizontet." (Darimi, *Mukaddime*, 2)

Atá bin Jesar (rahimetullah) tregon:

"E takova Abdullah bin Amrin[53] dhe e pyeta:

"A po m'i tregon cilësitë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) që përmenden në Teurat?"

Dhe ai m'u përgjigj: "Shumë mirë! Betohem në Allahun se ai cilësohet edhe në Teurat me disa cilësi që përmenden në Kur'an. Në Teurat thuhet: "O Pejgamber! Ne të dërguam ty te njerëzit si dëshmitar, përgëzues, paralajmërues dhe mbrojtës për të pamësuarit. Ti je robi dhe resuli, i dërguari im. Unë të emërtova ty **Mutevekkil** (përfaqësues)… Allahu nuk do t'ia marrë shpirtin atij pa e rregulluar fenë e prishur me anë të thënies nga njerëzit **"La ilahe il'lallah"** (Nuk ka zot tjetër veç Allahut) dhe pa i ha-

53 **Abdullah bin Amr bin As** (radiallahu anhuma) emigroi bashkë me të atin në Medinë në vitin e shtatë të hixhretit. Ishte një sahabi i kënduar që e zotëronte kulturën e vjetër. I shkruante hadithet që i dëgjonte nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Për këtë ai pati marrë leje të posaçme nga Profeti. Duke u nisur nga njohuria e gjerë që kishte në hadith dhe në fikh, ai përmendet si njëri nga katër sahabet me emrin Abdullah që janë bërë të famshëm si **"Abadile"**. Mori pjesë së bashku me të atin Amr në triumfin e Damaskut dhe në luftën e Jermukut dhe në këtë luftë kreu detyrën e flamurtarit të të atit. Pas triumfit të Egjiptit, u vendos atje bashkë me të atin dhe atje jetoi. Abdullah bin Amr bin As i cili qe bërë musliman para të atit, vdiq në Egjipt në moshën 72-vjeçare. Varrin e ka në xhaminë Amr bin As të Kajros.

pur me anë të asaj feje sytë e verbër, veshët e shurdhër, zemrat e ndryshkura!" (Buhari, *Buju*, 50; *Tefsir*, 48/3)

Hebrenjtë të cilët e njihnin të Dërguarin e Allahut me të gjitha cilësitë dhe karakteristikat, ishin në pritje të kohës kur do të vinte ai. Kështu, sa herë që fiset pagane medinase Evs dhe Hazrexh të hynin në grindje me hebrenjtë, këta të fundit thoshin:

"Tani së afërmi do të dërgohet një profet. Ai do të vijë së shpejti. Kur të vijë ai profet, ne do të lidhemi pas tij dhe, siç pati ndodhur me popujt e Iremit e të Adit, do t'ju vrasim e do t'ju shkulim me rrënjë!" (Ibni Ethir, *el-Kamil*, II, 95-96)

Siç përcjell bashkëshortja e Profetit, Safije binti Hujej (r.anha), kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.), gjatë emigrimit, kishte arritur në fshatin Kuba, i ati hebre Hujej bin Ahtab me të ungjin Ebu Jasir kishin shkuar atje dhe, në perëndim të diellit, ishin kthyer në shtëpi shumë të lodhur e të dëshpëruar. Ebu Jasir e kishte pyetur të vëllanë:

"A pejgamberi që pritej të vinte është ky person?"

Hujej i ishte përgjigjur: "Po, vallahi, ai është!"

Ebu Jasiri e kishte pyetur: "A je i sigurt se ky është ai pejgamberi? A e dallove mirë?"

Hujej i ishte përgjigjur: "Po!"

Ebu Jasiri e kishte pyetur prapë: "Atëherë, ç'ke në zemër për të?"

Dhe Hujej i ishte përgjigjur: "Vallahi, sa të jem gjallë kam për të ushqyer armiqësi për të!" (Ebu Nuajm, *Delail*, I, 77-78)

Hebrenjtë dëshironin që profeti i fundit që prisnin, të ishte nga raca e tyre, domethënë, nga të bijtë e Izraelit. Kështu, meqë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte nga arabët e ardhur prej brezit të Ismailit (a.s.), nga zilia, hebrenjtë nuk i deklaruan besimin dhe nuk e ndoqën.[54]

54 Shih. Ibni Sa'd, I, 155.

Këtë të vërtetë e vë në shesh edhe ky rivajet (rrëfim) i Ibni Abbasit (r.anhuma):

Mes hebrenjve të Hajberit dhe fisit Gatafan kishte luftë dhe, në çdo ndeshje, hebrenjtë mundeshin. Më në fund, ata vendosën t'i luteshin Zotit kështu:

"Zoti ynë! Për hir të atij pejgamberi të pamësuar që ke premtuar se ka për të ardhur në kohën e fundit, të lutemi të na japësh fitoren!"

Dhe e bënë këtë lutje duke e bërë pretekst Profetin sapo nisën një betejë të re me ta. Në përfundim të betejës, gatafanët pësuan disfatë. Por kur Allahu i Lartë e dërgoi si profet që e përdorën si pretekst hebrenjtë në lutjen e tyre, Hz. Muhammedin (s.a.s.), e mohuan profetësinë e tij. Atëherë, Allahu i Lartë zbriti këtë ajet:

وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا
فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

"…dhe kur u erdhi pejgamberi për të cilin patën kërkuar fitore kundër mohuesve, e mohuan megjithëse e njihnin dhe e prisnin. Ja, pra, mallkimi[55] i Allahut është mbi këta lloj qafirësh!" (el-Bakara, 89) (Kurtubi, II, 27; Vahidi, f. 31)

Të tërheq shumë vëmendjen edhe kjo ngjarje që paralajmëronte shfaqjen e Profetit:

Kur Sejf bin Zi Jezen u emërua nga Kisra si sundimtar në Jemen, delegacione arabe nga të katër anët shkuan dhe e uruan.

55 Në Kur'an dhe, siç do ta shohim më tej, në hadithet e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), përgjithësisht bëhet mallkim mbi tërë mëkatarët pa përmendur emra. Në këto raste janë mallkuar mendësitë, sjelljet dhe praktikat që kanë përfaqësuar shtrembërimet e mëdha moralo-etike, besimore (doktrinare) dhe ekonomike. Fakti që i Dërguari i Allahut, megjithëse kishte deklaruar *"Unë jam dërguar jo si mallkues, por si mëshirë"* (Muslim, *Birr*, 87), i mallkon ata që kryejnë disa veprime, tregon se ato veprime kanë pasur ndikim të madh e serioz për sa i përket strukturës dhe jetesës islame.

Në krye të delegacionit prej dhjetë vetësh të Mekës ndodhej gjyshi i Profetit, Abdylmuttalibi. Ai i tha sundimtarit:

"O sundimtar! Ne jemi përfaqësues të popullsisë së qytetit që Allahu e ka bërë të paprekshëm dhe shërbëtorë të Bejtullahut, Shtëpisë së Allahut! Erdhëm me qëllim për të ta uruar sundimin!"

Sundimtari i Jemenit i priti mirë dhe i mbajti si miq për shumë ditë. Një ditë, e thirri pranë Abdylmuttalibin dhe i tha kështu:

"O Abdylmuttalib! Unë do të të lë ty si amanet një të fshehtë që nuk do t'ia hapja dikujt tjetër. Por unë e pashë thelbin e saj tek ti, prandaj do të ta shtjelloj. Gjersa Allahu të japë leje, kjo të mbetet në ruajtje tek ti. Pa dyshim, Allahu e çon në vend urdhrin e tij. Në Librin që e kemi mbajtur të mbyllur për të tjerët duke ia rezervuar vetëm vetes sonë, ka një lajm të tillë me rëndësi, te i cili ndodhet nderi i jetës dhe virtyti i vdekjes. Ky lajm u intereson të gjithë njerëzve, u intereson shokëve të tu që ke me vete dhe të intereson veçanërisht ty!"

Abdylmuttalibi e pyeti:

"O sundimtar! T'u bëfshin fli të gjithë beduinët! Ç'është ky lajm i madh dhe i famshëm?"

Sundimtari iu përgjigj:

"Në zonën Tihame do të lindë një fëmijë. Si shenjë njohjeje, do të ketë një lyth mes shpatullave. Gjer në ditën e kiametit, imamllëku (prijësia) do të jetë tek ai, kurse zotnillëku, tek ju!"

Sejf bin Zi Jezen vazhdoi kështu:

"Kjo kohë është koha kur do të lindë ai. Mbase edhe ka lindur. Emri i tij është **Muhammed**. I ati dhe e ëma do të vdesin. Kujdesin për të do ta marrin përsipër i gjyshi dhe i ungji. Allahu do ta dërgojë atë si pejgamber me kumtesë krejt të hapur. Një pjesë nga ne do të jenë ndihmës (ensarë) të tij. Me ta, ai do t'i shquajë miqtë dhe do t'i turpërojë armiqtë. Ai do t'i pushtojë zonat më të çmuara të tokës. Me lindjen e tij, zjarri që adhurojnë

mexhusitët (adhuruesit e zjarrit) do të shuhet. Adhurimi do t'i bëhet Mëshiruesit që është një. Fyerjet dhe teprimet do të ndalohen, idhujt do të thyhen, shejtani do të gjuhet me gurë. Fjala e tij do t'i ndajë nga njëra-tjetra të vërtetën me të shtrembrën dhe sundimi i tij do të përbëhet nga drejtësia. Ai vazhdimisht do të urdhërojë dhe zbatojë të mirën, do ta ndalojë dhe do ta zhdukë të keqen!"

Abdylmuttalibi i tha:

"Paç jetë të gjatë, qofsh i nderuar dhe sundimi yt qoftë i përhershëm! Ky për të cilin fole, është brezi im. A do të ketë mirësinë sundimtari të më japë më shumë shpjegime dhe të më gëzojë mua?"

Sejfi i tha:

"Betohem në Bejtullahin e mbuluar me mbulesa, në mrekullitë dhe në librat qiellorë, o Abdylmuttalib, se, pa asnjë dyshim, ti je ati i tij!"

Atëherë, nga gëzimi i jashtëzakonshëm, Abdylmuttalibi ra me ballin përtokë!

Sundimtari i tha:

"Ngrije kokën lart! Zemra të qoftë e gëzuar, jeta, e gjatë dhe nderi, i lartë! A di ti ndonjë shenjë nga ato që të tregova unë?"

Abdylmuttalibi iu përgjigj:

"Po, o sundimtar! Unë kisha një djalë shumë të dashur mbi të cilin dridhesha nga kujdesi. E pata martuar me Aminenë, vajzë e një njeriu të nderuar të fisit. Amineja lindi një djalë të cilit ia vura emrin Muhammed. Edhe ai ka një lyth mes shpatullave. Ai i ka edhe të gjitha shenjat e tjera që tregove ti. Atij i vdiq edhe e ëma. Kujdesin për të e kemi marrë unë dhe i ungji!"

Atëherë, sundimtari Sejf i tha kështu:

"Mbroje mirë atë djalë dhe tregohu i vëmendshëm ndaj hebrenjve! Sepse hebrenjtë janë armiq të tij. Por Allahu nuk do t'u japë rast atyre në këtë armiqësi. Në asnjë mënyrë të mos ua thuash shokëve këto që të tregova! Dyshoj se mos, duke ju patur zili për epërsinë tuaj, mund t'i shkaktojnë kokëçarje nipit! Po ta

dija se s'do të vdisja para se t'i vinte profetësia atij, do të shkoja me gjithë kalorësit dhe këmbësorët e mi dhe do ta bëja Jethribin (Medinën) atdhe të emigrimit dhe kryeqendër të shtetit tim. Dhe do ta mbroja atë nga kokëçarjet dhe fatkeqësitë! Të lutem, pas një viti, më sill lajm për të!"

Por sa keq që Sejf bin Zi Jezenin e vranë pa u mbushur viti![56]
(Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 26-28; Dijarbekri, I, 239-241)

Një lajm tjetër i gëzueshëm që i qe dhënë Abdylmuttalibit mbi të ardhmen e të nipit, është kështu:

Një ditë, duke luajtur me fëmijët e tjerë, Muhammedi i vogël pati shkuar gjer në mëhallën Redm. Atje, një grup njerëzish nga të bijtë Mudlixh e patën thirur, ia patën parë këmbët dhe ia patën

56 Fakti që në Teurat dhe Ungjill deklarohen ardhja dhe karakteristikat e caktuara të Hz. Muhammedit, argumenton se këta libra janë, në të vërtetë, me burim hyjnor dhe, edhe nëse janë korrigjuar, në përmbajtjen e tyre ekzistojnë disa fragmente nga forma e tyre origjinale. Prandaj ndodh që muslimanët, megjithëse i konsiderojnë Teuratin dhe Ungjillin si ligje (sisteme ligjore) të abroguara, nuk shfaqin mungesë respekti ndaj tyre.
Ashtu si në Teurat dhe Ungjill, edhe në librat që fetë lindore, si zoroastrizmi, induizmi dhe budizmi, i pranojnë si të shenjtë, është paralajmëruar ardhja e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Në Zend Avesta që njihet si libri i shenjtë i zoroastrizmit, emri i profetit Muhammed përmendet si "Soeshjant" që do të thotë "Mëshirë për botët". Në atë libër, krahas njoftimit se ai do të jetë profeti i të gjithë njerëzve, përmenden edhe shumë cilësi dhe veti të tij. Në librat e shenjtë të induizmit, Vedat, Upanishat dhe Puranat, përmenden shumë atribute të Profetit të Fundit dhe thuhet, p.sh., se ka për ta bërë traditë mjekrën dhe se ka për ta ndaluar ngrënien e mishit të derrit. Gjithashtu, në librat e Budës ka shumë pjesë që paralajmërojnë dërgesën profetike të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe përmendin cilësitë e tij. (Shih. Remzi Kaya, *İlâhî Kitaplarda Hazret-i Muhammed*, f. 221-239; A.H.Viyarthi – U. Ali, *Doğu Kutsal Metinlerinde Hazret-i Muhammed*, İstanbul, 1977; İbrahim Cânan, XIV, 79-81)
Po të mbahet parasysh se feja e parë mbi tokë ka qenë feja e vërtetë, se njerëzve u janë dërguar me mijra profetë, por se njerëzit, kohë pas kohe, janë larguar nga rruga e drejtë, nuk duhet çuditur që në fetë e shtrembëruara, si zoroastrizmi, induizmi, budizmi dhe të ngjashme, janë të pranishme disa të vërteta.

shqyrtuar gjurmët. Në ato çaste pati ardhur aty Abdylmuttalibi. Pasi qenë përshëndoshur me të, ata e patën pyetur:

"I juaji është ky fëmijë?"

"Është im bir!" – U pati thënë Abdylmuttalibi.

Atëherë, të bijtë Mudlixh i patën thënë:

"Mbroje mirë këtë, sepse ne s'kemi parë gjer tani gjurmë këmbe që t'i përngjajë gjurmës te Pozita e Ibrahimit, sa ç'i përngjan gjurma e këmbës së këtij fëmije!"

Abdylmuttalibi i tha të birit Ebu Talib:

"Shih e dëgjo se ç'thonë këta!"

Prandaj, Ebu Talibi e mbrojti me rreptësi të nipin, profetin tonë, Hz. Muhammed.[57]

Para se të lindte Profeti (s.a.s.), gjithësia ndodhej në një errësirë moralo-shpirtërore të tmerrshme. Njerëzit qenë zhytur gjer në fyt në një baltovinë të thellë injorance. Njerëzimi e kishte humbur nderin dhe dinjitetin. Edhe kafshët, madje, ishin turbulluar nga egërsia dhe dhuna e njerëzve. Jeta ishte bërë që të mos mund të jetohej. Gjithësia qe e mërzitur, qeniet, të vuajtura, zemrat, në ankth! Të dobëtit e të pafuqishmit kishin harruar se ç'është e qeshura! E drejta për të jetuar u përkiste vetëm të fuqishmëve! Poeti Mehmet Akif shprehet kështu:

Njeriu i kishte kaluar çakajtë në egërsi;
I dobët dikush? Të vëllezërit do ta hanin!

Kur'ani thotë kështu për këtë të vërtetë:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ

"Për shkak të bëmave të njerëzve, nga toka dhe deti kishte shpërthyer e keqja!.." (er-Rum, 41)

Me afrimin e kohës së ardhjes së Tij në botë, çdo njeri dhe çdo gjë, me një mall dhe dëshirë gjithnjë e më të madhe, prisnin

57 Shih. Ebu Nuajm, *Delail*, I, 165; Ibni Sa'd, I, 118.

atë dritë të lartë që t'u vinte në ndihmë e t'i shpëtonte prej errësirës duke e dëshiruar për vete atë eliksir. Gjithë njerëzimi ishte në pritje të tij. Njerëzit i kishin marrë shenjat dhe paralajmërimet e ardhjes së tij dhe, kohë pas kohe, vazhdonin t'i merrnin.

Sulejman Çelebiu, që thotë në *Mevludin* e tij se edhe dielli i ishte bërë ashik Profetit (s.a.s.), e përshkruan kështu me gjuhën e zemrës së Hz. Eminesë ardhjen e nderuar të tij:

E tha Emineja: Pashë një nur të rrallë,
Dielli si flutur i vinte vërdallë...
Nga qielli zbritën engjëjt radhë-radhë
Erdhën, si Qaben ma bënë shtëpinë tavaf...
Dhe më thanë: si i yti asnjë fëmijë s'ka qëlluar
Të vijë qysh kur bota vetë është krijuar!
Ky është mbreti i diturisë së fshehtë,
Eshtë prova e besimit mbi Zotin e vërtetë!..

Ardhja e madhe
dhe ngjarjet e jashtëzakonshme shoqëruese

Më në fund, Drita e pritur, duke zbritur në botën e dukshme në mëngjesin e 20 prillit 571 (e.r.) që i takon datës 12 Rebiulevvel, e hënë, sipas kalendarit hënor, pak para lindjes së diellit, nga martesa Abdullah-Amine, na i dha nder botës sonë!

Me këtë nderim, pothuaj të gjitha krijesat uruan me një gojë:

"Mirëse erdhe, o i Dërguari i Allahut!"

Shprehjet e gëzimit të të gjithë qenies për këtë ardhje të nderuar, poeti Sulejman Çelebi i shpreh me këto vargje:

Merhaba, ej, i madhi sulltan, merhaba,
Merhaba, ej, burimi i diturisë, merhaba!
Merhaba, ej, e fshehta e Kur'anit, merhaba,
Merhaba, ej, shërim për dhimbjet, merhaba!
Merhaba, ej, Mëshirë e gjithësisë,
Merhaba, ej, falësi i gjynaheve të njerëzisë!..

Me shfaqjen e tij, mëshira e Allahut shpërtheu mbi këtë gjithësi. Mëngjeset dhe mbrëmjet ndërruan ngjyrë. Ndjenjat fituan thellësi. Fjalët, bisedat, kënaqësitë fituan gjerësi, çdo gjë fitoi një kuptim, një delikatesë të veçantë. Idhujt u tronditën e u përmbysën. Në sarajet e Cirus-it, qytet i mbretërve persianë, kullat dhe kolonat u shembën. Liqeni Save[58] që atëherë njerëzit e konsideronin të shenjtë, si një baltovinë dhune, u tha.[59]

Kjo shfaqje e realizuar në hapësirën dhe kohën e kësaj bote, qe bereqeti i parë i daljes së asaj qenieje fisnike. Ky bereqet e përfshiu krejt gjithësinë. Ai vit u quajt "viti i bollëkut". Kështu, për njerëzit e zemrës, nata më e çmuar pas Natës së Kadrit, është pranuar nata e lindjes së të Dërguarit të Allahut.

Shprehjet e shpërthyera nga zemrat e mbushura me frymëzimin dhe begatinë e Zotërisë së Gjithësisë të hapur atë natë si trëndafil, u përftuan një hijeshi të veçantë vargjeve të poetëve:

Suya virsün bağ-bân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gülzâre su

(Le të mos mundohet kot lulishtari të ujisë trëndafilishten; dhe sikur një mijë trëndafilishte të ujisë, një trëndafil si fytyra jote kurrë s'ka për të çelë!..)

Me ardhjen e nderuar të atij trëndafili të papërsëritshëm, rrjedha e çdo gjëje u ndërrua. Shfaqjet e mëshirës, si kokrra diamantesh u përhapën nëpër gjithësi dhe zemrat e përmalluara për dritë u mbytën në gëzim!..

Nga Ibni Abbasi (r.anhuma) është përcjellë kështu:

"Hz. Muhammedi (s.a.s.) lindi ditën e hënë, u bë profet ditën e hënë, emigroi nga Meka në Medinë ditën e hënë, arriti në Medinë ditën e hënë dhe vdiq ditën e hënë. Ishte ditë e hënë kur (duke bërë arbitrim në Qabe mes palëve në grindje), e vendosi Gurin e Zi në vend. Ditën e hënë arriti fitoren e Bedrit dhe ditën e

58 Save ka qenë një liqen 125 km. në jugperëndim të Teheranit. Me tërheqjen e ujit, aty u ngrit qyteti Save.

59 Shih. Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 273.

hënë zbriti ajeti الْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ **"...Sot e përsosa për ju fenë tuaj, ..."** (el-Maide, 3) (Ahmed, I, 277; Hejsemi, I, 196)

Fakti që, si një shfaqje hyjnore, lindja, hixhreti dhe emigrimi i tij për në botën e përjetësisë kanë ndodhur po ditën e hënë, është shenjë e rëndësisë së kësaj dite. Si shfaqje të butësisë dhe ashpërsisë (hyjnore), emocioni i gëzimit dhe ndrydhja e hidhërimit, hareja e festës me dhimbjet e vdekjes përjetohen së bashku.

Natën e bekuar kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e nderoi gjithësinë me ardhjen e tij, ndodhën disa ngjarje me karakter mrekullor. Disa prej këtyre janë këto:

Siç tregon Hz. Amineja, ajo s'pati hequr mundime as gjatë shtatzanisë, as gjatë lindjes dhe, ndërsa i Dërguari i Allahut po vinte në botë, pati vënë re se prej saj kishte buruar një dritë që kishte ndriçuar tërë vendin mes lindjes dhe perëndimit. Profeti (s.a.s.) kishte lindur i pastër duke mbështetur duart në tokë dhe kishte ngritur sytë drejt qiellit.[60]

Në atë çast, shejtani lëshoi një britmë si asnjë herë tjetër në vetën e vet![61]

Kryegjyqtari i Iranit dhe kleriku Mubezan pa në ëndërr se disa deve të lira, duke vënë para një tufë kuajsh të shpejtë, kaluan lumin Tigër dhe u përhapën në tokat e Iranit.

Lugina Semave[62] u përmbyt nga uji.

Nga pallati i Kisras u shembën 14 shtylla.

U shua zjarri njëmijëvjeçar në tempujt e iranasve.[63]

Siç rrëfen Aisheja (r.anha), një hebre që merrej me tregti në Mekë, natën kur ka lindur Profeti (s.a.s.), e ka parë lindjen e yllit si shenjë të ardhjes në botë të Profetit, pastaj ka shkuar në një kuvend kurejshësh dhe i ka pyetur:

60 Ibni Sa'd, I, 102, 150.
61 Ibni Kethir, *el Bidaje*, II, 271.
62 Semave është një shkretëtirë pa gurë e shtrirë në rrafshinën Kelb, 235 km. në juglindje të Bagdatit, mes Kufes dhe Damaskut.
63 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 273.

"O Kurejshë, a ka ndonjë prej jush që t'i ketë lindur fëmijë këtë natë?"

Ata i janë përgjigjur: "Vallahi, s'e dimë!"

Atëherë, hebreu u ka thënë kështu: "O Kurejshë! Nguliteni mirë në mendje atë që do t'ju them tani! Sonte ka lindur pejgamberi i kohës së mbrame! Ai ka mes shpatullave një lyth në ngjyrë të zezë përzjerë me të verdhë dhe me qime."

Të pranishmit në kuvend u shpërndanë duke mbetur të mahnitur nga fjalët e hebreut. Kur arritën nëpër shtëpi, i treguan familjes fjalët e tij. Në disa familje, gratë thanë:

"Po, Abdullait i lindi një djalë. Atij ia vunë emrin Muhammed!"

Burrat që i dëgjuan këto fjalë, shkuan në shtëpinë e hebreut dhe e pyetën:

"Në Mekë paska lindur një fëmijë! A di gjë ti për këtë?"

"Pasi ju njoftova unë ka lindur, apo para?" – Ua ktheu me të pyetur hebreu.

"Ka lindur para se të na thoshe ti dhe ia kanë vënë emrin Ahmed!" – I thanë ata.

Me kërkesën e tij, hebreun e çuan në shtëpinë e Hz. Aminesë. Hz. Amineja ua tregoi të birin e bekuar. Me ta parë lythin në shpatullën e fëmijës, hebreut i ra të fikët. Kur erdhi në vete, e pyetën:

"Ç'pate?"

Hebreu u tha: "Vallahi, tashmë profetësia iku nga duart e bijve të Izraelit! Edhe libri iku! Eshtë shkruar se profeti i fundit ka për t'i vrarë bijtë e Izraelit dhe do t'ua rrëzojë dinjitetin priftërinjve të tyre. Kurse arabët, me këtë profetësi do të arrijnë nder dhe dinjitet të madh! O Kurejshë! Gëzohuni se, vallahi, ju do të arrini një forcë që do të njihet nga lindja, në perëndim!" (Ibni Sa'd, I, 162-163; Hakim, II, 657/4177)

E gjithë popullsia e Mekës qe gëzuar për lindjen e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Madje Ebu Lehebi i dha lirinë skllaves së tij, Suvejbe, e cila i dha lajmin e gëzuar të lindjes së të nipit![64]

Lidhur me këtë ngjarje, më vonë, Abbasi (r.a.) tregon kështu:

Një vit pas vdekjes, e pashë Ebu Lehebin në ëndërr. Ishte në gjendje të keqe.

E pyeta: "Si po të trajtojnë?"

Ebu Lehebi u përgjigj:

"Meqë i dhashë lirinë Suvejbes nga gëzimi për lindjen e Muhammedit, ditët e hëna vuajtja më lehtësohet pak. Atë ditë freskohem me ujin që më buron nga kjo vrimë mes gishtit të madh dhe gishtit tregues!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 277; Ibni Sa'd, I, 108, 125)

Emrat e Profetit

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka shumë emra të bekuar. Më kryesorët prej tyre, sipas pohimit kur'anor, janë *Muhammed*, që do të thotë i shumëlavdëruar dhe *Ahmed*, që do të thotë shumë falenderues.

Në Kur'an, emri *Muhammed* është përmendur katër herë, kurse emri *Ahmed*, një herë. Kurse në ungjill është përdorur, me të njëjtin kuptim, fjala *Faraklit*.

Në një hadith, Profeti thotë:

"Unë jam Muhammed dhe Ahmed.

Unë jam Asgjësuesi (Mâhî) me anë të profetësisë së të cilit Allahu do ta shfuqizojë mohimin.

Unë jam Bashkuesi (Hâshir), rreth të cilit do të bashkohen e mblidhen njerëzit ditën e ringjalljes.

64 Halebi, I, 138.

Unë jam i Fundmi i Profetëve (Hâtemul Enbijâ), Përmbyllësi (Akib); pas meje s'do të ketë më tjetër profet!" (Buhari, *Menakib*, 17; Muslim, *Fedail*, 125)

Emrat dhe atributet e bekuara të të Dërguarit të Allahut janë përmendur në shumë vepra. Rreth dyqind të tillë janë shprehur në veprën me titull "Delaili Hajrat" (Argumentet e Mirësisë). Një pjesë e këtyre emrave dhe atributeve të bekuar që zbukurojnë të shkruar me art murin ballor të Varrit Profetik, janë këto:

Ahmed, Mahmûd, Muhammed, Hâmid, Beshîr, Nedhîr, Burhân, Emîn, Evvel, Âhir, Duhâ, Habîbullâh, Hâdî, Hâtem, Muhtâr, Mustafâ, Mutahhar, Muxhtebâ, Nebî, Nûr, Raûf, Rahîm, Rasûlullâh, Rasûlu'th-Thekalejn, Rahmeten li'l-Âlemîn, Sejjidu'l-Murselîn, Sejjidu'l-Kevnejn, Imâmu'l-Haramejn, Imâmu'l-muttakîn, Shefîu'l-Mudhnibîn, Shems, Tâ-hâ, Ummî, Jâ-sîn…

Te mëndesha

Nuri i Gjithësisë i pati hapur sytë në këtë botë si jetim. Për këtë, Zoti në Kur'an thotë kështu:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى

"A nuk të gjeti ty jetim e të vu dorë?" (ed-Duha, 6)

Ditët e para, Hz. Muhammedit i dha gji e ëma, Hz. Amine. Pastaj e mori zonja Suvejbe e cila i dha gji atij bashkë me të birin Mesruh. Kështu, zonja Suvejbe iu bë nënë qumështi (mëndeshë) Zotërisë së Botëve.[65] (Ibni Sa'd, I, 108)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i cili qe një model besnikërie, në periudhat e mëvonshme të jetës së vet tregoi interesim të vazhdueshëm për mëndeshën e tij, zonjën Suvejbe. Sa ndodhej në

65 Meqë zonja Suvejbe u ka dhënë gji edhe Hz. Hamzait dhe Ebu Selemes, këta dy sahabe qenë vëllezër qumështi të të Dërguarit të Allahut. (Ibni Sa'd, I, 108-110)

Mekë, si i Dërguari i Allahut vetë, ashtu dhe nëna jonë Hatixhe, i bënin vazhdimisht të mira dhe dhurata. Edhe pasi emigroi në Medinë, Drita e Ekzistencës i dërgoi vazhdimisht zonjës Suvejbe ushqime dhe veshmbathje, ia plotësoi nevojat. Në vitin e shtatë të hixhretit, kur po kthehej nga fushata e Hajberit, i Dërguari i Allahut i cili e pati marrë vesh vdekjen e saj, pyeti për të birin:

"Po i biri, Mesruh, ç'bën?"

"Ai vdiq para s'ëmës!" – I thanë.

Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) pyeti nëse kishte mbetur njeri nga të afërmit e saj dhe mësoi se s'kishte mbetur asnjeri. (Ibni Sa'd, I, 108, 109)

Respekti dhe interesimi që pati treguar Profeti për zonjën Suvejbe, janë një model i paçmueshëm vlerësimi dhe besnikërie!

Pas zonjës Suvejbe, nderi për t'iu bërë mëndeshë Zotërisë së Botërave i ra në pjesë zonjës Halime.

Atë kohë, arabët kishin një zakon të tillë: fëmijët e porsalindur ua jepnin për gji fiseve që jetonin në shkretëtirë. Jo vetëm klima e shkretëtirës e bënte njeriun më të shëndetshëm e më të guximshëm, por edhe e folura e njerëzve që banonin në shkretëtirë ishte më e rregullt dhe e shtruar, po ashtu, më shprehëse. Kështu, fëmijët rriteshin si njerëz të shëndetshëm dhe më të aftë në gjuhë e shprehje.

Edhe kjo foshnjë e bekuar, si pasojë e këtij zakoni, iu dha mëndeshës fatbardhë Halime. Ndër fiset arabe, fisi Beni Sa'd ishte fisi me të folurën më të qartë e më shprehëse. Kështu, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i cili ka qenë folësi më shprehës ndër njerëzit, me këtë pretekst, u përgatit që i vogël për detyrën e kumtimit dhe shpjegimit të Fjalës së Allahut e cila është kulmi i artit të shprehjes dhe oratorisë.

Kështu, Hz. Ebu Bekri (r.a.) i pati thënë Profetit:

"O i Dërguari i Allahut! Nuk kam parë njeri që të flasë më qartë dhe në mënyrë më shprehëse se ti!"

"Ç'ka këtu për t'u çuditur?" – Ia pati kthyer Profeti. *"Unë i përkas fisit Kurejsh dhe jam mëkuar me gji në fisin Sa'd!"* (Ali el-Muttaki, VI, 174/15247)

Halime binti Harith (r.anha) e tregon kështu ngjarjen se si ishte bërë mëndeshë e Mbretit të Botëve:

"Ishte një vit kur sundonte zija e bukës. Hipa në një gomar qimebardhë dhe, së bashku me disa gra të fisit tonë, Sa'd, dolëm në rrugë për në Mekë me qëllim për të gjetur fëmijë gjiri. S'na kishte mbetur asgjë për të ngrënë. Me vete kishim një deve femër të moshuar e cila s'kishte pikë qumështi. Unë kisha me vete edhe një fëmijë që qante vazhdimisht për të pirë se as unë s'kisha qumësht, as deveja, dhe s'na linte të flinim. Më në fund, arritëm në Mekë. Nuk mbeti grua që të mos i propozohej ta merrte Muhammedin (s.a.s.), por asnjëra s'e pranoi, sepse secila kërkonte fëmijë që ta kishte të atin gjallë. Kurse ai ishte jetim. Ndërkaq, secila nga gratë gjeti një fëmijë për t'i dhënë gji dhe u largua. Edhe unë s'desha të largohesha pa marrë fëmijë. I thashë tim shoqi:

"Do të shkoj ta marr atë jetimin!"

Shkova, e mora dhe u ktheva në çadrën tonë. Im shoq më tha:

"Mirë bëre që e more! Kush e di, mbase, në sajë të këtij fëmije, Allahu na dhuron dobi dhe begati!"

Vallahi, sapo e mora fëmijën në prehër, gjinjtë m'u mbushën e m'u derdhën nga qumështi! E mëkova fëmijën i cili piu dhe u ngop. Pastaj i dhashë gji fëmijës tjetër, vëllait të tij të gjirit, i cili, gjithashtu, piu sa u ngop. Kur u bë natë, im shoq shkoi pranë devesë sonë plakë, por ç'të shihte? Gjinjtë e devesë ishin fryrë nga qumështi. Atëherë, edhe ne pimë qumësht dhe u ngopëm dhe atë natë s'na mbeti as uri, as etje! Fëmijët fjetën më të qetë. Im shoq nuk duroi dot së thëni:

"Vallahi, sipas mendimit tim, ti ke marrë një fëmijë shumë të bekuar!"

Hipa në gomar dhe u nisëm. Gomari im që në ardhje mezi e ndiqte karvanin, tani i kalonte të gjitha kafshët, kurse unë s'e përmbaja dot! Çdokush kishte mbetur i shushatur dhe më pyeste:

"A s'është ky gomari që i pate hipur kur erdhëm?"

Dhe unë i përgjigjesha: "Po, ky është!"

Më në fund, arritëm në fshat. Toka jonë ishte mjaft e thatë dhe e varfër. Në ditët në vazhdim, dhentë tona ktheheshin nga kullota me gjinjtë e mbushur plot, kurse dhentë e të tjerëve, të lodhura, të uritura e të etura. Kur dhentë e të tjerëve s'kishin qumësht, ne i milnim dhentë tona dhe kënaqeshim me qumështin e bollshëm! Fshatarët e tjerë u bërtisnin çobanëve:

"Turp të keni! A nuk i kullotni dhentë po në atë vend ku i kullot edhe çobani i Halimes?"

Fshatarët kishin të drejtë që nxeheshin, sepse çobanët i kullotnin tufat në të njëjtin vend, kurse, ndërsa dhentë e të tjerëve ktheheshin të uritura dhe me gjinjtë e zbrazët, dhentë tona ktheheshin me gjinjtë plot!

Muhammedi (s.a.s.) rritej e zhvillohej brenda një dite sa rriteshin e zhvilloheshin fëmijët e tjerë gjatë një muaji. Në një muaj rritej sa një fëmijë njëvjeçar. Kur u bë një vjeç, ishte bërë mjaft i pashëm.

Pasi qëndroi disa vjet pranë nesh, më në fund, e dërguam te e ëma. Im shoq i cili tashmë ishte i ati i qumështit për fëmijën, pra, e kishte si fëmijën e vet, i tha zonjës Amine me këmbëngulje:

"Ma kthe prapë tim bir! Kemi frikë nga përhapja e kolerës në Mekë!"

Në të njëjtën kohë, ne nuk deshëm të mbeteshim pa begatinë që i jepte shtëpisë sonë ai fëmijë. Aq shumë këmbëngulëm, saqë e ëma u detyrua të pranonte:

"Merreni, pra, përsëri me vete!" (Hejsemi, VIII, 221; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 278-279)

Kur Drita e Ekzistencës ndodhej te mëndesha, një ditë, së bashku me dyjaren ose motrën e vet të qumështit, Shejmanë, shkuan te dhentë mu në vapën e drekës. Kur u kthyen në shtëpi, zonja Halime i tha të bijës Shejma:

"Pse dolët jashtë në këtë të nxehtë?"

Dhe Shejmaja ia përshkroi kështu s'ëmës favorin hyjnor që kishin përjetuar:

"Moj nënë, po ne nuk e ndjemë fare nxehtësinë përvëluese të diellit! Mbi kryet e vëllait përsillej vazhdimisht një re që na bënte hije…" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 279; Ibni Sa'd, I, 112)

Zonja Hatun vazhdon të tregojë:

"Ai qëndroi tek ne edhe ca kohë. Ndërkaq, për shkak të disa gjendjeve mrekullore me të cilat u përballëm, kishim frikë se mos i ndodhte gjë. Prandaj, një ditë, e morëm dhe dolëm në rrugë. Kur arritëm në Mekë, në pjesën e sipërme të qytetit, mes rrëmujës së njerëzve, e humbëm djalin!" (Ibni Hisham, I, 179; Ibni Sa'd, I, 112)

Mekasit i zuri një shqetësim i madh. Çdo njeri doli për ta kërkuar atë fëmijë të vogël, por s'e gjetën dot. Abdylmuttalibi po lutej në Qabe. Atë mes, dëgjuam një zë që vinte nga qielli:

"O njerëz, mos bërtisni! Pa dyshim, Muhammedi ka Zotin! Ai s'e lë atë pa ndihmë, s'e lë të humbë!"

Abdylmuttalibi tha:

"O ti që po na bën zë! Na trego se ku ndodhet ai!"

Zëri i tregoi:

"Ai ndodhet në luginën Tihane, pranë pemës në të djathtë!"

Atëherë, Abdylmuttalibi shkoi në atë anë dhe e gjeti të nipin!" (Dijarbekri, I, 228)

Ai i tha fëmijës: "T'u bëfsha fli! Unë jam gjyshi yt, Abdylmuttalibi!" Pastaj e puthi dhe e mori në krahë!" (Halebi, I, 154)

Thuhet se për këtë ngjarje aludon ajeti kur'anor i sures Duha:

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى

"A nuk të gjeti ty (kur ishe fëmijë) **të humbur dhe ta tregoi rrugën?"** (ed-Duha, 7)[66]

Zonja Halime e tregon kështu vazhdimin e ngjarjes:

"Kur shkuam te e ëma Amine, na pyeti:

"E morët fëmijën me këmbëngulje, tani pse e kthyet prapë?"

Unë iu përgjigja:

"Vallahi, ne e bëmë detyrën tonë pa lënë gjë mangut, por pastaj u frikësuam nga ato që na ndodhën dhe menduam se më e mira do të ishte t'jua sillnim prapë ju!"

E ëma na tha:

"Ju lutem, më tregoni se ç'ju kanë ndodhur!"

Dhe aq këmbënguli, sa mbetëm të detyruar t'i tregonim. Mirëpo ajo nuk u habit fare me tregimin tonë. Ajo na tha:

"Fundja, me fëmijën tim patën ndodhur shumë ngjarje të çuditshme, prandaj mos u frikësoni aspak. Edhe unë po ju tregoj ç'kam parë!"

Dhe na tregoi për ndodhitë e jashtëzakonshme që kishte përjetuar gjatë lindjes së fëmijës. Pastaj na tha:

"Lëreni fëmijën dhe kthehuni të qetë në shtëpinë tuaj!" (Hejsemi, VIII, 221; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 278-279)

Zonja Halime thotë:

"Abdylmuttalibi më përcolli me dhuratat më të mira. Unë u ktheva në vendin tim me mallra aq të shumta e të vlefshme, sa s'mund t'i përshkruaj. Kurse Muhammedi ndenji pranë të gjyshit. Unë ia tregova Abdylmuttalibit çdo gjë që i kishte ndodhur fëmijës. Abdylmuttalibi e shtrëngoi në gjoks, qau dhe më tha:

66 Zemahsheri, VI, 240.

"O Halime! Nuk ka asnjë dyshim se fama e tim biri do të bëhet shumë e lartë. Sa do të desha t'ia arrija asaj kohe!" (Bejhaki, *Delail*, I, 145)

Hz. Muhammedi u suall gjatë gjithë jetës besnik ndaj farefisit të qumështit. Sa herë që e shihte zonjën Halime, e thërriste "nënë", i shfaqte respekt të madh dhe me gjithë zemrën, e hiqte pelerinën nga supet dhe ia shtronte asaj përtokë që të ulej dhe ia plotësonte të gjitha kërkesat që mund të kishte. (Ibni Sa'd, I, 113, 114)

Zonja Halime pati shkuar një ditë në Mekë për ta parë Profetin. Atëherë ai ndodhej i martuar me Hz. Hatixhenë. Ata e pritën zonjën Halime si mik dhe i bënë respekte të mëdha. Zonja Halime iu ankua atyre për thatësirën që sundonte në vendbanimin e tyre, për mungesën e ushqimeve dhe për ngordhjen e bagëtive. Profeti bisedoi me Hz. Hatixhenë. Dhe Hz. Hatixheja i dhuroi asaj dyzet dhen si dhe një deve barre e udhëtimi.[67]

Gjatë triumfit të Mekës, kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ndodhej në zonën e quajtur Ebtah, e takoi motra e zonjës Halime e cila kishte ardhur aty pikërisht me atë qëllim. Ajo i kishte sjellë si dhuratë gjëra shtëpie si djathë, gjalpë, etj., të futura në një torbë të vogël. I Dërguari i Allahut e pyeti menjëherë për mëndeshën, zonjën Halime dhe kur e mori vesh se kishte vdekur, iu mbushën sytë me lot. Pastaj pyeti se kush kishte mbetur prej tyre. Pastaj urdhëroi që t'i vishnin rroba asaj zonje dhe t'i jepnin një deve dhe dyqind dërhem argjendi. Duke u kthyer e gëzuar në vendin e vet, gruaja thoshte:

"Ti, edhe kur ishe i vogël, ishe i dashur, edhe kur u rrite, u bëre më bujari!" (Vakidi, II, 869; Belazuri, I, 95)

Hapja e parë e gjoksit

Për ta sjellë të fshehtën hyjnore në gjendje përceptuese, Allahu i Lartë ia ka hapur disa herë gjoksin Profetit (s.a.s.), ia

67 Ibni Sa'd, I, 114.

ka pastruar dhe ia ka mbushur me veti të larta të tilla si prehja, qetësia, mëshira, dhembshuria, besimi dhe urtësia. E para e kësaj ngjarjeje është realizuar kur Profeti ndodhej ende pranë mëndeshës, nënës së qumështit. Ngjarjen e ka treguar vetë Profeti.

Te i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka shkuar dikush dhe e ka pyetur:

"Cilat kanë qenë shenjat e para të profetësisë tënde?"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i është përgjigjur kështu:

"Mëndesha ime ishte nga të bijtë Sa'd bin Bekr. Bashkë me motrën time të qumështit, kishim marrë dhentë dhe i kishim nxjerrë për kullotë. Por nuk kishim marrë me vete asgjë për të ngrënë. Prandaj i thashë motrës:

"Motër, shko te nëna dhe na sill ndonjë gjë për të ngrënë!"

Ajo shkoi, kurse unë mbeta pranë dhenve. Pa kaluar shumë, erdhën dy engjëj me veshje të bardha. Njëri i tha tjetrit:

"Ky është ai?"

Tjetri iu përgjigj: "Po, ky është!"

Më erdhën menjëherë pranë, më shtrinë në shpinë dhe ma hapën barkun. Pastaj ma nxorën zemrën, ma çanë dhe nxorën prej saj dy copa gjaku të mpiksur. Pastaj njëri i tha tjetrit:

"Shko e më sill ujë bore!"

Me ujë bore ma lanë të brendshmen. Pastaj i tha:

"Shko e ma sill ujin e përgatitur për këtë!"

Engjëlli tjetër e solli ujin dhe me të ma lanë zemrën. Pastaj i tha:

"Tani shko e më sill prehjen dhe qetësinë!"

Dhe m'i vendosën ato në zemër.

Më në fund, i tha:

"Tani mbylle dhe vulose me vulën e profetësisë!"

Dhe engjëlli ma mbylli zemrën dhe ma vulosi me vulën e profetësisë. Pastaj ata ikën. Me të vërtetë, isha frikësuar shumë. Kur u ktheva

në shtëpi, ia tregova mëndeshës një për një ç'më kishin ndodhur…" (Ahmed, IV, 184-185; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 280; Hejsemi, VIII, 222)

Me ç'njoftojnë disa burime, kjo ngjarje ka ndodhur kur Profeti ka qenë katër vjeç.[68]

Enesi (r.a.) ka thënë:

"Unë e shihja gjithmonë atë shenjë plage në gjoksin e të Dërguarit të Allahut!" (Muslim, *Iman*, 261)

Disa nga urtësitë e hapjes së gjoksit të Profetit janë këto:

Me këtë mënyrë, Allahu i Lartë ua ka njoftuar njerëzve gjendjen dhe famën e të Dërguarit të Tij dhe e ka përgatitur atë qysh në fëmijëri për komunikimin hyjnor. Edhe fakti që ngjarja e hapjes së gjoksit e cila është një pastrim moralo-shpirtëror, ka ndodhur në një mënyrë të vëzhgueshme prej njerëzve, mbështetet në urtësinë e përforcimit të besimit dhe vërtetimit të profetësisë së tij. Me të vërtetë, situata me karakter të jashtëzakonshëm dhe mrekullor si kjo kanë lehtësuar besimin e njerëzve te ai!

Udhëtimi në Medinë dhe vdekja e nënës

Kur Muhammedi ishte gjashtë vjeç, e ëma, Hz. Amine, e mori atë dhe, së bashku me skllaven e të shoqit, Ummi Ejmenin, shkuan në Medinë për të vizituar varrin e të atit të Profetit, Abdullah. Ata qëndruan një muaj në shtëpinë e dajave në Medinë.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) luante me fëmijët e dajave, madje edhe notin gjatë kësaj vizite e mësoi.[69]

Duke i treguar kujtimet e atyre ditëve, Profeti është shprehur kështu:

"Disa nga hebrenjtë më afroheshin dhe rrinin e më shihnin." (Ibni Sa'd, I, 116)

68 Shih. Ibni Sa'd, I, 112.
69 Shih. Ibni Sa'd, I, 116.

"Po kështu, një ditë, një burrë nga hebrenjtë, pasi më vështroi me vëmendje disa çaste, u kthye e shkoi. Pastaj, një ditë tjetër kur ndodhesha vetëm, më erdhi pranë dhe më pyeti:

"O djalë! Si e ke emrin?"

"Ahmed!" – Iu përgjigja.

Pastaj më pa në shpinë dhe tha:

"Ky fëmijë është pejgamberi i këtij ummeti!"

Kur edhe dajat i treguan nënës për këto ngjarje, nëna nisi të ketë frikë për mua. Atëherë dolëm menjëherë në rrugë për t'u kthyer në Mekë." (Ebu Nuajm, *Delail*, I, 163-164)

Gjatë rrugës Hz. Amine u sëmur dhe vdiq në vendin e quajtur Ebva, ku edhe u varros. Atëherë ajo ishte tridhjetë vjeçe. Para se të vdiste, e pati parë gjatë të birin jetim me sytë plot dashuri të thellë dhe i pati thënë kështu:

"Allahu të bekoftë! Po qe se ato që kam parë në ëndërr, dalin të vërteta, ti do të dërgohesh nga ana e Allahut të lartë dhe bujar për t'ua njoftuar bijve të Ademit hallallin dhe haramin. Allahu ka për të të mbrojtur nga idhujt dhe idhujtaria. **Çdo i gjallë do të vdesë, çdo gjë e re do të vjetërohet, çdo gjë që rritet, do të marrë fund, do të asgjësohet. Edhe unë do të vdes, por do të kujtohem përjetësisht sepse solla në botë një bir të pastër dhe po shkoj duke lënë pas një kujtim të dobishëm!.."** (Dijarbekri, I, 229-230; Kamil Miras, *Tecrid Tercümesi*, IV, 549)

Poeti Arif Nihat Asja që i ka ndjerë në zemër këto të vërteta, i drejtohet kështu Hz. Aminesë:

"O e vdekura që shtrihesh në Evbá,
Trëndafili që çeli në bahçen tënde,
Shok në botë nuk ka..."

Kështu, i mbetur jetim edhe për nënë, Nuri i Ekzistencës u kthye në Mekë vetëm me Ummi Ejmenin.

Gjatë gjithë jetës, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pati vizituar shpesh dadon Ummi Ejmen dhe i thërriste *"nënë"*. Ai tregonte konsideratë, respekt dhe dashuri të veçantë për të duke thënë:

"Kjo është nëna ime pas nënës sime! Kjo është njeriu i vetëm që ka mbetur nga shtëpia ime!"[70]

Nën mbrojtjen e gjyshit Abdylmuttalib

Allahu i Lartë nuk e la pa kujdestar dhe mbrojtës njeriun e dashur të Tij i cili, pas të atit, e humbi edhe nënën. Jetimin e Bekuar e rrethoi me kujdes e dashuri i gjyshi Abdylmuttalib duke i treguar atij dhembshurinë dhe dashurinë që s'ua pati treguar asnjërit prej fëmijëve të vet!

Kur Abdylmuttalibi flinte apo ndodhej i vetëm në dhomë, askush nuk mund t'i shkonte pranë. Kurse Drita e Dy Botëve nuk ndahej kurrë prej të gjyshit dhe mund të hynte e dilte lirisht në dhomë e t'i shkonte pranë edhe kur flinte apo ndodhej i vetëm![71]

Mbi minderin që ndodhej nën hijen e Qabes dhe që i përkiste Abdylmuttalibit, nuk ulej asnjëri nga të bijtë, duke shfaqur, kështu, një respekt të veçantë për të atin. Por ndërsa ata rrinin në këmbë përreth të atit, Profeti vinte e ulej lirisht në minderin e të gjyshit. Dhe kur të ungjit deshin ta ngrinin nga minderi, Abdylmuttalibi u thoshte:

"Lërmani djalin! Vallahi, ky do të bëhet i shquar e i famshëm!"

Dhe, duke thënë kështu, e afronte më pranë dhe ia fërkonte kurrizin. Çdo gjë që bënte i nipi i bukur, i pëlqente të gjyshit![72]

Abdylmuttalibi nuk fillonte nga buka pa ardhur në sofër i nipi i cili në të ardhmen do të bëhej Zotëria i Gjithësisë, dhe thoshte: "Sillmani pranë djalin!"[73]

70 Shih. Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, VII, 303-304; Ibni Sa'd, VIII, 223.
71 Ibni Sa'd, I, 118.
72 Ibni Hisham, I, 80.
73 Ibni Sa'd, I, 118.

Dhe, kur vihej gjella, e merrte pranë, disa herë e ulte në gjunjë dhe e ushqente me pjesën më të mirë e më të shijshme të ushqimit.[74]

Në ditët kur sundonte thatësira dhe zia e bukës, kur njerëzit vuanin shumë, mekasit kishin dalë në malin Ebu Kubejs për lutjen e shiut. Edhe Abdylmuttalibi u ngjit në mal bashkë me të nipin shtatëvjeçar që e kishte marrë në sup. Pjesëmarrësit u rreshtuan pranë tij. Me fëmijën në supe, Abdylmuttalibi ngriti duart drejt qiellit dhe u lut. Atëherë, njerëzit s'ishin larguar ende që aty kur filloi të zbrazej një shi sikur të ishte çarë qielli i cili po e lëshonte ujin me bujari të madhe! Lugina e Mekës u mbyt në mëshirë![75]

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u bë tetë vjeç, i vdiq edhe i gjyshi Abdylmuttalib.

Në këtë mënyrë, të gjitha mbështetjet formale e të përkohshme morën fund. Pas kësaj, kujdestari, mbrojtësi dhe edukuesi i tij u bë Zoti i tij. Në të njëjtën kohë, mbështetjet formale e të përkohshme të dukura në periudhën më të dobët të jetës së profetit të ardhshëm, ngriheshin vetëm mbi urtësinë që ai, me të gjitha qëndrimet dhe sjelljet e tij, të bëhej për njerëzimin një shembull i përsosur dhe mundësisht i imitueshëm.

Lënia me kohë e Hz. Muhammedit (s.a.s.) pa kujdesin dhe mbrojtjen e prindërve ka edhe disa urtësi. Më e rëndësishmja e këtyre është që të mos u jepej rast pretendimeve që mund të hidheshin, sipas të cilave, ai mund t'i kishte marrë me porosi të të atit dhe gjyshit parimet e para mbi profetësinë dhe ftesën profetike.

Veç kësaj, duke mbetur pa prindërit dhe të gjyshin, i Dërguari i Allahut u mbrojt nga zakonet dhe traditat e kohës të cilat kalonin nga baba te biri, dhe u edukua krejtësisht nën edukimin e

74 Belazuri, I, 81.
75 Shih. Ibni Sa'd, I, 90; Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, VII, 112; Dijarbekri, I, 239.

Zotit të vet pa e prekur dora e njeriut! Kështu, në një hadith, ai thotë:

"Mua më edukoi Zoti im dhe sa të bukur ma dha edukatën!" (Sujuti, I, 12)

Një urtësi tjetër e rritjes së tij si jetim ishte që zemra t'i bëhej më e ndjeshme dhe të arrinte pjekurinë për t'iu dorëzuar vetëm Allahut. Me të vërtetë, ngaqë e shijoi me të gjithë intensitetin dhimbjen e bonjakërisë dhe dobësisë, Profeti (s.a.s.), gjatë gjithë jetës, u bë gjithmonë mbrojtësi i njerëzve të dobët. Në një hadith ai është shprehur si më poshtë, njëkohësisht duke bërë shenjë me gishtin tregues bashkë me gishtin e mesit:

"Me personin i cili e mbron jetimin e vet apo jetimin e dikujt tjetër, unë do të jem kështu, bashkë, në xhennet!" (Muslim, *Zuhd*, 42; Shih. Buhari, *Edeb*, 24; *Talak*, 14)

Dhe një urtësi tjetër është kjo: Me qëllim që çdo njeri, i cili ndodhet në çfarëdo pozite të jetës, të ketë mundësi ta marrë Profetin si model për pozitën dhe kushtet e veta, Allahu i Lartë e bëri atë ta fillonte jetën nga gjendja më e dobët shoqërore siç është bonjakëria, dhe, duke e kaluar nëpër shkallë të ndryshme, të ngjitej gjer në pozitën e kryetarit të shtetit!

Nën mbrojtjen e ungjit Ebu Talib

Kur i qe afruar vdekja, gjyshi i Profetit (s.a.s.), Abdylmuttalibi, i mblodhi të gjithë të bijtë dhe i porositi të kujdeseshin mirë për nipin e tij të vetëm. Meqë Zubejri me Ebu Talibin ishin të një nëne me Hz. Abdullain, të atin e Profetit, shtinë short. Shorti i ra Ebu Talibit.

Ebu Talibi ishte ndaj Profetit ungji i tij më i dhembshur e më i mëshirshëm.[76] Ai s'kishte ndonjë pasuri tjetër veç disa deveve, kurse familjen e kishte të madhe. Pavarësisht nga kjo papasje, Ebu Talibi ishte zotëri i Kurejshve. I dëgjohej fjala dhe nuk

76 Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, I, 22.

i kundërshtohej urdhri. Si i ati, Abdylmuttalibi, edhe ai nuk fuste kurrë pije në gojë.[77]

Ebu Talibi dridhej mbi të nipin e bekuar dhe e donte më shumë se fëmijët e vet. Nuk binte të flinte pa e marrë pranë dhe, kudo që të shkonte, e merrte me vete.

Pjesëtarët e familjes së Ebu Talibit mbeteshin të uritur kur hanin bukë pa u ndodhur aty edhe Profeti, por, kur ndodhej dhe hante edhe ai bashkë me ta, ngopeshin. Madje, ushqimi u teproronte. Në qoftë se nga qumështi sa për një person që vihej në sofër, pinte në fillim jetimi i bekuar, të gjithë të tjerët pinin sa ngopeshin. Për këtë shkak, para se pjesëtarët e familjes të nisnin të hanin, ai u thoshte:

"Prisni! Prisni të më vijë djali!"[78]

Bashkëshortja e Ebu Talibit, zonja Fatime, ishte një grua jashtëzakonisht e virtytshme dhe zemërmirë. Më pas, kur kjo zonjë e bekuar e pranoi Islamin dhe emigroi në Medinë, Profeti e vizitonte shpesh dhe gjumin e drekës e bënte në shtëpinë e saj.[79]

Kur zonja Fatime vdiq, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) derdhi lot si margaritarë nga sytë e bekuar, u shpreh për të duke thënë *"sot më vdiq nëna"*, ia bëri qefin këmishën, pastaj ia fali namazin e të vdekurit dhe, më në fund, pas mbulimit me dhé, u shtri një copë herë në anë të varrit të saj ngjitur me të. Atyre që e pyetën mbi shkakun e kësaj sjelljeje, u dha këtë përgjigje:

"Pas Ebu Talibit, nuk ka njeri që të më ketë bërë të mira sa kjo grua e mirë! Ia bëra qefin këmishën me qëllim që në botën tjetër t'i veshin rroba nga të xhennetit. Dhe u shtriva një copë herë pranë saj me qëllim që të mësohej e të ngrohej shpejt me varrin!"

Kurse atyre që u çuditën që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u hidhërua aq shumë, u tha:

77 Halebi, I, 184.
78 Ibni Sa'd, I, 119-120, 168.
79 Ibni Sa'd, VIII, 222.

"Ajo m'u bë nënë pas nënës sime! Kur fëmijët e vet mbeteshin të uritur dhe varnin turinjtë, ajo më ushqente mua më parë, m'i krihte flokët dhe më lyente me vaj trëndafili. Ajo ishte nëna ime!"

Pastaj u lut kështu për të:

"Allahu të faltë e të shpërbleftë me të mira! Allahu të mëshiroftë, moj nëna ime! Ti m'u bëre nënë pas nënës sime! Rrije vetë pa ngrënë për të më ushqyer mua! Rrije vetë e zhveshur për të më veshur e mbathur mua! Gjërat më të mira m'i jepje mua t'i shijoja duke ia hequr gojës tënde! Dhe të gjitha këto i bëje vetëm për pëlqim të Allahut dhe duke shpresuar botën e përjetshme!" (Hakim, III, 116-117; Hejsemi, IX, 256-257; Jakubi, II, 14)

Hapja e dytë e gjoksit: mbushja e zemrës profetike me mëshirë e dhembshuri

Ebu Hurejre[80] (r.a.), duke u sjellë tejet i guximshëm e kurajoz, i bënte Profetit (s.a.s.) pyetje që s'do të guxonte askush t'ia bënte. Një ditë e pyeti:

80 **Ebu Hurejre** (r.a.) është pseudonimi i Abdushems-it. Ky është emri i tij i lindjes. Pasi u bë musliman, mori emrin Abdurrahman. Një ditë, po kalonte rrugës me një kotele (mace të vogël) nën mantel. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) që e vuri re, e pyeti:
"Ç'është ajo gjë?"
"Një hurejre (kotele)!" – Iu përgjigj Abdurrahmani. Atëherë, duke bërë humor, i Dërguari i Allahut i tha atij me përkëdhelje: "Kurse ti, Ebu Hurejre, i ati i koteles!" Pas asaj dite, ai nisi të thirrej e të njihej me këtë pseudonim kurse dy emrat e parë iu harruan krejtësisht. Ai vetë dëshironte që ta thërrisnin me këtë pseudonim që i kishte vënë i Dërguari i Allahut. Ebu Hurejre shkoi në Medinë në vitin e shtatë të hixhretit. Ishte një ndër muslimanët e varfër që flinin në sofatin e portës së Faltores Profetike dhe quheshin As'habu Suffe (Shokët e Sofatit). Nuk ndahej kurrë nga Profeti dhe përpiqej t'i mbante mend përmendësh të gjitha fjalët dhe porositë (hadithet) e tij. Ebu Hurejre ka përcjellë 5374 hadithe profetike, bashkë me përsëritjet e tyre, të dëgjuara nga vetë Profeti dhe sahabet e tjerë të mëdhenj. Kështu, ai është bërë sahabiu që ka përcjellë më shumë hadithe. Eshtë bashkuar me mëshirën e Allahut në vitin 59 h., në Medinë, në moshën 78-vjeçare.

"O i Dërguari i Allahut! Cila është shenja e parë e profetësisë që ke parë?"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), udhëzuesi i lumturisë së të dy botëve, iu përgjigj kështu:

"O Ebu Hurejre! Meqë më pyete, po ta them! Kur isha dhjetë vjeç, një ditë, u ndodha në shkretëtirë. U drodha nga një zë që po më vinte sipër kokës. Dikush e pyeti tjetrin:

"Ky është ai?"

Tjetri iu përgjigj: "Po, ky!"

Dhe më dolën përballë me fytyra që nuk i pata parë gjer atëherë te askush, me shpirtra që nuk i pata gjetur te askush dhe me veshje që nuk i pata vënë re te askush. Secili prej atyre personave që erdhën tek unë duke ecur, më zuri për një krahu, por prekjen nuk e ndjeva fare.

Njëri i tha tjetrit:

"Shtrije përtokë!"

Të dy së bashku më shtrinë përtokë pa ndjerë unë asnjë lloj shtrëngimi e vështirësie. Pastaj përsëri njëri i tha tjetrit:

"Hapja gjoksin!"

Dhe ai ma hapi, por as ndjeva dhimbje, as pashë gjak! Pastaj i tha shokut:

*"Hiqja **urrejtjen** dhe **zilinë** që aty!"*

Dhe ai më nxori nga gjoksi diçka si një copë gjak të mpiksur që e hodhi tutje.

*"Dhe tani vendos aty **dhembshuri** dhe **mëshirë**!" – I tha shoku. Pashë se gjëja që nxorën dhe ma vendosën në gjoks, i ngjante argjendit. Pastaj, duke ma zënë dhe tundur gishtin e madh të këmbës së djathtë, më tha:*

"Shko, tani, të qoftë për mbarë!"

Pasi u ngrita dhe po shkoja, zemrën e kisha të mbushur plot dhembshuri e mëshirë dhe, pas asaj kohe, gjithmonë ndjeva dhembshuri ndaj të vegjëlve dhe mëshirë ndaj të mëdhenjve!" (Ahmed, V, 139; Hejsemi, VIII, 223)

RINIA E PROFETIT

Rritja e Profetit nën mbrojtjen dhe kujdesin hyjnor

Allahu i Lartë, ngaqë do ta nderonte Hz. Muhammedin (s.a.s.) me detyrën e profetësisë, e pati mbrojtur nga të gjitha të këqijat e periudhës pagane paraislamike kur sundonte injoranca. Fëmijëria e tij prej jetimi dhe rinia i kaluan përmes një pastërtie dhe lartësie sublime që shprehnin denjësinë për të ardhmen më të shkëlqyer. Karakteristika dalluese e çdo kohe për të ka qenë "el-Emin" (i Besueshmi) dhe "es-Sadik" (Besniku).

Edhe para profetësisë, për sa u përket cilësive njerëzore, si burrëria dhe bujaria, Hz. Muhammedi (s.a.s.) ishte më i shquari i fisit, për sa i përket prejardhjes, më fisniku dhe, për sa i përket moralit, njeriu me moralin më të lartë e më të bukur! Ai ishte që i respektonte më shumë se kushdo të drejtat e fqinjit, që shquhej më shumë se kushdo në butësi dhe besnikëri, që dallohej si i pari më shumë se kushdo në siguri dhe besueshmëri dhe që shmangej më shumë se kushdo nga veprimet e këqija dhe munduese ndaj të tjerëve! Nuk u pa kurrë që të qortonte dhe fyente ndokënd, që të debatonte e grindej me ndokënd. Ishte si rrjedhojë e faktit që Zoti kishte mbledhur tek ai të gjitha cilësitë dhe vetitë më të mira, që fisi e kishte mbiquajtur "el-Emin", i Besueshmi![81]

Një ditë, të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) e pyetën:

"O i Dërguari i Allahut! A i je falur ndonjëherë tjetërkujt veç Allahut?"

"Jo!" - U përgjigj ai.

"A ke pirë ndonjëherë pije alkoolike?"

81 Ibni Hisham, I, 191; Ibni Sa'd, I, 121.

"Jo!" - U përgjigj ai dhe vazhdoi: *"Edhe atëherë kur s'e dija se ç'ishin Libri dhe besimi, unë e dija se gjërat që bënin ata ishin herezi!"* (Dijarbekri, I, 254-255)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e tregon kështu se si e pati mbrojtur Allahu i Lartë në vegjëli:

"Duke luajtur bashkë me fëmijët e tjerë të Kurejshve, bartnim gurë nga një vend në një tjetër. Fëmijët e kishin ngritur lart rrobën e poshtme dhe e kishin vënë në sup që të mos i vrisnin gurët dhe ashtu bartnin gurë. Kur edhe unë desha të bëj si ta që të mos më vrisnin gurët, një fuqi e padukshme më ra me grusht duke më thënë:

"Ule rrobën poshtë dhe lidhe në brez!"

Menjëherë e lidha rrobën për mesi dhe mbeta i vetmi mes shokëve që bartja gurë në sup me rrobën e poshtme të lëshuar e të lidhur në brez." (Ibni Hisham, I, 197)

Kur Qabja po ndërtohej përsëpari, Profeti mbante gurë së bashku me të ungjin Abbas. Me qëllim që të nipit të mos i vritej supi, Abbasi (r.a.) i tha:

"Vëre rrobën në sup!"

Dhe kur Hz. Muhammedi deshi ta mblidhte rrobën e poshtme për ta vënën në sup, u rrëzua përtokë dhe, duke i ngulur sytë drejt qiellit, i tha të ungjit:

"Ma trego ku e kam rrobën!"

Dhe e mori dhe e hodhi sipër duke u mbuluar me të! (Buhari, *Haxh*, 42)

Pavarësisht se në shoqërinë e asaj kohe, dalja jashtë pa rroba ishte mjaft normale, i Dërguari i Allahut kurrë nuk u suall jashtë kufijve të turpit dhe edukatës. Siç nënvizohet edhe në hadithin profetik, kur u ndodh në një gjendje të tillë me nxitjen e të ungjit, e mbrojti Allahu i Lartë.

I Dërguari i Allahut ishte një fëmijë dymbëdhjetëvjeçar, kur murgu Bahira i pati thënë:

"O bir, po të pyes për hir të Latit dhe Uzas, përgjigjmu!"

Dhe ai i qe përgjigjur:

"Mos më pyet për ndonjë gjë mua duke m'u betuar për Latin dhe Uzën! Vallahi, sa ç'kam neveri për këta, nuk kam për asgjë tjetër!" (Ibni Is'hak, f. 54; Ibni Sa'd, I, 154; Veç këtyre, shih. Ahmed, V, 362)

Ummu Ejmen (r.anha) tregon kështu:

Politeistët Kurejshë e kishin zakon të mblidheshin një herë në vit për fli dhe nderime të posaçme përreth idhullit Buvane. Gjatë këtij riti që vazhdonte gjer natën, ata thernin kurban, qethnin flokët dhe tërhiqeshin në vetizolim. Edhe Ebu Talibi ishte përgatitur për këtë festë.

Vura re se kur Profeti deshte t'u shmangej atyre, i ungji dhe hallat u zemëruan shumë me të. Hallat i thanë:

"Ngaqë po ua kthen shpinën zotave tanë, kemi frikë se mos të bjerë ndonjë fatkeqësi!"

Dhe aq shumë ngulën këmbë, sa Profeti mbeti i detyruar të shkonte bashkë me ta!

Pastaj, për një farë kohe na humbi nga sytë dhe u kthye përsëri por me fytyrën të zverdhur nga frika.

Hallat e pyetën të shqetësuara:

"Çfarë të ndodhi?"

"Kam frikë se mos më kanë prekur xhindët!" - Iu përgjigj ai.

Hallat e pyetën:

"Allahu nuk të lë ty në duart e shejtanit! Tek ti ka nga të gjitha vetitë e mira. Pa na thuaj, ç'qe ajo që pe?"

Profeti iu përgjigj:

"Sa herë që u afrova te idhulli, m'u shfaq një burrë i bardhë dhe trupgjatë që më bërtiti:

"O Muhammed! Kthehu prapa dhe në asnjë mënyrë mos e prek atë!"

Pas kësaj, gjersa iu dha detyra e profetësisë, Drita e Qenies kurrë nuk mori pjesë në festat dhe ritet e tyre!"[82]

Siç rrëfen Hz. Aliu (r.a.), Profeti ka thënë kështu:

"Dy herë jam nisur unë të bëj diçka nga ato që bënin njerëzit e kohës së injorancës, por Allahu i Lartë e i Madhëruar më mbrojti prej tyre.

Një natë, në anën e sipërme të Mekës, po kullosnim dhentë bashkë me disa të rinj Kurejshë. Unë i thashë shokut:

"Po të m'i shohësh edhe dhentë e mia, dëshiroj të shkoj për të marë pjesë, si të rinjtë e tjerë, në kuvendet e mbrëmjes!"

"Posi jo!" - M'u përgjigj shoku. - "Si të duash!"

Dhe u nisa për atje. Por kur iu afrova qytetit, dëgjova zëra defi, kavalli dhe fishkëllimash.

"Ç'është kjo?" - E pyeta njërin.

"Dasmë! Martohen filan mashkull me filan femër!" - M'u përgjigj ai.

Unë u ula pak duke vështruar nga ajo anë e duke u menduar. Atë çast, Allahu më dha një rëndesë në veshë e në sy, menjëherë m'u rënduan qepallat dhe më zuri gjumi mu aty! Betohem në Allahun se nuk u zgjova dot gjersa lindi dielli! Sa u zgjova, u ktheva prapë te shoku.

"Ç'bëre?" - Më pyeti ai.

"Asgjë!" - I thashë dhe ia tregova ç'më kish ndodhur.

E njëjta gjë m'u përsërit edhe një natë tjetër. Prapë, kur desha të shkoj në qytet për të marrë pjesë në kuvendet e natës, më zuri gjumi mu në rrugë dhe fjeta gjer të nesërmen në lindjen e diellit. Dhe u ktheva prapë te shoku.

Gjersa Zoti im më nderoi me detyrën e profetësisë, përveç këtyre dy rasteve, kurrë nuk u prira ndaj ndonjë gjëje të keqe!" (Ibni Is'hak, f. 58-59; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 292)

82 Ibni Sa'd, I, 158.

Profeti shkon me dhen

Sa e pati gjallë të ungjin Ebu Talib dhe para se të fillonte tregtinë, Profeti pati bërë për një farë kohe "çobanllëk". Ndër arabët, vajtja me dhen, pra, përgjithësisht, puna e çobanit, nuk ishte një mjeshtëri e zakonshme, por një punë dhe përvojë nëpër të cilën kalonin edhe fëmijët e të pasurve dhe fisnikëve. Veç kësaj, çobanllëku ka qenë, pothuaj pa përjashtim, preokupimi edhe i të gjithë profetëve. Me këtë, Allahu i Lartë u ka dhënë mundësi atyre të fitojnë një sërë cilësish të posaçme drejtimi para se t'u jepte detyrën e profetësisë.

Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha:

"Çdo profet i dërguar nga Allahu i Lartë patjetër ka shkuar me dhen!"

Sahabet e pyetën:

"A edhe ti ke shkuar me dhen, o i Dërguari i Allahut?"

"Po, ruaja me pagesë[83] *dhentë e mekasve!"* - Iu përgjigj i Dërguari i Allahut (s.a.s.). (Buhari, *Ixhare*, 2, *Enbija*, 29; Ibni Maxhe, *Tixharet*, 5)

Në një hadith tjetër, Profeti është shprehur kështu:

"Musai u dërgua si profet dhe shkoi me dhen. Daudi u dërgua si profet dhe shkoi me dhen. Edhe unë jam dërguar si profet dhe në Exhjad kam shkuar me dhentë e familjes sime!" (Ibni Sa'd, I, 126)

Në këtë kohë, Profeti ishte rreth në të njëzetat. Duke u shprehur si më poshtë, ai ka pohuar se puna e çobanit është një nga punët e virtytshme:

"Personi që ka zënë rrugën më të mbarë e të dobishme të fitimit të jetesës është ai që kullot dhentë në majë të një kodrine ose në mesin

83 Në origjinalin e hadithit, këtu përdoret fjala "kararit" që thuhet se është emri i një vendi, por që thuhet, gjithashtu, se është shumësi i fjalës "kirat", një njësi monetare, fjalë, kjo, që tingëllon pak a shumë si fjala "para" e huazur në shqipe nga turqishtja dhe që, në këtë rast, mund të përkthehet me këtë fjalë, pra, jo "me pagesë", por "me para". Sipas pikëpamjes së dytë, është thënë se Profeti ka ruajtur dhentë e mekasve sipas shpërblimit ditor një kirat ose 1/20 dinar në ditë për kokë. Përkthyesi.

e një lugine. Ky person e fal namazin, e jep zeqatin, e adhuron Zotin e vet gjer në vdekje dhe u bën vetëm të mira njerëzve!" (Muslim, *Imaret*, 125; Ibni Maxhe, *Fitn*, 13)

Te personat që bëjnë çobanllëk zhvillohen horizonti i meditimit, ndjenja e seriozitetit dhe mëshirës. Duke aluduar për këtë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

"Qetësia dhe serioziteti janë te njerëzit që ushqejnë dhentë!" (Buhari, *Menakib*, 1; Muslim, *Iman*, 84/52)

Kullotja e dhenve, kujdesi dhe mirëtrajtimi i tyre si dhe ruajtja nga kafshët e egra zhvillojnë tek njeriu ndjenjën e durimit dhe përgjegjësisë. Me të vërtetë, mëshirimi i çdo qenieje të krijuar, durimi ndaj gjendjeve të tyre të ashpra e kundërvepruese janë nga veçoritë më të rëndësishme që duhet të ndodhen te profetët.

Udhëtimet së bashku me të ungjit

Udhëtimin e parë tregtar, Profeti e pati bërë kur ishte dymbëdhjetë vjeç, bashkë me të ungjin Ebu Talib për në Siri. Kurse udhëtimi i dytë është ai që pati bërë në moshën gjashtëmbëdhjetëvjeçare në Jemen.

Kurejshët përgatiteshin për të shkuar në Damask. Edhe Ebu Talibi deshte të merrte pjesë në atë karvan tregtar. Kur do të niseshin për rrugë, të gjithë vëllezërit dhe motrat kishin dalë për ta përcjellë Ebu Talibin. Ebu Talibi e pyeti nipin e dashur:

"A po vjen edhe ti me mua?"

Të ungjit dhe hallat, duke pasur frikë se mos Muhammedi i vogël sëmurej, i dolën kundër dëshirës së Ebu Talibit. Atëherë, edhe Ebu Talibi u tërhoq duke vendosur ta linte të nipin në Mekë, mirëpo ai u dëshpërua dhe nisi të qajë.

Ebu Talibi i tha:

"O biri i tim vëllai! Ç'ndodhi? A po qan pse s'po të marr me vete?"

Duke e kapur devenë për kapistre, Profeti i tha:

"O im ungj, me kë po më le mua? Unë s'kam as babë, as nënë!"

Ebu Talibi u prek:

"Vallahi, edhe ty do të të marr! As unë s'do të ndahem kurrë prej teje, as ti prej meje!" (Ibni Is'hak, f. 53; Ebu Nuajm, *Delail*, I, 168)

Më vonë, kur ishte gjashtëmbëdhjetë vjeç, Profeti shkoi me të ungjin Zubejr në Jemen. Zubejri donte të përfitonte nga mbarësia që ndillte qenia e Dritës së Ekzistencës. Për këtë shkak, iu lut Ebu Talibit ta dërgonte me të edhe nipin e bekuar.[84]

Rruga e karvanit tregtar arriti në një luginë ku një deve pa zot, e zemëruar dhe agresive, nuk lejonte askënd të kalonte andej. Kur karvani mendoi ta ndërronte rrugën, Profeti tha:

"Ma lini mua atë!"

Dhe doli në krye të karvanit.

Sapo e pa Profetin, deveja e zemëruar u zbut.

Profeti zbriti nga deveja e vet dhe hipi në devenë e zemëruar të cilën e lëshoi sapo e kaluan luginën.

Kurse në kthim, takuan në një luginë që e kishin përmbytur ujërat që nuk po e kalonin dot. Atëherë, Profeti u tha:

"Ndiqmëni mua!"

Dhe duke shkuar pas tij, karvani e kapërceu luginën. Dukej sikur andej nga ecnin ata, Allahu i Lartë i largonte ujërat dhe e bënte rrugën të thatë! (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 282)

Takimi me priftin Bahira
dhe shenjat e dhëna prej tij

Së bashku me një grup nga parësia e Kurejshve, Ebu Talibi kishte shkuar në Damask. Me të ishte edhe Profeti. Gjatë rrugës bënë konak në një vend afër manastirit të murgut Bahira. Në atë kohë, Bahira ishte dijetari më i shquar ndër krishterët.

84 Dijarbekri, I, 260.

Bahira kishte vënë re se, kur po vinte karvani, një re e ndiqte dhe i bënte hije dikujt nga karvani. Po kështu, kur udhëtarët u ulën nën hijen e një peme, vuri re se degët prireshin posaçërisht në një anë si për të dashur t'i bënin më shumë hije dikujt. Atëherë, ai u çoi fjalë udhëtarëve të karvanit:

"O Kurejshë! Unë përgatita ushqim për ju dhe po ju ftoj të gjithëve në sofër, të lirë e skllevër!"

Mirëpo, gjer atëherë, Bahira kurrë nuk pati treguar interesim për ta. Kësaj radhe, të gjithë pjesëtarët e karvanit e pranuan ftesën e murgut dhe u ulën në sofër përveç Profetit i cili kishte ndenjur pranë mallrave. Bahira i vështroi të ardhurit një e nga një por tek asnjëri s'pa shenjat që kishte lexuar në libra. Ai i pyeti të ftuarit:

"O Kurejshë, a ka ndonjë nga pjesëtarët e karvanit tuaj që s'ka ardhur këtu?"

Kurejshët iu përgjigjën:

"O Bahira! S'ka kush tjetër veç një fëmije që ka ndenjur pranë karvanit. Meqë ishte më i riu ndër ne në moshë, e lamë pranë mallrave e rrobave!"

Bahira u tha:

"Thirreni edhe atë! Edhe ai të marrë pjesë në këtë darkë!"

E thirrën Muhammed Eminin dhe e ulën në sofër. Sapo e pa, murgu Bahira nisi ta vëzhgonte nga koka te këmbët. Pastaj, duke e kapur për dore, u tha të pranishmëve:

"Ky është zotëria i botërave. Është i dërguari i Zotit të botërave. Allahu do ta dërgojë atë si mëshirë për botët!"

Të parët e Kurejshve e pyetën:

"Po ti, ku e di këtë?"

Murgu Bahira u tha:

"Cilësitë e tij unë i kam lexuar në librat që na janë zbritur neve. Me të vërtetë, ku ju po afroheshit, nuk mbeti gur e dru pa iu drejtuar dhe përkuluar atij. Gjërat jo të gjalla mund t'i për-

kulen vetëm një pejgamberi. Veç kësaj, unë e njoha atë edhe nga vula e profetësisë, lythi që e ka mes shpatullave."

Pastaj murgu Bahira u bëri disa pyetje vetë Profetit si dhe të ungjit dhe, pasi pa që përgjigjet e tyre përputheshin me ato që dinte ai, formoi mendim të prerë. Atëherë, duke u kthyer nga Ebu Talibi, i tha:

"Ktheje menjëherë nipin në shtëpi dhe ruaju se mos hebrenjtë i shkaktojnë ndonjë të keqe. Vallahi, po ta shohin hebrenjtë dhe ta njohin, ngrihen ta vrasin. Ky djalë është nga arabët, mirëpo hebrenjtë duan që profeti i ardhshëm të jetë nga bijtë e Izraelit. Pozita dhe fama e nipit tënd do të jenë shumë të larta!"

Duke vepruar sipas porosisë së Bahiras, Ebu Talibi e mori nipin e bekuar dhe u kthye menjëherë në Mekë. (Ibni Is'hak, f. 54-55; Ibni Sa'd, I, 153-155; Tirmidhi, *Menakib*, 3)

Orientalistët krishterë, duke marrë shkak nga kjo ngjarje, me qëllim për t'i vënë njollë Islamit, dolën me pretendimin se profeti Muhammed (s.a.s.) ka marrë sugjerime nga murgu Bahira, gjë që është një akuzë krejtësisht jashtë të vërtetës, është në kundërshtim me Kur'anin dhe bindjen monoteiste të tevhidit. Sepse murgu Bahira ishte krishter. Ndërsa Kur'ani ndreq korrigjimet dhe prishjet që kanë pësuar Teurati dhe Ungjilli, si mund të mendohet se i Dërguari i Allahut mund të merrte sugjerime nga përfaqësuesi i një feje të korrigjuar në këtë mënyrë?!

Nga ana tjetër, në krishterizëm, pra, në fenë e murgut Bahira, konsiderata mbi Zotin paraqet një strukturë antropomorfike, domethënë, të personifikuar dhe të pajisur me atribute njerëzore. Kurse feja islame e sjellë nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.) është një fe e diferencuar[85] e dërguar nga Zoti mbi themelet e tevhidit, monoteizmit islam. Konsiderata islame mbi Allahun si Zoti i vetëm i gjithësisë paraqet një entitet transcendental[86] të diferencuar dhe abstraktuar nga të gjitha llojet e atributeve relative e mangësore.

85 Në origjinal: mubin. Përkthyesi.
86 Në origjinal: muteal. Përkthyesi.

Eshtë si rrjedhojë e kësaj të vërtete që Kur'ani e njofton në këtë mënyrë se nga njerëzit e librit, qoftë edhe nga ata para profetësisë së Hz. Muhammedit, do të shpëtojnë vetëm ata që janë të drejtuar sipas orientimit hyjnor:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Pa dyshim, nuk do të ketë frikë për ata nga besimtarët, hebrenjtë, krishterët dhe paganët që i besojnë Allahut dhe ditës së ahiretit dhe bëjnë punë të mira, dhe ata nuk do të dëshpërohen!" (el-Bakara, 62)

Meqë i Dërguari i Allahut është profeti i fundit i dërguar për të gjitha kohët dhe vendet, të gjitha fetë e tjera para tij janë të shfuqizuara. Për rrjedhojë, besimi ndaj Allahut por mosbesimi ndaj Profetit (s.a.s.) është mohim dhe herezi (kufr). Për këtë shkak, edhe besimtarët e sotëm nga njerëzit e librit janë jashtë përfshirjes së ajetit kur'anor të mësipërm.

Specifikat e tjera përveç bindjes besimore të cilat e mbajnë në këmbë një fe janë jeta adhurimore dhe marrëdhëniet praktike ndërnjerëzore. Feja islame ka sjellë një jetë adhurimore të rregullt, i ka ngritur përsëpari marrëdhëniet ndërnjerëzore mbi bazën e të drejtës, drejtësisë juridike dhe moralit dhe ka parashtruar një sistem të së drejtës juridike që përfshin edhe sanksionet penale. Kurse në krishterizëm që është feja e murgut Bahira, jeta adhurimore është korrigjuar dhe prishur. Kurse marrëdhëniet ndërnjerëzore dhe kodi penal nuk ekzistojnë.

Një specifikë tjetër është se Profeti ynë, siç e njofton Kur'ani dhe e dëshmon historia, ishte i paarsimuar[87] ose, e thënë thjesht, nuk dinte shkrim e këndim. Në ajetin kur'anor thuhet kështu:

87 Në origjinal: ummi. Përkthyesi.

وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ
إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ. بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ
أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ

"Para kësaj ti as ndonjë shkrim lexoje, as e shkruaje me dorën tënde. Po të qe ashtu, ndjekësit e së shtrembrës do të ndjenin dyshim. Jo, ai (Kur'ani) **përbëhet prej ajetesh të qarta** (që zënë vend) **në gjokset e atyre që u jepet dituri. Ajetet tona i mohojnë vetëm mizorët!"** (el-Ankebut, 48-49)

Kur Profeti i ardhshëm u takua me murgun Bahira, ishte dymbëdhjetë vjeç. Ai qëndroi pranë Bahirës për një kohë shumë të shkurtër dhe, gjithashtu, bëri një bisedë shumë të shkurtër me të. Në këto kushte, është e pamundur që një fëmijë i paarsimuar t'i mësojë përmendësh gjashtë mijë e ca ajete brenda një kohe të shkurtër, t'i mbajë përmendësh gjatë njëzet e tetë vjetëve dhe, pas moshës dyzet vjeç, të fillojë t'i tregojë një për një. Gjithashtu, çdo njeri me gjykim të shëndoshë e pranon me lehtësi se është e pamundur që ky njeri ta mësojë një fe të tillë të përsosur dhe universale si Islami dhe të parashtrojë sistemin adhurimor-ritual, praktik, juridik dhe moralo-etik të tij.

Po qe se Bahira i kishte ditur këto, pse nuk i kumtoi vetë duke shpallur profetësinë e vet, por ia la këtë nder një fëmije, një fëmije që s'e njihte fare?!

Veç kësaj, gjuha që shkruante e lexonte Bahira ishte hebraishtja, kurse Kur'ani është në një arabishte të pastër, të qartë e oratorike. Mbi këto pretendime, Allahu i Lartë thotë kështu:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ
أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ

"Ne e dimë me siguri që qafirët thonë: "Kur'anin Muhammedit ia mëson një njeri!" Personi që kanë parasysh

ata duke bërë këtë pretendim të pabazë, flet një gjuhë të huaj, kurse ky Kur'an është një arabishte e qartë!" (en-Nahl, 103)

Në të njëjtën kohë, me epërsinë e tij gjuhësore-shprehëse, Kur'ani ishte dhe është në një nivel të tillë që t'i sfidojë poetët më të fuqishëm arabë, madje tërë njerëzimin! Kështu, në suren Isra, në ajetin 88, thuhet:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْاَنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

"Thuaj: "Edhe sikur njerëzit dhe xhindët të mblidhen bashkë duke e ndihmuar njëri-tjetrin për të bërë një gjë të ngjashme me këtë, nuk do të munden!"

Krahas këtyre që u thanë, gjatë takimit të të Dërguarit të Allahut me Bahiran ishin të pranishëm edhe disa politeistë Kurejshë. Po qe se në pretendimin e orientalistëve do të kishte diçka sadopak nga e vërteta, politeistët të cilët qysh ditët e para të profetësisë ia kushtuan veten mohimit të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe armiqësisë ndaj tij, do të duhej që ta kundërshtonin duke përdorur si provë këtë ngjarje. Mirëpo politeistët Kurejshë nuk kanë thënë asnjë fjalë mbi këtë çështje. Sepse ata e dinin se një pretendim i tillë s'kishte asnjë të vërtetë dhe mbështetje!

Hilful Fudul

Luftërat e bëra në muajt e ndaluar, arabët i quanin mes tyre "luftëra fixhar", "luftëra mëkatare". Luftërat fixhar kanë ndodhur katër herë. Në luftën e katërt të zhvilluar mes fiseve Kurejsh dhe Kinane, nga njëra anë, dhe fisit Hevazin, nga ana tjetër, pati marrë pjesë edhe Profeti (s.a.s.).

Ai pati marrë pjesë gjithmonë vetëm në anën e së drejtës, në krah të të drejtit dhe viktimës. Në këtë luftë ai mori pjesë në moshën njëzetvjeçare, së bashku me të ungjit, por nuk derdhi

gjakun e askujt. Vetëm mblodhi shigjetat e hedhura nga armiku dhe ua dha të ungjve.[88]

Pas kthimit nga kjo luftë, në muajin Dhilkade që ishte njëri nga muajt e ndaluar, një jemenas i fisit Zubejd pati sjellë në Mekë mall tregtie për ta shitur. As bin Vail nga parësia e Kurejshve e bleu mallin por nuk ia dha paratë të zotit të mallit. Ai iu drejtua për ndihmë kryetarëve të familjeve të shquara të Mekës, Abduddar, Mahzum, Xhumah, Sehm dhe Adij bin Ka'b. Por ata, në vend që ta ndihmonin viktimën, e vunë në lojë dhe i dolën krah As bin Vailit.

I mbetur në gjendje të pashpresë, duke përfituar nga një rast kur parësia Kurejshe ishin mbledhur dhe ulur përreth Qabes, viktima u ngjit në kodrën Ebu Kubejs dhe recitoi një vjershë duke thirrur: "O fisnikët Fihr!" Ai shpalli padrejtësinë dhe dhunën që i ishte bërë dhe kërkoi ndihmë. Personi i parë që u hodh në veprim për ndihmë, qe ungji i Profetit, Zubejri. Së bashku me parësinë Kurejshe, u mblodhën në shtëpinë e Abdullah bin Xhuda-it.

Abdullai u shtroi bukë. Pas buke ata u morën vesh mes tyre "për ta mbrojtur viktimën kundër përdhunuesit gjersa haku të shkonte te i zoti". Ata u betuan se do t'i mbeteshin besnikë marrëveshjes "gjersa në dete të mbetej aq ujë sa për ta lagur një qime dhe gjersa malet Hira dhe Sebir të ndodheshin në këmbë"!

Organizata Hilful Fudul e nisi veprimtarinë duke marrë nga As bin Vaili të drejtën që i takonte jemenasit nga fisi Zubejd. Më pas, kjo organizatë u shkoi në ndihmë shumë vetëve që kishin pësuar padrejtësi në Mekë dhe bëri përpjekje për vendosjen e drejtësisë.[89]

Hilful Fudul është e vetmja organizatë e kohës pagane paraislamike që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e ka miratuar dhe ka marrë pjesë në të. Sepse kjo ishte një organizatë që mbronte drejtësinë. Ajo ishte ngritur për ta penguar padrejtësinë dhe dhunën.

88 Ibni Hisham, I, 198; Ibni Sa'd, I, 126-128.
89 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 295-296; Ibni Sa'd, I, 128-129.

Pas profetësisë, Profeti (s.a.s.) është shprehur kështu për këtë organizatë:

"Kam marrë së bashku me ungjit e mi pjesë në Hilful Fudul në shtëpinë e Abdullah bin Xhuda-së. Aq i kënaqur mbeta nga ai kuvend, sa nuk do të mbetesha i kënaqur e i gëzuar edhe sikur të më falnin deve të kuqe në vend të tij! Edhe sikur të thirresha përsëri sot për një marrëveshje të tillë, do të merrja pjesë!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 295)

Jeta tregtare e Profetit

Mekasit e siguronin jetesën me tregti. Mallrat që i sillnin nga vendet përreth me anë të karvaneve tregtare, i shisnin në panairet e haxhit që organizoheshin në Mekë, kurse mallrat e prodhuara në Mekë i çonin në vendet përreth.

Në rini, i Dërguari i Allahut mori pjesë me të ungjit në karvanet tregtare për në Siri dhe Jemen. Në vitet e mëvonshme ai bëri në emër të Hz. Hatixhesë dy udhëtime tregtare në pazarin e Xhureshit në Jemen dhe që të dy herët atij i qe dhënë si shpërblim pune një deve e re mashkull.[90]

Profeti e pati dërguar karvanin tregtar të Hz. Hatixhesë edhe në pazarin Hubashe të Tihames. Në atë udhëtim ai pati dalë së bashku me shërbëtorin e Hz. Hatixhesë (r.anha), Mejsere, pati sjellë prej atje copë tekstili të Tihames që ia shiti Hakim bin Hizamit me një fitim të dukshëm.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) është shprehur kështu për Hz. Hatixhenë:

"Unë nuk kam parë ortak më të mbarë e të dobishëm se Hatixheja!"

Me këto fjalë ai e pati lavdëruar atë dhe pati pohuar faktin se ajo e pati paguar me të tepërt për punën e bërë. (Halebi, I, 221; Ayni, X, 104)

Një ditë, i ungji Ebu Talib i tha kështu Profetit:

90 Hakim, III, 200/4834.

"O biri i tim vëllai! Unë jam një njeri i varfër. Thatësira dhe kriza e ushqimeve nuk na la as kapital, as tregti! Një karvan tregtar përgatitet për t'u nisur për Damask. Hatixhe binti Huvejlid kërkoka një njeri për ta çuar me mallrat e veta në këtë karvan. Ajo ka shumë nevojë për një njeri si ti, besnik, të sigurt e të pastër. Bëhet mirë sikur të bisedonim me të që të të caktonte ty si përfaqësues të saj në tregti. Mendoj se, për besnikërinë tënde, do të të vlerësojë mbi të tjerët. Në të vërtetë, unë nuk dua që të shkosh andej nga Siria se kam frikë mos të të vijë ndonjë e keqe nga çifutët. Mirëpo s'kemi ç'bëjmë tjetër!"

Kur biseda e zhvilluar mes Profetit dhe të të ungjit arriti te Hz. Hatixheja, ajo tha:

"Unë s'e dija se Muhammedi e dëshironte një gjë të tillë!"

Dhe menjëherë i dërgoi fjalë Profetit duke i premtuar t'ia çonte mallrat në Damask me një shpërblim më të madh se ç'u kishte dhënë të tjerëve!

Sepse ajo e dinte shumë mirë që Hz. Muhammedi (s.a.s.) ishte një njeri tejet i besueshëm, fjalëdrejtë dhe me moral të bukur![91]

Drita e rrugës së drejtë, Hz. Muhammedi (s.a.s.) doli në rrugë nga Meka së bashku me shërbyesin e Hz. Hatixhesë, Mejsere. Me këtë rast, ajo e porositi kështu Mejseren:

"Të mos tregohesh i pabindur ndaj Muhammedit në asnjë çështje! Të mos e kundërshtosh në asnjë fjalë!"

Gjatë rrugës, kur të dyja devetë e ngarkuara me mall u lodhën dhe mbetën pas, Mejsere u shqetësua dhe me vrap e arriti Profetin dhe ia parashtroi gjendjen. Profeti shkoi te devetë dhe ua përkoi këmbët. Pas kësaj, devetë nisën të vrapojnë dhe, duke turfulluar, dolën në krye të karvanit. Me ta parë këtë ndodhi, pjesëmarrësit e karvanit treguan më shumë kujdes për t'i shërbyer Profetit dhe për ta mbrojtur atë.[92]

91 Ibni Hisham, I, 203; Ibni Sa'd, I, 129; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 297.
92 Dijarbekri, I, 262.

Mbreti i profetëve, Hz. Muhammedi, gjatë gjithë jetës është treguar jashtëzakonisht i drejtë ndaj partnerëve në marrëdhëniet tregtare dhe ndaj njerëzve të tjerë. Kur i jepte fjalën dikujt, e zbatonte atë gjer në fund pavarësisht nga sa mund t'i kushtonte.

Ibni Abbasi (r.a.) si njeri që e njihte jetën e Profetit gjer në hollësitë më të imta, ka thënë kështu:

"Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) thoshte diçka, e bënte atë patjetër!" (Buhari, *Shehadat*, 28)

Edhe Saib bin Ebi's-Saib (r.a.) tregon kështu:

"Shkova pranë të Dërguarit të Allahut. Sahabet filluan të më lavdërojnë mua dhe të thonë fjalë të mira për mua. Kurse i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tha:

"Unë e njoh atë më mirë se ju!"

Atëherë unë iu shpreha kështu:

"Drejt fole, t'u bëfshin fli nënë e babë! Ti ke qenë ortaku im dhe ç'ortak i mirë! As kundërshtoje, as polemizoje!" (Ebu Davud, *Edeb*, 17/4836; Ibni Maxhe, *Tixharat*, 63)

Njërën prej ngjarjeve shembullore të cilat qenë bërë pretekst për t'i dhënë atij atributet Emin (i Besueshmi) dhe Sadik (Besniku), e tregon kështu Abdullah bin Ebi'l-Hamsa (r.a.):

"Para profetësisë pata bërë një shitje-blerje me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Meqë i mbeta pak borxh, i thashë se, po të më priste pak, do t'ia sillja menjëherë. Mirëpo e harrova fjalën që i dhashë. Pas tri ditësh, kur u kujtova dhe shkova tek vendi ku qemë ndarë, e gjeta tek më priste!

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i cili ndodhej në kulmin e paarritshëm të besueshmërisë dhe besnikërisë, përveç kësaj, nuk më qortoi për sjelljen time, por vetëm më tha:

"O djalë i ri, më mundove! Kam tri ditë që po të pres këtu!" (Ebu Davud, *Edeb*, 82/4996)

Kjo dhe veti të tjera të larta që pati shpalosur ai para se t'i jepej profetësia, janë njëra më e bukur se tjetra, kanë karakter më-

simdhënës dhe urtësie. Fundja, këto mund të shfaqeshin vetëm tek një profet!

Po të dëshironte, Allahu i Lartë i siguronte njeriut të tij të dashur një jetesë me mirëqenie qysh në vegjëli në atë mënyrë që ai të mos kishte nevojë të bridhte pas sigurimit të jetesës. Por urtësia hyjnore ka dëshiruar në mënyrë volitive që i Dërguari i Allahut, duke e siguruar bukën me punën e duarve të veta, ta sigurojë vetë jetesën dhe, kështu, të bëhet model për ummetin, bashkësinë e tij! Kështu, Profeti (s.a.s.) ka porositur:

"Askush nuk ka ngrënë një ushqim më të mbarë e të dobishëm se ai që e ka fituar vetë!.." (Buhari, *Buju*, 15; *Enbija*, 37)

Veç kësaj, për sa kohë që personi i cili ka për t'u bërë prijës, e vë jetesën e vet në vartësi të dhuratave të mjedisit që e rrethon, çështja e tij e humb krejtësisht në sytë e njerëzve vlerën, rëndësinë dhe seriozitetin.

Me të vërtetë, Zoti i ka urdhëruar të gjithë profetët të thonë:

وَمَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِىَ اِلاَّ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Unë nuk kërkoj nga ju asnjë pagesë si shpërblim për këtë (kumtesë)**. Ai që do të ma japë shpërblimin mua është vetëm Zoti i botërave!"** (esh-Shuara, 109, 127, 145, 164, 180. Veç kësaj, shih. Junus, 72; Hud, 29)

Sa bukur që e shpreh poeti këtë delikatesë:

Mos kërko favorin e askujt
Se e paguan me margaritarin e lirisë!

Profeti Muhammed (s.a.s.) ka qenë njeriu më i lirë e i pavarur pikërisht pse e pati siguruar jetesën me mundin e vet!

Konstatimet e murgut Nastura

Karvani ku merrte pjesë Hz. Muhammedi arriti nëpërmjet tokave të Sirisë, në Busra. Në tregun e Busras, Profeti (s.a.s.) qëndroi nën një dru ulliri në afërsi të manastirit të murgut Nastura.

Murgu Nastura i cili njihej që më parë me Mejseren, e pyeti këtë duke treguar me gisht Profetin:

"O Mejsere, kush është ai personi nën atë dru?"

"Është një person nga fisi Kurejsh!" -Iu përgjigj Mejsere.

"A ka pak të kuq në sy?" - E pyeti murgu.

"Po, ai ka gjithmonë një farë të kuq në sy!" - Iu përgjigj Mejsere.

Atëherë, Nastura i tha:

"Ja, pra, ai është i fundit i pejgamberëve! Eh, sa do të desha ta arrija atë kohë kur ai të dërgohej si profet!" (Ibni Sa'd, I, 130-156; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 297-298)

Karvani doli nga Busra për t'u kthyer në Mekë. Mejsere u bë dëshmitar i faktit se si, në kulmin e vapës, dy engjëj i bënin hije Profetit. Si përfundim, u kthyen në Mekë me fitim të madh![93]

Martesa me Hz. Hatixhenë

Në kthim, Mejsere ia tregoi në mënyrë të hollësishme Hz. Hatixhesë ngjarjet e jashtëzakonshme që pa gjatë udhëtimit, bukuritë e pamjes dhe karakterit të Profetit dhe situatat e jashtëzakonshme që kishin lidhje me të. Atëherë, tek Hz. Hatixheja lindi dëshira për martesë me Hz. Muhammedin.

Shoqja e Hz. Hatixhesë, Nefise binti Umejje, e tregon kështu se si u zhvilluan ngjarjet që çuan në këtë martesë:

"Hatixhe binti Huvejlid ishte një zonjë e aftë, e zellshme, me karakter të shëndoshë dhe e ndershme. Burrat e Kurejshve kishin dëshirë të madhe për t'u martuar me të. Por Hz. Hatixheja ishte admiruese e karakterit dhe personalitetit të Hz. Muhammedit (s.a.s.). Pas kthimit të Hz. Muhammedit nga tregtia në Siri, Hatixheja më dërgoi tek ai me qëllim për të kuptuar nëse dëshironte të martohej me të apo jo.

Unë e pyeta Hz. Muhammedin:

93 Ibni Sa'd, I, 130, 156-157.

"O Muhammed, pse nuk martohesh?"

"Si mund të martohem pa pasur mundësi materiale?" – Më tha ai.

"Po të kesh mundësi materiale, a martohesh me një njeri të pasur, të bukur e të ndershëm?" – E pyeta.

"Kush është kjo zonjë?" – Më pyeti ai.

I thashë: "Hatixheja!"

"Ti mendon se është e mundur kjo gjë?" – Më pyeti sërish ai.

"Atë ma lër mua!" – I thashë unë.

"Atëherë, edhe unë do të bëj si të më thuash ti!" – Ma ktheu ai.

Dhe unë u ktheva menjëherë dhe ia njoftova gjendjen Hatixhesë." (Ibni Sa'd, I, 131)

Duke u mbështetur në lajmin e mirë të zonjës Nefise, Hz. Hatixheja i propozoi të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) për martesë. Profeti ia njoftoi këtë të ungjit Ebu Talib. Ebu Talibi shkoi tek ungji i Hz. Hatixhesë, Amr bin Esed, për t'ia kërkuar dorën e Hz. Hatixhesë.

Ebu Talibi dhe kushëriri i Hz. Hatixhesë, Varaka bin Nevfel, kënduan në mënyrë të dyanshme hutben e kurorës. Pastaj, ungji i Hz. Hatixhesë, Amri, u ngrit në këmbë e tha:

"O Kurejshë! Jini dëshmitarë se unë e lidha me kurorë Hatixhe binti Huvejlidin me Muhammed bin Abdullain!"[94]

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i dha Hz. Hatixhesë 20 deve të reja si garanci kurore.[95]

Kur Profeti u martua, ishte 25 vjeç, kurse zonja fisnike dhe fatlume Hz. Hatixhe, ishte pesëmbëdhjetë vjeçe më e madhe se ai dhe grua e vejë me fëmijë.

Me pasurinë dhe jetën e saj, Hz. Hatixheja u bë për Profetin një burim i ri force.

94 Dijarbekri, I, 264; Ja'kubi, II, 20.
95 Ibni Hisham, I, 206; Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, I, 23.

Para Islamit, për moralin e saj të lartë, Hz.Hatixheja e cila i përkiste një familjeje të nderuar, thirrej me atributet "Afife" (e Virtytshme) dhe "Tahire" (e Dëlirë), kurse pas Islamit filloi të thirrej "Hatixhetul Kubra" (Hatixheja e Lartë).[96]

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) është shprehur kështu:

"Gruaja më e dobishme e ahiretit është Merjeme binti Imran, kurse gruaja më e dobishme e kësaj bote është Hatixhe binti Huvejlid!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 20; Muslim, *Fedailu's-Sahabe*, 69)

Kjo martesë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) tregon haptazi se ai s'ishte njeri që prirej ndaj dëshirave ndjesore, madje, që nuk u jepte aspak vlerë këtyre. Po të qe ashtu, i Dërguari i Allahut duhej të martohej jo me një zonjë më të madhe se veten, të vejë e me fëmijë, por, me një vajzë të re. Por i Dërguari i Allahut ka kërkuar te femra me të cilën do të martohej, në vend të cilësive të përkohshme si rinia dhe bukuria, veti të larta si nderi, virtyti, dinjiteti dhe morali i lartë.

Poligamia e Profetit dhe urtësitë e saj

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) është martuar me më shumë se një grua vetëm pas moshës pesëdhjetedyvjeçare. Çdo martesë e tij ka shumë shkaqe dhe urtësi. Të bësh supozim të keq, madje, të shpifësh për një njeri të cilin Zoti, me ajetin si më poshtë, ia paraqet njerëzimit si personalitet shembullor dhe model, është vetëm tregues i indiferentizmit dhe mosnjohjes së të vërtetave fetare si dhe, përtej injorancës, i ushqimit të një qëllimi të keq:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

"Pa dyshim, i Dërguari i Allahut është për ju, për ata që shpresojnë të takohen me Allahun dhe ditën e ahiretit si dhe

96 Ibni Sa'd, VIII, 14-15.

që e përmendin shumë Allahun, një shembull i bukur!" (el-Ahzab, 21)

Zoti ynë e ka bërë Profetin tonë të dashur shembull dhe model në çdo drejtim. Drejtimi më i parë e më i rëndësishëm është jeta familjare. Ne këtu s'kemi për të përshkruar të gjitha etapat e jetës martesore të Profetit dhe për të folur për të gjitha gratë e tij. Kjo jo vetëm do t'i kapërcente kufijtë tanë, por edhe rreshtat e këtij libri nuk do të mjaftonin. Por nëse do të përmendnim disa karakteristika kryesore të këtyre martesave, gjithsesi do të arrinim të formonim një opinion të mjaftueshëm e të drejtë.

Periudha kur te njeriu, dëshirat sensuale janë më të gjalla se kurrë, është, pa dyshim, periudha e rinisë. Po të kalohet nëpër sy periudha e rinisë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), e vetmja fjalë që mund të thuhet për të është se ai ka qenë një model i madh i mëshirimit të ndjenjës së turpit, dinjitetit dhe nderit! Kjo mund të kuptohet lehtë edhe nga atributi **el-Emin** (i Besueshmi) që ia patën vënë mekasit. Gjithashtu, nga çasti kur ai e shpalli profetësinë e tij e gjer kur vdiq, politeistët dhe heretikët kurrë nuk bënë ndonjë shpifje të shëmtuar për të Dërguarin e Allahut në këtë drejtim!

Gjatë gjithë periudhës së Mekës, Profeti (s.a.s.) u martua vetëm një herë. Kur ndodhi kjo martesë me Hz. Hatixhenë, Profeti ishte 25 vjeç, kurse Hz. Hatixheja ishte 45 vjeçe, e ve dhe me fëmijë. Gjatë gjithë periudhës së kësaj martese e cila zgjati për 25 vjet gjer në vdekjen e Hz. Hatixhesë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk u martua me grua tjetër megjithëse zakonet dhe traditat e asaj kohe ishin të përshtatshme për martesën me shumë gra.

Megjithëkëtë, edhe pas vdekjes së nënës sonë Hatixhe, Profeti u martua përsëri me një grua të vejë e të moshuar, **Hz. Sevde**-n. I shoqi i saj pati vdekur pas emigrimit në Etiopi dhe ajo pati mbetur e vetme dhe pa mbrojtje. Ndërkaq, meqë ajo ishte muslimane, ndodhej nën presionin e vazhdueshëm të farefisit. Profeti u martua me këtë zonjë të respektuar që kishte mbetur e vetme, për t'i dhënë një satisfaksion moral dhe mbrojtje.

Me hixhretin, pra, emgrimin në Medinë, fillonte një periudhë krejt e re. Tashmë, Hz. Muhammedi (s.a.s.) ishte jo vetëm profet, por edhe komandant ushtarak dhe kryetar i shtetit të porsaformuar. Ai ishte edhe një edukator i cili duhej t'u përcillte njerëzve të dy gjinive dhe të të gjitha racave, kombësive e shtresave mesazhin e tij me vlerë dhe veprim gjithëkohor. Prandaj kuptohet shumë lehtë se këto cilësi dhe veti të tij reflektoheshin edhe në martesat e tij. Martesat e tij mbështeteshin mbi shumë shkaqe dhe urtësi fetare, shoqërore, ekonomike dhe etiko-morale.

Ndër të gjitha gratë e Profetit, vetëm **Hz. Aisheja** (r.anha) ishte vajzë e virgjër kur qe martuar me të. Me gjithë moshën shumë të re, ajo ishte shumë e mençur dhe e zgjuar dhe në sajë të këtyre cilësive të saj dhe me anë të asaj vetë personalisht, femrave iu dhanë dijeni mbi rregullat juridike-ligjore dhe gjer në pesëdhjetë-gjashtëdhjetë vjet pas vdekjes së Profetit, çështjet e së drejtës islame iu përcollën drejtpërsëdrejti sahabeve, vajzave dhe grave të tyre, madje, nipërve dhe mbesave të tyre. Këtë të vërtetë, Profeti e pati nënvizuar duke u shprehur:

"Një të tretën e fesë mësojeni nga shtëpia e Aishes!" (Dejlemi, II, 165/2828) Kështu, si njëra prej shtatë personave që kanë përcjellë më shumë hadithe nga Profeti, Hz. Hatixheja ka përcjellë 2210 hadithe. Nga këto, 194 janë përcjellë në mënyrë të njëzëshme (muttefekun alejh) edhe nga Buhariu, edhe nga Muslimi.

Me të vërtetë, Hz. Aisheja i njihte mirë Kur'anin, hallallet, haramet, të drejtën islame, mjekësinë, poezinë, prozën arabe dhe gjenealogjinë. Sapo që sahabet të binin në kundërshtim për ndonjë çështje çfarëdo, menjëherë i drejtoheshin asaj. Madje, edhe parësia e sahabeve konsultoheshin me të për çështjet që s'i zgjidhnin dot.[97]

Kështu, Ebu Musa (r.a.) thotë:

"Po të hasnim ndonjë vështirësi në ndonjë hadith të rrëfyer, e pyesnim Aishenë. Patjetër do të gjenim tek ajo shpjegimin e duhur." (Tirmidhi, *Menakib*, 62)

97 Shih. Ibni Haxher, el-Isabe, IV, 360.

Veç këtyre, në sajë të kësaj martese me Hz. Aishenë (r.anha), i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pati përforcuar miqësinë e vjetër me Hz. Ebu Bekrin (r.a.) edhe me lidhje gjaku.

Edhe në martesën e kryer në të njëjtën rrugë me vajzën e Hz. Omerit, **Hz. Hafsanë** (r.anha), Profeti pati mbajtur parasysh krijimin e një lidhjeje gjaku. Hz. Omeri (r.a.) pati dashur ta rimartonte të bijën Hafsa, së cilës i ishte plagosur i shoqi në luftën e Bedrit dhe i kishte vdekur më pas, në fillim me Hz. Ebu Bekrin, pastaj, me Hz. Osmanin, por, pasi nuk pati gjetur përgjigje ndaj propozimeve të veta, ishte dëshpëruar. Më në fund, në vitin e tretë të hixhretit, Profeti u martua me Hz. Hafsanë dhe, me këtë martesë, u normalizuan edhe marrëdhëniet mes miqve të vjetër.

Kurse martesa e Profetit me **Hz. Zejnebin** (r.anha) është martesa më e debatueshme e tij, por, në të njëjtën kohë, martesa që bartte shumë urtësi. Profeti e pati martuar vajzën e hallës, Zejnebin, pavarësisht nga mungesa e dëshirës së saj për një martesë të tillë, me libertin dhe adeptin e vet, Zejdin,[98] dhe, kështu, duke u mbështetur në njerëzit e tij më të afërm, i kishte dhënë fund dallimit i pasur-i varfër, fisnik-skllav, dhe pati shpallur se njerëzit ishin të barabartë mes tyre si dhëmbët e një krëhri. Më pas, për shkak të opozicionit të Zejnebit vetë si dhe të farefisit, kjo martesë u bë e padurueshme. Edhe vetë Zejdi i pati kërkuar Profetit ta ndante, por ai nuk ia pati pranuar kërkesën. Më në fund, duke mos e duruar dot gjendjen, Zejdi e pati ndarë vetë Zejnebin.

Pas ndarjes, me anë të një ajeti të zbritur për këtë qëllim në ditët në vazhdim, Allahu urdhëronte martesën e Profetit me vajzën e hallës, Zejnebin. Kështu, me këtë akt martesor, Profeti zhvlerësoi ndalimin e periudhës pagane paraislamike të martesës me ish gruan e adeptit (birit të adoptuar) dhe parashtroi konsideratën juridike se fëmija i barkut me fëmijën e adoptuar janë të ndryshëm nga njëri-tjetri.

98 Zejdin ia pati dhuruar Profetit Hz. Hatixheja, pastaj Profeti i pati dhënë lirinë atij dhe e pati adoptuar (birësuar), pra, Zejdi ishte edhe liberti, edhe adepti i Profetit.

Ata që flasin mbarë e prapë dhe me guxim të pajustifikuar mbi këtë çështje duke pretenduar se "Profeti është martuar me Zejnebin duke admiruar bukurinë e saj", nuk i mbajnë parasysh këto dy specifika:

1. Zejnebi ishte vajza e hallës e Profetit. Ai e pati parë atë vazhdimisht qysh në fëmijëri.

2. Po qe se Profeti do t'i kishte propozuar asaj për martesë para martesës me Zejdin, ajo do ta kishte pranuar me gjithë dëshirë dhe për këtë martesë s'kishte as edhe ndonjë pengesë. Por Profeti e martoi vetë atë me dikë tjetër dhe i hodhi poshtë disa herë me radhë kërkesat për ndarjen e tyre.

Shkurt, do të ndodhnin të gjitha këto ngjarje që disa rregulla të së drejtës islame të konkretizoheshin me anë të zbatimit në jetën e Profetit dhe të krijohej një mbështetje juridike për to.

Martesa me **Safijen**, të bijën e liderit çifut të Hajberit, pati për qëllim rregullimin e marrëdhënieve aktuale me çifutët duke ngritur një lidhje gjaku me ta, pra, mbështetej në qëllime politike. (Ibni Haxher, *el-Isabe*, 4, 347)

Edhe martesa me **Xhuvejrijen** (r.anha) e cila ishte, gjithashtu, vajza e një prijësi fisi, qe bërë shkak për lirimin në një çast të qindra robërve të luftës dhe, me këtë pretekst, për kthimin e tyre në muslimanë. (Ebu Davud, *Itk*, 2)

Martesa e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) me vajzën e Ebu Sufjanit, **Ummu Habibe**, ka pasur për objekt t'i jepej satisfaksion kësaj besimtareje të vuajtur. Sepse, kur i shoqi doli nga feja në Etiopi dhe vetë mbeti në kushte shumë të vështira, Ummu Habibe (r.anha) vazhdoi ta mbrojë fenë dhe, për shkak të ndjeshmërisë besimore dhe dinjitetit, nuk iu drejtua për ndihmë të atit i cili në atë kohë ishte lideri i Mekës. Duke u martuar me të, Profeti (s.a.s.) e shpëtoi nga vetmia dhe mungesa e mbështetjes dhe e mbrojtjes. Në të njëjtën kohë, për shkak të kësaj martese, edhe armiqësia mes muslimanëve dhe politeistëve të Mekës u pakësua. (el-Mumtehine, 7; Vahidi, f. 443)

Po qe se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do të martohej për dëshira epshore, në Medinë kishte shumë vajza të bukura ndër familjet ensare vendase, po ashtu dhe emigrante, mekase. Çdo musliman e konsideronte për nder të madh t'ia jepte vajzën Profetit, edhe vajzat e kishin me dëshirë të madhe të bëheshin bashkëshorte të Profetit dhe nëna të muslimanëve. Por Profeti kurrë nuk iu drejtua kësaj rruge.

Ja, pra, për shkaqe të shumta si këto dhe të ngjashme me këto, si fetare, moralo-etike, shoqërore dhe politike dhe, veçanërisht, për shkak të nevojës për njerëz të ditur, me përvojë dhe të përgatitur në mënyrë të mjaftueshme në specifikat e së drejtës islame që kishin lidhje me femrat, Profeti (s.a.s.), me lejen dhe urdhrin e Zotit, u martua me shumë gra. Sepse, në disa çështje juridike, opinioni i një femre (gruaje) të vetme mund të mos ishte i mjaftueshëm. Botëkuptimi juridik mbi femrën dhe familjen i Islamit që duhet të përfshinte të gjitha kushtet, kohët dhe vendet, mund të mos arrinte nga një njeri i vetëm gjer tek ne në kuptimin e plotë të fjalës. Mbi gjithçka, askush nuk mund të garantonte se gruaja e vetme e Profetit s'kishte për të vdekur para Profetit. Dhe kjo do të thoshte që e drejta islame mbi femrën dhe familjen të mos merrte formë të plotë.

Ka shumë çështje që gratë kanë turp t'i pyesin burrat. Por të njëjtën çështje, një grua mund ta bisedojë lehtësisht me një grua tjetër. Prandaj shoqëria islame ka gjithmonë nevojë për gra muslimane të pjekura e të ditura. Ndërkaq, a mund të mendohet një grua më e ditur në të njëjtat çështje se gratë e Profetit (s.a.s.) të cilat kanë bashkëjetuar me të, i kanë mësuar çështjet nga vetë ai dhe kanë qenë objekt i konsideratave të tij?

Përtej këtyre të gjithave, edhe me jetën e tyre të adhurimit dhe devocionit, ato të gjitha janë bërë shembull për ne dhe pjesëtarët e familjeve tona.

Po qe se bëhet pyetja se a mund të përbëjë poligamia e Profetit (s.a.s.) model për njerëzit e sotëm, kësaj mund t'i jepet kjo përgjigje:

Disa sjellje të Profetit, të cilat kanë të bëjnë me personin e vet, nuk janë referim për ummetin, bashkësinë e tij. Sepse ai, si personifikimi i parë i një feje, si themeluesi i saj, si zbatuesi i saj dhe si përfaqësuesi i Allahut, ishte në një pozitë shumë të ndryshme e të posaçme. Prandaj, në dallim nga njerëzit e tjerë dhe në mënyrë të posaçme vetëm për të, atij i qe bërë farz (detyrim) ngritja çdo natë në tehexhxhud, i ishte dhënë leja për të agjëruar disa ditë me radhë pa iftar (savm-i visal), atij dhe familjes së tij i ishte ndaluar të pranonte zeqat. Edhe më shumë se katër martesat që pati bërë krejtësisht për shkaqe fetare, shoqërore dhe politike, sipas opinionit të njëzëshëm të dijetarëve islamë, nuk përbëjnë shembull për ummetin.

Në lidhje me konkluzionin fetar të Islamit mbi poligaminë:

Para së gjithash duhet theksuar se poligaminë nuk e ka filluar Islami, por Islami ka dashur ta reformojë një rregull ekzistent duke i sjellë kufizime të caktuara. Para Islamit, në poligami nuk kishte ndonjë kufizim në numër. Këtë kufizim e bëri Islami duke vendosur kufirin katër martesa të njëkohshme. Ndërkaq, duke u nisur nga dyshimi mbi sigurimin e drejtësisë në trajtimin e grave, Islami ka deklaruar se martesa me një grua është më e mira.[99]

E dyta, martesa me katër gra nuk është **urdhër** për të gjithë besimtarët, por një **leje** e njohur në disa kushte.[100] Kjo leje zbatohet me qëllim për të parandaluar copëtimin e familjeve

99 Shih. en-Nisa, 3.

100 Elmalılı Muhammed Hamdi Efendi e shpjegon kështu këtë specifikë: Martesa me mbi katër gra: Nuk mund të vihet në diskutim që, në parim, kjo përbën një përjashtim si leje dhe normalitet (mubah), prandaj, në kushtet kur ekziston rreziku i padrejtësisë në trajtim, konsiderohet jo normalitet, por papëlqyeshmëri (mekruh). Krahas kësaj, mund të thuhet se ajeti kur'anor deklaron se në disa kushte të caktuara, poligamia është e pëlqyeshme (mendub), madje, e domosdoshme (vaxhib), gjë që ka të bëjë më shumë me parandalimin e rrezikut të shfaqjes së lidhjeve jolegjitime (zina/adulter) dhe prostitucionit (fuhsh), rrezik, ky, si për burrat (meshkujt), ashtu dhe për gratë (femrat). (*Hak Dini Kur'an Dili*, II, 1290)

dhe mbetjen e grave pa burrë e pa mbrojtje si pasojë e luftërave, sëmundjeve, gjymtimeve, ndarjeve të gjata, etj. Për shembull, personi i martuar me një grua që s'lind fëmijë ose me paaftësi fiziko-biologjike, mund të marrë një grua të dytë pa e ndarë të parën. Krahas zmadhimit të familjeve në kushtet e vazhdimit të domosdoshmërive të tilla, numri i martesave është kufizuar me katër. Kështu, dëmet materiale dhe moralo-shpirtërore që lindin nga shembja e një familjeje, janë zbritur në minimum.

Me të vërtetë, inkurajimi i më shumë se një martese në një vend të dëmtuar nga lufta, mund të kthehet në domosdoshmëri me qëllim për ta kompensuar popullatën e pakësuar dhe parandalimin e marrëdhënieve jolegjitime dhe prostitucionit. Shembuj të kësaj jo vetëm janë parë në të kaluarën, por mund të shihen edhe në të ardhmen. Në Islam i cili përmban parimet mbështetëse për paqen dhe lumturinë e njerëzimit, mundësia e zbatimit të konkluzioneve përjashtimore në rastin e shfaqjes së shkaqeve përjashtimore, hapet me anën e lejimeve përjashtimore. Ky rregullim i cili e lehtëson dhe e qetëson jetën dhe siguron vazhdimësinë e saj në ecuri të natyrshme, është i vlefshëm jo vetëm për çështjen e martesës, por në çdo fushë të jetës.

Ja, pra, kjo cilësi tregon se Islami është për të përballuar domosdoshmëritë jetësore të çdo kohe dhe vendi.

Krahas lejimit, burrave që martohen me më shumë se një grua (gjer në katër gra) u është ngarkuar detyrimi **për të siguruar drejtësinë** mes bashkëshorteve. Në të kundërt, burrat janë paralajmëruar me ndëshkimin hyjnor:

وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِى الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً
اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ اَدْنَى اَلَّا تَعُولُوا

"Po qe se, duke u martuar me vajza jetime të pasura që i keni në kujdestari, keni frikë se mos u bëni padrejtësi, mos u

martoni me to, por mundeni të martoheni gjer me katër gra të tjera nga ato që ju pëlqejnë; ndërkaq, po qe se keni frikë se mos bëni padrejtësi mes tyre, mjaftohuni me një grua ose me atë që keni nën zotërim (skllaven)**. Kjo është më e përshtatshme për të mos u shmangur nga drejtësia!"** (en-Nisa, 3)

Kurse në një ajet tjetër është urdhëruar:

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلاَ تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ
فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَاِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰه كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

"Sado që të përpiqeni, nuk keni mundësi të mbani drejtësi mes grave, prandaj mos u jepni krejtësisht ndaj njërës duke e lënë tjetrën sikur e keni ndarë. Po qe se e edukoni vetveten, frikësoheni nga Allahu dhe ruheni nga padrejtësia, pa asnjë dyshim, Allahu është Gafur dhe Rahim!" (en-Nisa, 129)[101]

Edhe Profeti (s.a.s.) ka porositur në një hadith:

"Po qe se një burrë ka dy gra me kurorë dhe nuk ruan drejtësinë mes tyre, ditën e kiametit do të ringjallet me njërën anë të paralizuar!" (Ibni Maxhe, *Nikah*, 47)

Krahas kësaj, përdorimi nga burri i të drejtës së tij për t'u martuar me më shumë se një grua mund të kufizohet me anë të një kushti që mund të parashtrojë gruaja gjatë lidhjes së kurorës. Kjo është një e drejtë që u është njohur grave.[102]

Po qe se çështja shihet me një logjikë vulgare pa marrë parasysh qëllimin hyjnor në krijim, për rrjedhojë, shihet e arsyeshme që gruaja të ketë më shumë se një burrë, kjo s'është kurrsesi e drejtë. Sepse gjenealogjia (përkatësia atërore) e fëmijës së lindur në kushte të tilla bëhet e diskutueshme. Prandaj kësaj lloj martese (bashkëjetese) të quajtur **fuxhr**[103] nuk i jep leje asnjë sistem juridik

101 Gafur: falës; Rahim: shpërblyes.
102 Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, vëll. I, f. 290, İst. 1996.
103 Kurvëri, prostitucion. Përkthyesi.

fetar, madje, laik, po kështu dhe Islami. Për më tepër, kur ndodh shkurorëzim si pasojë e ndjeshmërisë në përcaktimin e përkatësisë atërore, Islami vë një kufizim kohor minimal për martesën e re. Dhe kjo e vërtetë që nuk e marrin parasysh ligjet e sotme në fuqi, është argument i faktit se e drejta islame konkludon duke e vlerësuar eventualitetin njerëzor në mënyrën më të drejtë.

Kur mbahen parasysh të gjitha këto kushte, mund të kuptohet urtësia e faktit që Islami, duke menduar çdo etapë e çdo situatë të jetës, e ka lejuar poligaminë. Me të vërtetë, Islami është feja jo vetëm e njerëzve të shëndoshë, por edhe e njerëzve të moshuar e të dobët. Islami është feja jo vetëm e kohëve normale e të qeta (komode), por edhe e kohëve përjashtimore e të vështira me të gjitha shqetësimet e tyre. Ai është feja jo vetëm e burrit, por edhe e gruas duke ia mbrojtur të gjitha të drejtat dhe nevojat që duhen mbajtur parasysh. Islami është feja e vetme e cila mendon për shoqërinë dhe individin duke mos i mbyllur sytë ndaj shembjes së pavend të familjes dhe rënies së gruas dhe fëmijëve në mjerim dhe fatkeqësi, feja e vetme që mbron nderin dhe dinjitetin e njerëzimit!

Lirimi i Zejd bin Harithesë dhe birësimi i tij

Kur ishte tetë vjeç, Zejd bin Harithe u rrëmbye gjatë një bastisjeje të kryer nga kalorësit Beni Kajn dhe u dërgua në panairin Ukaz për t'u shitur si skllav. Hakim bin Hizam e bleu atë për hallën e vet, Hz. Hatixhenë, me çmimin katërqind dërhem. Kur Profeti e pa Zejdin, tha:

"Po ta kisha unë këtë skllav, patjetër do t'i kisha dhënë lirinë!"

"Atëherë, le të jetë yti!" - I tha Hz. Hatixheja.

Dhe Profeti e liroi menjëherë. (Ibni Hisham, I, 266; Ibni Sa'd, III, 40)

I ati i Zejdit ishte dëshpëruar shumë për humbjen e të birit dhe kishte dalë për ta kërkuar. Kur e mësoi nga haxhinjtë se Zejdi ndodhej në Mekë, u nis menjëherë së bashku me të vëllezëri, arri-

tën në Mekë dhe e takuan Profetin. Ata i propozuan Profetit një çmim për Zejdin dhe iu lutën që në këtë drejtim të sillej i matur. Profeti u tha:

"A nuk ka ndonjë rrugëzgjidhje tjetër për këtë?"

"Ç'është ajo rrugëzgjidhje?" - E pyetën ata.

"Thirreni atë dhe lëreni të lirë të zgjedhë. Po ju zgjodhi ju, s'është nevoja të paguani asnjë dëmshpërblim! Por po më zgjodhi mua, vallahi, unë nuk e lëshoj askënd që dëshiron të rrijë me mua!" - U tha Profeti.

I ati dhe i ungji i Zejdit i thanë kështu Profetit duke i shfaqur kënaqësinë e tyre për qëndrimin e tij:

"Ti po sillesh me shumë maturi ndaj nesh, po na bën një të mirë dhe favor të madh!"

Kurse Zejdi tha:

"Vallahi, o Emin, unë nuk vë asnjeri para teje! Ti më je bërë baba dhe nënë! Unë do të rri me ty!"

Pasi i ati dhe i ungji e qortuan për këtë, Zejdi u tha:

"Unë kam parë aq të mira nga ky njeri, sa nuk vë asnjeri para tij! Unë kurrë s'kam për t'u ndarë prej tij!"

Kur pa këtë besnikëri të Zejdit, Profeti e kapi për dore, e çoi në Qabe dhe tha me zë të lartë që ta dëgjonin të gjithë:

"O njerëz! Jini dëshmitarë se Zejdi është biri im, unë jam trashëgimtari i tij dhe ai do të bëhet trashëgimtari im!"[104]

Kështu, Profeti e birësoi Zejdin.

Kur e panë këtë skenë, i ati dhe i ungji i Zejdit (r.a.) u kthyen me zemër të qetë në vendin e tyre. (Ibni Hisham, I, 267; Ibni Sa'd, III, 42)

Vëllai i Zejdit (r.a.), Xhebele bin Harithe (r.a.), tregon:

Shkova te Profeti (s.a.s.) dhe i thashë:

104 Pas asaj dite, Zejdi nisi të thirrej Zejd bin Muhammed. Kjo gjendje vazhdoi gjer kur institucioni juridik i birësimit u abrogua me ajetet 5 dhe 40 të sures Ahzab.

"O i Dërguari i Allahut! Ma jep me vete tim vëlla Zejdin!"

"Ja ku e ke!" - Ma priti ai. *"Po të vijë me ty, unë s'e pengoj!"*

Por Zejdi tha:

"O i Dërguari i Allahut, unë nuk vë askënd para teje!"

Më vonë e pashë dhe e kuptova se mendimi i tim vëllai Zejd kishte qenë më me vend se mendimi im!" (Tirmidhi, *Menakib*, 39/3815)

Profeti e merr pranë Hz. Aliun

Gjendja ekonomike e Ebu Talibit ishte e dobët, kurse familja, mjaft e madhe. Prandaj ai kalonte vështirësi ekonomike të vazhdueshme. Profeti shkoi te ungji tjetër, Hz. Abbasi, dhe i tha:

"O im ungj! Ti e di se familja e tët vëllai, Ebu Talib, është shumë e madhe. Njerëzit e saj vuajnë nga uria. Eja të shkojmë te Ebu Talibi dhe të bisedojmë me të. Njërin nga djemtë ta marr unë, kurse tjetrin merre ti. Kështu, t'ia lehtësojmë pak barrën!"

Abbasi (r.a.) e pranoi këtë propozim bujar dhe shkuan së bashku te Ebu Talibi. Ai u tha:

"Akilin ma lini mua kurse nga të tjerët mund të merrni kë të doni!"

Pas këtyre fjalëve, Muhammedi (a.s.) mori Aliun, kurse i ungji, Abbasi, mori Xhaferin.

Hz. Aliu u rrit pranë Hz. Muhammedit gjersa këtij i erdhi profetësia. (Ibni Hisham, I, 264)

Fëmijët e Profetit

Nga martesa e Profetit (s.a.s.) me Hz. Hatixhenë lindën Kasemi, Abdullai, Zejnebi, Rukija, Ummu Gulsumi dhe Fatimeja. Meqë djali i parë quhej Kasem, Profetit iu dha titulli Ebu'l-Kasem (i ati i Kasemit).

Kasemi vdiq kur ishte ende dy vjeç.

Meqë djali tjetër i Profetit (s.a.s.) erdhi në botë në periudhën e Islamit, thirrej edhe Tajjib, edhe Tahir.[105] Pasi vdiq edhe ai, As bin Vail nga politeistët mekas u shpreh kështu për Profetin:

"Lëreni atë! Ai është barktharë. Atij s'ka për t'iu vazhduar brezi. Dhe, pasi të vdesë, emri do t'i harrohet. Atëherë edhe ju do të shpëtoni prej tij dhe do të mbeteni të qetë!"

Pas këtyre fjalëve, Allahu i Lartë zbriti suren Keuther:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ. فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ. إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

"Me të vërtetë, Ne të dhamë ty Keuther[106]. Prandaj falu dhe ther kurban për hir të Zotit tënd! Pa dyshim, barktharë janë ata që të urrejnë ty!" (el-Keuther, 1-3) (Ibni Sa'd, III, 7; Vahidi, f. 494)

Kur djali i të Dërguarit të Allahut vdiq në moshë të vogël, Hz. Hatixheja (r.anha) i tha:

"O i Dërguari i Allahut! Qumështi i të voglit tim po më derdhet! Sikur Allahu t'ia kishte zgjatur jetën gjersa t'i plotësohej mosha e gjirit!"

Atëherë, Profeti (s.a.s.) i tha kështu:

"Ai do ta plotësojë në xhennet periudhën e gjirit!"

"O i Dërguari i Allahut!" - I tha Hz. Hatixheja. "Po të isha e sigurt për këtë, do të më lehtësohej dhimbja e vdekjes së djalit!"

Profeti (s.a.s.) i tha:

"Po të duash, t'i lutem Allahut që të të japë mundësi t'ia dëgjosh zërin!"

105 Ibni Sa'd, I, 133.

106 Kuptimi leksikor i fjalës **Keuther** është shumicë, shumë gjëra, e shumta e gjërave. Fjala Keuther në suren e mësipërme është komentuar si profetësi, Kur'an, Islam, dobi, lumturi, e drejtë ndërmjetësimi për falje (shefaat), namaz dhe mrekulli (të Profetit). Sipas rivajeteve autentike, Keuther është emërtimi i hauzit të Profetit në xhennet. Ditën e kiametit dhe ringjalljes, bashkësia e Muhammedit do të mblidhet përreth atij hauzi. (Buhari, *Tefsir*, 108)

Por Hatixheja e Lartë (r.anha), duke e treguar edhe një herë cilësinë e saj të besnikërisë dhe nënshtrimit ndaj Zotit, i tha:

"Jo, o i Dërguari i Allahut! Unë i vërtetoj Allahun dhe të Dërguarin e Tij!" (Ibni Maxhe, *Xhenaiz*, 27)

I Dërguari i Allahut kishte edhe katër vajza. Më e madhja qe Hz. Zejnebi. Kur lindi ajo, Profeti (s.a.s.) ishte tridhjetë vjeç. Më vonë lindi Hz. Rukije.[107]

Pas Rukijes lindi Hz. Ummu Gulsum dhe pas kësaj, Hz. Fatime. Në këtë kohë, Profeti ishte tridhjetë e pesë vjeç dhe Qabja po rindërtohej.[108]

Më në fund, në vitin e tetë të hixhretit, nga bashkëshortja Marije, Profetit i erdhi në botë një djalë që ia vunë emrin Ibrahim. Mamia e Ibrahimit ishte Ummu Rafi. Burri i saj, Ebu Rafi, ia çoi lajmin e gëzuar Profetit. I gëzuar shumë për këtë lajm, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i dha dhurata atij. Kurse të pranishmëve u tha:

"Këtë natë më lindi një djalë që ia vura emrin e të parit tim, Ibrahim!" (Muslim, *Fedail*, 62)

Kur u bë shtatëmbëdhjetë a tetëmbëdhjetë muajsh, Ibrahimi u sëmur dhe, pa kaluar shumë, vdiq.[109]

Gjykimi në Qabe

Në Mekë pati ndodhur një shtrëngatë, një përmbytje dhe Qabja qe dëmtuar mjaft. Pas kësaj, fiset vendosën të punonin së bashku për ta meremetuar Qaben. Ata vendosën ta shembnin gjer në themele dhe ta ngrinin nga e para.

Në këtë mes, u muar vesh se, për shkak të një ere të fortë, një anije ishte përplasur në skelën Shuajbe në afërsi të Mekës dhe ishte copëtuar. Anija transportonte material ndërtimi si gurë shtufi të rrafshtë, qereste dhe hekur. Ata shkuan gjer në skelë dhe

107 Dijarbekri, I, 273-274.
108 Ibni Sa'd, VIII, 19-26.
109 Shih. Asri Çubukçu, *DİA*, titulli "Ibrahim", XXI, 273-274.

e blenë qerestenë. Pastaj i ndanë me short punët e shembjes dhe rindërtimit të Qabes.

Kur Kurejshët do ta shembnin pjesën që u takonte dhe do të fillonin rindërtimin e saj, Ebu Vehb bin Amr u ngrit në këmbë dhe tha:

"O Kurejshë! Mos përzjeni në ndërtimin e Qabes atë gjë që s'është fituar në mënyrë të pastër e të bekuar! Në të të mos futet mall i fituar me rrugë të paligjshme, para kamate ose para e marrë pa të drejtë nga ndonjëri kushdo qoftë ai!" (Ibni Hisham, II, 210; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 305)

Kurejshët ishin të pavendosur për ta shembur Qaben nga frika se mos pësonin ndonjë ndëshkim të rëndë. Respekti dhe nderimi që ndjenin arabët ndaj Qabes buronte dhe ruhej si një detyrë e shenjtë që nga koha e ligjit të Ibrahimit (a.s.). Njëri nga parësia e Kurejshve, Velid bin Mugire, i pyeti:

"Cili është qëllimi juaj për shembjen e Qabes, për të mirë apo për të keqe?"

"Sigurisht që për të mirë!" - Iu përgjigjën Kurejshët.

Velidi vazhdoi:

"O fisi im! Me shembjen e Qabes, a nuk dëshironi ta rindërtoni dhe përmirësoni atë? Allahu i Lartë nuk i shkatërron përmirësuesit!"

Dhe e nisi vetë shembjen e Qabes. Pastaj e ndoqën edhe të tjerët. (Abdurrezak, V, 319)

Ata i ngritën muret e Qabes me një radhë gurë e me një radhë brezi prej ristelash. Në rindërtimin e Qabes mori pjesë edhe Profeti së bashku me të ungjin Abbas. Por, kur erdhi puna për ta vënë në vend Gurin e Zi, meqë secili fis kërkonte ta kishte vetë nderin për një gjë të tillë, u shkaktua një grindje e madhe. Mes tyre nisën konflikte të ashpra. Çështja u kthye në smirë dhe pasion. Ishte gati të derdhej gjak. Të bijtë Abduddar sollën një çanak plot me gjak, bënë marrëveshje me të bijtë Adij bin Ka'b se do të luftonin gjer në vdekje dhe u përgatitën për të luftuar.

Dhe, për t'i përforcuar betimet e tyre, i ngjyen duart me gjak. Kjo gjendje e tensionuar vazhdoi për katër-pesë net.

Më në fund, më plaku i Kurejshve, Ebu Umejje, u foli me zë të lartë:

"O fisi im! Ne duam vetëm të mirë, nuk duam të keqe! Mos hyni në garën e zilisë për këtë gjë! Lëreni zënien! Meqë këtë çështje nuk mundëm ta zgjidhnim mes nesh, le ta caktojmë gjykatës mes nesh të parin njeri që ka për të hyrë tani nga porta e Qabes dhe ta pranojmë vendimin e tij!"

Dhe tregoi me dorë portën Beni Shejbe të Qabes.

Mu në ato fjalë u duk në portë Muhammedi. Fytyrën e secilit e mbuloi një buzëqeshje lehtësimi se ai që po hynte e që do të bëhej gjykatës mes tyre, ishte Muhammed Emini, Muhammedi i Besueshëm! Dashuria, respekti dhe besimi i Kurejshve për të ishte shtuar e forcuar çdo ditë e më tepër. Madje, edhe kur kishin ndonjë deve për ta therur, e kërkonin Profetin që shkonte dhe bënte lutje për begatimin e fitimeve të tyre![110]

Prandaj, sapo e panë, Kurejshët thanë:

"Ja, el-Emini! Të gjithë jemi dakord që ai të gjykojë mes nesh!"

Dhe ia treguan se si qëndronte çështja. Ai zgjodhi nga një person prej çdo fisi, pastaj hoqi mantelin e vet dhe e shtroi përdhe dhe urdhëroi që Gurin e Zi ta vendosnin në mes. Pastaj u tha njerëzve të zgjedhur prej çdo fisi që ta kapnin secili rrobën në një cep. Guri i Zi u bart nga të gjithë! Kurse në vend e vendosi Muhammedi me duart e tij. Kështu u parandalua një grindje e mundshme mes fiseve![111]

Sjellje të tilla të zgjuara e të virtytshme, morali i tij i përsosur dhe cilësi të tjera të larta që e karakterizonin Hz. Muhammedin atë kohë e që vlerësoheshin lart nga i gjithë opinioni, ishin për të shenjat e një profetësie me të cilën ai do të atribuohej "Mbreti i

110 Abdyrrezak, V, 319; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 304.
111 Ibni Hisham, I, 209-214; Abdurrezak, V, 319.

profetëve", por që atë çast nuk njihej. Ndoshta nuk dihej ende se Muhammedi i lindur dhe rritur në Mekë do të bëhej profet, por disa njerëz të kulluar, të pandarë asnjëherë prej besimit monoteist, e dinin se do të vinte profeti i kohës së fundit dhe koha e ardhjes së tij ndihej se ishte afruar. Një nga këta ishte edhe Kuss bin Saide.

Ligjërata e Kuss bin Saidesë

Kuss bin Saide ishte kryetari i fisit Ijad, besimtar i pastër (monoteist) i fesë së Isait (a.s.), poet dhe orator. Eshtë shumë interesante dhe domethënëse ligjërata e mbajtur prej tij në Panairin Ukaz, ku merrte pjesë edhe vetë Muhammedi para se t'i vinte profetësia.

"O njerëz!

Ejani, dëgjoni, ngulini në mend këto fjalë e merrni mësim!

Kush jeton, edhe vdes; kush vdes, tretet e humbet! Bie shiu e mbin bari, fëmijët lindin e zënë vendin e prindërve, pastaj të gjithë prishen e shkojnë! Këto ndodhi nuk ndërpriten, ato ndjekin pas njëra-tjetrën!

Vini vesh e dëgjoni me kujdes! Ka lajme nga qielli, në tokë ka gjëra mësimdhënëse! Toka është një dyshek i shtruar, kurse qielli, një tavan i lartë! Yjet ecin, detrat qëndrojnë. Ai që vjen, s'mbetet këtu, ai që shkon, s'kthehet më pas! A mos vallë qëndrojnë atje sepse mbeten të kënaqur nga vendi ku kanë arritur, apo tërheqin e kridhen në gjumë!..

Betohem se te Allahu është një fe që është shumë më e dashur se kjo që kemi sot!

Dhe është një i Dërguari i Allahut që ka për të ardhur, që ardhja e tij është shumë e afërt. Hija e tij ju vërtitet mbi krye! Ç'lumturi për atë që do t'i besojë atij e që do ta mësojë rrugën e drejtë prej tij! Dhe mjerë për atë që do ta mohojë e do t'i dalë kundër!

Sa keq për bashkësitë që e kalojnë jetën në indiferentizëm e pa ditur gjë!

O njerëz!

Ruhuni prej indiferentizmit dhe paditurisë! Çdo gjë është e vdekshme, vetëm Zoti është i pavdekshëm! Ai është një i vetëm, nuk ka të ngjarë e të barabartë! Ai s'ka lindur kënd dhe as është i lindur. Vetëm ai duhet adhuruar!

Në ata që erdhën në këtë botë e shkuan para nesh, ka shumë mësime për ne.

O fisi Ijad! Ku janë etërit dhe gjyshërit tuaj? Ku janë Adi dhe Themudi që patën ndërtuar tempuj të stolisur dhe ndërtesa prej guri? Ku janë Faraoni dhe Nemrudi që, të fryrë nga ndjenja e krenarisë për pasuritë e kësaj bote, u thoshin popujve të tyre: "Unë jam Zoti juaj më i madh!"

Kjo tokë i bluajti ata në gurët e mullirit, i bëri pluhur. Kockat ua kalbi dhe ua shpërndau. Shtëpitë e tyre u shembën e mbetën të shkreta! Vendet e tyre tani i mbajnë gjallë qentë! Kurrsesi mos qëndroni indiferentë si ta! Mos shkoni në rrugën e tyre! Çdo gjë është e vdekshme, vetëm Zoti është i përhershëm!

Lumi i vdekjes ka shumë vende për të hyrë në të, por s'ka asnjë vend nga mund të dilet prej tij! I vogël a i madh, çdo njeri ikën e mërgon. Ç'i ka gjetur të tjerët, do të më gjejë edhe mua!"

Duke i shprehur këto fjalë të bukura, Kuss bin Saide nuk e dinte se profeti i fundit për të cilin po fliste, Hz. Muhammed Mustafai (s.a.s.), ndodhej aty. Pas një farë kohe, ai vdiq. Kurse fisi i tij, kur i erdhi Hz. Muhammedit profetësia, shkuan dhe i shprehën besimin të Dërguarit të Allahut.

I Dërguari i Allahut u tha kështu atyre:

"Asnjëherë s'më del nga kujtesa ligjërata që pati mbajtur Kuss bin Saide në Panairin Ukaz ku pati thënë se "Kush jeton, edhe vdes; kush vdes, tretet e humbet!" A ka kush që ta përsërisë këtë ligjëratë?"

Pjesëtarët e delegacionit thanë se çdokush nga fisi i tyre është në gjendje ta përsërisë atë ligjëratë. Profeti u gëzua shumë për këtë.

Ebu Bekri (r.a.) që ndodhej aty, tha:

"O i Dërguari i Allahut, edhe unë isha atë ditë aty dhe të gjitha që tha ai i mbaj mend përmendësh!"

Dhe e përsëriti hutben nga kreu në fund!

Pas tij, njëri nga fisi Ijad u ngrit dhe lexoi disa poezi të Kuss bin Saidesë. Në ato poezi njoftohej hapur se nga të bijtë Hashim që ishte fisi i Hz. Muhammedit, do të dilte një profet i madh. (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 234-241)

Për Kuss bin Saidenë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë kështu:

"Allahu i Lartë e mëshiroftë Kuss bin Saidenë! Ditën e kiametit ai do të ringjallet si një bashkësi e veçantë!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, II, 239)

Tërheqja në vetmi në shpellën Hira

Me afrimin e shfaqjes së profetësisë muhammediane, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tërhiqej shpesh në vetmi duke u zhytur për një kohë të gjatë në thellësitë e detit të meditimit. Herë pas here dilte nga shtëpia, largohej nga Meka dhe shkonte për në vende të heshtura e të qeta. Në këtë mes, pemët dhe gurët që haste, e përshëndesnin me fjalët "es-Selamu alejke ja Rasulullah", "Paqe ty, o i Dërguari i Allahut!" Profeti i ardhshëm vështronte nga të gjitha anët, por nuk shihte gjë tjetër veç drurëve e gurëve![112]

Kështu, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

"Unë di një gur në Mekë që, para se të dërgohesha si pejgamber, më përshëndeste me urim për paqe. Vendin e tij e di edhe tani!" (Muslim, *Fedail*, 2)

Edhe Hz. Aliu (r.a.) tregon kështu:

"Ndodhesha në Mekë së bashku me të Dërguarin e Allahut. Po ashtu, së bashku, shkuam në disa vende të Mekës. Kalonim mes kodrave e pemëve. Të gjitha kodrat dhe pemët nga kalonte

112 Ibni Sa'd, I, 157.

ai, e përshëndesnin: "es-Selamu alejke ja Rasulullah!" (Tirmidhi, *Menakib*, 6/3626)

Në muajin e ramazanit, Drita e Qenies (s.a.s.) tërhiqej për një muaj adhurim dhe meditim[113] në shpellën Hira[114]. Gjatë kësaj kohe, i ushqente të varfërit që i shkonin pranë, ua plotësonte nevojat. Pastaj, kur dilte nga itifaku, para se të shkonte në shtëpi, e bënte Qaben tavaf.[115]

Kur shihte se si fisi i tij u falej idhujve, e dëshironte më shumë largimin prej tyre, tërheqjen në vetmi dhe adhurim. Ky adhurim ishte në formën e meditimit, e marrjes mësim prej krijimit të qiejve e të tokës, siç bënte i pari i tij, Ibrahimi (a.s.), dhe e soditjes së Qabes.[116]

Kur shkonte për në Hira, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) merrte me vete pak ushqim. Kur i mbaroheshin ushqimet, kthehej te Hz. Hatixheja, merrte të ngrëna dhe shkonte prapë në mal.[117]

113 Në origjinal: itikaf.

114 Hira është emri i malit ku ndodhet shpella ku Hz. Muhammedit (s.a.s.) i erdhi vahji (revelacioni, zbulesa) i parë. Mali Hira ndodhet rreth 5 km. në verilindje të Mekës. Njihet edhe me emrin Xhebeli Nur (mali Nur). Shpella Hira e cila ka zënë një vend me rëndësi në jetën e Profetit, është disa metra poshtë majës. Kjo shpellë është një hapësirë e ngjashme me një tunel, e mbetur mes blloqeve shkëmbore të shembura mbi njëra-tjetrën. Nga hapësira ballore duket Meka. Lartësia është sa një shtat njeriu në këmbë aq sa të mos i takojë koka në tavan, kurse gjerësia, sa për të mund t'u shtrirë. Kjo shpellë nga duket Meka dhe që ndodhet në një pozicion zotërues ndaj mjedisit, është një mjedis i përshtatshëm për meditim. Edhe para Profetit, hanifët e Mekës tërhiqeshin herë pas here në vetmi në malin Hira. Njëri prej tyre ka qenë edhe gjyshi i profetit, Abdylmuttalibi. Ai i pati besuar qenies së Allahut dhe ekzistencës së ahiretit, jetës së pasme, si vendi i shpërblimit dhe ndëshkimit dhe, duke u tërhequr herë pas here në vetmi në shpellën e malit Hira, ia pati kushtuar veten adhurimit. (Fuad Günel, *DİA*, titulli Hira, XVIII, 121-122).

115 Ibni Hisham, I, 253-254.

116 Ajní, I, 61; XXIV, 128.

117 Muslim, *Iman*, 252.

Ndodhte që në Hira të shkonte edhe së bashku me Hz. Hatixhenë.[118]

Gjatë kohës kur ndodhej në vetmi, Profeti shihte drita dhe dëgjonte zëra. Ai frikësohej prej këtyre duke menduar se ishin gjëra që kishin të bënin me xhindët dhe orakujt[119]. Ai i thoshte Hz. Hatixhesë:

"O Hatixhe, kam frikë se mos bëhem orakull (falltar). Vallahi, për asgjë nuk ndjej aq neveri dhe urrejtje sa ç'ndjej për këta idhujt dhe orakujt (falltarët)!"

Kurse ajo e qetësonte duke i thënë:

"O biri i tim ungji![120] Mos thuaj ashtu! Allahu kurrë nuk të bën ty orakull (falltar)!.." (Ibni Sa'd, I, 195)

Periudha e tërheqjes në vetmi në malin Hira kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) pati qëndruar vetëm për vetëm me Zotin e Tij, i ngjan aventurës së farës nën tokë. Shpella Hira është mjedisi i një gjeneze[121], cilësia e së cilës do të mbetet përjetësisht e panjohur për njerëzimin. Aty u hodhën farërat e besimit, aty u ndez pishtari i lumturisë së përjetshme dhe aty nisi zbritja e Kur'anit, udhëzuesit të rrugës së drejtë, si dhuratë për njerëzimin.

Faktorët që e shtynë Hz. Muhammedin (s.a.s.) në Hira ishin, në dukje, bestytnia ku kishte rënë populli, vuajtja që i reflektohej

118 Ibni Hisham, I, 254.

119 Në origjinal është përdorur fjala "kahin" që do të thotë "orakull". Fjala tjetër e prejardhur prej kësaj është "kehanet" që do të thotë "parashikim prej orakulli" ose, gjithashtu, thjesht "orakull". Siç dihet, orakujt kanë qenë falltarë të shquar që kishin edhe tempujt e tyre dhe, në këtë drejtim, përbënin autoritet në këtë fushë, gjë që i dallonte nga falltarët e zakonshëm e pa autoritet. Më sipër, Profeti nuk e ka fjalën për këto autoritete, por për falltarët e zakonshëm dhe pikërisht për këta aludohet në hadithin e mësipërm. Dritat dhe zërat e trembnin Hz. Muhammedin sepse e bënin të dyshonte për ndonjë efekt të xhindve mbi veten e tij. Përkthyesi.

120 Shprehje të tilla si "biri i tim ungji", "biri i tim vëllai" kanë qenë forma apelative të përdorimit të përhapur mes arabëve. Në të shumtën e rasteve ato nuk pohonin ndonjë lidhje gjaku.

121 Në origjinal: tekevvun. Përkthyesi.

në zemër nga padrejtësia, dhuna dhe mjerimi, si dhe mëshira gjithëpërfshirëse për tërë njerëzimin. Kurse, në të vërtetë, ishte një etapë përgatitore që do të siguronte përcjelljen te njohja njerëzore të Kur'anit të Shenjtë nga pozita hyjnore nëpërmjet zemrës së pastër muhammediane. Nga pikëpamja cilësore, kjo situatë ishte një skenë rrjedhe shkëndijash shpirtërore që i përngjante pothuaj shkarkimit në tokë të një potenciali elektrik me tension të lartë dhe fakti që kjo ishte një e fshehtë intime mes Allahut dhe njeriut të dashur të Tij, e bënte të detyrueshme realizimin e saj në një shpellë larg syve të njerëzve. Periudha e Hirasë ishte koha kur Hz. Muhammedi do të bëhej bashkëbiseduesi i mesazhit hyjnor, koha kur do të dilte në dukje kapaciteti i lindur për ta bartur barrën e rëndë të papërballueshme për njerëzit e zakonshëm. Krejt si kapaciteti i natyrshëm i përbërjes fiziko-kimike të hekurit të papërpunuar për t'u kthyer në çelik...

Nuk mund të përfytyrohet një aftësi njohëse, korniza e së cilës nuk do të copëtohej e shpërndahej në përpjekjen për ta nxënë denjësisht këtë të fshehtë, si dhe një fjalë njerëzore që do të mund ta shprehte këtë të fshehtë.

Nga tërheqja në vetmi dhe vetizolimi i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në Hira si dhe nga itikafet e kryera në mënyrë të madhërishme në periudhat e mëvonshme kuptojmë se një musliman, sado adhurim që të bëjë, nuk mund të arrijë përkryerjen në kuptimin e plotë të fjalës pa u tërhequr kohë më kohë në vetmi për të bërë vetëllogari dhe për të medituar mbi rrymat e fuqisë hyjnore në gjithësi. Kjo është një detyrë minimale që duhet ta bëjë çdo besimtar. Kurse personat që kanë për t'u bërë udhëzues e prijës për njerëzit, kanë nevojë më shumë për këtë meditim, sensibilizim dhe vetëllogari.

Kur'ani, duke e vënë njeriun në meditim qysh nga ajeti i parë e gjer tek i fundit, sugjeron që në qendër të mendimit të vendoset Zoti. Në këtë mënyrë, besimi shndërrohet në shije e kënaqësi. Në çdo kohë dhe vend, robi ndodhet në përpjekje për ta kërkuar pëlqimin e Zotit. Dhe, si përfundim, me anë të shfaqjeve

të rrymave të madhështisë dhe fuqisë hyjnore në zemër, duke iu afruar Zotit, robi arrin bashkimin me Të!

Një nga specifikat më të rëndësishme për besimtarin është edhe dashuria për Allahun, ajo që në gjuhën e mistikës emërtohet *muhabetullah*, afeksion ndaj Allahut.[122] Faktori i vetëm pas besimit, për ta fituar dashurinë për Allahun, është meditimi i vazhdueshëm mbi favoret dhe mirësitë e Allahut, mbi madhështinë dhe fuqinë e Tij dhe, pastaj, përmendja e Tij e shumtë me gojë e me zemër![123] Dhe të gjitha këto janë të mundura me plot kuptimin e tyre, duke e mbrojtur zemrën nga preokupimet dhe marramendjet materiale të kësaj bote me anë të tërheqjes në meditim dhe adhurim.

Këtu është e nevojshme të nënvizohet se me tërheqjen në meditim dhe adhurim nuk nënkuptohet largimi nga njerëzit, vetizolimi dhe banimi në male dhe shpella duke ikur nga shoqëria. Veprimi në këtë mënyrë bie në kundërshtim me praktikën e Profetit (s.a.s.) dhe sahabeve.

Kështu, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë:

---

122 Në lutjet e tij, duke kërkuar dhe lutur afeksionin hyjnor, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shprehej:

اَللّٰهُمَّ اِنِّی اَسْاَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَالْعَمَلَ الَّذِی يُبَلِّغُنِی حُبَّكَ.
اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ حُبَّكَ اَحَبَّ اِلَیَّ مِنْ نَفْسِی وَاَهْلِی وَمِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ

"Allahu im! Kërkoj prej Teje dashurinë tënde, dashurinë e atyre që të duan Ty dhe aktin që do të më çonte te dashuria për Ty! Allahu im, dashurinë për Ty bëma më të ëmbël se veten time, se familjen time, se pasurinë time dhe se uji i ftohtë!" (Tirmidhi, *Deavat*, 72)

123 Në tefsirin e ajetit kur'anor, يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا **"O ju që keni besuar, përmendeni shumë Allahun"** (el-Ahzab, 41), Ibni Abbasi (r.a.) ka thënë kështu:
"Allahu i Lartë ka vënë një kufi të caktuar për çdo akt që ua ka bërë të detyruar robve të vet. Në këtë specifikë, Ai ka pranuar edhe justifikimet e personave me pamundësi të justifikueshme. Ndërkaq, zikri përjashtohet nga justifikimet. Allahu i Lartë nuk ka caktuar një kufi përfundimtar për të. Kështu, Ai nuk pranon justifikimin e askujt përveç njerëzve me të meta mendore, që e lënë zikrin. Ai ka urdhëruar që njerëzit të ndodhen në zikër në të gjitha kushtet." (Taberi, XXII, 22; Kurtubi, XIV, 197)

"Muslimani i cili futet mes njerëzve dhe merr pjesë në vështirësitë e tyre, është më i dobishëm se muslimani që qëndron i veçuar dhe nuk merr pjesë në vështirësitë e tyre!" (Tirmidhi, *Kiamet*, 55)

Fakti që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka kryer shumë veprimtari, si ka kullotur vetë dhentë, ka marrë pjesë në luftën Fixhar dhe organizatën Hilfu'l-Fudul, ka bërë tregti dhe ka punuar si punëtor në rindërtimin e Qabes, tregojnë se ai ka qenë brenda jetës edhe para profetësisë. Ai ka marrë pjesë në të gjitha vlerat e shoqërisë, por ka qëndruar larg të këqijave të saj duke mos iu afruar kurrë atyre!

Tërheqja në vetmi dhe adhurim ka për qëllim riedukimin e vetvetes. Ilaçi i marrë për të gjetur shërim, duhet të jetë në kohë dhe masën e duhur. Eshtë jashtë çdo diskutimi se po të merret më shumë se ç'lejohet dhe ç'duhet, në vend të dobisë, shkakton dëm![124]

Analiza e periudhës së fëmijërisë dhe rinisë

Të dashurin e Tij që do ta dërgonte si mëshirë për botët, Allahu i Lartë e solli në botën e qenies duke e kulluar, nga fleta e parë e kalendarit të njerëzimit, nëpër gjenealogjinë më të pastër e më fisnike. Duke e bërë këtë brez të veçantë e të papërsëritshëm epror në shumë aspekte në krahasim me brezat e tjerë, të gjithë të parët e të Dashurit të Tij i ka bërë personalitete të kohëve të tyre të denjë për lavdërim. Sa bukur e ka shprehur poeti këtë:

Origjina e trëndafilit është trëndafil,
Brezi i Pejgamberit është trëndafil...

Qysh nga njeriu dhe profeti i parë, Hz. Ademi (a.s.), nga të gjithë profetët është marrë fjalë se do ta besojnë dhe do ta lajmërojnë ardhjen e profetit Muhammed (s.a.s.) dhe kanë ndodhur shumë ngjarje që kanë paralajmëruar ardhjen e tij.

Kështu, Allahu i Lartë ia ka bërë të njohur me të gjitha shenjat pejgamberin (lajmëtarin) e shquar që do të kishte mirësinë

124 Buti, f. 79-82.

t'ia dërgonte njerëzimit dhe ua ka lehtësuar robve me arsye të shëndoshë njohjen e tij.

Duke e lënë atë jetim pa nënë e pa babë, Allahu i Lartë e ka marrë në dorën e fuqisë së vet edukimin e tij dhe e ka edukuar atë në mënyrën më të mirë. Duke e bërë atë ta shijojë kulmin e gjendjes së dobësisë për sa i përket aspektit ekonomik dhe pozitës shoqërore, ka dëshiruar në mënyrë volitive që ai të lartësohet cilësisht në kulm për sa i përket ndjenjave të dhembshurisë, mëshirës dhe ndihmës ndaj njerëzve që do t'i liheshin amanet në të ardhmen.

Duke e mbrojtur njeriun e Tij të dashur nga të gjitha llojet e të këqijave dhe shëmtive të periudhës së injorancës pagane e politeiste paraislame, Allahu i Lartë nuk ka lejuar kurrë t'i vihet edhe njolla më e vogël jetës së tij dhe ka bërë që tek ai të gjejë shfaqjen e vet të plotë përkryerja e moralit të lartë.

Njerëzit e kanë njohur Profetin me vetitë morale, si besnikëria, sinqeriteti dhe principialiteti, mëshira, ndihma, ndjenja e ngopjes dhe mbajtja e fjalës, si dhe me epërsi të tilla, si mençuria dhe zgjuarsia, dhe kanë pasur besim tek ai në të gjitha veprimet dhe punët e tij. Allahu i Lartë ka mbledhur dhe bashkuar tek ai çdo gjë të mirë e të bukur, të gjitha vetitë e larta. As armiqtë, madje, nuk kanë mundur ta vënë në dyshim moralin e tij të lartë! Për më tepër, kanë qenë vetë ata që ia patën dhënë atij atributin **el-Emin**, i Besueshmi, para se t'i vinte mesazhi hyjnor dhe profetësia. Edhe gjykimi në Qabe i Profetit tonë, Krenarisë së Gjithësisë, e shpalos në mënyrë tejet të qartë pozitën krejt të veçantë dhe përjashtimore të tij mes parësisë fisnike të Kurejshve. Kur fliste i Dërguari i Allahut (s.a.s.), njerëzit kurrsesi nuk dyshonin për drejtësinë e fjalës së tij, kur bënin një punë së bashku me të, kurrsesi nuk dyshonin për bukurinë e moralit të tij të lartë dhe, kur i kërkonin ndihmë dhe kur i bindeshin atij, kurrsesi nuk e vinin në dyshim sinqeritetin e tij të lartë!

Allahu i Lartë e krijoi dhe i dha jetë profetit Muhammed (s.a.s.) si njeriu më i përsosur edhe për sa i përket karakterit.

Sepse ai do të bëhej një shembull dhe model i bukur për njerëzit dhe do t'i fuste ata në rrugën e drejtë dhe sepse njerëzit bëhen më tepër admirues dhe pasionantë ndaj karakterit sesa pozitës dhe postit. I vlerësojnë gjenitë, por ndjekin vetëm ata me karakter të lartë!

❖

Periudha mekase e profetësisë

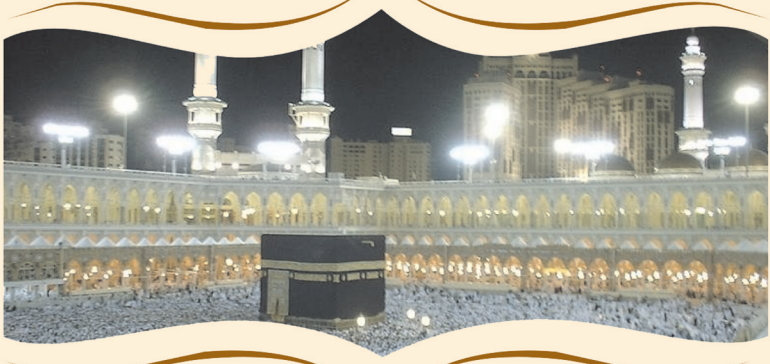

PJESA E DYTE

PERIUDHA MEKASE E PROFETESISE

Fillimi i komunikimit hyjnor: ëndrrat besnike

Pas përsosmërive përjashtimore që Hz. Muhammedi, shkaku i ekzistencës së botërave, shpalosi me anë të një rinie të kulluar dhe të një jete familjare të lartë, në moshën dyzetvjeçare arriti në gradën e profetësisë. Gjashtë muaj para se të mbushte dyzet vjetët, fuqia hyjnore e hapi shpellën Hira të Mekës si një shkollë të shenjtë për të.

Në këtë mësonjëtore frymëzimi dhe praktikimi ku arsimi hyjnor u zhvillua pa libër, fletore e laps, Profeti mori mësime në një mënyrë cilësore fshehtësie të përjetshme mes tij dhe Zotit të vet. Ai u përgatit për revelacionin ose zbulesën hyjnore[125].

Etapa e parë gjashtëmujore e kësaj përgatitjeje u realizua në formën e "ëndrrave besnike" siç do të mund ta kuptonim këtë gjë brenda kornizës sonë konceptuale. Pra, ç'të shihte i Dërguari i Allahut (s.a.s) në ëndërr, i vërtetohej identikisht. Hz. Aisheja (r.anha) thotë:

"Vahji për Profetin ka filluar në formën e ëndrrave të vërteta[126]. Çdo ëndërr që shihte realizohej me qartësinë më të plotë si ndriçimi i mëngjesit!" (Buhari, *Bed'u'l-Vahj*, 3)

Ngaqë profetësia ishte një detyrë shumë e madhe dhe e rëndë, Xhebraili (a.s.) më parë filloi t'i vinte Profetit në ëndërr me qëllim që ai të mësohej e përshtatej me këtë detyrë të rëndësishme dhe të përgatitej për të.

Siç rrëfen Alkame bin Kajs, lajmet, urdhrat dhe ndalimet që u janë dërguar profetëve, në fillim u janë komunikuar në ëndërr

125 Në origjinal: vahj, revelacioni ose zbulesa hyjnore. Përkthyesi.
126 Në origjinal: rüyâ-yı sâliha (sâdık rüyâlar). Përkthyesi.

gjersa zemra e tyre të qetësohej, pastaj u janë zbritur në formë vahji (revelacioni, zbulese).[127]

Prandaj, njëra nga rrugët e marrjes së mesazhit hyjnor nga profetët është edhe ëndrra. Argument për këtë është ajeti kur'anor që thotë:

يَابُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى

"... O bir, pashë në ëndërr se të thera! Pa mendo, ç'i thua kësaj?.." (es-Saffat, 102)

Profetëve u flenë sytë e jo zemrat.[128] Prandaj nuk ka asnjë pengesë që ata ta marrin mesazhin hyjnor në ëndërr.

Më vonë, Profeti (s.a.s.) është shprehur kështu për ëndrrat besnike: *"... janë një e dyzetegjashta e profetësisë."* (Buhari, *Tabir*, 26; Muslim, *Ruja*, 6)

Me të vërtetë, kjo periudhë gjashtëmujore përbën, për sa i përket gjatësisë kohore, një të dyzetegjashtën e profetësisë së Hz. Muhammedit, e cila ka vazhduar për njëzet e tre vjet me radhë.

❖

127 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 55.
128 Buhari, *Menakib*, 24.

TRE VITET E PARA TE PROFETESISE: FTESA E FSHEHTE

Revelacioni ose zbulesa e parë dhe ndërprerja e zbulesës

I Dërguari i Allahut (s.a.s) ishte dyzet vjeç. Periudha gjashtëmujore e përgatitjes që kaloi për të arritur pjekurinë për t'u bërë bashkëbisedues i mesazhit ose zbulesës hyjnore, kishte marrë fund.

Ishte dita e 17 e muajit të bekuar të ramazanit.[129] Siç e kishte bërë rregull, Profeti (s.a.s.) ndodhej në shpellën Hira. Erdhi Xhebraili (a.s.) dhe i tha:

"Lexo!"

"Unë nuk di të lexoj!" - Iu përgjegj ai.

Engjëlli Xhebrail (a.s.) e shtrëngoi fort Hz. Muhammedin gjersa këtij iu prenë forcat dhe i tha përsëri:

"Lexo!"

"Unë nuk di të lexoj!" - Iu përgjigj përsëri Hz. Muhammedi.

Pas kësaj, Engjëlli e shtrëngoi Hz. Muhammedin (s.a.s.) për të dytën herë gjersa iu prenë fuqitë, dhe i tha:

"Lexo!"

Dhe Profeti (s.a.s) iu përgjigj përsëri po ashtu:

"Unë nuk di të lexoj! (Nuk di çfarë të lexoj!)"

Pas kësaj, Xhebraili (a.s.) e shtrëngoi për të tretën herë Profetin dhe e la. Pastaj ia zbuloi fjalët hyjnore:

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ . خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ . اِقْرَاْ وَرَبُّكَ

129 Ibni Sa'd, I, 194.

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ . اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ . عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ.

"Lexo me emrin e Zotit tënd që ka krijuar; e ka krijuar njeriun prej një cope gjaku të ngjizur! Lexo në emër të Zotit tënd që është më bujari! Ai e mësoi njeriun të shkruajë me pendë, i mësoi njeriut atë që nuk e dinte!" (el-Alak, 1-5)

Me këtë urdhër hyjnor, filloi, në personin e të Dërguarit të Allahut, zbritja e Kur'anit, favorit më të madh të Zotit për të gjithë njerëzimin.

Këto ajete konceptoi së pari Hz. Muhammedi (s.a.s.) nga Kur'ani i Qartë[130] që nisi të zbriste nga portat e qiellit në tokë si mëshirë dhe shërim. Pas largimit të Xhebrailit (s.a.s.), me zemrën që i dridhej nga impresionimi i mesazhit hyjnor, Profeti u kthye te Hz. Hatixheja dhe i tha:

"Mbulomë, mbulomë!.."

Pastaj, pasi pushoi një copë herë dhe e mblodhi veten, Profeti ia rrëfeu këtë ndodhi Hz. Hatixhesë, me të cilën ai kaloi një jetë model për njerëzimin, dhe e pyeti me frikë:

"E kush ka për të më besuar mua, Hatixhe?"

Dhe ajo bashkëshorte e bekuar iu përgjigj kështu Profetit:

"Betohem në Allahun (xh.xh.) se Ai kurrë s'ka për të të lënë ty të turpërohesh! Sepse ti i mbron të afërmit, ti merr mbi vete barrën e atyre që s'janë të zotët për ta mbajtur, ti i jep të varfërit dhe e ushqen mikun, ti e ndihmon popullin duke gjykuar me drejtësi mes njerëzve!.."

Pastaj, duke u bërë personi i parë që i besoi Profetit, Hz. Hatixheja i tha këto fjalë:

"O i Dërguari i Allahut! Unë të pranoj dhe të vërtetoj ty! Në fillim më fto mua në rrugën e Allahut!"

130 Në origjinal: Kur'ani Mubin, Kur'ani i qartë dhe diferencues, i cili e diferencon në mënyrë krejt të qartë e të palëkundshme të drejtën nga e shtrembra, të vërtetën nga gënjeshtra. Përkthyesi

Pra, në një kuptim, me qëndrimin e saj, Hz. Hatixheja i thoshte:

"E mira sjell vetëm të mira! Ç'mund të jetë tjetër shpërblimi i të mirës, veçse e mirë?"

Kështu, ajo e vlerësonte se e kaluara e tij e pastër dhe e shkëlqyer ishte paralajmëruesja dhe mbështetësja e të ardhmes së tij të qartë. Edhe Zoti po kështu urdhëron:

هَلْ جَزَاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ

"A nuk është përgjegjësja e së mirës vetëm e mirë?" (er-Rahman, 60)

❁

Pas kësaj, Hz. Hatixheja (r.a.) e mori Profetin (s.a.s.) me vete dhe e çoi në shtëpinë e Varaka bin Nevfelit, djalit të ungjit të saj.

Varaka bin Nevfel ishte ndër ata personalitete të rrallë e të zgjedhur të cilët, në periudhën e injorancës pagane e politeiste paraislamike, nuk adhuronin idhujt. Ai ishte bërë krishter. Ai njihte hebraishten dhe bënte citime prej ungjillit. Në këtë kohë ai ishte plakur aq shumë sa i kishte ikur drita e syve. Hz. Hatixheja i tha kështu atij:

"O biri i tim ungji! Dëgjo pak se ç'thotë ky djali i vëllait tënd!"

Varaka bin Nevfel pyeti me kureshtje: "Ç'ka biri i tim vëllai?"

Dhe Profeti ia përshkroi ç'i kishin ngjarë.

Sytë e Varakas që rroku në fjalët e tij të vërtetën më të lartë të Kohës së Fundit[131], në fillim shkëlqyen me buzëqeshje pastaj, duke u zhytur në mendime të thella, u përqëndruan në seriozitet dhe ai tha:

131 Në origjinal: Ahir Zaman, koha e fundit para kiametit, katastrofës së përgjithshme dhe ringjalljes. Përkthyesi.

"Ai që ke parë ti, është "i Nderuari i Madh" (Xhebraili) që Zoti ia pati dërguar edhe Musait. Eh, sikur në ditët e ftesës tënde të ndodhesha i ri! Eh, sikur, kur fisi yt të të përzejë prej vatanit, të isha ende në jetë!"

I Dërguari i Allahut e pyeti me çudi:

"Mos vallë ata kanë për të më përzënë prej vatanit?"

Dhe Varaka iu përgjigj: "Po! Sepse nuk ka njeri ndër ata si ti që u ka ardhur zbulesa hyjnore e të mos jenë përballur me armiqësi! Po qe se do t'i arrij ditët kur do të fillosh ftesën, do të të ndihmoj gjer në fund!"

Pa shkuar shumë pas këtij takimi, Varaka bin Nevfel vdiq. Edhe komunikimi hyjnor hyri në periudhën e ndërprerjes për një farë kohe. (Buhari, *Bed'u'l-Vahj*, 1; *Enbija*, 21; *Tefsir*, 96; Muslim, *Iman*, 252)

❁

Në ajetet e zbritura më pas, Allahu i Lartë i drejtohet kështu të Dërguarit të Tij:

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْاِيمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهٖ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَاِنَّكَ لَتَهْدِى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"E, kështu, Ne të dërguam ty Xhebrailin me urdhrin Tonë dhe të zbuluam Kur'anin kur ti s'e dije se ç'ishte libri e ç'ishte besimi! Ne e bëmë atë dritë me të cilën vëmë në rrugë të drejtë atë që dëshirojmë prej robve Tanë. Pa dyshim, ti udhëzon për në rrugë të drejtë!" (esh-Shu'ra, 52)

... اِنَّا اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ كَمَا اَوْحَيْنَا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖ

"Ne të frymëzuam ty ashtu siç patëm frymëzuar edhe Nuhun dhe profetët pas tij..." (en-Nisa, 163)

Lidhur me fjalën **"lexo!"** si fjala e parë e zbulesës hyjnore për Hz.Muhammedin (s.a.s.), personalitetet mistikë kanë bërë një koment të tillë:

"Lexo! Çdo gjë lexo! Librin e Allahut lexo! Ajetet e Allahut lexo! Librin e gjithësisë lexo! Vazhdimisht lexo! Lexo që njerëzit të largohen prej mbrapshtisë e të hyjnë në rrugë të drejtë! Lexo që feja jote të përgjithësohet! Me emër të Allahut lexo! Me emrin e Zotit tënd që krijon, lexo! Me emrin e Zotit tënd të madh që e krijon njeriun prej një cope gjaku të mpiksur e që i jep atij mundësitë për të lexuar çdo gjë, për të ndriçuar çdo gjë, për të kuptuar çdo gjë dhe për t'i përjetuar të gjitha ato që kupton! Lexo me emrin e Allahut që, duke i dhuruar njeriut dhuntinë e leximit, i ka bërë atij favorin më të madh! Lexo që të mësosh! Lexo çdo rresht të shkruar prej dorës së fuqisë hyjnore! Me emrin e Allahut që i mësoi njeriut atë që nuk dinte!"

Duke u shprehur **"isha i papjekur"** për periudhën e leximit formal të librit, **"u poqa"** për periudhën e leximit të enigmës së gjithësisë dhe **"u dogja"** për periudhën e përcëllimit prej enigmës hyjnore, poeti Xhelaledin Rumiu ka shprehur etapat shpirtërore nëpër të cilat ka kaluar ai vetë lidhur me zbatimin e urdhrit "lexo!"

Urdhri **"lexo!"** i Kur'anit është shumë i rëndësishëm. Por po kaq i rëndësishëm është edhe urdhri për të lexuar **me emrin e Allahut** që përcakton mënyrën e leximit dhe zbatimin e urdhrit në fjalë.

Urdhri **"lexo"** nuk është vetëm një urdhër formal për një lexim formal, por ardhja e zemrës në gjendjen e receptorit të librit dhe urtësisë në përfundim të pastrimit dhe purifikimit moraloshpirtëror. Me këtë aludohet për mundësinë e leximit të çdo gjëje me anë të zemrës e cila është reflektuese e shfaqjeve. Me fjalë të tjera, urdhri "lexo" është që gjithësia të shndërrohet në libër, që zemra, duke i shpalosur faqet e gjithësisë, të mund t'i lexojë urtësitë dhe të fshehtat, shkurt, që njeriu ta lexojë, ta kuptojë dhe ta përjetojë gjithësinë, vetveten dhe Kur'anin.

Nga ajetet e zbritura të parat, mund të nxirren edhe këto përfundime:

Çdo punë duhet filluar me emrin e Allahut.

Njeriu i cili krijohet nga një copë gjaku e mpiksur dhe që pastaj merr trajtën më të bukur, kurrë nuk duhet ta harrojë se është i dobët, se është asgjë para fuqisë hyjnore!

اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

"Ai e mësoi njeriun të shkruajë me pendë, i mësoi njeriut atë që nuk e dinte!" (el-Alak, 4-5)

Në këto ajete, njeriut i bëhet e ditur rëndësia e dijes dhe diturisë, në të njëjtën kohë, nënvizohet se çdo gjë që mëson dhe di njeriu, e ka prej Zotit dhe se mundësia e tij për të mësuar dhe ditur është favor i Zotit për të!

Prandaj, njeriu duhet ta mbajë vazhdimisht në mendje lartësinë sublime të Zotit dhe kurrë të mos bëhet mosmirënjohës!

❁

Pas zbulesës së parë, zbulesa hyjnore iu pre për një farë kohe Profetit në mënyrë që, ndërkaq, ai të përgatitej për zbulesat e tjera që do të vinin njëra pas tjetrës, sepse konceptimi i vahjit dhe formimi i një konsideratë të drejtë për të ishte një detyrë shumë e rëndë dhe e madhe, tepër e vështirë për t'u përballuar dhe përvetësuar. Këtë të vërtetë e ka deklaruar edhe Zoti vetë me ajetin që thotë:

اِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلاً ثَقِيلاً

"Me të vërtetë, ne do të lëshojmë mbi ty një fjalë të rëndë!" (el-Muzzemmil, 5)[132]

132 Origjinali i ajetit është kështu: "Inna senulki alejke kavlen thekilen". E gjithë fjalia është metaforike ose, më saktë, dy pjesët-bosht të saj: *senulki*: "do të lëshojmë" dhe *kavlen thekilen*: "fjalë e rëndë". Në përkthimin turqisht të origjinalit të këtij libri, për fjalën "senulki" është përdorur shprehja *vahyedeceğiz*: "do të të komunikojmë", gjë që përbën një asgjësim të figuracionit të këtij ajeti, ku qëndron bukuria e tij letrare dhe forca e madhe shprehëse. Përkthyesi.

Kështu, kur Profeti, pas ëndrrave besnike, pati parë menjëherë para vetes engjëllin e zbulesës, qe shqetësuar shumë dhe qe qetësuar vetëm pas përkrahjes së Hz. Hatixhesë dhe mbështetjes së Varakës. Ai tanimë e dëshironte thellë që zbulesa hyjnore të fillonte sërish, ai e priste me padurim atë. Herë-herë ngjitej në majë të malit Hira ku i pati ardhur zbulesa e parë, dhe priste.

Edhe në këto ditë heshtjeje, përsëri qe Hz. Hatixheja e vetmja ngushëlluese e qetësuese e tij. Prandaj edhe Hz. Muhammedi (s.a.v.) kurrë nuk e harroi thellësinë shpirtërore të saj, kujdesin dhe delikatesën e saj! Pas vdekjes së Hz. Hatixhesë, sa herë që të ndodhte të priste kurban, gjithmonë një pjesë të tij do t'ua dërgonte të afërmve të saj. Me gjithshka, ajo qe një kujtim i vyer, i paharruar për Profetin!

❁

Jeta e të Dërguarit të Allahut (s.a.) është e mbushur plot me shfaqje nderimi për të, që i kapërcejnë mundësitë e përfytyrimit dhe që nuk u kanë takuar as profetëve të kaluar. Vetëm atij i është drejtuar Allahu (xh.xh.) duke e cilësuar "i Dashuri im". Mes profetëve, miraxhi vetëm atij i ka takuar!

Përparësia e Hz. Muhammedit (s.a.v.) u saktësua me prijësinë e tij shpirtërore (imamet) në xhaminë Aksa ndaj të gjithë profetëve të tjerë. E fshehta «لَنْ تَرٰينِى» "len terání"[133] te Musai (a.s.), tek

133 لَنْ تَرٰينِى - **"len terani" (mua nuk mund të më shohësh)** (el-Araf, 143): Në malin Sina, për të folur me Allahun, profeti Musa (a.s.) u mbajt në një periudhë përgatitjeje. U vu të agjëronte tridhjetë ditë, pastaj edhe dhjetë ditë të tjera duke u plotësuar dyzet ditë agjërim. Kjo përgatitje kishte për qëllim ta shkëputste atë nga jeta materiale për ta përgatitur për bisedën hyjnore. Zoti bisedoi me profetin Musa jo me një gjuhë materiale por me atributin e Tij eternal të quajtur "kelam", "fjalë". Kështu, shtatëdhjetë vetë të sjellë aty si dëshmitarë si dhe engjëlli Xhebrail as e dëgjuan këtë bisedë hyjnore e as ndjenë gjë. Përballë fjalës së Zotit, Musai ra në ekstazë. Duke mos e kuptuar dot nëse ndodhej në këtë botë apo në tjetrën (ahiret), profeti Musa doli jashtë kohës e hapësirës. Mes një pasioni, ekstaze dhe ndjeshmërie të jashtëzakonshme, te ai u zgjua një dëshirë e fuqishme për ta parë Zotin. Në përgjigje të kësaj, atij iu shfaq urdhri hyjnor, "len terani", "mua nuk mund të më shohësh". Pasi Musai nguli këmbë në mënyrë të pavullnetshme në dëshirën e tij, Zoti i njoftoi që të hidhte shikimin te mali përballë dhe,

Hz. Muhammedi (s.a.s.) u shfaq në formën «قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنى» "Kabe kavsejni ev edná"[134].

Ndërsa të Dërguarit të Tij (s.a.s.) Zoti i mundësoi miraxhin, ummetit të tij i mundësoi namazin si një miraxh të mundshëm për t'u përjetuar në klimën e zemrës. Veç kësaj, ndërsa në fillim namazi qe urdhëruar për pesëdhjetë kohë, pas lutjes së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), u bë, për ummetin, bashkësinë e Muhammedit, pesë kohë farz (detyrim).

---

nëse do ta shihte po në atë në vend, do të mund ta shihte edhe Atë vetë. Sipas rrëfimeve, një dritë nga Zoti, duke kaluar nëpër pengesa të panumërta, u reflektua te mali i cili mori flakë e shpërtheu. Nga tmerri, Musait i ra të fikët. Dhe, kur erdhi në vete, e madhëroi Zotin dhe shfaqi pendesë pse e kishte kaluar kufirin.

Nga kjo rrëfenjë kur'anore mund të nxjerrim këto përfundime: Në këtë gjithësi nuk ekziston ndonjë mjedis që mund ta përballojë shfaqjen e individualitetit të Zotit. Kjo e vërtetë cilësore është fiksuar me asgjësimin e malit për shkak të mosdurimit të një shfaqjeje që mund të quhet mikroskopike. Për sa i përket individualitetit, Zoti është i padukshëm (gajb), kurse me shfaqjet e atributeve të tij, është i dukshëm ose i dëshmueshëm (mesh'hud). Eshtë për këto shkaqe që në Kur'an, duke u karakterizuar besimtarët, është thënë shumë herë me radhë për ta, اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ **"el'ledhine ju'minune bil gajbi" (ata që i besojnë të padukshmes)**. Jo vetëm asnjë mjedis i kësaj bote nuk mund ta përballojë shfaqjen e individualitetit të Zotit, por as përceptimi njerëzor nuk mund ta përballojë. Kjo e vërtetë cilësore është e fiksuar me humbjen e ndjenjave nga Musai (a.s.). Sipas kësaj, në botën tonë nuk ka "shfaqje të individualitetit të Zotit". Shkaku i kësaj është, krahas intensitetit jashtëzakonisht të lartë të shfaqjes së individualitetit hyjnor, pamjaftueshmëria e kapacitetit të përceptimit të njerëzve dhe xhindve.

134 قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنى - **"kabe kavsejni ev edna" (largësi mes dy harqeve të bashkuara ose edhe më afër)** (en-Nexhm, 9). Natën e Miraxhit, profeti Muhammed (s.a.s.) u lejua të kalonte dhe u bart përtej nivelit "sidre-i munteha", kufirin e të cilit nuk e ka kaluar asnjë qenie përfshirë edhe Xhebrailin. Kështu, ndodhi një takim konfidencial i pamundur për konsideratën njerëzore në një afërsi që, sipas shrehjes së ajetit kur'anor për mundësinë njohëse njerëzore, është përcaktuar si **"largësi mes dy harqeve të bashkuara ose edhe më afër"**.

Këto përbëjnë një shprehje të zbritur në nivelin e përceptimit dhe njohjes sonë të dy shfaqjeve të mëdha të përjetuara nga Hz. Musai dhe Hz. Muhammedi (s.a.s.).

Hz. Muhammedi (s.a.s.) që ishte jetim dhe i pashkolluar, me anë të edukimit hyjnor që mori, erdhi si udhëzues dhe prijës për të gjithë njerëzimin, si interpret i të vërtetave të botës së fshehtë dhe mësues i shkollës së të Vërtetës! Siç shprehet Zija Pasha,

U bë i një shkolle vazhdues,
Për individualitetin e Allahut mësues…

Hz. Musai (a.s.) pati sjellë disa ligje. **Hz. Daudi** (a.s.) qe zgjedhur për t'i bërë lutje Allahut dhe për t'i kënduar përgjërimet. **Hz. Isai** (a.s.) qe dërguar për t'u mësuar njerëzve moralin bujar, ngopjen ndjesore nga bota dhe përkushtimin fetar. Kurse profeti islam, **Hz. Muhammedi** (s.a.v.) i solli të gjitha këto. Ai solli një sistem ligjor. Ai u mësoi njerëzve se si duhet t'i luteshin Allahut me zemër të kulluar pasi ta kishin pastruar veten prej papastërtive egoiste dhe mëkateve. Ai tregoi se ç'qe morali më i bukur dhe, me mënyrën e tij të jetesës, u bë shembull për të tjerët. Ai këshilloi për të mos u mashtruar nga dukja tërheqëse, e shkëlqyer, por gënjeshtare e kësaj bote. Shkurt, ai bashkoi në personalitetin dhe veprën e tij të gjitha kompetencat dhe detyrat e të gjithë profetëve. Finsikëria e prejardhjes dhe edukatës, lumturia e bukurisë dhe përsosmërisë gjithë te ai qenë mbledhur.

Eshtë jashtë çdo diskutimi se mosha dyzetvjeçare e tij u bë njëra prej pikëkthesave të njerëzimit. Ai jetoi dyzet vjet mes një shoqërie injorante. Shumica e gjërave të përsosura dhe të mrekullueshme që do të shtronte sheshit më pas ai, qenë ende gjëra të panjohura për popullin. Ai nuk njihej për burrë shteti, për predikues, për ligjërues e orator. Gjatë këtyre dyzet vjetëve, jo vetëm s'iu dha rasti të ishte një komandant ushtarak i shquar, por as dhe një ushtar i thjeshtë!

Gjatë këtyre dyzet vjetëve s'qe dëgjuar ndonjëherë të fliste për historinë e popujve të kaluar dhe të profetëve, për ditën e kiametit, për xhennetin dhe xhehennemin. Vetëm se njihej për një moral të lartë dhe për një mënyrë jetese të lartë të posaçme

vetëm për personin e tij. Kurse kur qe kthyer nga shpella e Hira-s me një porosi hyjnore, ai kishte ndryshuar krejtësisht!

E vërteta e revelacionit ose zbulesës hyjnore[135] dhe format e saj

Fjala arabishte "vahj" ka disa kuptime leksikore, si "shenjë e shpejtë", "shkrim", "dërgesë ose përfaqësim", "frymëzim" dhe "fjalë e fshehtë". Vahji është komunikimi i Allahut për profetët i

135 Në origjinal: vahj. Më poshtë dhe gjatë gjithë kësaj pjese, siç kuptohet edhe nga titulli, bëhet një trajtim i konsideratave mbi kuptimin dhe përmbajtjen e *vahjit*. Ndërkaq, për hir të së vërtetës, duhen mbajtur parasysh dy fakte: *e para*, mënyra ose forma me të cilën iu komunikua profetit Muhammed Kur'ani ose, e thënë ndryshe, mesazhi hyjnor, është i posaçëm dhe, *e dyta*, në Kur'an, në mënyrë të përgjithshme e të theksuar, ky komunikim emërtohet *inzal, zbritje*, zbritje nga një nivel i papërceptueshëm për njeriun, posaçërisht për Profetin, në një nivel të përceptueshëm për të. Në ajetin e parë të sures "Furkan" (Kur'an) thuhet kështu: "Tebárekel'ledhí nezzelel furkáne alá abdihí li jekúne lil álemíne nedhírá." (I madhëruar është Ai që ia zbriti këtë furkan robit të Tij me qëllim që të jetë një paralajmërim për të gjitha botërat!). Siç shihet, në këtë ajet ku bëhet fjalë pikërisht dhe në mënyrë të posaçme për komunikimin e Furkanit (Kur'anit), në Kur'an përdoret fjala *inzal* (nezzelel) dhe jo *vahj*. Ndërsa Kur'ani, në lidhje me këtë çështje, shprehet në mënyrë racionale duke mbajtur një qëndrim racional dhe tejet të qartë pa i lënë vend kurrë dhe askund ndonjë paqartësie apo nënkuptimi, në përkthimet dhe komentet e Kur'anit si dhe në hadithet, janë bërë përkthime të gabuara (siç u vu në dukje edhe në poshtëshënimin nr. 132 për ajetin el-Muzzemmil, 5), çështja është trajtuar në mënyrë irracionale dhe është turbulluar. Edhe kur në Kur'an përdoret fjala *vahj* ose derivate të saj, në të gjitha rastet nënkuptohet *zbulimi* për Profetin njerëzor i mesazhit hyjnor i cili, për sa i përket formës së vet të posaçme, është i fshehtë, pra, i papërceptueshëm për njeriun. Në qoftë se këto shpjegime të bëra gjer këtu janë të sakta e bindëse, atëherë, formohet vetvetiu konkluzioni se Kur'ani i është komunikuar Profetit vetëm kur ka qenë i zgjuar dhe plotësisht i vetëdijshëm, pra, as në ëndërr, as me frymëzim apo me sugjestionim dhe se ajetet ku bëhet fjalë për forma dhe mënyra të tilla komunikimi, janë të figurshme (muteshabih) dhe jo me kuptim të drejtpërdrejtë (muhkem). Përkthyesi.

çështjeve që Ai dëshiron dhe në atë mënyrë që dëshiron. Ai thotë kështu:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُكَلِّمَهُ اللّٰهُ اِلَّا وَحْيًا اَوْ مِنْ وَرَاۤءِ حِجَابٍ اَوْ يُرْسِلَ رَسُوْلًا فَيُوْحِيَ بِاِذْنِهٖ مَا يَشَاۤءُ اِنَّهٗ عَلِيٌّ حَكِيْمٌ

"Allahu bisedon me njeriun me rrugën e vahjit ose nga pas perdes ose dërgon një përfaqësues të cilit ia komunikon atë që dëshiron. Pa dyshim, Ai është i Lartë e i Urtë!" (esh-Shura, 51)

Siç rrëfen Hz. Aisheja (r.anha), kur e ka pyetur Profetin se si i vjen vahji, ai i ka dhënë këtë përgjigje:

"Disa herë më vjen si një zhurmë që të kujton zhurmën e një rraketakeje, dhe kjo është forma e vahijt që më vjen mua më e rëndë. Pasi e kuptoj thënien e Allahut të Lartë dhe e ngulis në kujtesë, engjëlli largohet. Kurse disa herë, engjëlli më vjen në trajtë njeriu, bisedon me mua dhe unë e kuptoj menjëherë atë që thotë!" (Buhari, *Bed'u'l-Vahj*, 1/2; Muslim, *Fedail*, 87)

Duke u nisur nga rivajete (rrëfime, hadithe) të ndryshme, dijetarët islamë i kanë përcaktuar kështu format e ardhjes së vahjit:

1) Vahji vinte disa herë në formë ëndrrash besnike që vërtetoheshin ashtu siç ishin shfaqur.

2) Fjala që do të komunikohej, sugjestionohej në zemrën e Profetit (s.a.s.) pa u dukur engjëlli.

3) Ashtu si në "Hadithin Xhibril"[136], engjëlli i vahjit merrte trajtë njerëzore dhe e njoftonte atë që kishte për ta njoftuar.

Edhe ky rivajet i treguar nga Abdullah Ibni Abbasi (r.a.), është një shembull i bukur për këtë formë të vahjit:

136 Një ditë, kur Profeti (s.a.s.) ndodhej në faltore, i shkoi pranë Xhebraili (a.s.) me trajtë njeriu dhe i bëri pyetje mbi besimin (iman), islamin, mirësinë (ihsan) dhe shenjat e kiametit. Me këtë, ai deshi që sahabet ta mësonin fenë. Ja, pra, hadithi që tregon për këtë ngjarje, është quajtur "Hadithi Xhibril". (Shih. Buhari, *Iman*, 37; Muslim, *Iman*, 1, 5)

"Së bashku me tim atë, Abbas, ndodhesha pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s).

Te i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ndodhej një njeri me të cilin i pështpërisnin njëri-tjetrit. Prandaj nuk tregoi interesim për tim atë. Dhe ne dolëm jashtë. Jashtë, im atë më tha:

"A e pe, o bir, që i Dërguari i Allahut nuk tregoi konsideratë për mua?"

Kurse unë i thashë:

"O im atë, pranë i ndodhej dikush, po bisedonte me të!"

Atëherë, u kthyem sërish te i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Im atë i tha:

"O i Dërguari i Allahut! Abdullait i thashë kështu, kurse ky më tha se pranë të ndodhej dikush i cili të pështpëriste diçka. Me të vërtetë, a të ndodhej dikush pranë?"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) m'u kthye mua:

"O Abdullah, a e pe ti atë?"

"Po, e pashë!" - Iu përgjigja unë.

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha tim eti:

"Ai ishte Xhebraili. Prandaj nuk munda të interesohesha për ty!"

(Ahmed, I, 293-294; Hejsemi, IX, 276)

4) Disa herë, vahji i vinte në formë zhurmash tmerruese. Por kur krijoheshin kushtet e vahjit, Profeti i kuptonte dhe mësonte mirë ato që i thoshte engjëlli.

5) Xhebraili e pati sjellë vahjin dy herë duke u shfaqur me trajtën e tij origjinale. Rasti i parë ka ndodhur pas periudhës së parë të ndërprerjes kur Profeti po zbriste nga shpella Hira, kurse rasti i dytë ka ndodhur natën e Miraxhit në Sidretul Munteha.

6) Ashtu siç pati ndodhur në Miraxh, Allahu i Lartë ka komunikuar me Profetin drejtpërdrejt, pa ndërmjetësinë e engjëllit, duke i falur, kështu, atij, konsideratën e posaçme hyjnore.

7) Xhebraili (a.s.) ia ka sjellë vahjin kur Profeti ka qenë në gjumë. Disa komentues thonë se në këtë mënyrë i është komunikuar Profetit sureja "Keuther".

Siç rrëfejnë disa nga sahabet, gjatë zbritjes së vahjit, tek Profeti krijohej një gjendje shqetësimi e rëndë, fytyra i merrte të kuq trëndafili, i mbyllte sytë dhe e përkulte kokën para. Edhe sahabet i përkulnin kokat para. Gjersa të merrte fund vahji, askush nuk kishte fuqi ta ngrinte kokën e ta vështronte bukurinë e Profetit!

Kurse disa herë të tjera, kur vinte vahji, rreth fytyrës së tij dëgjohej një uturimë si zhurmë bletësh. Në ato kushte, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) merrte frymë shpejt dhe në ditët më të ftohta, madje, nga balli i rridhnin djersë si pika margaritarësh.[137]

Siç bën të ditur Zejd bin Thabiti[138], njëri prej shkruesve të vahjit, rëndesa e vahjit përputhej me rëndesën e konkluzioneve dhe vendimeve hyjnore. Kështu, kur vahji ishte ndonjë premtim ose përgëzim hyjnor, Xhebraili (a.s.) vinte në trajtë njeriu, gjë që nuk i shkaktonte ndonjë vështirësi Profetit. Por kur vahji përmbante paralajmërime hyjnore frikësuese mbi ndëshkimin, vinte si zhurma e një rraketakeje që përhapte tmerr.

Kur vahji i vinte Profetit ndërsa ndodhej mbi deve, kafsha nuk e përballonte dot peshën e vahjit dhe ulej ndenjur. Kështu, në rastin kur Profeti ndodhej mbi devenë e quajtur Adba, kur

137 Buhari, *Bed'u'l-Vahj*, 1/2, *Umre*, 10; Muslim, *Fedail*, 87, *Hudud*, 13; Tirmidhi, *Tefsir*, 23/3173; Ahmed, V, 327.

138 **Zejd bin Thabit** (r.a.) ka qenë një ndër qatipët (shkruesit) e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Kur Profeti emigroi në Medinë, Zejdi ishte një jetim njëmbëdhjetëvjeçar. Gjer atëherë, kishte mësuar përmendësh shtatëmbëdhjetë sure. Profeti i tha që të mësonte sirianishten dhe hebraishten. Ai i mësoi të dy gjuhët brenda dyzet ditëve dhe u bë shkruesi i Profetit në këto dy gjuhë. Njëri prej shërbimeve më të mëdha e të nderuara të tij është kompilimi i Kur'anit së bashku me dy sahabe të tjerë. Vdiq në Medinë në vitin 45 të hixhretit. Ka rrëfyer nëntëdhjetë e dy hadithe profetike.

nisi të zbresë ajeti i tretë i sures Maide, Profetit iu duk sikur devesë do t'i këputeshin gjunjët, prandaj zbriti nga deveja.[139]

Zejd bin Thabiti (r.a.) thotë:

"Po rrija pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Në këtë mes, te i Dërguari i Allahut u krijua gjendja e vahjit. Gjunjët e tij ndodheshin mbi gjunjët e mia. Vallahi, nuk pata ndjerë gjë më të rëndë se gjunjët e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në atë çast. M'u duk sikur do të më shtypeshin gjunjët!" (Ahmed, V, 190-191)

❁

Orientalistët të cilët e mohojnë se Kur'ani i Shenjtë është një libër hyjnor, kanë parashtruar disa pretendime të shtrembra, ndër të cilat, pretendimin se vahji përbëhet nga frymëzime të lindura në zemrën e Profetit si rezultat i procesit të meditimit dhe ekstazës spirituale zbuluese[140]. Pa dyshim, pretendimet e parashtruara dhe të mbrojtura prej tyre nuk mund të shpjegohen me gjë tjetër veç indiferentizmit të zemrës, dobësisë së njohjes dhe intensitetit të armiqësisë së tyre!

Fakti që, kur Profetit i erdhi vahji i parë dhe e pa engjëllin, u frikësua, tregon fare qartë se vahji nuk ishte një çështje e brendshme dhe vetiake e cila, siç pretendojnë orientalistët, mund t'i ngarkohet halucinacionit[141]. Sepse marrja e vahjit nga Profeti ka qenë formimi i konsideratës mbi një të vërtetë të jashtme e cila s'ka pasë të bëjë me psikikën dhe egon e tij. Fakti që Xhebraili e shtrëngoi Profetin tri herë duke i thënë "lexo", e mbështet dhe e saktëson të vërtetën se vahji i erdhi Profetit jo nga bota e tij e brendshme, por nga jashtë, nga Allahu i Lartë.

Edhe ndërprerja e përkohshme e vahjit i hedh poshtë në mënyrë kategorike pretendimet sipas të cilave vahji është një ngjar-

139 Ahmed, II, 176; VI, 445; Ibni Sa'd, I, 197; Taberi, *Tefsir*, VI, 106.

140 Në origjinal, përkatësisht: tefekkur dhe mukashefe. Përkthyesi.

141 Frëngj. **hallucination** (shajní, vegullí), term i psikologjiisë dhe i psikiatrisë: 1. Dukuri e shfaqur në persona me çrregullime psikike, si skizofreni, paranojë, etj. 2. Përfytyrim fantastik mbi gjëra joreale. Përkthyesi.

je psiko-fiziologjike dhe shpirtërore e vetë personit të Profetit, e krijuar si rezultat i meditimit të tij të thellë. Fakti që vahji është ndërprerë dhe që Profeti e ka pritur gjatë dhe me dëshirë shumë të madhe rikthimin e ardhjes së tij, tregon se vahji ka qenë një ngjarje e jashtme e ndodhur jashtë vullnetit të të Dërguarit të Allahut (s.a.s).

Krahas kësaj, në fillim Profeti (s.a.s.) nuk e ka ditur se do t'i vinte vahji. Në ajetin kur'anor thuhet:

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا اَنْ يُلْقَى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلاَّ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
فَلاَ تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ

"Ti nuk e shpresoje (mendoje) se do të të zbritej ky libër që të ka ardhur vetëm si mëshirë prej Zotit, prandaj, kurrsesi mos i ndihmo qafirët!" (el-Kasas, 86)

Edhe ndryshimi i dukshëm në stil mes ajeteve kur'anore dhe hadithеve profetike është nga argumentet kategorike të prejardhjes hyjnore të Kur'anit.

Disa herë ndodhnin ngjarje të tilla që, megjithëse Profeti ishte i detyruar të jepte përgjigje në çast, ardhja e vahjit shtyhej. Për shembull, siç pati ndodhur në "Ngjarjen Ifk" dhe në disa pyetje të bëra prej hebrenjve. përgjigjen për ato lloj pyetjesh Profeti mundej ta jepte vetëm kur t'i njoftohej vahji. Po qe se ashtu siç pretendohet, Kur'ani do të ishte produkt i meditimit dhe ekstazës spirituale zbuluese të Profetit, do të duhej që ai të përgjigjej menjëherë pa rënë në një vështirësi dhe shqetësim të tillë.

Për më tepër, disa herë vahji vinte në një mënyrë të padëshirueshme për të Dërguarin e Allahut. Vahji i zbritur disa herë bënte të ditur se pikëpamja e tij ishte e gabuar, kurse disa herë e urdhëronte për diçka që Profeti s'kishte prirje ose s'e dëshironte. Madje, po qe se Profeti e vononte pak kumtimin e urdhrit hyjnor, i nënshtrohej një kërcënimi hyjnor të ashpër. Të gjitha këto e vënë në shesh në mënyrë krejt të qartë palogjikshmërinë e pre-

tendimeve se Kur'ani është produkt i meditimit dhe i ekstazës spirituale zbuluese të Profetit.

Një ditë, Profeti (s.a.s.) po u fliste për Islamin disave nga parësia Kurejshe. Në atë mes, pranë i erdhi sahabiu i verbër Abdullah bin Ummi Mektum (r.a.) i cili ishte bërë musliman me kohë. Ai i tha të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) se dëshironte të mësonte disa gjëra nga të vërtetat që Allahu ia kishte bërë të ditura atij. Mirëpo i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i cili ishte i zënë me përpjekjet për t'i bindur personat nga parësia Kurejshe me të cilët po bisedonte, nuk tregoi interes për të dhe, për shkak se Ibni Ummi Mektumi e përsëriti me këmbëngulje kërkesën e vete, e thartoi fytyrën. Atëherë, iu nënshtrua qortimit hyjnor:

اَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى فَاَنْتَ لَهُ تَصَدَّى وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكَّى
وَاَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى وَهُوَ يَخْشَى فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى
كَلاَّ اِنَّهَا تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ

"Ti merresh me atë që nuk e ndjen veten nevojtar (për ty)**, kurse nuk ke përgjegjësi për pastrimin dhe rregullimin e tij, dhe nuk interesohesh për atë që vjen tek ti me vrap dhe duke u frikësuar** (nga Allahu)**! Jo! Ky Kur'an është këshillë dhe ai që dëshiron, mendon dhe merr këshillë!"** (Abese, 5-12)

Pas zbritjes së këtij ajeti, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i bëri shumë respekte dhe shumë dhurata Ibni Ummi Mektumit. Veç kësaj, kur e haste, i thoshte:

"Merhaba, o personi për të cilin Zoti më ka qortuar!" (Vahidi, f. 471)

Disa herë, urdhrat hyjnorë i vinin Profetit (s.a.s.) në mënyrë koncize e të përmbledhur. Ndërkaq, Profeti (s.a.s.) nuk bënte ndonjë shpjegim të vetin mbi çështjet koncize e të përmbledhura gjersa këto të shtjelloheshin dhe sqaroheshin nga vetë Allahu i Lartë. Si shembull për këtë, mund të sjellim ajetin e mëposhtëm:

لِلّٰهِ مَا فِى السَّمَوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوا مَا فِى اَنْفُسِكُمْ
اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰه

"Gjithçka është në qiej e në tokë janë të Allahut. Edhe sikur ta tregoni atë që keni brenda, edhe sikur ta mbani fshehur, Allahu do t'ju marrë në llogari për të..." (el-Bakara, 284)

Pas zbritjes së këtij ajeti, duke pandehur se do të mbajnë përgjegjësi edhe për ato gjëra që ndjenin apo mendonin në mënyrë të pavullnetshme, sahabet i thanë Profetit:

"O i Dërguari i Allahut! Si do ta përballojmë dot këtë ajet?"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u dha këtë përgjigje:

"Çfarë? A mos doni të thoni si njerëzit e librit (hebrenjtë dhe krishterët), "dëgjuam por kundërshtuam"? Ju duhet të thoni: "Dëgjuam dhe u bindëm! Zoti ynë, të lutemi të na falësh, kthimi ynë është tek Ti!" (Muslim, *Iman*, 200; Ahmed, I, 233; Vahidi, f. 97)

Meqë kuptimi i ajetit ishte konciz, i Dërguari i Allahut i vënë në pozitë të vështirë, nuk mundi ta shtjellonte dhe sqaronte kuptimin e ajetit, por kërkoi nga sahabet t'i dorëzoheshin dhe nënshtroheshin Allahut. Pas një farë kohe, zbriti ajeti i mëposhtëm dhe kuptimi i mbyllur i ajetit të mëparshëm u qartësua kështu:

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا
كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ
وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلَانَا
فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Allahu nuk e ngarkon askënd më shumë se ç'mund të mbajë. Për çdo njeri, e mira që bën është në të mirë të tij, po ashtu, edhe e keqja që bën, është në të keq të tij! (Ju lutuni

kështu:) **Zoti ynë! Mos na bëj përgjegjës po të harrojmë ose gabojmë! Zoti ynë! Mos na ngarko neve barrë të rëndë siç u ngarkove atyre që qenë para nesh! Zoti ynë!, Mos na ngarko gjëra që s'mund t'i përballojmë! Falna, mëshirona ne! Ti je Zoti ynë! Ndihmona ndaj mohuesve!"** (el-Bakara, 286)

Në sajë të këtij ajeti, sahabet e kuptuan se, në lidhje me ndjenjat dhe mendimet e pavullnetshme, do të mbanin përgjegjësi "me aq sa të kishin mundësi".

Fakti që Profeti (s.a.s.) nuk bënte asnjë shpjegim dhe sqarim mbi ajetet koncize e me kuptim të paqartë gjersa të vinte një ajet tjetër me shpjegimin dhe sqarimin përkatës, është një fakt real profetik dhe një argument tjetër i pakundërshtueshëm mbi burimin hyjnor të Kur'anit. Në të kundërt, ose mund të mos bëhej ndonjë komunikim i tillë konciz e i mbyllur ose, për këtë lloj komunikimi, mund të jepej një shpjegim subjektiv dhe arbitrar. Fakti që nuk ka ndodhur kështu, është një tregues tjetër i karakterit mrekullor të Kur'anit.

Edhe lajmet e dhëna nga Kur'ani mbi të fshehtën janë një argument i qartë i prejardhjes së tij hyjnore.

Gjithashtu, të dhënat që përmban Kur'ani mbi të kaluarën parashtrohen në përshtatje me të vërtetën. Në lidhje me këto të dhëna, në Mekën e shekullit të shtatë nuk kishte asnjë institucion me karakter shkencor dhe asnjë njeri të vetëm që të zotëronte kulturë të përgjithshme. Të gjitha njohuritë historike nuk ishin diçka më shumë se disa rrëfime lokale persiane të sjella në formë mitologjike nga tregtarët. Mirëpo njohuritë në Kur'an mbi të kaluarën paraqesin një tërësi unike e logjike dhe janë njohuri të tilla që nuk mund të parashtrohen nga ndonjë njeri si produkte të mendjes dhe zgjuarsisë së tij sado të shquara e të rralla të jenë këto!

Në këto kushte, njeriu i mençur duhet të mendojë: A mundet që një njeri pa shkrim e këndim, i dalë nga një shoqëri injorante, të bëhet burim për kuptimet e pashoqe të Kur'anit pa marrë konsideratat e duhura nga një burim hyjnor? Natyrisht që kurrë!

Edhe kjo tregon se të gjitha informacionet dhe njohuritë e njoftuara nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i janë komunikuar atij nga lartësia e Allahut.

Kur'ani ka bërë njoftime të fshehta edhe për të ardhmen, të cilat kanë ngjarë, kur u ka ardhur koha, pikërisht siç i ka bërë Kur'ani, dhe do të vazhdojnë të ngjasin po kështu. Kur'ani shkon gjithmonë para, kurse shkenca dhe teknika ndodhen gjithmonë pas tij.

Me të vërtetë, ngjarja e mëposhtme e përmendur në Kur'an është vetëm një nga shembujt e kësaj:

Faraonit i cili, duke u mbytur në vorbullat e Detit të Kuq, ka mbetur i detyruar të kapet pas besimit, Allahu i Lartë i është përgjigjur kështu:

آلْئَنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

"A tani (po beson ti)**? Mirëpo gjer tani** (gjatë gjithë jetës) **ti ke kundërshtuar dhe ke intriguar!"** (Junus, 91)

(Domethënë: Kur të ka rënë ndonjë e keqe, je urtësuar dhe, kur ke rënë në qetësi, ke nisur prapë të kundërshtosh! Meqë ke për të vepruar sërish kështu, tashmë kthimi yt te besimi nuk ka vlerë!)

Kështu, pra, Allahu i Lartë nuk ia ka pranuar besimin në ato kushte dhe ka vazhduar t'i flasë kështu:

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً
وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ

"(O Faraon!) **Sot Ne do të ta shpëtojmë trupin** (e vdekur nga prishja) **në mënyre që të mbetesh si shembull mësimdhënës për pasardhësit!** (Megjithëkëtë) **Shumë njerëz janë seriozisht të panjohur me ajetet tona!"** (Junus, 92)

Zemahsheriu e komenton kështu këtë ajet:

"Do të të hedhim ty në një skaj në breg të detit. Dhe kufomën do të ta ruajmë të patëmetë, të paprishur dhe të zhveshur si shembull mësimdhënës për brezat pasardhës shumë shekuj pas teje!" (Zemahsheri, III, 24)

Në kërkimet e viteve të fundit, kufoma e Faraonit është gjetur në bregdet në gjendje përmbys me ballin në tokë. Ky është çasti i agonisë dhe vdekjes së tij. Nën ndikimin e skenave të tmerrit me të cilat është përballur në çastet e fundit, ka dashur të pohojë besimin, por besimi në kushte shtrëngese dhe pesimizmi nuk i është pranuar. Ja, pra, kufoma i ka mbetur afro tre mijë vjet e paprishur si në çastin e fundit dhe, siç e deklaron Kur'ani, është zbuluar sot për t'u shpalosur si një pamje mësimdhënëse për njerëzimin. Aktualisht, kjo kufomë ekspozohet në British Museum. Kjo e vërtetë është vetëm njëra nga mrekullitë e njoftuara nga Zoti në Kur'an, që do të vazhdojë gjer në kiamet.

Ndërkaq, meqë qëllimi bazë i Kur'anit është kumtimi i tevhidit, monoteizmit islam mbi Allahun si Zoti i vetëm i gjithësisë, dhe ftesa e njerëzve për në rrugën e drejtë, këto lloj të vërtetash mrekullore, domethënë, të vërtetat shkencore, teknike dhe historike përbëjnë për të çështje dytësore. Nuk duhet harruar se, sipas deklaratës hyjnore në vijim, çdo lloj e vërtetë ndodhet e fshehur[142] në thesarin e tij:

وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

"... çdo gjë e njomë apo e thatë është në librin mubin (diferencues e të qartë)**!"** (el-En'am, 59)

Sipas kësaj, Kur'ani është poetika e plotë dhe e përkryer e të gjitha të vërtetave të gjithësisë, të gjitha të vërtetat ndodhen tek ai në formë embrionale. Kjo situatë si rrjedhojë e domosdoshme e karakterit mrekullor të Kur'anit, mund të kuptohet e ndriçohet në raport me zhvillimin e ngjarjeve dhe zhvillimin në shkencat njerëzore.

142 Në origjinal: meknuz. Përkthyesi.

Po qe se këto lloj informacionesh dhe njohurish që fshihen në gjithësi sipas zakonit hyjnor, do të barteshin dhe paraqiteshin në Kur'an jo të përmbledhura por të hapura e të detajuara, Kur'ani do të arrinte në vëllime që do të mbushnin biblioteka të tëra. Veç kësaj, meqë njerëzimi nuk zotëron përshtatshmërinë për t'i pranuar informacionet dhe njohuritë ende të pazbuluara e të pavërtetuara në kohën e vet, Kur'ani nuk do të vazhdonte gjer në kiamet. Sa për të dhënë vetëm një shembull, po qe se njohuritë që kemi sot për televizionin do të shpreheshin në atë kohë kur televizioni jo vetëm nuk ishte shpikur por edhe ndodhej përtej çdo imagjinate, nuk do të pranoheshin, prandaj, edhe vetë Kur'ani do të kundërshtohej e hidhej poshtë. Kjo është urtësia e faktit që Kur'ani i cili përmbledh në vetvete të gjitha të vërtetat, shumicën e tyre i deklaron me shprehje koncize.

Të gjitha temat që i trajton, Kur'ani i paraqet duke u mbështetur mbi qëllimin e tevhidit. I tillë është dhe atakimi i të vërtetave të shkencave të natyrës dhe teknologjisë. Duke qenë kjo situatë cilësore një mrekulli më vete e Kur'anit, e cila do të vazhdojë të ekzistojë si e tillë në të gjitha kohët dhe vendet gjer në kiamet, e provon madhështinë e tij impresionuese edhe një herë tjetër për çdo çast dhe me çdo zbulim e shpikje![143]

Një sërë orientalistësh që nuk e honepsin dot lartësinë sublime të famës së Kur'anit të Shenjtë dhe Profetit (s.a.s.), janë kapur pas një pretendimi të pashpjegueshëm me anë të arsyes dhe logjikës, pretendim, sipas të cilit, situata e vahjit e përjetuar nga Profeti ka qenë një krizë epilepsie.[144] Këtij pretendimi të pabazë mund t'i jepet shkurt një përgjigje e tillë:

143 Lidhur me këtë specifikë, shih. Osman Nuri TOPBASH, *Frymëra mëshire nga Muhammedi, profeti i mëshirës*, përkthim shqip nga M. Hoxha, botimi 2003, f. 145-183. Në origjinalin turqisht, *Rahmet Esintileri*, İstanbul 2001, f. 184-239.

144 Duke u nisur nga ndryshimet e ndodhura në gjendjen e Profetit gjatë vahjit, ndryshime të cilat u parashtruan në mënyrë të detajuar më lart, disa orientalistë kanë formuar konsideratën se ato ndryshime kanë qenë kriza epilepsie, për pasojë, kanë bërë vlerësime dhe pretendime të ndryshme gjer në konkluzionin se Profeti ka qenë një i

*I sëmuri epileptik, pas krizës, duke ndjerë një dobësi dhe dhimbje të madhe, kalon një periudhë relativisht të gjatë vuajtjesh fiziko-shpirtërore gjersa të normalizohet. Kurse i Dërguari i Allahut (s.a.s.) jo vetëm që nuk i pati përjetuar kurrë simptomat, zhvillimet, vuajtjet, shqetësimet dhe pasojat e një krize të tillë, por, duke e konsideruar periudhën midis dy komunikimeve hyjnore pothuaj si një periudhë ndërprerjeje, e pati pritur me dëshirë të thellë ardhjen e vahjit tjetër dhe, me ardhjen e tij, pati përjetuar një gëzim të thellë e të papërshkruar.

*Situatat që ndodhnin gjatë vahjit nuk dukeshin rregullisht sa herë që i vinte vahji, ndërkaq që, disa herë, gjendja normale e Profetit vazhdonte pa asnjë ndryshim.

*Siç dihet edhe nga ana mjekësore, personi që kalon krizë epilepsie, i humb aftësitë e mendimit, përceptimit dhe njohjes, për pasojë, nuk është i vetëdijshëm për çka ndodh përreth. Vetëdija e tij është e mbyllur. Kurse Profeti (s.a.s.), me vahjin që merrte, ia kumtonte njerëzimit ajetet kur'anore që përmbanin modelet më të përsosura të shumë specifikave, si drejtësia dhe e drejta juridike, morali dhe etika, adhurimi, etj.

*Ndërsa i sëmuri epileptik ka dridhje të forta, kjo gjë nuk qe vënë re gjatë vahjit.

*Gjatë krizës, i sëmuri epileptik thotë fjalë të kota e pa kuptim. Por tek Profeti nuk është vënë re ndonjëherë një gjendje e tillë. Jo vetëm përjashtimisht, por gjithmonë dhe pa përjashtim, ai ka thënë fjalët më me kuptim duke u shprehur në mënyrën më të qartë dhe oratorike që ka dëgjuar njerëzimi!

---

sëmurë psikik dhe kanë siguruar trajtimin e çështjes në Akademinë Mjekësore Franceze për të arritur në një vendim shkencor-zyrtar mbi këtë. Në këtë kuadër, në vitin 1842, një ekip mjekësh të zgjedhur kanë shqyrtuar pretendimet në fjalë dhe, në përfundim, kanë përgatitur një raport të gjatë e të argumentuar duke hedhur poshtë mundësinë e hipotezës mbi gjendjen e sëmurë psikike të Profetit. Ata që janë kureshtarë për detajet e kësaj, mund ta shohin veprën e botuar me titullin "Rapor" si përkthim në turqisht nga Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk. Kjo vepër është botuar në vitin 1996 në Stamboll nga shtëpia botuese Sebil Yayınevi.

Krahas të gjitha këtyre, është shpjeguar nga ana mjekësore se asnjë trup nuk do ta duronte dot gjendjen e epilepsisë për një kohë aq të gjatë sa për të marrë mbi gjashtë mijë ajete.

Të gjitha këto pretendime të qëllimshme janë rrjedhojë imediate e pamundësisë për ta njohur të vërtetën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe s'kanë asnjë aspekt logjik.

Profetësia dhe përfaqësimi profetik[145]

Allahu i Lartë ka dëshiruar në mënyrë volitive që t'u drejtohet robve të Tij me ndërmjetësinë e personave të shquar që i ka zgjedhur mes tyre dhe që u ka dhënë detyrën e përfaqësimit profetik. Ky zakon hyjnor[146] bëhet i ditur si më poshtë:

...وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ

"Dhe (u komunikuam) **resulëve për të cilët të kemi rrëfyer më parë, dhe resulëve të tjerë për të cilët s'të kemi rrëfyer..."** (en-Nisa, 164)[147]

...وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلاً اِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ

145 Në origjinal: Nübüvvet ve Risâlet (sipas drejtshkrimit të osmanishtes me alfabet latin). Si çështje terminologjie, kjo është një çështje disi e ngatërruar qoftë në konceptim, qoftë në përdorim. Më sipër, tekstet e dy ajeteve unë i kam përkthyer sipas arabishtes, konkretisht, kam respektuar origjinalin e Kur'anit ku përdoret fjala resul dhe jo pejgamber si në përkthimin e këtyre ajeteve në origjinalin turqisht të këtij teksti. Sa për informacion të qartë, duhet të theksojmë se fjala persishte "pejgamber" (lajmëtar) nuk përdoret fare në Kur'an. Kurse në tekstet fetare në turqishte është fjala më e përdorshme edhe në vend të fjalës "nebi", edhe në vend të fjalës "resul" ose për shkak të paqartësisë konceptuale, ose për zakon, ose, përgjithësisht, për mungesë të ekuivalencës terminologjike përkatëse në turqishte. Për sa i përket shpjegimit mbi kuptimet e fjalëve nebi dhe resul, ne po mjaftohemi këtu vetëm me shpjegimet e origjinalit. Përkthyesi.

146 Në origjinal: adetullah. Përkthyesi.

147 Origjinali i ajetit: "Ve rusulen kad kasasna hum alejke min kablu ve rusulen; lem naksus'hum alejke..." Përkthyesi.

"Dhe, me të vërtetë, para teje Ne u kemi dërguar fiseve shumë resulë të tyre, të cilët u kanë shkuar me deklarata të qarta..." (er-Rum, 47)[148]

Duke filluar qysh me njeriun e parë, në çdo periudhë Allahu i Lartë u ka dërguar njerëzve si shenjë mëshire për ta, lajmëtarët[149] e vet me atribute "nebi"-u ose "resul"-i.

Nubuvvet do të thotë ndërmjetësim mes Allahut dhe robve të vet për rregullimin e punëve të kësaj bote dhe ahiretit, botës së pasme.

Resuli është personi të cilit i jepet vahj (mesazh) dhe i cili e ka për detyrë që mesazhin e marrë t'ua përcjellë dhe kumtojë të tjerëve. Kurse **nebiu** është personi të cilit i jepet vahj (mesazh) pavarësisht nëse i është ngarkuar detyra e përcjelljes dhe kumtimit. Përgjithësisht, nebinjtë dërgohen të ngarkuar me detyrën e kumtimit dhe zbatimit të sheriatit (legjislacionit) të një lajmëtari të dërguar para tyre me atributin "resul". Në këto kushte, çdo resul është nebi, kurse çdo nebi nuk është resul. Janë përcjellë edhe disa hadithe që shprehin se nebiu është më i përgjithshëm se resuli, për rrjedhojë, se nubuvveti është më i përgjithshëm se risaleti. Megjithëkëtë, në Kur'an, këto dy fjalë përdoren në vend të njëra-tjetrës.[150]

148 Origjinali i ajetit: "Ve lekad erselna min kablike rusulen ila kavmihim fexhauhum bil bejjinati fentekamna minel'ledhine exhramu..." Përkthyesi.

149 Në origjinal, këtu është përdorur fjala *pejgamber*, kurse unë kam përdorur fjalën *lajmëtar* duke iu shmangur në këtë pjesë krejtësisht fjalës pejgamber në mënyrë që të dalë sa më i qartë kuptimi i emërtimeve të tjera të cilat përdoren në Kur'an. Përkthyesi.

150 Prandaj, me të drejtë, në literaturën islame në gjuhët perëndimore, përdoret fjala *profet* dhe kështu duhet të ndodhë edhe në shqipe duke u shmangur sa më shumë nga fjala *pejgamber* e cila ka një ngarkesë stilistikore të ulët, prandaj, edhe nëse përdoret, duhet përdorur rrallë dhe vetëm për variacion. Ndërkaq, në vend të fjalës "resul" është më me vend të përdoret fjala "i dërguar", gjë që ka krijuar edhe traditën e saj të pëlqyeshme në shqipe. Përkthyesi.

Po qe se na shkon ndërmend të pyesim se "pse Allahu i Lartë nuk komunikon drejtpërdrejt me robtë e vet, por me ndërmjetësinë e profetëve", kësaj pyetjeje mund t'i jepet kjo përgjigje:

Komunikimi i Allahut të Lartë drejtpërdrejt me njerëzit domethënë, dërgimi i mesazhit hyjnor drejtpërdrejt atyre duke ua komunikuar në këtë mënyrë urdhrat dhe ndalimet, është në kundërshtim me "të fshehtën e provës" në krijimin e botës. Sepse, përndryshe, vlera dhe dinjiteti i besimit (iman) që burojnë nga raporti i tij me botën e fshehtë hyjnore ose botën okulte, për rrjedhojë nga karakteri i tij okult, do ta humbnin kuptimin. Meqë njerëzit të cilët do t'i merrnin urdhrat dhe ndalimet drejtpërdrejt nga Zoti, për rrjedhojë, do ta kuptonin plotësisht urtësinë e tyre, do të mbeteshin të detyruar t'u nënshtroheshin atyre, gjë që, duke iu bërë pengesë njerëzve për t'i përdorur vullnetin dhe parapëlqimin e lirë të tyre së bashku me përpjekjet për t'i realizuar ato për të mirë apo për të keq, do t'i bënte të pakuptimtë shpërblimin dhe ndëshkimin.

Nga ana tjetër, njerëzit kanë nivele vullneti të ndryshme, fuqi dhe aftësi ose, përgjithësisht, kapacitete të ndryshme. Sepse funksionet që kanë për të kryer në jetë janë të ndryshme. Po qe se të gjithë njerëzit do të kishin kapacitet të lartë ose, e thënë edhe ndryshe, do të ishin të gjithë të talentuar, disa punë s'do të donte t'i bënte askush. Domosdoshmëria e kryerjes së të gjitha funksioneve të dukshme dhe materiale-temporale nga funksioni më i ulët e gjer te ai më i larti, e ka bërë të domosdoshme krijimin e njerëzve të ndryshëm nga njëri-tjetri për sa u përket aftësive.

Udhëheqësit, mësuesit dhe edukatorët më të mëdhenj të historisë së njerëzimit kanë qenë dhe mbeten profetët. Sepse personat që duhet t'ua ndriçojnë mendjet njerëzve dhe t'i orientojnë në rrugë të drejtë, që duhet t'u prijnë njerëzve në këtë rrugë dhe që, më në fund, duhet të pranojnë dhe përballojnë të këqijat dhe mundimet që do të burojnë gjithashtu prej njerëzve, duhet të jenë kapacitete të lartë dhe të pajisur me një forcë durimi të pafund. Po të mos ketë veti dhe cilësi të larta karakteri për t'u admiruar

nga masat që do ta ndjekin, profeti e ka të pamundur të ndikojë mbi masat e t'i drejtojë ato!

Edhe një udhëheqës i zakonshëm, po qe se nuk zotëron veti dhe cilësi më të larta se njerëzit që kërkon t'i udhëheqë, nuk mund të vijë në postin e udhëheqësit. Edhe po erdhi, nuk mund të ketë sukses. Sepse askush nuk njeh për udhëheqës dikë që ka dobësi të fiksuara e të njohura nga të gjithë.

Eshtë për këto arsye që vihet re se edhe profetët kanë qenë të pajisur në lindje me veti e cilësi të larta. Ndërkaq, ata nuk janë bërë dot profetë duke e përdorur këtë kapital të bashkëlindur si dhe thjesht me inteligjencën e tyre. Profetësia ka qenë dhe është e posaçme për personat e zgjedhur dhe të ngarkuar me detyrë ndër persona të tillë të denjë me anë të caktimit hyjnor. E thënë ndryshe, profetësia dhe përfaqësimi profetik nuk janë diçka e fituar nga vetë personat përkatës me punë dhe përpjekje. Allahu i Lartë emëron në këtë detyrë atë që dëshiron ndër robtë e vet.

Në ajetin kur'anor thuhet:

...اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ

"Allahu e di më mirë se kujt ka për t'ia caktuar përfaqësimin..." (el-En'am, 124)[151]

Nga ana tjetër, nuk është e përshtatshme që vahji ose mesazhi hyjnor të dërgohet me një njeri të zakonshëm a me një person mediokër. Të gjithë njerëzit nuk janë të barabartë për sa i përket intelektit dhe mjaftueshmërisë për ta konceptuar njoftimin hyjnor, për të formuar konsideratën e duhur për të dhe për ta zbatuar atë. Prandaj, profetët janë zgjedhur ndër njerëzit më të shquar në të gjitha aspektet. Dhe, si rrjedhojë e kapacitetit dhe

151 Në origjinal: "... Allahu a'lemu hajthu jexh'alu risaletehu..." Siç shihet, në origjinalin e ajetit është përdorur fjala "risalet" që ne e përkthyem me "përfaqësim". Gjithashtu, me shprehjen "ka për t'ia caktuar" ne kemi përkthyer në mënyrë të perifrazuar fjalën e origjinalit, "jexh'alu" që do të thotë, fjalë për fjalë, "do të zbatojë, do të realizojë". Përkthyesi.

mundësive të bashkëlindura që zotërojnë, janë ngarkuar me përgjegjësinë për ta bartur barrën e rëndë të përfaqësimit të mesazhit hyjnor dhe kumtimit të tij.

Atributet e profetëve

Tek të gjithë profetët ka disa cilësi të përbashkëta. Këto janë besa dhe besnikëria, zgjuarsia profetike, pafajshmëria dhe aftësia kumtuese.[152] Brenda kornizës së këtyre veçorive plotësohet besimi te profetët.

Besa, besnikëria dhe ndershmëria në fjalë dhe veprime. Në kumtimin e konkluzioneve, urdhrave dhe ndalimeve hyjnore si dhe në çdo lloj informacioni dhe lajmi të dhënë prej tyre, profetët janë të ndershëm, fjalëdrejtë dhe besnikë. Ata karakterizohen nga drejtësia dhe ndershmëria e përhershme në fjalë dhe veprime. Fjalët dhe veprimet e tyre janë pasqyra të njëra-tjetrës. Eshtë e pamundur që ata të gënjejnë. Allahu (xh.xh.) i ka lavdëruar profetët për ndershmërinë dhe besnikërinë e tyre:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

"Kujto edhe ç'kemi treguar në libër mbi Ibrahimin! Pa dyshim, ai ishte një nebi fjalëdrejtë!" (Merjem, 41)[153]

Allahu i Lartë e njofton në këtë mënyrë faktin se profetët nuk mund të heqin dorë qoftë edhe për një çast nga ndershmëria dhe besnikëria në fjalë dhe veprime:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ. لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ. ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ.

"Po qe se (Resuli, i Dërguari) **do të kishte sajuar disa fjalë në emër Tonë, do ta rrëmbenim me forcë dhe, pa dyshim, do t'ia këputnim damarin e qafës!"** (el-Hakka, 44-46)

152 Në origjinal: sıdk, emânet, fetânet, ismet, teblîg. Përkthyesi.
153 Veç kësaj, shih. Merjem, 54, 56; Jusuf, 46.

Drejtësia, ndershmëria dhe besnikëria e profetëve është aq e lartë, saqë është pohuar dhe vërtetuar edhe nga ata që nuk u kanë besuar. Ja, disa nga shembujt e panumërt të kësaj:

Në ditët kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e shpalli për herë të parë ftesën profetike, u bëri zë kështu Kurejshve nga një shkëmb i lartë i kodrës Safa:

"O Kurejshë! Sikur t'ju thosha se në rrëzë të këtij mali apo në luginën pas po kalojnë kalorës armiq që janë nisur për të rrëmbyer pasurinë tuaj, a do të më besonit mua?"

Dhe ata, pa u menduar fare, iu përgjigjën:

"Po, do të të besonim sepse gjer tani të kemi parë vetëm në të drejtë, sepse kurrë nuk dëgjuam të kesh gënjyer!" (Buhari, *Tefsir*, 26)

Një nga pyetjet që perandori i Bizantit, Herakliti, i drejtoi Ebu Sufjanit i cili s'ishte bërë ende musliman, me qëllim për të marrë njohuri mbi Profetin (s.a.s.) ishte edhe kjo:

"A pati ndodhur ndonjëherë që të mos e ketë mbajtur fjalën?"

Megjithëse Ebu Sufjani ishte në opozitë me Profetin (s.a.s.) në atë kohë, i dha këtë përgjigje:

"Jo, ai e mban patjetër fjalën e dhënë!" (Buhari, *Bed'u'l-Vahj*, 1, 5-6; Muslim, *Xhihad*, 74)

Ubej bin Halef nga politeistët e Mekës, ishte nga armiqtë më të tërbuar të Islamit. Para hixhretit, i thoshte Hz. Muhammedit:

"Po ushqej një kalë duke i dhënë të hajë nga gjërat më të mira. Një ditë do t'ia hip atij kali dhe do të të vras ty!"

Një radhë, edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ia ktheu atij:

"Inshallah, në dashtë Allahu, unë do të të vras ty!"

Ditën e luftës së Uhudit, ky politeist kokëtrashë e kërkonte Profetin (s.a.s.) dhe thoshte kështu:

"Po qe se ai shpëton sot, do të thotë se puna ime ka marrë fund!"

Me këtë mendim, ai iu afrua Profetit për ta sulmuar. Ndërkaq, sahabet deshën t'ia këputnin kokën qysh kur ndodhej larg, por i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tha:

"Lëreni të vijë!"

Kur Ubej bin Halef u afrua, Profeti ia mori heshtën nga dora një sahabeje, mirëpo Ubeji nisi të kthehet pas me vrap. Duke ia lëshuar heshtën, Profeti i thirri:

"Ku po ikën, o gënjeshtar?"

Heshta ia gërvishti lehtë qafën Ubejit. Mirëpo për kaq gjë, ai u rrëzua nga kali! Pasi bëri disa kapërcime, nisi të vrapojë me shpirt ndër dhëmbë në drejtim të anës së vet. Edhe vraponte, edhe bërtiste me sy të zgurdulluar:

"Betohem se Muhammedi më vrau!.."

Politeistët e tjerë që iu afruan për ta parë se ç'i kishte ndodhur, i thanë:

"Kjo është një gërvishtje e lehtë!"

Por ai s'u ngushëllua dhe u tha atyre:

"Qysh në Mekë, Muhammedi më pati thënë: *"Unë patjetër kam për të të vrarë ty!"* Betohem se edhe sikur një pështymë të më hedhë ai, unë vdes!"

Dhe vazhdoi të bërtasë nga dhimbja. Zëri i dilte si buallitja e një kau!

Ebu Sufjani i tha me qortim:

"A bërtet kaq shumë njeriu për një gërvishtje kaq të vogël?"

Mirëpo Ubeji ia ktheu kështu:

"A e di ti se kush ma bëri këtë gërvishtje? Kjo është plagë e hapur nga Muhammedi! betohem në Latin dhe Uzzan se dhimbjen që ndjej nga kjo plagë nuk do ta duronte tërë popullsia e Hixhazit sikur edhe t'ua përpjestonim të gjithë banorëve të saj një për një! Muhammedi më pati thënë në Mekë: *"Unë patjetër kam për të të vrarë ty!"* Dhe unë qysh në atë kohë e kam ditur se

kam për të vdekur nga dora e tij dhe s'kam për të shpëtuar dot prej tij!"

Si armik i tërbuar i Profetit, më në fund, Ubeji vdiq në rrugë një ditë para arritjes në Mekë. (Ibni Is'hak, f. 89; Ibni Sa'd, II, 46; Hakim, II, 357)

Edhe kjo ngjarje tregon se edhe një politeist i tërbuar që e njihte nga afër Hz. Muhammedin (s.a.s.), besonte se sa e drejtë, e vërtetë dhe e fuqishme ishte fjala e tij!

Ebu Mejsere thotë:

"Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s) kishte shkuar te Ebu Xhehli dhe shokët e tij. Me ta parë Profetin, ata i thanë:

"O Muhammed, Vallahi ne nuk të përgënjeshtrojmë ty! Për ne, ti je një njeri i ndershëm, i drejtë dhe besnik! Ne nuk u besojmë gjërave që ke sjellë ti dhe ato i përgënjeshtrojmë!"

Pas kësaj, zbriti ajeti:

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِى يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِاَيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ

"Sigurisht, e dimë se fjalët e tyre do të të dëshpërojnë; në të vërtetë, ata nuk të quajnë ty gënjeshtar, por, mizorët, i mohojnë me vetëdije ajetet e Allahut!" (el-En'am, 33)" (Vahidi, f. 219)

Vetëm fytyra dhe pamja e Hz. Muhammed Mustafait (s.a.s.), pa thënë ai asnjë fjalë, ishin shprehje konkrete e drejtësisë dhe besnikërisë së tij, aq sa, njëri nga dijetarët e shquar të hebrenjve, Abdullah bin Selam, pati pohuar besimin vetëm për fytyrën e bukur të Profetit, duke u shprehur kështu:

"Kjo fytyrë nuk mund të jetë fytyrë gënjeshtari!" (Tirmidhi, *Kijame*, 42; Ahmed, V, 451)

Eshtë e pamundur që dikush i cili në jetën e mëparshme, para se t'i jepet profetësia, të mos u ketë thënë gënjeshtra njerëzve qoftë edhe me shaka, të thotë gënjeshtra mbi Zotin. Profeti

ynë e ka konsideruar gënjeshtrën shenjë dyfytyrësie dhe ia ka ndaluar me forcë gënjeshtrën ummetit, bashkësisë së vet![154]

Në një hadith, Profeti (s.a.s.) ka thënë kështu:

"Për sa kohë që robi të vazhdojë të gënjejë dhe të bartë qëllimin për të gënjyer, në zemër i formohet një njollë e zezë. Pastaj kjo njollë zmadhohet dhe e gjithë zemra i nxihet. Më në fund, ky njeri shënohet te Allahu në radhët e gënjeshtarëve!" (Muvatta, *Kelam*, 18)

Nufej bir Harith (r.a.) rrëfen:

Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s) na pyeti tri herë:

"A t'ju tregoj për më të rëndin e mëkateve të mëdhenj?"

Dhe ne i thamë:

"Po, o i Dërguari i Allahut!"

Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u shpreh kështu:

"T'i bësh shok Allahut, të mos u bindesh prindërve!"

Pastaj, lëvizi nga vendi ku ishte mbështetur, u drejtua dhe shtoi:

"Dëgjoni mirë! Edhe të gënjesh dhe të bësh dëshmi të rreme!"

Dhe aq e përsëriti këtë fjalë, sa, që të mos lodhet e dëshpërohet, iu lutëm të heshtë! (Buhari, *Edeb*, 6; Muslim, *Iman*, 143)

Edhe në Kur'an, rëndësia e drejtësisë, ndershmërisë dhe besnikërisë në fjalë është deklaruar në këtë mënyrë:

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allahu i Lartë do të urdhërojë kështu: "Kjo është dita kur besnikëve do t'u bëjë dobi besnikëria e tyre. Për ta ka xhennete nën të cilët rrjedhin lumenj dhe ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Allahu është i kënaqur me ta, edhe ata janë të kënaqur

154 Buhari, *Iman*, 24; Muslim, *Iman*, 107.

me Zotin e tyre. Ja, ky është shpëtimi dhe fitimi i madh!" (el-Maide, 119)

Besueshmëria. Të gjithë profetët janë personalitete të zgjedhur jashtëzakonisht të drejtë, të ndershëm dhe të besueshëm. Edhe jobesimtarët, madje, ndjejnë siguri të pakufizuar tek ta. Atributi i besueshmërisë tek profetët shpreh, krahas besueshmërisë dhe sigurisë tek ta në çdo specifikë, më tepër dhe veçanërisht besueshmërinë tek ta mbi vahjin, mesazhin hyjnor, faktin që ata ua kanë përcjellë dhe kumtuar njerëzve urdhrat dhe ndalimet e Allahut pa i ndryshuar, pa u shtuar e pa u lënë mangut gjë.

Allahu i Lartë ua ka dhënë nderin dhe detyrën e profetësisë jo gënjeshtarëve, të pabesëve e tradhtarëve, por vetëm robve të besueshëm e besnikë në çdo aspekt. Në ajetet kur'anore bëhet e ditur se profetët u kanë thënë kështu ummeteve, bashkësive të tyre:

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّى وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِينٌ

"Unë po jua njoftoj ato që më ka zbritur Zoti im dhe unë jam për ju një këshillues i besueshëm!" (el-A'raf, 68)

اِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ

"Pa dyshim, unë jam një lajmëtar i besueshëm i dërguar tek ju!" (esh-Shuara, 107)[155]

Me të vërtetë, atributi "Muhammed Emini" (Muhammedi i Besueshëm) i thënë për Profetin (s.a.s.), nuk binte as nga buzët e politeistëve. Me të vërtetë, ata i besonin dhe ia dorëzonin në ruajtje amanetet, domethënë, gjërat e tyre me vlerë, jo shokëve të vet, por Profetit! Madje, Profeti kishte në ruajtje amanete të tyre edhe në çastet e fundit para se të emigronte! Profeti e pati lënë Hz. Aliun në Mekë pavarësisht nga rreziku i jetës, duke e poro-

155 Veç kësaj, shih, esh-Shuara, 125, 143, 162, 178; ed-Duhan, 18.

situr t'ua dorëzonte pronarëve gjërat që ia kishin lënë amanet në ruajtje.

Cilësimi "Emin", "i Besueshmi" qe bërë pothuaj emri i dytë i Profetit (s.a.s.). Kështu, kur Hz. Muhammedi mbushi moshën 25 vjeç, thirrej në Mekë vetëm me emrin **Emin**![156]

Gjatë gjykimit në Qabe, ata që e panë, u gëzuan sepse ishte pikërisht ai që po hynte andej nga prisnin ata, dhe thirrën: "Po vjen Emini!" Ata u këshilluan me të dhe iu bindën për të gjitha çështjet! Aq sa sahabet të cilët ishin gati të flijonin jetën, pasurinë dhe gjithçka për të, po aq dhe armiqtë që donin ta vrisnin, nuk patën thënë dot diçka kundër besueshmërisë së Profetit.

Si profetët, edhe Xhebraili (a.s.) që ua ka sjellë mesazhin hyjnor atyre është emin, i besueshëm. Zoti thotë kështu në Kur'an:

مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ

"Ai (Kur'ani) **është, pa dyshim, një fjalë e sjellë nga një përfaqësues i shquar, i fuqishëm dhe i nderuar** (si Xhebraili) **në lartësinë e** (Allahut,) **Zotit të Arshit. Ai është një përfaqësues i besueshëm të cilit i tregohet bindje!"** (et-Tekvir, 19-21) Prandaj, vahji ose mesazhi hyjnor i është zbritur Eminit në tokë nëpërmjet Eminit në qiell!

Zgjuarsia dhe inteligjenca profetike[157]**.** Ndër njerëzit, profetët janë në nivelin më të lartë për sa i përket veçanërisht mendjemprehtësisë, zgjuarsisë dhe intuitës, aftësisë parashikuese. Ata kanë një kujtesë të fuqishme, aftësi njohëse të lartë, logjikë të fuqishme dhe mundësi bindëse.

Zgjuarsia dhe inteligjenca nuk është një mendje dhe logjikë e thatë, por një nivel njohës përtej gjenialitetit. Mendja e lidhur me zemrën (afeksionin) është shprehje e zgjuarsisë, inteligjencës dhe aftësisë parashikuese. Për çdo profet është e domosdoshme që të ketë një zgjuarsi të tillë të lartë në mënyrë që të mund ta

156 Ibni Sa'd, I, 121, 156.

157 Në origjinal: fetanet, aftësi e lartë gjykuese, zgjuarsi. Përkthyesi.

kryejë dhe plotësojë detyrën e tij në mënyrë të përkryer, pa asnjë të metë. Në të kundërt, profetët nuk do të mundnin të sillnin argumente dhe prova të fuqishme para njerëzve tek të cilët janë dërguar, nuk do të mund t'i bindnin, t'i kënaqnin dhe t'i heshtnin ata.

Edhe çështjet më të paqarta, më të ngatërruara e më të vështira, profetët i kanë zgjidhur me lehtësi dhe në mënyrën më të përshtatshme. Meqë kanë folur me një gjuhë jashtëzakonisht të lehtë e të thjeshtë gjatë shpjegimit të çështjeve, bashkëbiseduesit me nivele të ndryshme të aftësisë njohëse e kuptuese nuk kanë hequr vështirësi për t'i kuptuar ata.

Ky atribut është shfaqur tek të gjithë profetët, por me ndryshime, ndërkaq, e gjithë jeta e profetit Muhammed (s.a.s.) ka kaluar me këto shfaqje. Ashtu siç e kemi thënë edhe më parë, kontradiktën e ashpër të krijuar mbi çështjen e vendosjes në vend të Gurit të Zi, Zotëria i Botëve i cili u duk në portën e Qabes pikërisht atëherë kur pritej që dikush i jashtëm të hynte e ta arbitronte çështjen mes palëve në mënyrë të paanshme, e zgjidhi lehtësisht çështjen duke shpalosur një model të pashoq zgjuarsie dhe largpamësie duke iu bërë, njëkohësisht, pengesë shpërthimit të një lufte të mundshme mes fiseve.

Po kështu, inteligjenca që tregoi ai në luftërat që zhvilloi në rrugën e Islamit, mençuria dhe zgjuarsia që parashtroi në marrëveshjet e paqes, posaçërisht në Hudejbije, fakti që u bë pretekst për triumfin e Mekës pa derdhur gjak, për rrjedhojë, për pranimin e Islamit nga shumë njerëz, taktika e jashtëzakonshme dhe drejtësia që ndoqi në Hunejn dhe Taif, janë vepra zgjuarsie dhe inteligjence të pamundura për asnjeri tjetër.

Edhe çdo musliman, duke përfituar nga atributi i zgjuarsisë dhe inteligjencës së profetëve, dhuntinë e mendjes duhet ta përdorë në mënyrën më produktive. Ai duhet ta dijë mirë se me kë dhe çfarë duhet të bisedojë, kohën, vendin dhe mënyrën e bisedës dhe si duhet të sillet.

Për shembull, stili i hollë i ndjekur nga Xhafer Tajjar (r.a.) duke i dhënë sundimtarit të Etiopisë, Nexhashiut, njohuri mbi Islamin, është tejet domethënës për sa i përket shfaqjes nga muslimani i zgjuarsisë dhe inteligjencës së vet.

Kur Nexhashiu i cili ishte krishter, i kërkoi Xhafer Tajjarit (r.a.) t'i lexonte disa ajete nga Kur'ani, në fillim ai nuk i lexoi suren Kafirun që përbën sfidë ndaj mohuesve, por suren Merjem në të cilën bëhet fjalë me mburrje për Hz. Isain dhe nënën e tij. Atëherë, Nexhashiu i cili i dëgjoi me përshpirtshmëri ajetet kur'anore të shqiptuara nga Hz. Xhaferi, tha kështu me lot ndër sy:

"Pa dyshim, këto që dëgjova, me ato që ka sjellë Isai, burojnë nga i njëjti burim drite!"

Dhe, pas një farë kohe, u nderua me Islamin. (Ibni Hisham, I, 358-360)

Aftësia dhe cilësia kumtuese[158]**.** Profetët ua njoftojnë njerëzve urdhrat hyjnorë drejt, ashtu siç urdhërohen. Në kumtimin e tyre nuk ka as shtesë nga vetja, as heqje. Aftësia dhe cilësia kumtuese është një nga atributet e përbashkëta të profetëve dhe veprimtaria kumtuese, një nga detyrat e tyre më të rëndësishme. Në ajetin kur'anor thuhet:

يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ
رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ...

"O ti i Dërguar! Kumtoje atë që të është zbritur nga Zoti yt! Po s'e bëre këtë, do të thotë se nuk e ke zbatuar detyrën e përfaqësimit…" (el-Maide, 67)

Duke e kryer detyrën e kumtesës, profetët janë përballur me shqetësime të ndryshme, por asnjëherë s'kanë bërë lëshime në kauzën e tyre. Në këtë specifikë, jeta e tyre është plot ngjarje mësimdhënëse.

158 Në origjinal: teblig.

Profeti ynë e filloi ftesën në Islam nga njerëzit e vet të afërt, u suall sipas vendit dhe kohës, mbajti parasysh gjendjen psikike-shpirtërore dhe nivelin mendor të bashkëbiseduesit, respektoi gradualitetin, e vlerësoi dhe përdori çdo rast dhe mundësi që gjeti, kurrë nuk shtrëngoi kënd, gjithmonë i lehtësoi gjërat, gjithmonë përgëzoi dhe kurrë nuk shkaktoi neveri dhe urrejtje.

Profeti (s.a.s.) i cili ia kushtoi gjithë jetën kumtimit të Islamit, edhe në hutben e lamtumirës iu drejtua sahabeve dhe i pyeti:

"A e kumtova fenë?"

Pastaj, pasi mori përgjigje miratuese prej tyre, përjetoi kënaqësinë e plotësimit të detyrës, duke iu drejtuar Allahut:

"Ji dëshmitar, o Zot!"

Të gjithë besimtarët duhet t'i njohin dhe zotërojnë metodat e kumtimit të Profetit me aq sa t'i kenë aftësitë dhe mundësitë, sepse kumtimi i Islamit është për muslimanët në nivelin e detyrimit fetar (farz).[159]

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) thotë kështu:

"Kush sheh ndonjë të keqe, ta rregullojë me dorë; po të mos ketë fuqi, ta rregullojë me fjalë; po të mos ketë fuqi as për këtë, ta dënojë me zemër, gjë që është gjendja më e dobët e besimit." (Muslim, *Iman*, 78)

Po qe se në një shoqëri nuk ka njerëz që të urdhërojnë për mirë dhe ta pengojnë të keqen, me kohë, punët e këqija e të shëmtuara shndërrohen në shprehi dhe fillojnë të priten si gjëra normale në jetë. E keqja që s'pengohet, pas një farë kohe bëhet e tillë që të mos pengohet dot edhe sikur të duhet ose të dëshirohet të pengohet. Duke u përzjerë e drejta me të shtrembrën dhe e vërteta me gënjeshtrën, e drejta dhe e vërteta eliminohen dhe njerëzit e harrojnë Zotin. Atëherë, fundi i asaj shoqërie bëhet fatkeqësi e shkatërrim. Për të shpëtuar nga ky fund tragjik, është e domosdoshme t'i jepet rëndësi veprimtarisë kumtuese.

159 Shih. Al-i Imran, 104, 110.

Pafajshmëria[160]**.** Profetët janë të shmangur nga kryerja e çdo gabimi dhe mëkati të fshehtë a të hapur. Si rrjedhojë e këtij atributi, ata janë mbrojtur si para, ashtu dhe pas profetësisë së tyre, nga batakllëku i politeizmit dhe herezisë. Gjithashtu, ka qenë e pamundur që gjatë kumtimit te njerëzit të vahjit ose mesazhit hyjnor të marrë nga Allahu, të harrojnë diçka ose të gabojnë në diçka.

Po të mos zotëronin atributin e **pafajshmërisë**, nuk do t'u besohej në drejtësinë dhe vërtetësinë e lajmeve që jepnin, gjë që do të lëshonte hije mbi veçorinë e tyre si provë dhe dëshmi të Allahut mbi tokë.

Sipas sunnitëve, profetët kurrë nuk bëjnë mëkat të madh. Edhe nëse është e mundur që të bëjnë ndonjë gabim ose rrëshqitje[161] pas të cilave ka, në fakt, ndonjë urtësi, nuk lihen në atë gabim, por korrigjohen dhe paralajmërohen menjëherë me ajet.

Këto gabime njerëzore involitive (të pavullnetshme) që i quajmë "rrëshqitje, gabim pa dashje", mbështeten në urtësinë që edhe profetët ta shijojnë dobësinë dhe, duke ua kujtuar se edhe ata janë njerëz, të pengohet mendimi për t'u atribuar atyre hyjnitet.

Profetët janë të detyruar të sillen në atë mënyrë që të bëhet e mundur të merren shembull. Në të kundërt, njerëzit, duke thënë "urdhrat e profetëve janë mbi mundësitë tona", do të prodhonin shumë justifikime për të mos i zbatuar urdhrat dhe ndalimet hyjnore. Kështu, duke mos e mbajtur parasysh këtë të vërtetë, kanë dalë edhe indiferentë që kanë menduar se profetët duhet të jenë engjëj, kurse Kur'ani u ka dhënë këtë përgjigje:

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا

160 Në origjinal: ismet, pafajshmëri, inocencë. Në terminologjinë fetare perëndimore, pafajshmëria religjioze emërtohet me termin latin inocencë, së cilës i përgjigjet termi arabisht ismet. Përkthyesi.

161 Në origjinal është përdorur fjala arabishte "zel'le" që në latinisht thuhet "lapsus", rrëshqitje, gabim i lehtë dhe pa dashje. Përkthyesi.

"(O i Dërguar!) **Thuaju: "Po qe se qeniet e vetëdijshme që jetojnë dhe lëvizin mbi tokë, do të ishin engjëj, pa dyshim, edhe Ne do të dërgonim nga qielli për ta një engjëll si profet!"** (el-Isra, 95)

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لاَ يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ

"Ne nuk i krijuam ata (profetët) **si kufoma** (engjëj) **që nuk hanë bukë. Ata as nuk janë të përjetshëm** (në këtë botë)**!"** (el-Enbija, 8)

Nga ana tjetër, profetët janë të detyruar të jenë shembull referimi edhe që bashkësitë e tyre të mos bien në të njëjtin gabim dhe të mësojnë që, nëse bien, të dinë se si të veprojnë.

Për shembull, pasi bashkësia e tij nuk u kthye në rrugë të drejtë edhe pas përpjekjeve të tij 950-vjeçare me durim të madh, profeti Nuh (a.s.)

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ

"... u dorëzua duke i thënë Zotit të tij: "(O Zot,) **u munda, më ndihmo!"** (el-Kamer, 10)

Pastaj, ndërsa si përfundim i kësaj lutjeje, populli i tij po mbytej në ujë, iu lut Zotit i shtyrë nga mëshira prindërore, t'ia shpëtonte të birin i cili, si dhe të tjerët, po mbytej për shkak të mohimit dhe herezisë së tij:

رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي

"... o Zot, edhe im bir është nga familja ime..." (Hud, 45)

Dhe Zoti, meqë profeti Nuh e mallkoi popullin e vet, kurse u lut për të birin, e qortoi në këtë mënyrë:

إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

"... (o Nuh!) **Të këshilloj të mos bëhesh nga injorantët!"** (Hud, 46)

Ky gabim i Nuhut (a.s.) është bërë shembull referimi për të gjitha bashkësitë dhe të gjithë popujt gjer në kiamet!

Vetia "lâ juhti" (i pagabueshëm) është e posaçme vetëm për Zotin. Njerëzit e kanë të pamundur t'u shmangen gabimeve. Ndërkaq, muslimani duhet të bëjë përpjekje për t'i zbritur gabimet në minimum. Për këtë, në shumë vende të Kur'anit urdhërohet dhikri (zikri), domethënë, qëndrimi i zemrës gjithmonë pranë Zotit dhe bashkë me Të! Sepse, kur zemra thotë "Allah", nuk mund të bëhen padrejtësi, nuk mund të bihet në gabime.

Allahu i Lartë urdhëron:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Mos u bëni si ata që e harrojnë Allahun duke bërë që edhe Allahu t'i harrojë ata; ata janë njerëz mëkatarë që kanë dalë nga udha!" (el-Hashr, 19)

Për indiferentët në këtë drejtim, Allahu ka thënë, gjithashtu:

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Sa keq për ata që u janë ngurtësuar zemrat për ta përmendur Allahun! Ata janë haptazi në humbje!" (ez-Zumer, 22)

❁

Përveç këtyre pesë atribute të profetëve (1. Besa, besnikëria dhe ndershmëria në fjalë dhe veprime; 2. Besueshmëria; 3. Zgjuarsia dhe inteligjenca profetike; 4. Aftësia dhe cilësia kumtuese; 5. Pafajshmëria), janë edhe tre atribute të mëdha që i përkasin vetëm profetit Muhammed (s.a.s.), të cilat janë:

1) I Dërguari i Madh, profeti ynë, Muhammedi (s.a.s.), është *Habibullah*, i Dashuri i Allahut. Ai është më i virtytshmi i profetëve dhe më i nderuari i njerëzimit.

Poeti N. Fazëll e përshkruan atë shkurt me këto fjalë:

Esencën ta ka kulluar amëshimi,
Ti je mjalti; hojet, gjithësia…

2) Hz. Muhammedi (s.a.s.) është profeti i dërguar për të gjithë njerëzit dhe xhindët, pra, është, *Rasulu Thekalejn*. Feja e sjellë prej tij është e vlefshme gjer në kiamet. Kurse profetët e tjerë janë dërguar për një periudhë kohore kalimtare dhe disa prej tyre, vetëm për një fis ose popull të caktuar. Nga ky aspekt, ndërsa mrekullia e çdo profeti i ka përkitur vetëm kohës së vet, mrekullitë e Hz. Muhammedit (s.a.s.) i përfshijnë të gjitha kohët. Veçanërisht Kur'ani, si mrekullia më e madhe e dhënë atij, do të mbetet gjer në kiamet i virgjër nga cënimet dhe korrigjimet.

3) Hz. Muhammedi (s.a.s.) është *Hatemu'l-Enbija*, i fundit i profetëve.

Veç këtyre, Hz. Muhammedit (s.a.s.) i janë dhuruar për ditën e kiametit dhe ringjalljes, *makami mahmud*, posti i të lavdëruarit, si dhe *shefaati uzma*, e drejta e ndërmjetësimit të madh (për falje). Si rrjedhojë, ai profet i mëshirës do të ndërhyjë gjatë llogaridhënies (mahsher) për mëkatarët e ummetit, bashkësisë së tij, dhe kjo ndërhyrje do t'i pranohet.[162]

Eshtë një e vërtetë e pamohueshme se prirja për ta dashur dikë e për të ndjerë admirim ndaj personalitetit dhe karakterit të tij si dhe përpjekja për ta imituar atë janë të natyrshme. Prandaj, për njeriun është tejet e rëndësishme që, duke gjetur modelet më të përsosur, të mund të shkojë në gjurmët e tyre. Eshtë për këtë arsye që Zoti, me favorin dhe bujarinë e Tij të pasosur, i ka dërguar njeriut jo vetëm libra, por edhe personalitete model, profetë të pajisur me një mijë e një veti të larta, shprehje të gja-

162 Shih. Buhari, *Tevhid*, 36.

lla të atyre librave, të tillë personalitete që paraqesin përkryerje si në aspektet fetare, diturore dhe moralo-etike, ashtu dhe në të gjitha aspektet e tjera. Kështu, secili nga profetët, duke ngritur në kulm një model të caktuar sjelljeje në historinë e njerëzimit, i kanë kryer njerëzimit shërbime të shquara!

Për shembull, po të shihet jeta e profetit **Nuh** (a.s.), në personalitetin dhe karakterin e tij para së gjithash bien në sy ftesa në besim, toleranca, durimi dhe, më në fund, një përbuzje e fuqishme si ndaj mohimit dhe herezisë, ashtu dhe mohuesve dhe heretikëve!

Jeta e profetit **Ibrahim** (a.s.) kaloi në kushtim të një lufte të pakompromis kundër politeizmit dhe herezisë dhe me synimin për ta asgjësuar idhujtarinë. Veç kësaj, jeta e tij është bërë model i shquar i nënshtrimit, dorëzimit dhe bindjes ndaj Zotit, veti, këto, që i shndërruan zjarret e Nemrudit në trëndafilishte.

Jeta e profetit **Musa** (a.s.) kaloi në luftë me mizorin Faraon dhe përkrahësit e tij; ndërkaq, me legjislacionin (sheriat) që solli ai më vonë, ngriti një rend shoqëror për besimtarët.

Cilësia shquese e kumtesës së profetit **Isa** (a.s.) është një delikatesë afektive e mbushur plot me dhembshuri dhe mëshirë ndaj njerëzve. Tek ai tërheqin vëmendjen gjendje të larta, si trajtimi indulgjent i njerëzve dhe modestia.

Eshtë mahnitës lartësimi sublim i profetit **Sulejman** (a.s.) në adhurimin ndaj Zotit duke ruajtur qëndrimin afektiv modest dhe falenderues përkundër atij shkëlqimi syverbues e legjendar të pasurisë dhe sundimit të vet.

Në jetën e profetit **Ejub** (a.s.) mbisundojnë shfaqjet e larta e sublime të durimit ndaj kokëçarjeve e fatkeqësive dhe të falenderimit ndaj Allahut në të gjitha rrethanat.

Jeta e profetit **Junus** (a.s.) është shembull i përkryer i orientimit ndaj Allahut dhe lidhjes pas Tij, si dhe i kapjes fort pas pendesës duke treguar pendim për gabimet dhe të metat.

Profeti **Jusuf** (a.s.) e pati përjetuar kulmin e lidhjes ndaj Zotit dhe ftesës tek Ai edhe në kushtet e robërisë. Ai pati shpalosur një virtyt të lartë edhe atëherë kur një grua e bukur, e pasur, e famshme dhe epshore i pati bërë ftesën sensuale tërheqëse **"eja tek unë"**! Zemra e tij e stolisur me një devocion të lartë pati qenë si një burim i shkëlqyer i përsosmërive të sjelljes.

Jeta e profetit **Daud** (a.s.) është e mbushur plot me faqe mësimdhënëse përballë madhështisë hyjnore. Janë tejet domethënëse përmendja dhe madhërimi i Zotit prej tij përmes ndjenjës së impresionimit të fuqishëm dhe duke derdhur lot, orientimi drejt Allahut me përulje dhe përgjërim.

Kurse karakteri i profetit **Jakub** (a.s.) është një shembull i madh i domosdoshmërisë për të mos rënë në pesimizëm edhe kur bota të të nxihet para syve, përkundrazi, duke u lidhur pas Allahut me një durim të përkryer, të mos e këpusësh shpresën nga mëshira e Tij!

Kurse profeti ynë, kryeprofeti Hz. Muhammed (s.a.s.), pati zotëruar më shumë se të gjitha vetitë dalluese të mbi 124 mijë profetëve të njohur e të panjohur të ardhur para tij, pati përbërë kulmin e moralit dhe cilësive të bukura. Figura e tij e bekuar është pothuaj si një det i gjerë, kurse figura e profetëve të tjerë, si lumenjtë që derdhen aty!

❁

Familja njerëzore e filluar me Hz. Ademin dhe nënën tonë Hava, e pati bërë faltore të parë vendin e Qabes në Mekën e sotme për të jetuar aty në klimën e qetësisë dhe lumturisë fetare. Të përhapur përreth për nevoja jetësore dhe shoqërore, të bijtë e Ademit e patën shtyrë jetën duke u orientuar herë pas here nga profetët dhe, në këtë mënyrë, u patën mbetur besnikë të vërtetave hyjnore. Sepse të vërtetat hyjnore, duke filluar qysh nga koha e Hz. Ademit, qenë korrigjuar herë pas here nga ana e një sërë korrigjuesve dhe injorantëve, por Zoti, duke dërguar profetë njëri pas tjetrit, e pati mënjanuar këtë dëmtim dhe e pati rilindur

fenë. Në këtë mënyrë, bota njerëzore pati shpëtuar nga krizat individuale e shoqërore.

Më në fund, erdhi shekulli i lumturisë që përngjiste në pasditën e kohës së kësaj bote dhe, me profetin tonë, **Hz. Muhammed Mustafanë** (s.a.s.), jeta fetare tregoi një kulm të fundit pikërisht në atë vend ku pati filluar dhe, pas kësaj, u bë e pamundur të përfytyrohej një kulm tjetër pas përkryerjes muhammediane që përbënte kulmin e përkryerjes. Sepse me të iu dha fund ripërtëritjes së herëpashershme të fesë me anë të dërgimit të profetëve dhe Islami u bë feja e pëlqyer nga Allahu!

Profeti Muhammed si njeri

Allahu i Lartë u ka dërguar njerëzve profetë nga lloji i tyre, që kanë jetuar mes tyre dhe që e kanë njohur jetën me të gjitha hollësitë. Përballë kërkesës së politeistëve për t'u treguar atyre mrekulli (që t'u mbushet mendja), Zoti ynë i Lartë e ka udhëzuar Profetin (s.a.s.) që t'u thotë kështu:

قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا. وَمَا مَنَعَ النَّاسَ
أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا.
قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ
مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا.

"… Thuaju: "E madhëroj Zotin tim! Unë s'jam veçse një i dërguar si njeri!" Kur njerëzve u vjen orientimi, pengohen të besojnë vetëm ngaqë thonë: "A një njeri dërgoi Allahu si profet?" Thuaju: "Po qe se ata që jetojnë e lëvizin mbi tokë të qetë, do të ishin (jo njerëz, por) **engjëj, edhe Ne do t'u dërgonim si profet një engjëll!"** (el-Isra, 93-95)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka bërë të ditur se nuk mund të tregojë mrekulli me vullnetin e vet pa lejen e Allahut të Lartë, sepse edhe vetë i dërguari është njeri si të gjithë njerëzit e tjerë!

Në shumë ajete, Zoti e ka deklaruar këtë të vërtetë duke u shprehur:

قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى اِلَيَّ اَنَّمَا اِلَهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ

"Thuaju: "Edhe unë jam njeri si ju, vetëm se mua më është komunikuar se Zoti ynë është një Zot i vetëm!.." (el-Kehf, 110)[163]

Hadithi si më poshtë e shpall hapur se Krenaria e Gjithësisë, profeti ynë (s.a.s.) ka qenë njeri:

"Edhe unë jam njeri si ju. Ju vini tek unë për zgjidhjen e çështjeve tuaja. Disa herë, unë mund të vendos në favor të dikujt duke u mbështetur në provat e tij, kurse, disa herë, në favor të dikujt tjetër për shkak të aftësisë bindëse më të madhe të fjalëve të tij duke u mbështetur në ato që dëgjoj. Ndërkaq, në qoftë se kam vendosur në favor të dikujt duke cënuar të drejtën e vëllait të vet, (ta dijë se) kam prerë për të një copë zjarri nga xhehennemi!" (Buhari, *Shehadat*, 27, *Mezalim*, 16; Muslim, *Akdije*, 5)

Profetët janë dërguar jo vetëm për ta kumtuar mesazhin hyjnor, por, në të njëjtën kohë, për të parashtruar një mënyrë jetese në përputhje me të, për të shpalosur një personalitet shembullor e model përballë çdo ngjarjeje dhe për të përbërë një kriter praktik. Ndërkaq, meqë kjo do të realizohej brenda një shoqërie njerëzore, këtë detyrë mund ta bënte vetëm një qenie njerëzore. Po qe se njerëzve do t'u dërgohej një engjëll si përfaqësues i Zotit, e vetmja gjë që do të mund të bënte ai, do të ishte t'ua përcillte njerëzve mesazhin hyjnor. Sepse engjëlli nuk do të mund të jetonte mes njerëzve dhe bashkë me ta, nuk do të mund të bëhej pjesëmarrës në jetën dhe çështjet e tyre për t'ua korrigjuar idetë, mendimet, aktet dhe marrëdhëniet ndërnjerëzore. Atëherë, edhe njerëzit, duke pretenduar se nuk janë engjëll, por njeri, do të parashtronin pretekste mbi pamundësinë e tyre për t'i zbatuar urdhrat dhe ndalimet hyjnore!

163 Për ajetet e tjera kur'anore mbi këtë specifikë, shih Fussilet, 6; el-Mu'minun, 24, 33; el-Enbija, 2-3; Ibrahim, 11.

Prandaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), si rrjedhojë e detyrës për t'u bërë shembull dhe model për bashkësinë e vet, nuk e pati vazhduar jetën me anë të jashtëzakonshmërive që kishte mundësi në sajë të kompetencës profetike dhe gjendjet mbinjerëzore i pati përjetuar rrallë dhe vetëm individualisht. Pjesa dërrmuese e akteve dhe veprimeve që ia kanë mbushur jetën, janë realizuar në kornizën e domosdoshmërive dhe mundësive njerëzore. Për këto shkaqe, çdokush që kërkon të bëhet një tregtar ideal, një kryetar familjeje i përkryer, një komandant ushtarak i shkëlqyer ose administrator dhe qeveritar, mund të fitojë nga jeta e tij parime që do t'i bëheshin prijëse në jetën dhe fushën përkatëse.

Gjatë gjithë historisë, te njerëzit është formuar dhe ka gjëlluar vazhdimisht opinioni i gabuar se njeriu nuk mund të bëhet përfaqësues (ambasador) i Allahut, Zotit. Fakti që profetët kanë qenë njerëz si të gjithë njerëzit, që kanë ngrënë e pirë, domethënë, janë ushqyer, që kanë patur gra e fëmijë, përgjithësisht, që kanë patur cilësi, veti dhe karakteristika njerëzore si këto që porsa u përmendën, janë konsideruar si të meta që s'duhet të ekzistojnë te një përfaqësues (ambasador) i Zotit dhe, në këtë mënyrë, është formuar guximi për t'i atribuar dëshirës volitive të Zotit gabime e të meta. Shumë profetë janë përballur me kundërshtime të këtij drejtimi nga njerëzit tek të cilët kanë qenë dërguar.

Në mënyrë diametralisht të kundërt me këtë, ndjekësit e disa profetëve, duke e çuar në teprim të skajshëm dashurinë dhe besnikërinë e ushqyer ndaj tyre, me kalimin e kohës, kanë filluar të besojnë se profeti i tyre apo i admiruar i tyre nuk është njeri. Duke i lartësuar me të tepërt dhe jashtë kufirit profetët, u kanë atribuar hyjnitet dhe, kështu, kanë rënë në politeizëm dhe herezi. Disa e kanë bërë profetin për Zot, disa e kanë pandehur profetin për bir të Zotit ose mishërim (trupëzim) të Zotit dhe, duke u larguar nga besimi monoteist konsekuent, kanë sajuar një besim antropomorfik. Si në krishterizëm…

Kuptimi dhe urtësia kryesore e faktit që në Kur'an dhe në hadithet profetike përqëndrohet me përparësi mbi natyrën njerëzore të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), është mbrojtja e bashkë-

sisë muhammediane nga ky gabim ku patën rënë bashkësitë e mëparshme.

Hz. Omeri (r.a.) ka përcjellë se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka porositur kështu:

"Mos më lavdëroni tepër siç patën bërë krishterët për Isain, të birin e Merjemes! Eshtë jashtë çdo diskutimi se unë jam një rob i Allahut, prandaj, për mua thoni: "Robi dhe i dërguari i Allahut!" (Buhari, *Enbija*, 48)

Kurse në një hadith tjetër, Profeti (s.a.s.) ua ka tërhequr kështu vëmendjen personave që tregojnë konsideratë të lartë të tepruar për të:

"Mos më lartësoni mua mbi gradën që e kam të drejtë, sepse Allahu i Lartë, para se të më bënte përfaqësuesin e vet, më pati bërë robin e vet!" (Hakim, III, 197/4825; Hejsemi, IX, 21)

Një shkak tjetër që Profeti e prek shpesh specifikën e qenies së vet njeri dhe rob i Zotit, është modestia e tij e jashtëzakonshme.

Kështu, shpesh, Profeti (s.a.s.), pasi i ka vlerësuar dhuntitë e mëdha të favorizuara atij nga Zoti si të llojit të konsideruar *tahdith-i nimet*[164], ka theksuar: لَا فَخْرَ "S'ka lavdërim!"[165]

Abdullah bin Xhubejr (r.a.) tregon:

"Një ditë kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po ecte në rrugë me një grup sahabesh, njëri prej tyre deshi ta mbronte Profetin nga dielli me anë të një mbulese. Me ta dalluar se dikush po i bënte hije, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha ta linte atë punë dhe e mori mbulesën dhe e vuri në tokë. Pastaj tha:

"Edhe unë jam njeri si ju!" (Hejsemi, IX, 21)

Nuk duhet harruar, gjithashtu, se, ndërsa është njeri, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk është një njeri kushdo. Siç shprehet poeti,

164 Tahdith-i nimet: pohim dhe falenderim për dhuntinë. Përkthyesi.
165 Shih. Tirmidhi, *Menakib*, 1/3615.

مُحَمَّدٌ بَشَرٌ لاَ كَالْبَشَرِ بَلْ هُوَ كَالْيَاقُوتِ بَيْنَ الْحَجَرِ

Muhammedi është njeri, por jo si çdo njeri;
Si një copë smeraldi mes gurëve është ai!

Një poet tjetër e këndon kështu këtë të vërtetë në vargjet e tij:

Nuk ka shembull në historinë njerëzore,
Në çdo gjuhë jeton përfytyrimi i tij prore;
Qiejt janë miraxhi i përkryerjes së tij,
Engjëjt janë admiruesit e bukurisë së tij;
Ishte fjalëpak, por fjalën, me kuptim të gjerë,
Njeri ishte, por nga engjëjt më i dëlirë!

Profeti Muhammed si njeri i paarsimuar dhe urtësitë e kësaj

Në Kur'an dhe në tërë terminologjinë e Islamit, profeti Muhammed cilësohet "ummí" domethënë, njeri që ka mbetur i pastër e i thjeshtë siç ka lindur nëne, që nuk di shkrim e këndim, që nuk ka marrë arsim prej ndokujt[166], që është arab mekas dhe i ndryshëm nga ndjekësit e librit (çifutët dhe krishterët).

Siç deklarohet në Kur'an, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte "ummí", domethënë, nuk dinte shkrim e këndim.

Në ajetin kur'anor thuhet:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ...

166 Prandaj qysh këtu duhet sqaruar se koncepti "ummi" nuk është identik me konceptin "analfabet". Më poshtë, në vendin e duhur do të sqarohet edhe një herë kjo gjë në lidhje me figurën dhe personalitetin e profetit Muhammed. Përkthyesi.

“Ata që janë lidhur pas atij resuli ummí, cilësitë e të cilit i gjejnë të shkruara në Teuratin dhe Ungjillin që kanë me vete, dhe shkojnë pas gjurmëve të tij…” (el-A’raf, 157)

Faktin që Muhammedi ishte i paarsimuar, që s’dinte shkrim e këndim, e dinin dhe e pranonin edhe politeistët e asaj kohe. Kështu, siç tregohet në ajetin kur’anor, ata thoshin:

وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً

“Kur’ani janë përrallat e të parëve, ai i ka vënë të tjerët t’i shkruajnë dhe, pastaj, përsëri të tjerët ia këndojnë atij mëngjes e mbrëmje!” (el-Furkan, 5)

Shkaqet që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) cilësohet ummí, mund të radhiten kështu:

1. Ai mbeti i pastër siç pati lindur nëne, nuk iu prish natyra origjinale dhe pafajësia me njohuri të ardhura nga jashtë, u mësua dhe edukua nga vetë Allahu i Lartë.

Në ajetin kur’anor thuhet:

سَنُقْرِئُكَ فَلاَ تَنْسَى

“Ne do të ta lexojmë Kur’anin dhe kurrë s’ke për ta harruar!” (el-A’la, 6)

Edhe në hadithin profetik është theksuar kështu:

“Mua më edukoi Zoti im dhe ma bëri edukatën shumë të bukur!” (Sujuti, I, 12)

Duke e kaluar gjoksin e Profetit (s.a.s.) nëpër tre operacione moralo-shpirtërore, Allahu i Lartë ia hoqi negativitetet e zemrës dhe në vend të tyre vendosi aty ndjenja të larta, si prehjen, qetësinë, mëshirën, dhembshurinë, besimin dhe urtësinë.

2. Profeti Muhammed i përket kombit arab dhe jo popujve apo kombeve ndjekës të librit (çifutëve dhe krishterëve).

3. Hz. Muhammedi (s.a.s.) ka ardhur në botë në Mekë, e cila konsiderohet "Ummu'l-Kurá" që do të thotë "Nëna e vendbanimeve". Në arabishte, emri i numrit shumës "kura", (fshatra, qyteza, përgjithësisht, vendbanime të vogla), njëjës "karje", u jepet vendbanimeve rurale paracivile, ndërkaq që, për Mekën, emërtimi "ummul kura" do të thotë posaçërisht "vendbanimi i parë".

Arabët ishin përgjithësisht të paarsimuar. Ishin një komb larg arsimit dhe kulturës, që s'dinin shkrim e këndim. Allahu i Lartë u dërgoi atyre një përfaqësues dhe lajmëtar të zgjedhur nga mesi i tyre, me natyrë të virgjër dhe me cilësi afektive kulmore.

Në ajetin kur'anor thuhet:

هُوَ الَّذِى بَعَثَ فِى الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Ai është që u ka dërguar ummive (kombit pa shkrim e këndim)**, një lajmëtar nga mesi i tyre që t'ua këndojë ajetet** (e Allahut)**, t'i pastrojë dhe t'ua mësojë Kur'anin dhe urtësinë. Pa dyshim, më parë ata ishin dukshëm në rrugë të shtrembër!"** (el-Xhum'a, 2)

I Dërguari i Madh (s.a.s.) e ka shprehur kështu këtë të vërtetë:

"Ne jemi një popullatë e pakënduar. As shkruajmë shkrim, as bëjmë llogari me shkrim!" (Muslim, *Sijam*, 15)

Ndërsa për njerëzit e zakonshëm, "ummizmi" shpreh, përgjithësisht, mungesë diturie, për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), krejt në të kundërt, shpreh pjekuri dhe epërsi.[167] Fakti që një pro-

167 Eshtë pikërisht për këtë arsye që, në lidhje me Profetin, si përkthimi i fjalës "ummi" me fjalën "analfabet", ashtu dhe cilësimi i Profetit "analfabet", janë krejt të gabuara. Profeti ishte i paarsimuar në kuptimin se s'kishte mësuar të shkruante e këndonte, por ai s'ishte analfabet në kuptimin se ishte i paditur dhe i mangët në inteligjencë. Gjithashtu arabët, si njësi etnokulturore, vërtet s'dinin shkrim e këndim apo llogaritje me shkrim, por ata jo vetëm kishin zhvilluar një

fet, pjekuria e të cilit në inteligjencë dhe akte i lë të paaftë edhe njerëzit e arsimuar, është "ummi", pa shkrim e këndim, përbën një provë dhe argument të mrekullishëm që provon dërgimin e tij nga ana e Zotit!

Zoti i Lartë urdhëron:

وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ

"Para kësaj ti as këndoje dot ndonjë shkrim, as e shkruaje dot atë me dorën tënde. Po të qe ndryshe, njerëzit e rrugës së shtrembër do të binin në dyshim!" (el-Ankebut, 48)

Eshtë e pamundur që, në mungesë të mbështetjes hyjnore, një njeri i paarsimuar të krijojë me rrugën e zbulimit autoafektiv një mrekulli shprehjeje si Kur'ani, para të cilit kanë mbetur të paaftë tërë njerëzit dhe xhindët, të njohë të vërteta historike, si rrëfimi mbi faraonin, mbi nënën e profetit Musa (Moisi) dhe mbi profetin Jusuf (Josef).

Kur'ani i Shenjtë ia parashtron njerëzimit rrëfimet mbi popujt e kaluar në përputhje me shkencën e sotme të historisë dhe filozofinë e saj, si dhe me një mënyrë mësimdhënëse.[168]

Nga ana tjetër, niveli i njeriut të paarsimuar, pra, pa shkrim e këndim, është kushti minimal që konkluzionet kur'anore të mund të fitojnë universalitet. Siç thotë proverbi اَلضَّعِيفُ أَمِيرُ الرَّكْبِ, "prijësi i karvanit është njeriu më i dobët e më i ngadaltë", Kur'ani, në një aspekt, e ka marrë për bazë nivelin "ummi" në mënyrë që

gjuhë me një gramatikë mjaft të konsoliduar e me pasuri shprehjeje tejet të gjerë e të lartë nga pikëpamja semantike e stilistikore, por edhe në llogari (p.sh. si tregtarë) ishin tejet të aftë pavarësisht se i bënin llogaritë me mend e jo me shkrim. Përkthyesi.

168 Kurse mënyra se si diskutohet në Teurat dhe Ungjill për disa ngjarje, si krijimi i gjithësisë dhe etapat e saj, koha e zbritjes (shfaqjes) së njeriut mbi tokë, historiku i përmbytjes së përgjithshme të Nuhut (Noes), bie në kundërshtim me shkencën e sotme historike dhe konstatimet e shkencës moderne. (shih. Maurice Bucaille, *Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İncil ve Kur'an*, f. 53-82, 157-175)

të bëhet e mundur që përgjegjësitë e sjella me anë të tij të arrijnë tek të gjithë njerëzit dhe të jenë të përballueshme e të zbatueshme nga të gjithë njerëzit. Me fjalë të tjera, niveli i njeriut të thjeshtë e të zakonshëm është i mjaftueshëm për ta kuptuar dhe jetuar Islamin! Eshtë gjithashtu për këto arsye që Islami ka marrë për bazë lëvizjen e diellit në përcaktimin e kohëve të adhurimeve (riteve) ditore, kurse lëvizjen e hënës, në përcaktimin e kohëve të adhurimeve (riteve) mujore e vjetore.

Ndërkaq, megjithëse është ulur në nivelin e njerëzve "ummi", Kur'ani kurrë s'ka dashur që ata të mbeten të pamësuar e të paarsimuar, përkundrazi, ka synuar që, duke i nxjerrë ata nga analfabetizmi si në kuptimin e ngushtë, ashtu dhe në kuptimin e gjerë të kësaj fjale, t'i bëjë një "bashkësi me libër". Kështu ka ndodhur që Islami të ngrejë një qytetërim krejt të ri të mbështetur në dijen dhe kulturën, bazën e të cilit e ka përbërë "Libri", Kur'ani i Shenjtë!

Hilje-i Saadet (Figura Profetike)[169]

Kuptimi leksikor i fjalës "hilje" është stoli, zbukurim, bukuri fytyre dhe shpirti. Kurse në terminologji është portreti i profetit Muhammed (s.a.s.) i vizatuar në raport me aq sa e lejojnë mundësitë e fjalës njerëzore.

Nahifiu thotë kështu:

"Eshtë jashtë çdo diskutimi se, po qe se dikush shkruan një portret profetik duke i kushtuar kësaj pune një kujdes shumë të madh, Allahu i Lartë e mbron atë nga sëmundjet, shqetësimet dhe vdekja e papritur. Po qe se gjatë një udhëtimi e merr edhe

169 Këtë nëntitull e lamë si në origjinal. Kuptimi leksikor i përgjithshëm i kësaj shprehjeje është "stoli, ornament" (angl. jewel, ornament), kuptimi më i specifikuar është "pamje personale e jashtme" (angl. external personal apperance), kurse kuptimi specifik i përdorimit vetëm për Profetin është "përshkrim i virtyteve dhe cilësive personale të Profetit" (angl. description of the personal virtues and the qualities of the Prophet). Përkthimi fjalë për fjalë i kësaj shprehjeje siç është dhënë edhe më sipër, është "Figura Profetike". Përkthyesi.

atë me vete, në atë udhëtim ndodhet vazhdimisht nën mbrojtjen e Zotit (xh.xh.)!"

Shumë autorë islamë kanë parashtruar mendimet e tyre mbi virtytet dhe vlerat e panumërta të Figurës Profetike. Madje, tradita për ta mësuar përmendësh për mbarësi Figurën Profetike me qëllim për ta parë në ëndërr Profetin (s.a.s.), vazhdon të veprojë ende në shumë vende islame.

Krahas kësaj, duhet menduar se, duke e përshkruar me fjalë figurën e bekuar të karakterizuar si "dritë mbi dritë" të Profetit, të Dashurit të Allahut (s.a.s.), duhen llogaritur sa pamjaftueshmëria e fjalëve, aq edhe dobësia absolute në vëzhgimin dhe përceptimin njerëzor të së vërtetës së tij! Sepse është e pamundur të përshkruhet në kuptimin e plotë të fjalës ajo qenie e pashoqe që përmbledh në vetvete të gjitha bukuritë që ia ka favorizuar Zoti njeriut! Me të vërtetë, siç thotë Hakaniu,

Gjithë qeniet e botërave e dinë:
S'ka ardhur i ngjashmi i tij në krijim!

Këto përshkrime që përpiqen ta vizatojnë me fjalë portretin e Profetit tonë, të bukurit të të bukurve, i qetësojnë dhe ngushëllojnë qoftë edhe për një çast zemrat që nuk e patën përjetuar periudhën e lumtur profetike, pra, dhe që digjen me mall për këtë. Personat që përcjellin rrëfimet që tregojnë për Profetin, na ofrojnë neve pothuajse një pikë nga deti. Dhe besimtarët që përpiqen ta shohin oqeanin në këtë pikë, duke e shtuar dashurinë e tyre për Zotërinë e Botërave, janë përpjekur të përfitojnë nga modeli i bukur i tij, të vishen me cilësitë e portretit dhe moralit të tij të lartë!

Me të vërtetë, siç ia kërkon natyra, zemra e njeriut priret gjithmonë drejt së bukurës, dëshiron dhe kërkon të jetë bashkë me të. Për shkak të kësaj tërheqjeje, mendja e njeriut preokupohet vazhdimisht me të bukurën. Në zemrën e tij lind dëshira për t'i përngjarë njeriut të dashur moralisht dhe shpirtërisht. Si përfundim, duke e marrë për shembull dhe model njeriun e dashur, fillon t'i përngjajë atij në qëndrime, sjellje e veprime. Për shkak të

kësaj prirjeje të bashkëlindur, është jashtë çdo diskutimi se figura profetike bëhet pretekst për shtimin dhe forcimin e dashurisë dhe lidhjes ndaj Profetit.

Kështu, Hz. Hasani (r.a.), duke e pyetur dajën e tij njerk, Hind bin Ebu Hale për figurën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), e ka shprehur me këto fjalë gjendjen shpirtërore ku ndodhej:

"Daja im, Hind bin Ebi Hale, e përshkruante shumë bukur portretin e të Dërguarit të Allahut. Për të më mbetur zemra e lidhur pas tij dhe për të mundur të shkoj në gjurmët e tij, më pëlqente shumë që daja të më tregonte vazhdimisht për të Dërguarin e Allahut." (Tirmidhi, *Shemail*, f. 10)

Hz. Hasani dhe Hz. Hyseni (r.anhuma) që nuk ngopeshin së dëgjuari përshkrimet mbi portretin e Profetit, e patën dëgjuar shumë herë përshkrimin e bukurive të tij fizike, morale e shpirtërore nga i ati i tyre, Hz. Aliu (r.a.) dhe na i kanë përcjellur neve.

Ndërkaq, vallë, sa përqind të së vërtetës së Profetit (s.a.s.) munden ta shprehin portretet e shkruara për të? Pa dyshim, secili mund ta përceptojë dhe konceptojë portretin profetik në raport të drejtë me dashurinë që ka në zemër për Profetin dhe brenda përmbajtjes së kufizuar të fjalëve!

Edhe ne, krahas pohimit të dobësisë sonë në këtë fushë, dëshirojmë ta përcjellim si kompliment këtu figurën profetike të reflektuar dhe derdhur si pika vese në zemrën tonë nga rrëfimet që na kanë arritur gjer tek ne. Në rrëfime (rivajete, hadithe) thuhet përmbledhtazi kështu:

Profeti (s.a.s.) ishte shtatmesatar që anonte nga shtatgjatësia.

Kishte një krijim jashtëzakonisht të ekuilibruar e një trup të rregullt.

Gjoksin e kishte të gjerë, mes shpatullave kishte hapësirë. Mes dy shpatullave kishte vulën e profetësisë.

Eshtrat dhe nyjet eshtërore i kishte të mëdha.

Trupin e bardhë në rozë si trëndafil, e kishte të ndritshëm e të bukur, më të butë se mëndafshi. Trupin e kishte gjithmonë të pastër dhe me një kundërmim prehës. Edhe sikur të lyhej me erëra, edhe sikur të mos lyhej, aromën e trupit dhe djersës e kishte më të këndshme se erërat më të mira. Kush të tokej me të, gjatë gjithë ditës kënaqej me aromën e këndshme që i linte ai. Dukej sikur trëndafili e kishte marrë aromën prej tij! Po t'ia fërkonte kokën një fëmije, ai fëmijë dallohej prej aromës së mirë që i kishin lënë duart e tij.

Kur Profeti djersitej, djersa mbi trupin e tij të kujtonte vesën mbi petalet e trëndafilit.

Mjekrën e kishte të kthjellët. Kur e zgjaste, e zgjaste jo më shumë se një dorë. Kur Profeti vdiq, në flokë dhe në mjekër nuk kishte më shumë se njëzet thinja.

Vetullat i kishte të harkuara si hënë dhe larg njëra-tjetrës.

Mes vetullave i ndodhej një damar që i fryhej kur zemërohej për të Vërtetën.

Dhëmbët që i kishte si margaritarë, i pastronte vazhdimisht me misvak, gjë që ua këshillonte edhe të tjerëve.

Qerpikët i kishte të zinj e të gjatë. Sytë i kishte të mëdhenj me të bardhën krejt të bardhë e të zezën, krejt të zezë. Dukej sikur një dorë ia kishte lyer sytë qysh para se të vinte në këtë botë!

Ashtu siç e kishte të pashoqe përkryerjen e shpirtit, e kishte të pashoqe edhe bukurinë e trupit.[170]

Fytyra i ndrinte si hënë e plotë. Hz. Aisheja (r.anha) thoshte:

"Fytyra e të Dërguarit të Allahut lëshonte aq shumë dritë, saqë në errësirën e natës e shkoja perin në gjilpërë nën ndriçimin e fytyrës së tij!"

170 Shih. Hakim III, 10; Ahmed, I, 89, 96, 117, 127; IV, 309; Ibni Sa'd, I, 376, 412, 420-423; II, 272; Ibni Kethir, *el-Bidaye*, VI, 31-33; Tirmidhi, *Shemail*, f. 15.

Mes kockave të shpatullave kishte një shenjë hyjnore mbi profetësinë e tij. Shumë sahabe, shokë të tij, jetonin me pasionin për t'ia puthur atë shenjë. Fakti që në momentet e fundit para vdekjes kjo shenjë shkoi në botën e fshehtë, u zhduk, paralajmëroi kalimin e afërt edhe të tij për në atë botë.[171]

Meqë trupi i tij i bekuar qe prej nuri, prej drite, me vdekjen nuk i pësoi asnjë ndryshim. Duke hedhur sytë i hidhëruar, i dëshpëruar, i prekur, me zemrën dhe sytë të përlotur mbi "Dritën e Qenies", Hz. Ebu Bekri (r.a.) tha:

"Si jetën, edhe vdekjen të bukur e pate, o i Dërguari i Allahut!.."

Dhe i vuri buzët në ballin e bekuar!

Thellësia e delikatesës ndjesore të të Dërguarit të Allahut është e pamundur të përshkruhet.

Profeti nuk thoshte fjalë të kota; çdo fjalë e tij ishte këshillë e urtësi. Ai kurrë nuk merrej me thashetheme. Secilit i fliste me aq sa kuptonte.

Ishte i butë, i matur e modest. Ai nuk e tepronte në të qeshur, nuk qeshte me të madhe. Ai ishte gjithmonë i buzëqeshur.

Njeriun që e shihte atë pa pritë e pa kujtuar, e rrethonte një ndjenjë frike. Njeriu që krijonte afërsi dhe kuvendonte me të, lidhej pas tij me një dashuri të thellë.

Ai i respektonte njerëzit e çmuar e të virtytshëm sipas nivelit të tyre. Të afërmve u bënte vizita dhe dhurata. Siç sillej bukur me njerëzit e familjes dhe shokët, edhe njerëzit e tjerë i trajtonte shoqërisht dhe bujarisht dhe thoshte:

"Asnjëri prej jush nuk do të bëheni dot besimtarë të përkryer gjersa të mos dëshironi për vëllain besimtar atë që dëshironi për vete!" (Buhari, *Iman*, 7; Muslim, *Iman*, 71-72)

Shërbëtorët i trajtonte këndshëm. I ushqente dhe i vishte ata siç ushqehej e vishej vetë. Bujar, dhurues, i dhembshur e më-

171 Tirmidhi, *Shemail*, f. 15; Ibni Sa'd, II, 272.

shirues, Profeti tregohej i guximshëm kur duhej dhe i urtë, kur duhej.

Profeti ishte i palëkundur në betim dhe premtim dhe i besës në fjalë. Me moralin e tij të bukur, mençurinë dhe zgjuarësinë e tij, Profeti qëndronte mbi çdo njeri tjetër dhe ishte i denjë për çdo lavdërim! Ai kishte një pamje të bukur, një botë shpirtërore të përsosur dhe një trup me krijim të pashoq.

Profeti ishte vazhdimisht i mendueshëm. Ai nuk fliste pa nevojë. Heshtja e tij vazhdonte gjatë. Kur fillonte një fjalë, e përfundonte pa e lënë përgjysmë. Shumë ide e kuptime i përmblidhte në pak fjalë e pastaj i thoshte. Fjalët i kishte të dallueshme nga njëra-tjetra. As të shumta e as të pakta, as më shumë e as më pak se duhej. Megjithëse kishte natyrë të butë si krijim, ishte mjaft serioz dhe i paraqitshëm.

Kur Profeti zemërohej, nuk ngrihej nga vendi. Nuk zemërohej veçse kur kundërshtohej e vërteta, kur shkeleshin e drejta dhe e vërteta. Zemërohej kur shkelej një e drejtë që mund të mos i binte në sy askujt dhe vazhdonte të ishte i zemëruar gjersa e drejta të vihej në vend. Pastaj qetësohej. Kurrë nuk zemërohej për veten. Nuk merrej me mbrojtjen e vetes, me askënd nuk hynte në debat.

Profeti nuk i hynte askujt në shtëpi pa i marrë leje. Edhe kur hynte në shtëpi të vet, kohën sa do të qëndronte aty, e ndante në tri pjesë: njërën, për Allahun; tjetrën, për familjen; të tretën, për veten. Kohën e ndarë për vete, prapë të tjerëve ua kushtonte, asnjë nuk nënvleftësonte, ua fitonte zemrat të gjithëve.

Çdo qëndrim dhe lëvizje e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) shoqërohej me përmendjen e Allahut.

Për të parandaluar që qëndrimi në të njëjtin vend të shndërrohej në zakon, Profeti ulej në të gjitha pjesët apo skajet e faltores. Ai nuk e dëshironte që vendeve dhe posteve t'u atribuohej shenjtëri si dhe që në faltore të mburrej një qëndrim i caktuar. Kur hynte në ndonjë kuvend, ulej ku të kishte vend të lirë dhe kështu dëshironte të bënin të gjithë.

Po qe se një njeri kushdo i kërkonte diçka për të plotësuar një nevojë të vet, Profeti nuk gjente qetësi gjersa t'ia jepte, pavarësisht nëse gjëja që i kërkohej ishte e rëndësishme apo jo. Dhe, kur s'kishte asnjë mundësi, përpiqej t'ia fitonte zemrën me fjalë të mira. Ai ishte pjesëtar i hallit të secilit. Pavarësisht nga shkalla shoqërore, pasurore e diturore, të gjithë njerëzit para tij trajtoheshin të barabartë me dinjitetin e tyre si njeri! Të gjitha kuvendet e tij ishin mjedise ku vepronin gjithmonë dhe sundonin butësia, dituria, edukata, durimi, siguria dhe amaneti.

Profeti askënd nuk e dënonte për të metat dhe gabimet. Kur dilte nevoja e tërheqjes së vëmendjes dhe qortimit, e bënte këtë me një nënkuptim të hollë për të mos e ulur personin. Ai porosiste:

"Mos e prit me gëzim fatkeqësinë ku ka rënë vëllai musliman! Allahu i Lartë, me mëshirën e Tij, e shpëton atë nga fatkeqësia, kurse ty të vë në provë!" (Tirmidhi, *Kiamet*, 54)

Jo vetëm që s'u muar kurrë me të metat dhe gabimet e pashfaqura të të tjerëve, por dhe e ndalonte me forcë hetimin e tyre. Në fakt, pandehma dhe hetimi mbi të tjerët ishin ndaluar me urdhra hyjnorë.

Profeti nuk bisedonte për çështje të tjera veç atyre prej të cilave priste të mirë. Kuvendet e tij ishin shumë emocionante. Kur fliste ai, të pranishmit magjepseshin aq shumë sa, siç shprehej Hz. Osmani (r.a.), po t'u vihej mbi kokë një zog, mund të qëndronte aty pa u shqetësuar me orë të tëra! Edukata e reflektuar prej tij te sahabet, shokët e tij, ishte e tillë që ata kërkonin guxim edhe për t'i drejtuar pyetje dhe, edhe sikur të vinte një beduin nga shkretëtira për të biseduar me Profetin, ata prisnin aty duke menduar të përfitonin nga fryma e tij shpirtërore e mëshirës![172]

Madje kishte të tillë që, nga drojtja prej impresionimit para tij, prisnin dy vjet gjersa t'i bënin një pyetje! Për shkak të impresionimit, nuk e shihnin dot drejt në fytyrën e tij të bekuar!

172 Ibni Sa'd, I, 121, 365, 422-425; Hejsemi, IX, 13.

Amr bin As (r.a.) ka thënë kështu:

"Jam ndodhur për një kohë të gjatë bashkë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), por për shkak të ndjenjës së turpit që kam ndjerë në prani të tij dhe të ndjenjës së impresionimit para tij, nuk e kam ngritur dot kokën për t'ia soditur gjersa të ngopesha fytyrën e tij të bukur e të bekuar! Po qe se sot do të më kërkonin t'ua përshkruaja të Dërguarin e Allahut e t'u flisja për të, më besoni se nuk do të mundesha!" (Muslim, *Iman*, 192; *Ahmed*, IV, 199)

Dikush që do të dëshironte të tregonte për tiparet dhe virtytet e tij të larta, nuk bënte dot pa thënë: "As më parë e as më pas, unë kurrë nuk kam parë dikë që t'i shembëllejë atij!"[173]

Një ditë, Halid bin Velidi (r.a.) kishte shkuar te njëri nga fiset arabe dhe atje, kryetari i fisit i kishte thënë:

"O Halid, na e përshkruaj figurën dhe portretin e të Dërguarit të Allahut!"

"Eshtë e pamundur, fjalët s'mjaftojnë për këtë!" – I ishte përgjigjur Halidi (r.a.).

"Atëherë, të paktën na bëj një përmbledhje me aq sa ta lejon njohja dhe përfytyrimi!" – I kishte thënë arabi.

Dhe Halidi (r.a.) i kishte dhënë këtë përgjigje:

"Po të them vetëm kaq që i dërguari i përshtatet dërguesit. Meqë dërguesi është Krijuesi i Gjithësisë, eja përfytyroje dhe përshkruaje ti madhështinë e të dërguarit!" (Munavi, V, 92; Kastalani, *Mevâhib-i Ledünniyye Tercümesi*, f. 417)

Bukuria, madhështia, dritësia dhe delikatesa ishin në një gradë të tillë tek ai, saqë s'kishte nevojë për ndonjë mrekulli apo provë tjetër për të vërtetuar se ai ishte i dërguari i Allahut!

Shkurt, morali i tij ishte Kur'ani. Këtë, Mualim Naxhiu e ka shprehur kështu:

E sheh njeriu Kur'anin e bukur e bëhet admiruesi yt;
I shkruar me dorën hyjnore është Kur'ani portreti yt!

173 Ahmed, I, 96.

Edhe Hz. Halid Bagdati e shpreh kështu se morali i lavdërueshëm i të Dërguarit të Allahut i emocionon të gjitha qeniet:

"Ç'bujar i bukur është ai, në sajë të qenies që shpërthen bujari të të cilit, nga deti del margaritar, nga guri i fortë del smerald dhe nga gjembi, trëndafil! Po qe se në lulishte flitet për moralin e tij të bukur, nuk mund të shohësh një gonxhe që të mos e hapë gojën e të qeshë nga gëzimi, domethënë, një gonxhe që të mos hapë fletë!" (Divan, f. 65-66)

Tek i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qenë mbledhur të gjitha bukuritë. Nga trupi i tij pothuajse shpërndahej dritë. Ndërkaq, askush nuk e ka dalluar dot të Dërguarin e Allahut me të gjitha bukuritë. Kështu, Imam Kurtubi thotë:

"Bukuria e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) nuk është shfaqur plotësisht. Po qe se do të shfaqeshin e do të dukeshin të gjitha bukuritë dhe të vërtetat e tij, sahabet nuk do të kishin fuqi për ta vështruar!" (Ali Yardım, *Peygamberimiz'in Şemaili*, f. 49)

Poeti i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), Hassan bin Thabit (r.a.), e derdh kështu në vargje pangjashmërinë e tij në krijim:

Dhe asnjë sy s'ka parë më të bukur se ti,
Dhe asnjë nënë s'ka lindur më të bukur se ti;
Ti je krijuar i pastër nga çdo e metë,
Sikur Krijuesi të ka krijuar siç ke dashur vetë ti!

Rifillimi i vahjit ose zbulesës hyjnore

Ndërprerja e vahjit ose zbulesës hyjnore vazhdoi gjashtë muaj.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e tregon kështu rifillimin e saj:

"Një ditë, ndërsa po ecja në rrugë, papritmas dëgjova një zë nga qielli. E ngrita kokën lart dhe pashë engjëllin që më kishte ardhur në Hira, ulur mbi një fron mes qiellit e tokës... Dhe u frikësova shumë. U ktheva në shtëpi dhe thashë:

"Më mbuloni, më mbuloni!"

Ndërsa rrija i mbuluar, erdhi Xhebraili, me ndërmjetësinë e të cilit Allahu i Lartë më zbuloi ajetet si më poshtë, duke më urdhëruar:

يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ. وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ. وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ.

"O ti (profet) **i mbuluar! Ngrihu dhe tërhiqu vërejtjen** (duke i paralajmëruar me ndëshkim)**! Dhe madhëroje Zotin tënd! Dhe pastroji rrobat** (pamjen e jashtme dhe botën e brendshme e morale)**! Dhe largohu prej gjërave të ndyra!"** (el-Muddethir, 1-5)

Pas kësaj, zbulesa hyjnore nuk m'u ndërpre më!" (Buhari, *Tefsir*, 74/4, 5; Muslim, *Iman*, 255-258))

Allahu i Lartë urdhëron:

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

"Pa dyshim, Ne e dërguam zbulesën Tonë pandërprerë në mënyrë që ata të mendojnë dhe të marrin mësim!" (el-Kasas, 51)

Vazhdimi i pandërprerë i zbulesës hyjnore është edhe një prej mrekullive të Kur'anit. Fakti që ajetet e larta të Kur'anit, të tilla që as edhe njëra prej tyre nuk ka qenë e mundur të imitohet prej njerëzve megjithë thirrjen e Kur'anit për këtë gjë, i janë zbritur (zbuluar) Profetit një pas një, e ka bërë të pamundur shpjegimin e Kur'anit me tjetër gjë përveç zbulesës hyjnore. Ky është argumenti më i qartë që Kur'ani kurrsesi nuk është një ndërhyrje njerëzore!

Nga ana tjetër, është një e vërtetë e njohur që edhe një libër i vogël poezish - edhe ai me një mijë e një të meta - krijohet vetëm pas shumë e shumë mundimesh e përpjekjesh. Për më tepër, sado korrektesë të tregohet, është e pamundur të pretendohet se këto vepra që janë produkte njerëzore, të mund të jenë pa të meta! Vetëm në zbulesën hyjnore s'bëhet fjalë për një gjë të tillë. Ajo është favorizuar si një fjalë e përjetshme me formën e parë me të cilën është komunikuar, si një fjalë që përmban mrekulli të

panumërta dhe e pastër prej të metave e mangësive njerëzore, gjë që shpreh legalitetin dhe lartësinë sublime të Kur'anit.

❁

Sapo iu zbrit sureja Muddethir, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u ngrit menjëherë nga vendi ku kishte rënë për t'u prehur. Meqë Hz. Hatixheja (r.anha) nuk e dinte se ç'kishte ndodhur, e pyeti:

"Pse u ngrite? Pse nuk vazhdon të pushosh?"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha*: "Kaloi, më në fund, koha e prehjes!"*

Dhe ia njoftoi zbulesën e porsaardhur!

❁

Në ditët e para të ardhjes së vahjit ose zbulesës hyjnore, Xhebraili (a.s.) ia mësoi Profetit se si të merrte abdest dhe se si të falte namaz. Duke ia urdhëruar të dërguarit të vet një adhurim që do t'ia kënaqte zemrën, Allahu i Lartë e pati gëzuar atë dhe i pati dhuruar buzëqeshje fytyrës së tij!

Zotëria i Botëve u kthye në shtëpi me një gëzim të madh. E lajmëroi bashkëshorten për dhuratën e madhe të Allahut dhe ia mësoi edhe asaj abdestin dhe namazin.[174]

Muslimanët e parë

Njeriu i parë që e ka pohuar besimin (iman) është profeti ynë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Kjo specifikë bëhet e ditur kështu në ajetet kur'anore:

...اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ

"I Dërguari i besoi asaj që iu zbrit nga Zoti i vet..." (el-Bakara, 285)

174 Ibni Is'hak, f. 117; Ibni Hisham, I, 262-263.

قُلْ اِنِّي اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ.
وَاُمِرْتُ لِاَنْ اَكُونَ اَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ.

"Thuaj: "Unë jam urdhëruar të adhuroj Allahun duke ia kushtuar fenë Atij. Dhe unë jam urdhëruar të jem muslimani i parë!" (ez-Zumer, 11-12)

Muslimani tjetër pas Profetit u bë bashkëshortja e nderuar e tij, **Hz. Hatixhe** (r.anha).

Kur Zotëria i Botëve u kthye në shtëpi i mërzitur dhe i dëshpëruar nga qëndrimet dhe sjelljet e këqija të mekasve, si fyerjet, talljet dhe mundimet, Allahu i Lartë ia lehtësoi dëshpërimin me anë të fjalëve ngushëlluese dhe inkurajuese të nënës sonë, Hz. Hatixhe dhe, me anë të ndihmës hyjnore, ia lehtësoi detyrën.[175]

Pas pranimit të ftesës hyjnore nga Hz. Hatixheja (r.anha), edhe vajzat e Profetit, **Rukije**, **Ummu Gulsum** dhe **Fatime** u bënë muslimane.[176]

Ndërkohë, **Hz. Aliu** (k.v.) i vuri re të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) me Hz. Hatixhenë duke falur namaz dhe i pyeti:

"Ç'është kjo që po bëni?"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) iu përgjigj:

"Kjo është feja që ka zgjedhur Allahut për vete. Unë të ftoj ty ta besosh dhe adhurosh Allahun që është një i vetëm, dhe t'i mohosh Latin dhe Uzza-n që s'bëjnë as dëm e as dobi!"

Hz. Aliu (r.a.) i tha:

"Unë kurrë nuk dëgjova gjer tani për këtë fe! S'mund të bëj diçka pa pyetur tim atë Ebu Talibin!"

Meqë në atë kohë Profeti i kryente veprimtaritë kumtuese fshehurazi, i tha:

175 Ibni Hisham, I, 259.
176 Ibni Sa'd, VIII, 36.

"O Ali! Po qe se s'bëhesh musliman, mbaje fshehur këtë gjë që të thashë, mos e përhap!"

Hz. Aliu priti atë natë. Allahu i Lartë i fali zemrës së tij afërsinë dhe dashurinë për Islamin. Kur u bë mëngjes, shkoi te Profeti (s.a.s.) dhe i bëri pyetje mbi fenë islame. Duke u mbështetur në përgjigjet që mori, e pranoi ftesën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe u bë musliman. Mirëpo, ngaqë druhej prej të atit, gjatë një farë kohe e mbajti besimin fshehur. Hz. Aliu ishte vetëm dhjetë vjeç! (Ibni Is'hak, f. 118; Ibni Sa'd, III, 21)

Kur Profeti (s.a.s.) dëshironte të falte namaz, e merrte Hz. Aliun (r.a.) dhe të dy së bashku dilnin jashtë Mekës, i falnin namazet në vende larg syve të njerëzve dhe në mbrëmje ktheheshin. Kjo vazhdoi gjer në kohën kur kështu e deshi Allahu.

Kur Ebu Talibi e mori vesh se i biri dhe i nipi i dashur falnin namaz fshehurazi, Profeti e ftoi të ungjin në Islam. Ebu Talibi iu përgjigj kështu:

"O biri i tim vëllai! Mua s'ka për të më mjaftuar fuqia për t'u larguar nga feja e etërve të mi, por ti vazhdo me atë për të cilën je dërguar. Vallahi, sa të jem gjallë unë, askush nuk do të mund të të bëjë ndonjë dëm ty!"

Kurse të birit, Aliut, i tha kështu:

"O bir, ai të fton vetëm për të mirë dhe dobi, prandaj ti mbahu fort pas rrugës së tij dhe mos u ndaj kurrë prej tij!" (Ibni Hisham, I, 265)

Abdullah bin Mes'udi[177] (r.a.) tregon se kur shkoi në Mekë për tregti, i pa të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), Hz. Hatixhenë dhe

177 **Abdullah bin Mes'ud** (r.a.) është një nga muslimanët e parë. Llagapin e ka Ebu Abdurrahman. Qysh ditën kur u bë musliman, nuk u nda kurrë nga Profeti dhe ndjeu gjithmonë kënaqësi nga shërbimi ndaj tij. Ibni Mes'udi ishte njeri fizikisht i dobët dhe i brishtë. Ai kishte një zë të ëmbël dhe një fytyrë të dashur. Kur u bë musliman, numri i muslimanëve ishte shumë i vogël. Në Mekë, politeistët nuk e shqetësuan. Kur emigroi në Medinë, u strehua te Muadh bin Xhebeli dhe, pas emigrimit të Profetit, u vendos përfundimisht në Medinë. Ai mori pjesë në të gjitha fushatat luftarake. Profeti ndjente kënaqësi të madhe

Hz. Aliun së bashku duke e bërë Qaben tavaf dhe se, gjatë tavafit, Hz. Hatixheja i kushtonte shumë kujdes mbulimit. (Zehebi, *Sijer*, 463)

Edhe Ufejf el-Kindi shkoi në Mekë për tregti dhe bujti si mik në shtëpinë e Abbasit (r.a.). Ufejfi i pa Profetin, Hz. Hatixhenë dhe Hz. Aliun duke falur namaz në Qabe dhe kërkoi njoftime për ta prej Abbasit (r.a.). Pasi i foli për ta, Hz. Abbasi i tha:

"Vallahi, unë nuk njoh mbi dhé tjetërkënd veç këtyre të treve që t'i besojë kësaj feje!"

Pasi pati pranuar Islamin dhe qe nderuar me rrugën e drejtë, Ufejfi thoshte gjithmonë me keqardhje dhe vetëqortim:

"Eh, sikur të kisha besuar atëherë dhe të bëhesha unë muslimani i dytë mashkull! Sa dua të kisha qenë unë i katërti i tyre!" (Ibni Sa'd, VIII, 18; Ibni Haxher, *el-Isabe*, II, 487)

Liberti i Profetit, **Zejd bin Harithe** (r.a.), u bë musliman pas Hz. Aliut, fali namaz dhe kurrë nuk u largua nga shoqërimi i afërm dhe shërbimi ndaj të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Ai ia pati kushtuar veten të Dërguarit të Allahut me një dashuri vetëmohuese aq sa t'i bëhej mburojë Profetit ndaj gurëve me të cilët e qëllonin rrugaçët taifas dhe të përgjakej, për çka pati merituar konfidencën, dashurinë dhe konsideratën e posaçme të Zotërisë së Botëve!

Në lidhje me afërsinë dhe dashurinë e Profetit (s.a.s.) për Hz. Zejdin, është shumë kuptimplotë dëshmia e mëposhtme e Hz. Omerit (r.a.).

Hz. Omeri (r.a.) pati caktuar për të birin e Zejdit, Usamen, tre mijë e pesëqind dërhemë, kurse të birit të vet, Abdullah, i pati

---

nga mënyra se si e këndonte Abdullah bin Mes'udi Kur'anin.
Me diturinë e tij të gjerë në fushat e tefsirit, hadithit dhe fikhut, Abdullah bin Mes'udi ka përgatitur shumë dijetarë. Veçanërisht dijetarët e Kufe-s kanë parashtruar pikëpamje të fikhut (legjislacionit islam) në përputhje me drejtimin e rivajeteve dhe pikëpamjeve të tij. Prej tij janë përcjellë 848 rivajete (hadithe). Në kohën e Hz. Osmanit, e la detyrën si kadi i Kufe-s për t'u kthyer në Medinë, ku, pas një kohe të shkurtër, vdiq pasi i pati kaluar të gjashtëdhjetat!

dhënë pesëqind dërhemë më pak. Abdullai e pyeti të atin, Hz. Omerin, për shkakun e kësaj:

"Pse e mban më shumë Usamen se unë? Ai nuk ka marrë pjesë në beteja më shumë se unë!"

Hz. Omeri (r.a.) i dha këtë përgjigje të shkëlqyer e cila tregonte, krahas drejtësisë së pashoqe, edhe pasurinë e zemrës dhe modestinë e lartë të tij:

"O bir, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e donte të atin e tij më shumë se tët atë, edhe Usamen e donte më shumë se ti! Ja, pra, për këtë shkak, dashurinë e të Dërguarit të Allahut e vura para dashurisë sime!" (Tirmidhi, *Menakib*, 39)

Siç u pa në këtë shembull dhe në shembuj të tjerë të panumërt, sahabet e parapëlqenin dashurinë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) ndaj dashurive të tyre.[178]

Hz. Ebu Bekri (r.a.) pati qenë mik i Profetit edhe para profetësisë. Ai ishte dëshmitar i moralit të bukur, besueshmërisë dhe besnikërisë së tij qysh në fëmijëri. Hz. Ebu Bekri mendonte se personi i cili, si pasojë e moralit të lartë, nuk gënjente kurrë, ishte e pamundur të gënjente për Zotin. Prandaj, kur i Dërguari i Allahut e ftoi në Islam, iu përgjigj pozitivisht pa treguar asnjë lëkundje![179]

Në hadithin lidhur me këtë specifikë, Profeti është shprehur:

"Kur Allahu më dërgoi lajmëtar tek ju, në fillim fare më thatë "ti je gënjeshtar"! Kurse Ebu Bekri tha "ai flet të drejtën" dhe më dha një ndihmë shumë të madhe edhe me jetën, edhe me pasurinë e tij!" (Buhari, *As'habu'n-Nebi*, 5)

Të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) nuk e pati gëzuar asgjë më shumë sesa pranimi i Islamit nga Hz. Ebu Bekri. Kur u bë musliman, Hz. Ebu Bekri (r.a.) e deklaroi këtë fakt pa u drojtur aspak

178 Hejsemi, VI, 174; Ibni Sa'd, IV, 30.
179 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 78.

dhe nisi t'i ftonte edhe njerëzit e tjerë në besimin ndaj Allahut të Lartë dhe Resulit të Tij![180]

Hz. Ebu Bekri kishte një vend të veçantë dhe të rëndësishëm në jetën e Profetit. Sepse mundësia e realizimit të një kauze varet nga tre kushte:

1. Ideja sunduese.

2. Njerëzit e organizuar rreth asaj ideje.

3. Mundësitë materiale.

Ideja sunduese ishte përmbajtja e Islamit e cila është e fiksuar me anë të vahjit ose zbulesës hyjnore. Në dy faktorët e tjerë, Hz. Ebu Bekri (r.a.) mori përsipër një detyrë shumë të rëndësishme. Organizimi i kuadrit dhe i njerëzve nisi me të dhe pasuria e madhe e atij sahabiu të bekuar u përdor, krahas shërbimeve të ndryshme islame, edhe në aspektin ekonomik të kauzës, si blerja dhe çlirimi i skllevërve muslimanë.

Po qe se i shtjellojmë pak këto dy specifika, mund të themi se shoqëria e rinisë e Hz. Ebu Bekrit me Profetin, pas dhënies Profetit të detyrës së profetësisë, u kthye në një miqësi të lartë.

Krahas qenies ndër muslimanët e parë, Hz. Ebu Bekri, duke mos lejuar që mbi besimin e tij të binte as pluhuri i dyshimit, u bë i merituar i atributit **Besnik**. Edhe në kohët e mëpasme nuk u tërhoq nga asnjë sakrificë morale-materiale për zhvillimin dhe përhapjen e Islamit dhe të gjithë pasurinë e vuri në rrugën e Allahut.

Kusht i dashurisë, ligj i ashkut ose pasionit afektiv është që, si rrjedhojë e afërsisë dhe dashurisë së ndjerë për njeriun e dashur dhe si rrjedhojë e atij pasioni afektiv, t'i duash edhe gjërat që do ai person, ta parapëlqesh dëshirën e tij ndaj dëshirës sate dhe të mundesh ta sakrifikosh çdo gjë për njeriun e dashur. Ja, pra, jeta e Hz. Ebu Bekrit (r.a.) është plot me shembuj kulmorë të pasionit afektiv dhe besnikërisë ndaj të Dërguarit të Allahut, si dhe të vetazgjësimit në personin e tij!

180 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 80-81.

Një ditë, kur dëgjoi se Profeti, mbreti i zemrave, ishte disi i sëmurë, edhe Besniku ra në shtrat nga dëshpërimi!

Eshtë për shkak të identifikimit si rezultat i dashurisë së lartë mes këtyre dy miqve, që i Dërguari i Allahut, duke u shprehur si më poshtë, e ka mbështetur bashkësinë e tyre në botën jomateriale dhe reflektimin e gjendjes afektive nga zemra në zemër: *"Ebu Bekri është nga të mitë dhe unë jam nga të tijtë. Ebu Bekri është vëllai im në këtë botë dhe në jetën e pasme, ahiret!"* (Dejlemi, I, 437)

Ndërsa ndodhej në shtratin e vdekjes, konsiderata e lartë e Profetit (s.a.s.) ndaj Ebu Bekrit e shprehur me fjalët *"të gjitha dyert të mbyllen, vetëm e Ebu Bekrit të mbetet e hapur"* (Buhari, *As'habu'n-Nebi*, 3), është njëra prej shprehjeve më të bukura të lidhjes afektive dhe afërsisë përjashtimore mes tij dhe Hz. Ebu Bekrit!

Edhe **Bilal Habeshiu**[181] dhe **e ëma** u bënë muslimanë qysh në ditët e para kur i Dërguari i Allahut nisi t'i ftonte njerëzit për në Islam. Hz. Bilali (r.a.) është njëri prej shtatë personave të parë që e patën deklaruar hapur qenien e tyre muslimanë. Ata i duronin torturat më të rënda që u bënin për t'i kthyer nga feja. Dhe, kur i shtrëngonin për të mohuar, thonin me zë të lartë: "Ehad! Ehad!" (Allahu është një! Allahu është një!)"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) i çliroi Bilalin me nënën duke e paguar kundërvlerën e kërkuar për çlirimin e tyre.[182]

Me këtë sjellje, Hz. Ebu Bekri (r.a.) meritoi konsideratën e lartë profetike dhe u monumentalizua në mëshirë dhe bujari.

Duke e përshkruar këtë ngjarje me gjuhën e zemrës, poeti Mevlana Xhelaleddin Rumi (k.s.) shprehet kështu:

Besniku që dëgjoi torturat e Bilalit pse ishte musliman,
Shkoi te Mustafai dhe ia përshkroi gjendjen anë për anë.

Të bekuarin e shtënë pas dashurisë tënde e mundojnë,
Atë thesar të madh në gropën e mohimit duan ta mbulojnë!

181 Bilali ishte zezak abisinas, prandaj e quanin *habeshi*. Përkthyesi.
182 Ibni Sa'd, III, 232; Hakim, III, 319.

Nën diellin djegës, mbi rërat përvëluese e shtrijnë,
Trupin e zhveshur me thupra me gjemba ia fshikëllijnë!

Megjithëse nga trupi i shpërthejnë gjakra si curril,
Allahu është një! – Thotë ai dhe nga besimi s'heq dorë!

Trupi i Ebu Bekrit ish bërë një gjuhë plot ankth e dëshpërim,
I fliste Profetit gjatë për Bilalin me dhimbje e hidhërim!

Më në fund ia hapi qëllimin: "O i Dërguari i Allahut,
S'do të kem qetësi pa ia dhënë lirinë atij mikut të Allahut!

I Dërguari i Allahut u gëzua shumë dhe i tha Ebu Bekrit kështu:
O mik i mëshirshëm i Allahut dhe i të Dërguarit, bashkohem me ty!

Ebu Bekri shkoi dhe e gjeti Bilalin që shtrihej pa ndjenja, i mpakur
Dhe i foli zotërisë së tij të pamëshirshëm i zemëruar e hidhur:

O i ndyrë, o i pamëshirshëm që të janë nxirë sytë, si e rreh
Këtë mikun e Zotit? Këtë urrejtje, këtë maraz, nga e ke?

O i varfër në mëshirë, a mos e pandeh veten njeri?
Nën pamjen e njeriut, faqja e zezë e njerëzimit je ti!

Pastaj Besniku ia zuri sytë e pangopur njeriut me pará,
Aq sa zotëria i Bilalit u hutua, Besnikun me habi e pa.

Dhe Besniku që e kuptoi, i tha: O kokëtrashë mendjetrokë,
Gëzohesh për paratë si fëmijë, kurse Bilali vlen sa një botë!

Po të ngulje këmbë ti, unë do të të kisha dhënë më shumë,
Pra, dije mirë se vetëm sarrafi e di margaritarin sa vlen!

Në këtë pjesë, krahas shpalosjes së një shfaqjeje të plotë të mëshirës dhe dhembshurisë, Hz. Mevlana (k.s.), duke pohuar se njeriut të përkryer nuk mund t'i pritet çmim, domethënë, se vlerat materiale janë një hiç para strukturës moralo-shpirtërore të njeriut, na qëndisin dhe ngulisin në zemra një të vërtetë të lartë!

Me këtë veprim bujar, Hz. Ebu Bekri (r.a.) e shpalos edhe një herë tjetër afërsinë dhe dashurinë e tij kulmore për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

Disa nga shenjat e afërsisë dhe dashurisë që ndjente Hz. Ebu Bekri (r.a.) për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), ishin këto:

- I pëlqente nga zemra Kur'anin dhe urdhrat islame të sjella prej Tij dhe vepronte siç e kërkonin ato.

- Tregonte dhembshuri dhe mëshirë për ummetin, bashkësinë e Tij dhe bënte përpjekje në gjërat që ishin në dobi të tyre.

- Nuk i jepte vlerë kësaj bote, domethënë, pasurive dhe të mirave materiale, ishte gati me pëlqim për varfërinë nëse do të duhej.

- Dëshironte bashkimin me Të.

- E kujtonte shpesh atë.

Për orientimin e **Halid bin Saidit** (r.a.) qe bërë shkak një ëndërr e frikshme që kishte parë. Një natë kishte parë në ëndërr sikur kishte qëndruar në anë të një grope të madhe me zjarr dhe i ati po sillej sikur donte ta shtynte në gropë. Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e kishte rrëmbyer për mesi, e kishte tërhequr tutje dhe e kishte shpëtuar nga rënia në gropën e zjarrit! Kur u zgjua tërë frikë, mendoi me vete: "Betohem në Allahun se kjo është një ëndërr e vërtetë!" Dhe, duke marrë me vete si dëshmitar Hz. Ebu Bekrin, shkoi te Profeti, i pohoi besimin dhe u nderua me Islamin.

Kur i ati e dëgjoi se i biri Halid ishte bërë musliman, e mundoi dhe, më në fund, i tha:

"O faqezi! Zhduku që këtu! Vallahi, kam për të ta prerë bukën!"

Halidi ia ktheu:

"Edhe nëse përpiqesh të ma presësh bukën e t'i bëhesh pengesë asaj që më ka caktuar Zoti, Ai ka për të më furnizuar mua!"

Gjer kur Hz. Halidi emigroi në Abisini, nuk u nda kurrë nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.). (Hakim, III, 277-280)

Më pas, edhe bashkëshortja e Halidit, **Umejne Hatun**, vëllai **Amr** dhe bashkëshortja e tij, **Fatime Hatun** u bënë muslimanë.

Ato ditë kur kumtesa bëhej fshehurazi, me inkurajimin dhe dëshminë e Ebu Bekrit (r.a.), u bënë të merituar të dhuntisë së besimit edhe **Ebu Fukejhe**, **Hz. Osmani**, **Zubejr bin Avvam**, **Abdurrahman bin Avf**, **Sa'd bin Ebi Vakkas**, **Talha bin Ubejdullah** (r. a. exhmain).[183]

Hz. Osmani e ka treguar Profetit kështu një ngjarje që i ka ndodhur:

"O i Dërguari i Allahut, kur ndodheshim në Damask, në një çast gjysmë gjumi e gjysmë zgjimi, dëgjuam papritmas një thirrje:

"O ju që flini! Zgjohuni sepse në Mekë u shfaq Ahmedi!"

Dhe, kur u kthyem në Mekë, morëm vesh se ti ishe bërë pejgamber!" (Ibni Sa'd, III, 255)

Edhe Talha bin Ubejdullah (r.a.) tregon:

"Kur ndodhesha në panairin e Busras, një murg i pyeste njerëzit:

"A ka mes jush ndonjë mekas?"

"Po, unë jam!" – I thashë.

Murgu më pyeti: "A u shfaq Ahmedi?"

"Cili Ahmed?" – Ia ktheva unë.

Murgu m'u përgjigj:

"Ahmed bin Abdullah bin Abdylmuttalib! Ai do të shfaqet në Mekë. Ai është i fundmi i profetëve! Do të dalë nga Meka dhe do të emigrojë në një vend të rrafshtë, guror dhe me hurma. Të këshilloj të vraposh pas tij!"

Fjalët e murgut më prekën në zemër. U largova menjëherë që atje dhe u ktheva në Mekë. Aty pyeta:

"A ka ndonjë të re?"

183 Ibni Hisham, I, 268.

"Po, - më thanë. I biri i Abdullait, Muhammed Emini, thotë se është pejgamber. Ebu Bekri i është përgjigjur ftesës së tij dhe është bashkuar me të!" (Ibni Sa'd, III, 215)

Ebu Ubejde bin Xherrah, Ebu Seleme, Erkam bin Ebi'l-Erkam, Osman bin Maz'un, Esma binti Ebu Bekr, Habbab bin Eret, Abdullah bin mes'ud, Abdullah bin Xhahsh, Xhafer bin Ebi Talib, bashkëshortja e tij, Esma binti Umejs, Ebu Huzejfe, Amir bin Fuhejre (r.anhum exhmain) janë disa nga personat që kanë merituar të jenë muslimanët e parë!

Porta e Erkamit:
Qendra e mësimit dhe edukimit të muslimanëve të parë

Gjatë tre viteve të parë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e kumtoi Islamin fshehurazi dhe nga ata që e pranuan ftesën, kërkoi të mos e bisedonin këtë çështje me asnjë tjetër.

Në vitin e parë të profetësisë, pasi Erkam bin Ebi'l-Erkam (r.a.) u bë musliman, sahabet filluan të mblidheshin fshehtas në shtëpinë e tij.

"Darul Erkam" (porta ose shtëpia e Erkamit) e njohur si "Darul Islam" (porta ose shtëpia e Islamit), ndodhej pranë kodrës Safa. Duke u ruajtur nga politeistët mekas, Profeti (s.a.s.) shkonte në këtë shtëpi, u fliste për Islamin të ardhurve, u këndonte Kur'an dhe u fliste për përmbajtjen dhe kuptimin e tij. Të pranishmit aty falnin namaz së bashku. Shumë njerëz aty u njohën me Islamin!

Gjer në vitin e gjashtë të profetësisë kur Hz. Osmani u bë musliman, kjo shtëpi ka kryer shërbime të mëdha për kumtimin dhe mësimin e Islamit.

Më vonë, Erkami (r.a.) e dhuroi shtëpinë e tij, Darul Erkam, si vakëf. Në akt-dhurimin e tij thuhet kështu:

"Bismil'lahir-rahmanir-rahim, me emrin e Allahut mëshirues e shpërblyes! Kjo është akt-dhurimi dhe porosia e Erkamit mbi shtëpinë e tij që ndodhet pak më tutje kodrës Safa. Meqë

trualli i saj quhet si pjesë e truallit të Shtëpisë së Pacënueshme, edhe kjo shtëpi së bashku me truallin e saj u bë e pacënueshme dhe e paprekshme, e pashitshme dhe e patrashëgueshme. Këtë e dëshmojnë Hisham bin As dhe skllavi i liruar i tij!" (Ibni Sa'd, III, 242-244; Hakim, III, 574-575 / 6129)

Në kohën tonë, Darul Erkam u shemb nga Mbretëria Saudite dhe trualli i saj iu ribashkua truallit të Qabes (Shtëpisë së Pacënueshme) duke u kthyer në origjinë.

❁

Tre vitet e para të profetësisë, Profeti (s.a.s.) i kaloi me ftesë të fshehtë. Kryerja e ftesës në fshehtësi nuk bëhej nga frika personale e tij prej pësimit të ndonjë dhune fizike, por për t'i mbrojtur interesat e fesë. Ndërkaq, atij nuk i kishte zbritur ndonjë urdhër hyjnor për ta shpallur haptazi ftesën. Po qe se në atë periudhë, Islami do të shpallej haptazi, muslimanët e parë, shumica e të cilëve ishin të varfër e të dobët, do të rrezikoheshin, ndërkaq që dëmtimi ose asgjësimi fizik i tyre mund t'i hapte rrugë asgjësimit të fesë ende pa filluar.

Nga ngjarja "Darul Erkam" mund të nxjerrim këto parime mbi metodën e Islamit:

1. Kur është e domosdoshme, fshehtësia mund të jetë parim i një kauze.

2. Mësimi dhe edukimi janë hapat e parë në realizimin e një evenimenti çfarëdo shoqëror, fetar dhe politik. Për të fituar cilësi, individët duhet të pajisen me dialektikën (logjikën) dhe moralin e kauzës.

Sipas kësaj, në veprimtaritë islame, rruga që duhet të zihet dhe metoda që duhet të ndiqet gjer në kiamet, duhet të formësohet nën dritën e kësaj praktike të Profetit (s.a.s.). Në përpjekjet për blerimin përsëpari të Islamit ose të përhapjes së tij në vendet ku s'ka arritur ende, është e nevojshme dhe e domosdoshme që këto veprimtari mësimore-edukative të mbahen parasysh në plan të parë.

VITI I KATERT I PROFETESISE

Ftesa e hapur
duke filluar me të afërmit

Pas periudhës trevjeçare të fshehtësisë, domethënë në vitin e katërt të profetësisë, Allahu i Lartë urdhëroi:

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ
اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ

"Shpalle atë për të cilën urdhërohesh e mos u merr me idhujtarët! Ne të mjaftojmë ty kundër atyre që tallen..." (el-Hixhr, 94-95)

Me këto ajete u dha urdhri për ta bërë kumtesën, më në fund, hapur.

Kurse në një ajet tjetër kjo çështje është shprehur akoma më hapur, madje në formë qortimi:

يَاَايُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ
رِسَالَتَهُ وَاللّٰه يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰه لاَ يَهْدِى الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"O i Dërguar! Kumtoje atë që të është zbritur e, në se nuk vepron kështu, nuk e ke kryer detyrën e kumtesës. Allahu të garanton mbrojtjen prej njerëzve. Pa dyshim, Allahu nuk e udhëzon popullin mohues!" (el-Maide, 67)

Më në fund, i Dërguari i Allahut filloi t'i ftojë njerëzit në Islam haptazi, ashtu siç urdhëronte Allahu:

قُلْ يَاَايُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ

وَالْاَرْضِ لاَ اِلهَ اِلاَّ هُوَ يُحْيِى وَيُمِيتُ فَامِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِىِّ الْاُمِّىِّ
الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"O njerëz! Unë jam i Dërguari i Allahut tek të gjithë ju; i Allahut që është sunduesi i vetëm i qiejve e i tokës, që vdes dhe ngjall, veç të Cilit zot tjetër s'ka! Pra, besoni Allahun dhe të Dërguarin e tij që s'di shkrim e këndim, që u beson Allahut dhe fjalëve të Tij dhe lidhuni pas Tij që ta gjeni rrugën e drejtë!" (A'raf, 158)

Ndërsa po mendonte se nga e si do t'ia fillonte, i erdhi zbulesa tjetër:

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَ. وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. فَاِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ اِنِّى بَرِىءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ.
وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ. الَّذِى يَرَيكَ حِينَ تَقُومُ.

"Në fillim tërhiqja vëmendjen farefisit më të afërt! Dhe të jesh i butë ndaj besimtarëve që të pranojnë ty! E atyre që të kundërshtojnë, u thuaj: "Unë s'kam të bëj me ato që bëni ju!" Dhe mbështetu në të plotfuqishmin, mëshiruesin i cili të sheh kur ngrihesh në këmbë!" (esh-Shuara, 214-218)

Siç e kërkonte urdhri hyjnor, kur e filloi ftesën e hapur, Profeti (s.a.s.) në fillim ftoi farefisin më të afërt. Ai u tha kështu atyre:

"O të bijtë Abdylmuttalib! Unë jam dërguar si profet posaçërisht për ju dhe përgjithësisht për të gjithë njerëzimin! Ju keni parë edhe disa mrekulli prej meje. Kush nga ju do të ma japë besën si vëlla dhe shok?"

Askush nuk u dha rëndësi këtyre fjalëve. Të gjithë të pranishmit heshtën. Në ato çaste u ngrit në këmbë Hz. Aliu, ende fëmijë, por i nderuari për të qenë ndër të parët e karvanit të besimit, dhe tha:

"O i Dërguari i Allahut! Unë do të të ndihmoj ty!"

Mes vështrimeve nënvleftësuese, madje ironizuese të të pranishmëve, vështrimet plot buzëqeshje botëndriçuese të të Dërguarit të Allahut u drejtuan te Hz. Aliu, kurse me duart e bekuara që ashikët do të ndjenin mall për t'ia puthur qoftë edhe një herë të vetme, ia fërkoi kokën.[184]

Edhe pse njerëzit më të afërm nuk e pranuan në çastin e parë, vendosmëria e Profetit nuk u thye, sepse Allahu i Lartë e urdhëronte:

يس وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Ja-sin. Për Kur'anin e pacënueshëm në urtësinë e tij të lartë, s'ka dyshim se ti je prej të dërguarve! Ti je në rrugë të drejtë!" (Ja-sin, 1-4)

وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً وَكَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا

"... Ne të dërguam ty lajmëtar për mbarë botën. Mjafton Allahu dëshmitar për këtë!" (en-Nisa, 79)

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ

"Ne të dërguam ty për të gjithë njerëzit vetëm si lajmërues e tërheqës i vëmendjes, por shumica e njerëzve nuk e dinë!" (Sebe, 28)

قُلْ يَاَيُّهَا النَّاسُ اِنِّى رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى
لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ

"Thuaju: "O njerëz! Pa dyshim, unë jam i Dërguari i Allahut, Zotit të qiejve e të tokës, tek të gjithë ju..." (el-A'raf, 158)

184 Ahmed, I, 111, 159; Hejsemi, VIII, 302-303.

Ashtu siç pohohet edhe në këto ajete, Hz. Muhammedi (s.a.v.) ishte, në ndryshim nga të gjithë profetët e tjerë, i dërguar për të gjithë njerëzimin. Këtë, në një hadithin, porosinë e tij profetike, ai e shpreh kështu:

"Mua më janë dhënë pesë veçori që nuk i janë dhënë asnjërit prej profetëve të mëparshëm:

1. M'u bë e mundur t'i shkaktoj armikut frikë qysh një muaj rrugë larg.

2. Toka m'u bë e pastër dhe vendfaljeje. Prandaj, cilido besimtar prej bashkësisë sime, sapo t'i vijë koha e faljes, të falet mu aty ku ndodhet!

3. Ganimeti, preja e luftës, që nuk i qe lejuar asnjërit prej profetëve para meje, mua m'u lejua.

4. M'u dha leja për të ndërmjetësuar për falje (shefaat).

5. Profetët para meje u dërguan vetëm për popujt e tyre, kurse unë u dërgova për të gjithë popujt." (Buhari, *Tejemmum*, 1)[185]

Në ftesën e parë që e bëri hapur, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk gjeti pranim nga farefisi i afërt me përjashtim të Hz. Aliut i cili atëherë ishte një fëmijë.

Pas një farë kohe, ai i ftoi përsëri të afërmit në shtëpi, i gostiti dhe, pastaj, u tha kështu:

"… O të bijtë Abdylmuttalib! Vallahi, unë nuk njoh ndër arabët ndonjë burrë që t'i ketë sjellë fisit të vet gjë më dobishme se kjo që ju kam sjellë unë për jetën tuaj në këtë botë e në tjetrën!

O të bijtë Abdylmuttalib! Unë jam dërguar si profet posaçërisht për ju dhe përgjithësisht për të gjithë njerëzimin! Në lidhje me këtë, ju po shihni edhe disa mrekulli të tjera nga ato që keni parë më parë.

185 Në një hadith tjetër, i Dërguari i Allahut nënvizon edhe tri specifika të tjera:
"1) Mua m'u dhurua veçoria për t'u shprehur në mënyrë lakonike (shumë kuptime me pak fjalë). 2) Profetësia mori fund me mua dhe u vulos; kështu, pas meje s'ka për të ardhur më ndonjë profet tjetër. 3) Një radhë, kur po flija, m'u suall çelësi i thesareve të botës dhe m'u vu para." (Muslim, *Mesaxhid*, 5, 6)

Kush nga ju pranon të më bëhet ndihmës dhe vëlla në këtë detyrë dhe, kështu, ta fitojë xhennetin? Kush nga ju do të ma japë besën si vëlla dhe shok?"

Jo vetëm që asnjëri nga farefisi nuk iu përgjigj kësaj ftese të Profetit, por, për më tepër, qeshën me njëri-tjetrin e u tallën me të. Pastaj u shpërndanë e ikën. (Ahmed, I, 159; Ibni Sa'd, I, 187; Hejsemi, VIII, 302; Ibni Ethir, *el-Kamil*, II, 63; Belazuri, I, 119; Halebi, I, 283)

Mjedisi farefisnor, përgjithësisht, i afërm e miqësor, në krahasim me mjedisin e largët ose të zakonshëm shoqëror, e ka më të lehtë t'ia pranojë thëniet apo propozimet njërit prej pjesëtarëve të tij. Ndërkaq, po të llogariten edhe lidhjet e gjakut, kuptohet qartë se ç'rëndësi kishte në atë kohë, ashtu siç ka edhe sot ky fakt për përhapjen e Islamit në shoqëri në kohën më të afërt. Përgjithësisht, në qoftë se ftuesin nuk e besojnë dhe nuk e mbështesin farefisi, bindja dhe mbështetja e të tjerëve bëhen më të vështira. Prandaj, duke vepruar edhe sipas urdhrit hyjnor, Profeti (s.a.s.) e nisi veprimtarinë ftuese e kumtuese nga njerëzit më të afërm.

Nga ana tjetër, në lidhje me mundësinë e profetëve për t'u bërë të suksesshëm në detyrën e kumtesës, kanë rëndësi shumë të madhe mbështetja dhe ndihma e të afërmve. Me shembuj nga profetët e kaluar, kjo e vërtetë deklarohet kështu në Kur'an:

قَالُوا يَاشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَيكَ فِينَا ضَعِيفًا
وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ

"Dhe i thanë: "O Shuaib, më të shumtën e gjërave që na thua, nuk t'i kuptojmë dhe, ç'është e vërteta, të shohim të dobët në mes tonë. Po të mos kishe farefisin, do të të kishim zënë me gurë!" (Hud, 91)

Edhe Hz. Luti (a.s.), kur pati mbetur i pashpresë përballë mëkateve dhe mbrapshtive të fisit e të popullit të vet, i hidhëruar që nuk kishte farefis dhe të afërm që t'i jepnin mbështetje, qe shprehur kështu:

لَوْ اَنَّ لِی بِکُمْ قُوَّةً اَوْ اٰوِی اِلٰی رُکْنٍ شَدِیدٍ

"… Eh, sikur edhe unë të kisha pasur një forcë për t'iu kundërvënë juve ose të kisha pasur mundësi të mbështetesha në një vend të fuqishëm!" (Hud, 80)

Islami i ka kushtuar një rëndësi të veçantë mbrojtjes së të afërmve dhe kujdesit ndaj tyre. Prandaj, nëse personi dëshiron që të nderohet me dhuntinë e besimit të njerëzve, para së gjithash duhet të mendojë familjen dhe farefisin e vet!

Allahu i Lartë ka urdhëruar kështu:

وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰی بِبَعْضٍ فِی کِتَابِ اللّٰهِ
مِنَ الْمُؤْمِنِینَ وَالْمُهَاجِرِینَ

"… Sipas vendimit të Allahut, të afërmit e gjakut janë më afër ndaj njëri-tjetrit se muslimanët e tjerë dhe muhaxhirët…" (el-Ahzab, 6)

Profeti i fton Kurejshët në Islam në kodrën Safa

Profeti Muhammed i urdhëruar ta fillonte ftesën nga më të afërmit, një ditë, u ngjit në kodrën Safa dhe i bëri zë fisit Kurejsh. Edhe ata, duke iu përgjigjur thirrjes së tij, erdhën aty. I ngjitur mbi një shkëmb, i Dërguari i Allahut u tha kështu atyre:

"O Kurejshë! Sikur t'ju thosha se në rrëzë të këtij mali apo në luginën pas po kalojnë kalorës armiq që janë nisur për të rrëmbyer pasurinë tuaj, a do të më besonit mua?"

Dhe ata, pa u menduar fare, iu përgjigjën:

"Po do të të besonim sepse gjer tani të kemi parë vetëm në të drejtë, sepse kurrë nuk dëgjuam të kesh gënjyer!"[186]

186 Këtu, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), para se të fillojë ftesën, bën një hetim personaliteti, sepse njerëzit admirojnë karakterin dhe pastaj binden.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.), pasi mori këtë vërtetim prej të gjithë njerëzve të mbledhur aty pa përjashtim, ua bëri të ditur këtë të vërtetë hyjnore:

"Atëherë, unë po ju lajmëroj juve se para keni një ditë ndëshkimi të rëndë, se ata që nuk i besojnë Allahut, do të vihen nën atë ndëshkim të rëndë! Unë jam dërguar për t'ju ruajtur juve prej atij ndëshkimi të vështirë!

O Kurejshë! Pozita ime para jush është si e atij njeriu i cili e dallon armikun dhe, duke pasur frikë se mos i shkakton dëm familjes së vet, vrapon menjëherë për ta lajmëruar.

O Kurejshë! Ju do të vdisni ashtu siç bini në gjumë. Dhe do të ringjalleni ashtu siç zgjoheni prej gjumi. Pa dyshim, pasi të ngriheni prej varri, do të dilni para Allahut dhe do të jepni llogari për çdo veprimin tuaj në këtë botë. Si përfundim, do të merrni shpërblimin e punëve të mira, të dobishme dhe të adhurimeve si dhe ndëshkimin e hidhur të punëve tuaja të këqia. Shpërblimi është një xhennet i amshuar, po ashtu edhe ndëshkimi është një xhehennem i amshuar!" (Buhari, *Tefsir,* 26; Muslim, *Iman*, 348-355; Ahmed, I, 281-307; Ibni Sa'd, I, 74, 200; Belazuri, I, 119; Semira ez-Zajid, I, 357-359)

Profeti nuk pa ndonjë kundërshtim të përgjithshëm nga të pranishmit për fjalët e tij. Vetëm i ungji, Ebu Lehebi, iu drejtua me fjalë të ashpra e fyese duke ia thyer zemrën Profetit (s.a.s) me sjelljen e tij:

Edhe në ditët tona, është e detyrueshme që personat të cilët merren me kumtesën fetare, më parë të bëjnë me anë të të tjerëve hetimin dhe vlerësimin e personalitetit të vet, të jenë "Eminë" (të besueshëm) dhe "Besnikë", ndershmëria e tyre të jetë e vërtetuar nga shoqëria. Habibi Nexhar që përmendet në suren "Ja-Sin", e vlerëson kështu personalitetin e njerëzve të mirë që merren me kumtimin fetar:

اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ

"(O populli im!) **Ndiqini këta persona të cilët s'kërkojnë ndonjë pagesë prej jush, sepse ata janë persona të orientuar në rrugë të drejtë!"** (Ja-Sin, 21) Në ajetin kur'anor, në të njëjtën kohë, shprehet domosdoshmëria që kumtesa të bëhet vetëm për hir dhe pëlqim të Allahut dhe që kumtuesit të jenë para të tjerëve të orientuar e në rrugë të drejtë!

"Hej, t'u thafshin duart! A për këtë na thirre këtu?"

Mbi këtë qëndrim të Ebu Lehebit, zbriti sureja "Tebbet":

تَبَّتْ يَدَا اَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ مَا اَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ سَيَصْلَى
نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ

"Iu thafshin të dy duart Ebu Lehebit! Dhe i janë tharë! Nuk i sollën dobi pasuria dhe fitimet. Do të digjet ai në një zjarr që flakëron. Ashtu edhe gruaja e tij si drubartëse, me një litar të përdredhur në qafë!" (Tebbet, 1-5) (Buhari, *Tefsir*, 26/2, 34/2, 111/1-2; Muslim, *Iman*, 355)

Në ajet është përmendur edhe gruaja e Ebu Lehebit sepse edhe ajo, ashtu si i shoqi, i shkaktonte mundime të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) duke ia zënë me ferra rrugën nga kalonte.

Në të njëjtën kohë, kjo sure shpreh në mënyrë të tërthortë se aferësia e gjakut, vetëm e vetëm si aferësi gjaku, nuk ka ndonjë vlerë. E rëndësishme është aferësia shpirtërore, devocioni. Shpirti nuk ka aferësi gjaku. Kjo i përket trupit, i cili do të tretet e bëhet dhé. Vlera e njeriut është në raport të drejtë me pjekurinë shpirtërore. Kjo është edhe cilësia e përkryerjes së tij. Trupi i cili është aspekti material i njeriut, është një kallëp ku futet shpirti, ose një rrobë që vesh shpirti. Mirëpo njeriu nuk fiton vlerë duke veshur rroba prej copash të ndryshme!

❁

Si rezultat i përpjekjeve të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), u bënë muslimanë edhe hallat e tij, **Hz. Safije** dhe **Hz. Atike**, liberti i Hz. Abbasit, **Ebu Rafi**, si dhe **Ebu Dherri** me **Amr bin Abesen**.

Ebu Dherri nuk u qe falur idhujve as në periudhën pagane paraislamike të injorancës. Ai e tregon kështu se si u bë musliman:

Unë isha pjesëtar i fisit Gifar. Kur mora lajmin se "në Mekë kishte dalë një person që thoshte se ishte profet", Allahu i Lartë

qysh atëherë më bëri të më lindte në zemër dashuria për Islamin. Vëllait tim, Unejsit, i thashë kështu:

"Shko në Mekë, takohu me personin që thotë se i ka ardhur lajm prej qiellit, bisedo me të dhe më sill lajme për të!"

Vëllai Unejs shkoi në Mekë dhe, pasi u takua e bisedoi me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), u kthye tek unë.

"Ç'bëre, ç'lajm më solle?" – E pyeta unë.

"Në Mekë hasa në një person të fesë tënde, i cili thoshte se e kishte dërguar Allahu!" – M'u përgjigj ai.

"Mirë, po populli ç'thotë për të?" – E pyeta unë.

"Thonë se është poet, falltor, magjistar dhe gjëra të tilla!" – Më tha ai.

Im vëlla ishte poet dhe e njihte mirë poezinë. Ai më tha kështu për Hz. Muhammedin:

"Unë ua di fjalët falltarëve, kurse fjalët e tij nuk u ngjajnë fare fjalëve të falltarëve. Pastaj, fjalët e tij i krahasova me të gjitha llojet e poezive. Vallahi, askujt s'mund t'i shkojë gjuha për t'u thënë poezi fjalëve të tij. Pa diskutim, ai thotë të vërtetën. Kurse ata që shpifin për të, janë gënjeshtarë. Ai këshillon vetëm për të mirë, dobi dhe virtyte morale, del kundër dhe ndalon gjërat e këqija e të shëmtuara!"

Mirëpo unë s'u kënaqa me ato që më tregoi im vëlla, prandaj, menjëherë ngarkova ushqimin e rrugës dhe calikun me ujë dhe dola në rrugë. Arrita në Mekë. Unë s'e njihja të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), por edhe druhesha t'i pyesja të tjerët. Prandaj prisja pranë Qabes, pija ujë Zemzemi dhe, kështu, hiqja urinë dhe etjen. Një çast dhe pranë më erdhi Hz. Aliu, i cili më pyeti:

"Mesa duket, ti je i huaj këtu."

"Po!" – I thashë.

"Atëherë, eja për të bujtur tek ne si mik!" – Më tha.

Dhe u nisa bashkë me të. Nga frika e shkaktuar prej atmosferës së terrorit të krijuar prej mekasve, nuk më pyeti as pse kisha

shkuar aty. Kur u gdhi e nesërmja, shkova përsëri pranë Qabes me qëllim për ta gjetur të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Megjithëse prita gjer në mbrëmje, s'mora dot ndonjë lajm. Aliu (r.a.) erdhi prapë dhe më pyeti:

"Akoma s'e mësove dot vendin ku ke për të shkuar?"

"Jo!" – I thashë.

"Në është kështu, prapë eja për të bujtur tek ne!" – Më tha Aliu (r.a.).

Kur arritëm në shtëpinë e tyre, më pyeti:

"Si e ke hallin ti? Pse ke ardhur këtu?"

Pasi ia mora fjalën se do ta mbante fshehur dhe se do të më tregonte rrugë, i thashë:

"Sipas lajmeve që na kanë arritur, paska dalë një person që thënka se është profet. Prandaj erdha të takohem e të bisedoj me të!"

Atëherë, ai më tha kështu:

"Ke bërë shumë mirë që ke ardhur! Ai person është i Dërguari i Allahut, është lajmëtar i vërtetë. Nesër në mëngjes, ndiqmë mua dhe hyr edhe ti në atë shtëpi ku do të hyj unë. Po qe se do të shoh aty ndonjë gjë të rrezikshme për ty, do të kthehem nga muri sikur po rregulloj këpucët dhe atëherë ti kthehu mbrapsht e largohu që aty!"

Më në fund, arritëm te Profeti (s.a.s.).

Duke e përshëndetur "es-selamu alejke ja Resulullah", unë isha i pari që po e përshëndesja atë me përshëndetjen islame. Pastaj e pyeta:

"O Muhammed, për çfarë i fton njerëzit ti?"

I Dërguari i Allahut m'u përgjigj:

"I ftoj për t'i besuar Allahut që është një dhe i pashoq, për t'i braktisur idhujt dhe për të dëshmuar se unë jam i Resuli, i dërguari i Allahut!"

Pasi ma tregoi se ç'është Islami, menjëherë u bëra musliman. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u gëzua shumë që u bëra musliman dhe buzëqeshi me një fytyrë të gëzuar. Ai më tha:

"O Ebu Dherr, mbaje të fshehtë këtë punë nga mekasit dhe kthehu në vendin tënd!"

Kurse unë i thashë: "O i Dërguari i Allahut, unë dua ta shpall fenë time!"

"Kam frikë se mos mekasit të bëjnë ndonjë të keqe!" – Më tha ai.

"O i Dërguari i Allahut, unë do ta bëj patjetër këtë edhe sikur ta di se më vrasin!" – Ia ktheva unë.

I Dërguari i Allahut heshti.

Pastaj, kur Kurejshët u mblodhën rreth Qabes, shkova atje dhe thirra me zë të lartë:

"O Kurejshë, *eshhedu en la ilahe il'lallah ve eshhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu*, dëshmoj se s'ka zot tjetër veç Allahut dhe dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i Dërguari i Allahut!"

Politeistët thirrën:

"Ky njeri e humbi mendjen! Ky njeri u marros! Ngrihuni dhe suliuni këtij njeriu të mbrapshtë!"[187]

E, kështu, u ngritën, m'u vërsulën dhe më rrahën për vdekje! Në atë mes, arriti ungji i të Dërguarit të Allahut, Abbasi, i cili më mbuloi me trupin e vet duke u thënë atyre:

"Turp të keni! O Kurejshë, ju jeni tregtarë dhe rruga juaj kalon pranë fisit Gifar. Pra, a mos doni t'ju pritet rruga tregtare?"

Atëherë, politeistët u hoqën mënjanë e u shpërndanë.

Të nesërmen në mëngjes, kur shkova në Qabe, u përsërit e njëjta ndodhi. Më rrahën dhe më lanë aty duke më pandehur të

187 Në origjinal është fjala arabishte "sâbiî" që mekasit politeistë të asaj kohe e përdornin për muslimanët me kuptimin "i dalë nga feja" ose, në shumës, "të dalë nga feja". Përkthyesi.

vdekur. U ngrita dhe shkova te i Dërguari i Allahut. Kur më pa se në ç'gjendje isha katandisur, më tha:

"A s'të pata ndaluar?"

"O i Dërguari i Allahut, kjo ishte një dëshirë e zemrës dhe unë e çova në vend!" – I thashë.

Ndenja pak kohë pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe pastaj e pyeta:

"O i Dërguari i Allahut, ç'më urdhëron të bëj?"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) më tha:

"Kur të të arrijë urdhri im, kumtoja Islamin fisit tënd dhe, kur të marrësh lajm se kemi arritur aty, eja pranë meje!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 33; *Menakib*, 10; Ahmed, V, 174; Hakim, III, 382-385; Ibni Sa'd, IV, 220-225)

Profeti vazhdoi t'i ftonte njerëzit në Islam. Në stinën e haxhit, në panairet e Ukazit, Mexhennes, Dhulmexhazit, etj., përsillej në vendet ku kishte grumbullime njerëzish dhe çdo njeriu, pavarësisht nëse ishte i lirë apo skllav, i fortë apo i dobët, i pasur apo i varfër, i bënte ftesë për në Islam duke ia kumtuar fenë, i ftonte njerëzit ta besonin vetëm Allahun, Zotin e vetëm të gjithësisë![188]

❁

Ajetet e zbritur në këtë etapë të profetësisë, përgjithësisht paralajmëronin për tmerrin e kiametit:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ

"Ndëshkimi i Zotit tuaj do të ndodhë patjetër dhe nuk ka gjë që ta pengojë! Atë ditë, qiejt do të lëkunden, malet do të lëvizin vendit. Mjerë atë ditë për përgënjeshtruesit (e pejga-

188 Shih. Ibni Sa'd, I, 216-217.

mberëve)**! Atyre që sot vazhdojnë të qëndrojnë në mbrapshtinë ku janë zhytur dhe që atë ditë do të hidhen në zjarrin e xhehennemit, do t'u thuhet: "Ja, ky është zjarri që e përgënjeshtruat dhe e mohuat pa pushim!"** (et-Tur, 7-14)

Pasi Profeti (s.a.s.) e shpalli profetësinë dhe e filloi ftesën hapur, filluan të zbresin edhe ajete kundër politeistëve dhe idhujve.

اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

"(O politeistë!) **Ju dhe gjërat e tjera që u faleni në vend të Allahut, do të bëheni që të gjithë dru për zjarrin e xhehennemit dhe ju aty do të hyni!"** (el-Enbija, 98)

قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى اِلَيَّ اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ
فَاسْتَقِيمُوا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ

"(O i Dërguar!) **Thuaju: Edhe unë jam njeri si ju! Dhe mua më është thënë se Zoti juaj është vetëm një Zot! Pra, Atij drejtojuni dhe prej Tij kërkoni falje! Mjerë për politeistët** (që i bëjnë shok Allahut)**!"** (Fussilet, 6)

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nisi t'ua shajë politeistëve idhujt që u faleshin dhe t'u thotë se etërit e tyre të vdekur të cilit kishin ikur nga kjo botë si heretikë, politeistët Kurejshë e kundërshtuan dhe e mohuan atë dhe u bashkuan në ushqimin e urrejtjes dhe armiqësisë ndaj tij. Por Ebu Talibit që e mbronte të Dërguarin e Allahut, nuk i bënë dot gjë![189]

Politeistë të tërbuar si Ebu Xhehli, Ebu Lehebi, Velid bin Mugire, Umejje bin Halef, As bin Vail, Nadr bin Harith, Ukbe bin Ebi Muajt, Utbe bin Rebia, ishin disa nga fatzinjtë të cilët, duke e tepruar në armiqësinë kundër të Dërguarit të Allahut, ishin dënuar me disfatën e përjetshme!

189 Ibni Sa'd, I, 199.

Rëndësia dhe stili i kumtimit fetar

Kumtimi fetar (teblig) në Islam është që, duke i shpjeguar fenë islame dhe bazat e saj, të bëhen përpjekje që njerëzit ta sigurojnë jetën në orientim të urdhrave përkatëse. Me mënyrën shprehëse më të njohur, kumtimi fetar (teblig) në Islam është "emr-i bi'l-ma'ruf, nehj-i ani'l-munker", urdhërimi i së mirës dhe ndalimi i së keqes.

Në ajetet kur'anore, Allahu i Lartë e urdhëron veprimtarinë kumtuese si një detyrë për të gjithë besimtarët:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Le të dalë prej jush një grup që e urdhëron të mirën dhe e ndalon të keqen! Ja, ata kanë arritur paqen e vërtetë dhe shpëtimin!" (Al-i Imran, 104)

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

"Ju jeni ummeti (bashkësia) **më i mbarë e i dobishëm i nxjerrë për njerëzimin** (për të mirën e njerëzimit)**. Ju urdhëroni të mirën dhe ndaloni të keqen!.."** (Al-i Imran, 110)

Edhe Profeti, në hadithet e tij, ka porositur kështu mbi rëndësinë e kumtimit dhe kumtesës fetare:

"Allahu ia zbardhtë faqen atij që dëgjon diçka prej nesh dhe ua përcjell të tjerëve! Ka sa e sa njerëz që e kuptojnë dhe e zbatojnë njohurinë që u përcillet, më mirë se personi nga i cili e kanë dëgjuar!" (Tirmidhi, *Ilm*, 7)

"Betohem në Allahun se futja në rrugë të drejtë nga Zoti vetëm e një njeriu nëpërmjet teje, është për ty më e mbarë e më e dobishme se të bëhesh pronar i deveve të kuqe (që quhen si dhuntia më e çmueshme e kësaj bote)!" (Buhari, *As'habu'n-Nebi*, 9)

"Personit që fton në rrugën e drejtë, i jepet shpërblim mirësie (thevab) po aq sa dhe atyre që e ndjekin pa pakësuar gjë nga shpërblimi i mirësisë së tyre!" (Muslim, *Ilm*, 16)

Nga sahabet, Enesi (r.a.) e përcjell kështu një hadith profetik që tregon për gradët e larta që do të marrin në ahiret, në jetën e pasme, kumtuesit islamë:

Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha:

"A t'ju tregoj për disa lloj njerëzish? Ata s'janë as pejgamberë, as dëshmorë. Por në ditën e kiametit, pejgamberët do t'a kenë zili pozitën e tyre pranë Allahut.[190] *Ata do të jenë ulur mbi minbere prej drite dhe çdo njeri do t'i njohë!"*

Sahabet e pyetën:

"Kush janë këta, o i Dërguari i Allahut?"

"Ata janë persona që ua bëjnë të dashur Allahun robve dhe robtë, të dashur Allahut! Ata veprojnë mbi tokë si kumtues duke dhënë këshilla e porosi!"

Unë e pyeta:

"O i Dërguari i Allahut! E kuptuam se ç'do të thotë t'ua bësh robve të dashur Allahun. Po ç'do të thotë t'ia bësh robtë të dashur Allahut?"

Ai m'u përgjigj:

"Ata i këshillojnë njerëzit të bëjnë gjërat që i pëlqejnë Allahut dhe i pengojnë nga gjërat që Allahu nuk i do. Dhe kur njerëzit binden për këtë, Allahu i do ata!" (Ali el-Muttaki, III, 685-686; Bejhaki, *Shuabu'l-Iman*, I, 367)

Poeti e shpreh kështu në vargje botën shpirtërore të këtyre kumtuesve që janë të pasionuar ndaj Allahut:

190 Synimi i kësaj shprehjeje është të tregojë vlerën e personave që merren me kumtesën fetare dhe jo të thotë se ata qëndrojnë mbi pejgamberët dhe dëshmorët. Fundja, edhe pejgamberët dhe dëshmorët e kanë flijuar jetën në rrugën e kumtimit fetar. Fakti që ata e pëlqejnë punën e kumtuesve dhe, prandaj gëzohen dhe ndjejnë zili admiruese, buron nga njohja që kanë ata mbi vlerën dhe shenjtërinë e kësaj detyre.

Dëshiroj ta duan tërë njerëzit e botës të Dashurin tim,
Të mos mbetet askush në botë që të mos e dojë sovranin tim!

Kurse një poet tjetër u këndon kështu ndjenjave të veta mbi këtë temë:

Eh, sikur ta duan gjithë njerëzit e botës atë që dua unë,
Ditë e natë fjala jonë të rrëfejë për të dashurin tonë!..

Ndërsa fitimi i personit që e kryen me të drejtë detyrën e kumtimit është më i lartë se thesaret më të çmuara të botës, nënvleftësimi dhe lënia pas dore e kësaj detyre lind përfundime të rrezikshme që mund ta zvarrisin shoqërinë në katastrofë!

Paralajmërimi i të Dërguarit të Allahut mbi këtë çështje meriton një vëmendje jashtëzakonisht të madhe:

"Betohem në Allahun që më ka falur jetë, se, ose ju urdhëroni të mirën dhe pengoni të keqen, ose, përndryshe, Allahu ju dërgon nga lart një ndëshkim të tillë që, edhe sikur të luteni atëherë, lutja s'ju pranohet!" (Tirmidhi, *Fitn*, 9)

Nga sahabet, Ebza el-Huzai (r.a.) tregon:

Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u ngjit në minber dhe zhvilloi një bisedë. Pasi përmendi me bekim disa grupe muslimanësh, tha kështu:

"Ç'ndodh me disa që nuk ua tregojnë çështjet fqinjve, që nuk ua mësojnë ato që ata s'i dinë, që s'i bëjnë ata të kuptueshëm, që s'i këshillojnë për të mirë dhe s'i ndalojnë nga gjërat që feja i sheh si gjëra të këqija?

Dhe ç'ndodh me disa që nuk i pyesin fqinjët për gjërat që s'i dinë dhe s'bëjnë përpjekje për t4u bërë të kuptueshëm?

Betohem në Allahun se, ose të diturit ua mësojnë fqinjve ato që s'i dinë duke i bërë edhe ata të ditur e të kuptueshëm, ua këshillojnë të mirën dhe ua ndalojnë të keqen dhe, nga ana tjetër, ose të paditurit i pyesin fqinjët dhe mësojnë dhe përpiqen për t'i kuptuar çështjet fetare, ose, në të kundërt, që të dy grupet i ndëshkoj në këtë botë!"

Pasi foli kështu, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) zbriti nga minberi dhe hyri në shtëpi. Disa thanë:

"Na duket se e pati fjalën për esh'arinjtë (jemenas) sepse ata janë njerëz të ditur, kurse fqinjët e tyre janë nomadë të trashë e me natyrë të ashpër që jetojnë pranë oazeve!"

Pasi e morën vesh këtë gjë, esh'arinjtë erdhën te i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe i thanë:

"O i Dërguari i Allahut! Ti ke përmendur një popull për të mirë, kurse ne, për të keq. Cila e metë e jona u bë shkak për këtë?"

Profeti nuk tha asgjë, vetëm përsëriti fjalët që kishte thënë më parë, mirëpo esh'arinjtë nuk e morën dot vesh nëse ishte fjala për ta. Dhe, për ta mësuar mirë këtë, e pyetën disa herë të Dërguarin e Allahut, kurse ai, çdo radhë, i përsëriti të njëjtat fjalë. Atëherë, esh'arinjtë i thanë:

"Në është kështu, na jep një vit afat!"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u njohu një afat prej një viti që t'ua mësonin fqinjve çështjet fetare, dhe pastaj u këndoi këto ajete:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ. كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ
فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

"Izraelitët heretikë janë mallkuar me gjuhën e Daudit dhe birit të Merjemes, Isait. Kjo, për shkak se ata e tepruan në kundërshtim. Ata nuk përpiqeshin ta pengonin njëri-tjetrin nga veprimet e këqija që bënin. Me të vërtetë, sa e keqe ishte ajo që bënin!" (el-Maide, 78-79) (Hejsemi, I, 164; Ali el-Muttaki, III, 684-8457)

Me anë të konsistencës dhe përkryerjes afektive që pati arritur profeti Muhammed (s.a.s.) në sajë të favorit të Allahut, vazhdoi ta kumtojë fenë e vërtetë me dëshirën e thellë për ta orientuar njerëzimin dhe vetëdija e çuarjes në vend të këtij amaneti që i ishte dorëzuar, e shndërroi atë në kulm të kulmeve. Ai i hodhi

poshtë pa u lëkundur të gjitha propozimet materiale që do ta pengonin në kryerjen e detyrës dhe e konsideroi adhurimin ndaj Zotit dhe nënshtrimin ndaj Tij mbi çdo gjë tjetër.

Profeti ynë (s.a.s.) ia shpjegonte Islamin secilit sipas nivelit të njohjes dhe në atë masë sa ta kuptonte bashkëbiseduesi dhe orientimi qoftë edhe i një njeriu të vetëm i jepte një gëzim të madh që s'përshkruhej. Kështu, edhe gjatë një ngjarjeje të madhe si triumfi i Hajberit, pati ndjerë kënaqësi të madhe nga përshkrimi gjerë e gjatë i Islamit një skllavi dhe qe bërë pretekst për orientimin e tij. (Ibni Hisham, III, 389)

Gjithashtu, në udhëtimin e vështirë dhjetëditor të Taifit qe bërë pretekst për orientimin vetëm të skllavit krishter Addas, gjë që e kishte bërë t'i harronte menjëherë të gjitha ngjarjet e hidhura që përjetoi në Taif.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e shpenzonte tërë forcën për ndriçimin e njerëzve me dritën e Islamit dhe kurrë s'dinte të lodhej nga kumtimi fetar. Një ngjarje që tregon për ndjeshmërinë e tij të madhe në çështjen e kumtimit fetar, sahabiu Temim bin Usejd (r.a.) e tregon kështu:

"Ndërsa i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po mbante hutbe, i shkova pranë i thashë:

"O i Dërguari i Allahut! Ka ardhur një i huaj që s'e njeh fenë dhe që kërkon të pyesë e të mësojë!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u kthye nga unë dhe më pa. E ndërpreu hutben dhe më erdhi pranë. Menjëherë prunë diçka me këmbë të hekurta që të ulej. U ul dhe më tregoi disa gjëra që ia kishte mësuar Allahu i Lartë atij vetë. Pastaj u kthye te hutbeja dhe e përfundoi." (Muslim, *Xhum'a*, 60)

Edhe sahabet ishin shumë korrektë në çështjen e kumtimit të të vërtetave dhe rregullimit të gabimeve që vinin re. Mes tyre, detyra për t'ua hequr vërejtjen atyre që vepronin në kundërshtim me sunnetin e të Dërguarit të Allahut, nuk ishte e kufizuar te disa vetë. Secili, kur vinte vendi dhe koha, e çonte në vend detyrën që i takonte, nuk tërhiqej nga thënia e të drejtës pavarësisht nga

çmimi dhe nuk e duronte dot gjendjen që binte në kundërshtim me sunnetin e Profetit! Atyre që i kundërshtonin hadithet e tij, u thoshte se kurrë nuk do të rrinte nën një çati me ta,[191] kurse atyre që shprehnin pikëpamjen e vet para hadithit profetik, u thoshte se kurrë nuk do të rrinte në një vend me ta dhe largohej që aty![192]

Sufjan Thevri (k.s.) ka thënë kështu për rëndësinë e kumtimit fetar:

"Të shkosh në Horasan për ta kumtuar fenë është për ty më e mbarë e më e dobishme se të jesh banor i Mekës e të qëndrosh në Mekë!"

Duke qenë kumtesa fetare kaq e rëndësishme, edhe përgatitja e personave që do ta kryenin ashtu siç duhet këtë detyrë, përfton rëndësi të njëvlefshme me të. Ngjarja në vijim e shpreh në mënyrë të hapur vlerën e një kumtuesi njeri të zemrës.

Një ditë, Hz. Omeri (r.a.) po rrinte bashkë me shokët. Ai u tha atyre të kërkonin nga Allahu disa gjëra që i quanin të vlefshme. Disa thanë:

"Sikur të kisha para sa kjo shtëpi, do t'i dhuroja dhe shpenzoja në rrugën e Allahut!"

Disa të tjerë, thanë:

"Sikur të kisha flori sa kjo ndërtesë, do t'i shpenzoja për Allahun!"

Kurse dikush tjetër tha kështu:

"Sikur ta kisha këtë shtëpi të mbushur plot me margaritarë, do t'i shpenzoja në rrugën e Allahut!"

Mirëpo Hz. Omeri (r.a.) u tha:

"Më shumë, më shumë kërkoni!"

"Ç'mund të kërkojmë më shumë nga Allahu i Lartë!" – Ia kthyen ata.

Atëherë, Hz. Omeri (r.a.) u tha kështu:

191 Shih, Shafii, *Risale*, f. 193, Ist. 1985; Sujuti, *Miftah*, f. 48, Bejrut, 1987.
192 Shih. Muvatta, *Buju*, 33; Ibni Maxhe, *Mukaddime*, 2.

"Unë do të lutesha që kjo shtëpi të ishte e mbushur plot me njerëz (të zgjedhur e të përgatitur nga të gjitha anët) si Ebu Ubejde bin Xherrah, Muadh bin Xhebel dhe Hudhejfetu'l-Jemani, që t'i ngarkoja me punë në rrugën e bindjes ndaj Allahut, domethënë, në kumtim dhe shërbime edukuese!" (Buhari, *Tarihu's-Sagir*, I, 54)

❁

Zoti ynë i Lartë që është burimi i vetëm i dhembshurisë dhe mëshirës, e shpreh kështu stilin e efektshëm që duhet ndjekur për ftesën në fenë e vërtetë:

اُدْعُ اِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ

"(O i Dërguar!) **Ftoji njerëzit në rrugën e Zotit tënd me urtësi dhe këshillë të mirë dhe** (kur të jetë e nevojshme) **polemizo me ta me një mënyrë të bukur!.."** (en-Nahl, 125)

وَلاَ تُجَادِلُوا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلاَّ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ اِلاَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا
اَمَنَّا بِالَّذِى اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَاِلَهُنَا وَاِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

"Me përjashtim të atyre nga njerëzit e librit që bëjnë padrejtësi e mizori, me të tjerët polemizoni vetëm me një mënyrë të mirë dhe thojuni: "Edhe ne i besuam asaj që është zbritur, edhe ju. Edhe Zoti ynë, edhe Zoti juaj është një dhe ne i jemi dorëzuar Atij!" (el-Ankebut, 46)

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلاً مِمَّنْ دَعَا اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِى مِنَ
الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلاَ السَّيِّئَةُ اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ
اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِىٌّ حَمِيمٌ

“Kush mund të jetë më fjalëbukur se ai që, duke bërë punë të mira dhe duke thënë se është nga ata që i janë dorëzuar Allahut, i fton njerëzit te Allahu? E mira dhe e keqja nuk mund të jenë njëlloj! Ti përpiqu ta parandalosh të keqen në mënyrën më të mirë[193] dhe atëherë do të shohësh se personi që ka armiqësi ndaj teje, sikur të është bërë aty për aty një mik për zemër!” (el-Fussilet, 33-34)

قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِي اَدْعُو اِلَى اللّٰهِ عَلَى بَصِيرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي
وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Thuaju: “Ja, kjo është rruga ime, unë ju ftoj te Allahu me vetëdije. Këta jemi unë dhe ata që më ndjekin mua! Unë e madhëroj Allahun, nuk jam politeist!” (Jusuf, 108)

Si rezultat i zbatimit të këtij stili hyjnor, gjatë historisë, sa e sa shpirtra të kthyer në gjemba, janë shndërruar në trëndafilë dhe zemra të zeza si burg janë mbushur me dritë!

Edhe duke i dërguar Musain me Harunin (alejhimesselam) te një njeri i azdisur e i tërbuar si Faraoni, madje, Zoti ka porositur të përdoret me të një stil i butë dhe i ka urdhëruar kështu ata:

فَقُولاَ لَهُ قَوْلاً لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشَى

193 Rasti i Jusufit (a.s.) është një ndër shembujt më të bukur të kësaj. Ai nuk ua pati përplasur fajin syve të vëllezërve që qenë sjellur aq keq me të, përkundrazi, duke e fshehur se kush ishte, u pati bërë mirësi e dhuŋrata. Më në fund, të vëllezërit e patën njohur dhe, duke i thënë, “تَاللّٰهِ لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا, **… betohemi në Allahun se, me të vërtetë, Allahu të ka ngritur mbi ne!..”** (Jusuf, 91), e patën pranuar dhe pohuar epërsinë e tij dhe i patën kërkuar falje. Kjo situatë është një rast i pastër që tregon se ç’rëndësi efikase kanë qëndrimi dhe shembulli personal në metodën e kumtimit fetar! Për hollësi, shih Osman Nûri TOPBAŞ, *Nebiler Silsilesi* 2, f. 129-130, İst. 2004, si dhe përkthimin shqip nga M. Hoxha të kësaj vepre nën titullin “Vargu i profetëve”.

“Thojini fjalë të buta atij, se, ndoshta, dëgjon këshillë ose frikësohet nga Allahu!” (Ta-Ha, 44)

Në këtë ajet kur’anor vihen re dy parime të metodës së kumtimit fetar:

1) Duke ia kumtuar të vërtetën bashkëbiseduesit, të përdoret një stil i butë pa ia provokuar egoizmin.

Kështu, sado që Faraoni, përballë mrekullive të Musait (a.s.), u prir shumë herë për të besuar, Hamani dhe personat që e rrethonin, iu bënë pengesë. Edhe ai vetë, duke u treguar mendjemadh dhe krenar, nuk besoi.

Duke e urdhëruar Musain (a.s.) të përdorte “kavl-i lejjin”, “gjuhë të butë”, Zoti na mëson një metodë kumtimi. Sipas kësaj metode, në fillim duhet të zbuten zemrat, pastaj të bisedohet me njerëzit dhe të zhvillohet me ta kumtimi fetar.[194] Në jetën e profetëve dhe miqve të Zotit kurrë nuk kanë pasur vend debati dhe grindja me fjalë. Kumtimi me anë të qëndrimit dhe sjelljes së urtë është një parim i rëndësishëm.

Kur profetët e ngarkuar nga Allahu me detyrën e kumtimit fetar kanë shkuar t’ua fitojnë zemrat njerëzve, i kanë vështruar njerëzit gjithmonë nga dritarja e zemrës dhe duke i ofruar mjedisit vazhdimisht dashuri dhe dhembshuri, janë bërë pretekst për orientimin e shumë njerëzve. Po qe se ata do të vepronin ndryshe, në të kundërtën e kësaj, si rezultat, lidhja e tyre me njerëzit me të cilët i ndante një humnerë, do të këputej plotësisht dhe, më në fund, mundësia për t’ua kumtuar të Vërtetën atyre njerëzve,

194 Në vitin e 7 të hixhretit, pas fitores së Hajberit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e ndihmoi popullsinë e Mekës të goditur nga thatësira dhe kriza ushqimore, duke i dërguar flori, elb dhe fara hurme. Duke ua shpërndarë këto të varfërve të Mekës, Ebu Sufjani qe shprehur kështu për Profetin:
“Allahu e shpërbleftë me të mira të birin e tim vëllai, sepse ai çoi në vend hakun e farefisnisë!” (Ja’kubí, II, 56)
Ky veprim bujar i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) ua zbuti zemrat mekasve dhe pas një kohe, kur u triumfua Meka, politeistët që u ishte zbutur zemra nga veprime të tilla vetëmohuese, u kthyen lehtë në muslimanë.

do të asgjësohej, gjë që do të binte ndesh me synimin hyjnor. Zoti dëshiron që robtë e Tij të shpëtojnë nga llumi ku kanë rënë, prandaj, gjatë gjithë historisë, ka dërguar mijra profetë duke i urdhëruar t'i pastrojnë zemrat me mënyrën më të përshtatshme e më të bukur. Gjithashtu për të njëjtin synim, edhe të urtët e Zotit, të cilësuar në mistikën islame si "ehlullah", të dërguar si favor për njerëzit, e kanë përdorur këtë stil profetik në edukimin moralo-shpirtëror të njerëzve.

Nuk mund të shpresohet dobi nga shërbimet e kryera me një gjuhë dhe stil të trashë, të aıshpër e zemërthyes që s'kanë të bëjnë me moralin e bukur. Veçanërisht në shërbimet që i drejtohen shpirtit të njerëzve, si arsimi, orientimi dhe kumtimi fetar, kjo specifikë paraqet një rëndësi akoma më të madhe. Kështu, në ajetin kur'anor, Profetit dhe, në personin e tij, gjithë ummetit, bashkësisë muslimane, Zoti u drejtohet kështu:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ
لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ

"... për shkak të një mëshire nga Allahu të përcjellë tek ti, u solle butë me ta! Po të ishe treguar i trashë në sjellje dhe zemërgur, pa dyshim që ata do të largoheshin prej teje, do të shpërndaheshin e do të iknin..." (Al-i Imran, 159)

2) Të përgjithësohet kumtimi fetar për të gjithë njerëzit pa marrë parasysh gjendjen e tyre.

Faraoni ishte jo vetëm një tiran, mizor dhe fatkeq që nuk pranonte të besonte, por edhe një kriminel që kishte vrarë mijra fëmijë të pafajshëm në synimin e tij për asgjësimin e Musait (a.s.). Megjithëkëtë, ai u bë bashkëbisedues i kumtimit hyjnor.

Edhe Profeti ynë (s.a.s.) i qe drejtuar shumë herë Ebu Xhehlit duke e ftuar në rrugën e drejtë, kurse Ebu Xhehli, megjithëse e pati pranuar hapur në ndërgjegje profetësinë e Hz. Muhammedit, nuk e pati pohuar këtë për shkak se te ai patën dalë fitues egoizmi dhe krenaria. Ndërkaq, sjellja e lartë e të Dërguarit të Allahut

qe bërë pretekst për orientimin e sa e sa personave, si Omer bin Hattabi, Ebu Sufjani, Hindi dhe Vahshiu, të cilët në fillim patën qenë armiq të Islamit!

Ja, pikërisht ky këndvështrim, qoftë në shërbimet islame, qoftë edhe në të gjitha marrëdhëniet njerëzore, siguron mundësinë e realizimit të një butësie, delikatese dhe bukurie sjelljeje që buron sa nga gjendjet praktike të bashkëbiseduesve, aq dhe nga marrja parasysh e situatave të tyre të mundshme. Ky është këndvështrimi themelor që vërehet si faktori më i pjekur dhe efektiv edhe në sjelljet e mistikëve.

Po ta shqyrtojmë jetën njëzetetrevjeçare kumtuese të mbushur plot shembuj mësimdhënës të Profetit, do të vërejmë këto tri specifika që ia ndriçojnë rrugën një kumtuesi fetar:

1) I Dërguari i Allahut e ka filluar kumtimin fetar nga njerëzit më të afërt, sepse ashtu e kishte urdhëruar Zoti:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

"(Në fillim) **hiqua vërejtjen** (paralajmëroji me ndëshkimin e ahiretit) **farefisit të afërt!"** (esh-Shuara, 214)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"O ju që keni besuar! Ruajeni veten dhe familjen tuaj nga një zjarr i tillë, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët. Në krye të tij ka engjëj mjaft të ashpër që nuk e kundërshtojnë Allahun, por bëjnë çdo gjë që Ai i urdhëron!" (et-Tahrim, 6)

2) Në ftesën për në Islam, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka respektuar gradualitetin, ka ndjekur një rrugë shkallë-shkallë nga e thjeshta, te e vështira.

Urdhri i parë i Allahut të Lartë ishte ajeti اِقْرَأْ **"Lexo!"** (el-Alak, 1).

Pastaj Profetit iu dha detyra e profetësisë, iu dha urdhri قُمْ فَأَنْذِرْ **"Ngrihu dhe hiqua vërejtjen!"** (el-Mudeththir, 2), kurse pas kësaj i shkoi urdhri hyjnor:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

"(Në fillim) **hiqua vërejtjen** (paralajmëroji me ndëshkimin e ahiretit) **farefisit të afërt!"** (esh-Shuara, 214)

Në vazhdim të kësaj, kufiri i detyrës iu zgjerua sa të përfshinte tërë qytetin dhe u tha kështu:

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولاً يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

"Gjersa Zoti yt të mos ketë dërguar në qendër të vendit një lajmëtar që t'ua lexojë ajetet tona, nuk ka për ta shkatërruar popullsinë e atij vendbanimi. Fundja, Ne i kemi shkatërruar vetëm vendet me popullsi mizore!" (el-Kasas, 59)

Në etapën tjetër, kufijtë e ftesës u zgjeruan në mënyrë që të përfshinin edhe zonat përreth:

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا

"Ky libër (Kur'an) **është një libër i bekuar i cili i vërteton librat para tij, të cilin e kemi zbritur që t'ua tërheqësh vërejtjen popullit të nënës së qyteteve** (Mekës) **dhe të gjithë njerëzve përreth tij..."** (el-En'am, 92)

Më në fund, u shpall se detyra e kumtesës është aq e gjerë sa në kufijtë e saj të përfshijë tërë njerëzimin:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

“Ne të dërguam ty (o Muhammed) **si mëshirë për të gjitha botët!”** (el-Enbija, 107)

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ

“Ne të dërguam ty për të gjithë njerëzit vetëm si përgëzues e paralajmërues, por shumica e njerëzve nuk e dinë!” (Se’be, 28)

Profeti ynë (s.a.s) e përdori gradualitetin si në kumtimin e besimit, ashtu dhe në përshkrimin dhe sqarimin e konkluzioneve dhe urdhrave fetare. Si shembuj të kësaj mund të përmenden urdhërimi i namazit dhe agjërimit, ndalimi i pijeve alkoolike dhe kamatës, etj.

Sahabet, shokët e tij që i ngriti në një nivel të përkryer besimi, adhurimi dhe morali, e arriti këtë jo duke kërkuar prej tyre ndryshime të menjëhershme, por nëpërmjet një zhvillimi të ngadalshëm dhe gradual të pandjeshëm. Për shembull, këtë e tregon hapur këshilla që i dha Muadh bin Xhebelit duke e dërguar në Jemen:

“Pa dyshim, ti po shkon në një vend me popullsi nga njerëzit e librit. Ftoji ata të dëshmojnë se nuk ka zot tjetër veç Allahut dhe se unë jam i dërguari i Allahut. Po qe se binden për këtë, bëjua të ditur se Allahu i urdhëron të falin namaz pesë herë në ditë. Po të binden e ta pranojnë këtë, thuaju se është bërë detyrim për ta zeqati që të merret nga të pasurit dhe t’u jepet të varfërve. Po t’u bindën edhe për këtë, mos ua merr mallrat më të çmuara dhe ruaju nga mallkimi i viktimës sepse mes mallkimit të tij dhe Allahut nuk ka perde!” (Buhari, *Zekat*, 41, 63; Muslim, *Iman*, 29-31)

3) I Dërguari i Allahut (s.a.s.) përgjonte për kumtim dhe mësim, çastin më të përshtatshëm për bashkëbiseduesit për sa i përket kohës, vendit dhe gjendjes së tyre shpirtërore.

Sahabiu Ibni Mes’ud (r.a.) u mbante predikim njerëzve ditët e enjte. Dikush i tha:

“O Ebu Abdurrahman! Sikur të na predikoje çdo ditë!”

Ibni Mes'udi i tha kështu:

"Nuk ju predikoj çdo ditë që të mos jua bëj të mërzitshme. Po kështu, edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), që të mos lodheshim e mërziteshim, vërente ditët kur ne kishim dëshirë të pushonim!" (Buhari, 11, 12)

Gjatë triumfit të Mekës, Abbasi (r.a.) e solli Ebu Sufjanin i cili kishte pranuar të bëhej musliman, dhe i tha kështu të Dërguarit të Allahut:

"O i Dërguari i Allahut! Ebu Sufjani është një person i cili e pëlqen dhe e do komplimentin. Sikur të bënit diçka (që do ta nderonte atë)!"

Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

"Drejt fole! (Duke hyrë në qytet) lajmëroni: "Kush hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit, është në siguri, kush e mbyll derën (nuk del nga shtëpia), është në siguri!" (Ebu Davud, *Haraxh*, 24-25/3021)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) të cilit i bënin herë pas here pyetje, jepte përgjigje sipas gjendjes së personit që pyeste duke ndjekur metoda të posaçme për individin.

Për shembull, personave të ndryshëm që i kanë bërë pyetjen "cili është veprimi më i virtytshëm", u ka dhënë këto përgjigje të ndryshme:

"Veprimi më i virtytshëm është besimi te Allahu, xhihadi në rrugën e Allahut dhe haxhi i pëlqyer!" (Buhari, *Haxh*, 4)

"Namazi i falur në kohë!" (Buhari, *Mevakit*, 5)

"Përmendja e Allahut (dhikrullah)!" (Muvatta, *Kur'an*, 24)

"Dashuria për hir të Allahut!" (Ebu Davud, *Sunnet*, 2)

"Hixhreti!" (Nesai, *Bej'at*, 14)

"Shërbimi ndaj prindërve!" (Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, IV, 330)

4) Profeti ynë e ka pranuar lehtësimin dhe përgëzimin në çdo specifikë si parim të jetës dhe, edhe gjatë kumtimit, e ka respektuar këtë parim në shkallën më të lartë.

Në hadithin profetik thuhet:

"Lehtësoni, mos vështirësoni! Mos shkaktoni neveri, por përgëzoni!" (Buhari, *Ilm*, 11, *Edeb*, 80)

Po kështu, edhe Zoti urdhëron:

يُرِيدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلاَ يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

"... Allahu dëshiron lehtësi për ju, jo vështirësi..." (el-Bakara, 185)

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

"... Mëshira ime ka rrethuar dhe mbështjellë gjithçka..." (el-A'raf, 156)

Profeti ynë (s.a.s.), duke e komentuar këtë ajet, është shprehur kështu:

"Kur Allahu i Lartë i krijoi qeniet, shkroi në librin që ndodhej pranë Tij mbi Arsh: "Mëshira ime e kalon ndëshkimin tim!" (Buhari, *Tevhid*, 15, 22, 28, 55; Muslim, *Tevbe*, 14-16)

Sahabi Ebu Hurejre (r.a.) përcjell një ngjarje të tillë:

Një beduin kishte bërë ujët e vogël në Faltoren Profetike. Sahabet filluam menjëherë ta qortonin. Atëherë, ndërhyri Profeti (s.a.s.) që u tha:

"Lëreni njeriun në hallin e vet dhe hidhni një kovë ujë aty ku ndyu. Ju jeni dërguar për të lehtësuar, jo për të nxjerrë vështirësi!" (Buhari, *Vudu*, 58, *Edeb*, 80)

5) Gjatë kumtimit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i ka paralajmëruar njerëzit me ndëshkimin hyjnor dhe i ka nxitur dhe inkurajuar për t'u përgatitur për jetën e pasme, ahiret!

Kur e pati filluar së pari ftesën, Profeti u pati folur kështu të bijve Hashim:

"Unë ju ftoj të dëshmoni duke thënë: "La ilahe il'lallahu vahdehu la sherike leh / nuk ka zot tjetër veç Allahut! Ai është një, Ai nuk ka shok!" Kurse unë jam robi dhe Resuli, i Dërguari i Tij. Po qe se e

pranoni dhe e pohoni këtë kështu, ju bëhem dorëzanës se do të hyni në xhennet!

Po qe se ditën e kiametit do të vini jo me punë të mira, por me këtë botë të ngarkuar në shpinë, unë do ta kthej kokën mënjanë! Atëherë, ju do të më bëni zë: "O Muhammed!" Kurse unë do t'ju përgjigjem kështu siç ju thashë!"

Duke thënë *"... kështu siç ju thashë"*, i Dërguari i Allahut e ktheu kokën mënjanë duke e përsëritur këtë veprim tri herë. (Ibni Is'hak, f. 128; Ja'kubí, II, 27)

6) Çështjet dhe specifikat që kumtonte, Profeti ua paraqiste njerëzve jo vetëm me fjalë, por edhe me shembullin e vet personal në jetë, me sjelljet dhe qëndrimet e tij.

Kumtimi i Islamit duke e jetuar atë është forma më e mirë e më e bukur e orientimit fetar. Sahabet bujarë ia patën kushtuar veten Islamit me qëllim për ta bërë thirrjen e besimit të dëgjohej gjer në skajet më të humbura të botës dhe për t'i futur njerëzit në rrugën e drejtë. Sot, shpalosja para botës e bukurive të Islamit me të njëjtin emocion është metoda kumtuese më e bukur!

Kumtimi i Islamit duke e jetuar dhe treguar është detyrë hyjnore për çdo besimtar me aq sa të ketë mundësi. Në ditët tona, me zgjerimin e mundësive dhe shtimin e mjeteve të komunikimit masiv, edhe përgjegjësia e kësaj detyre është rënduar mjaft.

Pa bërë fjalë për ata që jetojnë në një skaj të largët e të humbur të botës pa ditur gjë për Islamin, shumë vetë ndaj të cilëve sillemi me indiferentizëm për sa i përket paralajmërimit dhe orientimit fetar të tyre megjithëse jetojnë pranë nesh, në jetën e pasme, ahiret, do të na ngjiten për jake dhe do të na kërkojnë llogari për indiferentizmin tonë.

Në lidhje me këtë specifikë, Ebu Hurejre (r.a.) thotë:

"Në ditën e kiametit, dikush do ta kapë për jake dikë tjetër dhe do t'i kërkojë llogari. Ai do t'i thotë:

"Ç'kërkon nga unë? Ne s'e njohim njëri-tjetrin!"

Kurse tjetri do t'i përgjigjet:

"Ti je ai që, kur ndodheshim në botë, më shihje në gabime e punë të këqija dhe nuk ma tërhiqje vëmendjen, nuk më pengoje!" (Rudani, *Xhem'u'l-Fevaid*, V, 384)

Kumtesa islame dhe misionarizmi

Synimi final i kumtimit dhe orientimit në Islam është përçimi tek njerëzit i fesë së vërtetë[195] dhe jo islamizimi (muslimanizimi) i njerëzve me shtrëngim dhe me përdorimin e rrugëve dhe mjeteve të ndryshme.[196]

Kurse misionarizmi krishter synon me çdo kusht t'i krishterizojë dhe pagëzojë bashkëbiseduesit.[197] Shën Pali që marrin si shembull misionarët, e shpreh kështu në një letër mënyrën e tij të veprimit:

"Unë jam i lirë, unë nuk jam skllavi i askujt, mirëpo, për të fituar sa më shumë vetë, u bëra skllav i çdokujt. Për t'i bërë për vete çifutët, u solla si çifut. Megjithëse nuk jam ndjekës i legjitimistëve, u solla si ndjekës i legjitimizmit me qëllim për t'i bërë legjitimistët për vete. Megjithëse u jam besnik porosive dhe ligjeve të Jezusit, u solla si shkelës i tyre me qëllim për t'i bërë për vete kundërshtarët e porosive dhe ligjeve të tij. Për t'i bërë për vete të dobëtit, u bëra i dobët. Për t'i shpëtuar disa me çdo kusht, u bëra si ta!"[198]

Siç shihet, për të arritur qëllimin, shën Pali e sheh legjitim çdo lloj mjeti jashtë çdo rregulli dhe kufiri mjafton që t'i arrihet qëllimit.[199] Kurse në Islam, arritja e qëllimeve legjitime me rrugë dhe mjete ilegjitime është e ndaluar. Kjo mënyrë e gabuar, domethënë, përpjekja për t'i krishterizuar masat njerëzore me çdo çmim në vend të përçimit tek ta të mesazhit hyjnor, e përvetë-

195 Shih. el-Maide, 67.
196 Shih. el-Bakara, 256; Ja-Sin, 17.
197 Shih. Ungjilli i Mateut, 28:19-20.
198 Shih. Letër korinthasve, I, 9:19-22.
199 Ky është parimi makiavelist "qëllimi justifikon mjetin" që e patën bërë parim të vetin edhe nazistët. Përkthyesi.

suar qysh në krye të herës nga krishterizmi i korrigjuar, ka çuar në prishjen dhe humbjen e origjinës së fesë si dhe, me kalimin e kohës, në përçarjen fraksionare të antarëve të saj për shkak të ndryshimit të formës dhe përmbajtjes së mesazhit sipas vendit dhe rrethanave.

Në përpjekjet krishterizuese vihet re se misionarët, duke shkuar te masat në kushte të vështira shoqërore e politike, duke iu afruar individëve të varfër, emigrantë, pakica kombëtare, viktima të luftës e të fatkeqësive natyrore, e shfrytëzojnë dhe shpërdorojnë krizën e tyre materiale e shpirtërore ku ndodhen dhe, kështu, pothuajse përpiqen ta blejnë besimin e tyre!

Nga ana tjetër, dihet se misionarizmi ka lidhje të ndërsjellta me imperializmin dhe se synimi i tij final nuk është më shumë fetar sesa politik. Duke u vendosur nëpër vendet e vëna si synim, misionarët përpiqen t'i krishterizojnë njerëzit nën maskën e veprimtarive arsimore duke hapur shkolla e kurse, si dhe llojeve të tjera të veprimtarive.

Misionarët e sotëm të cilët ndjekin metodën e shën Palit, përdorin parimin e maskimit, domethënë, duke e fshehur identitetin e tyre të vërtetë, paraqiten në atë formë dhe mënyrë që e kënaq bashkëbiseduesin. Për shembull, për t'iu dukur të këndshëm muslimanëve që zgjedhin për objekt, ndjekin mënyra të tilla, si citimi i ajeteve nga Kur'ani, veshja si muslimanë, përdorimi i koncepteve hoxhë në vend të prift dhe xhami në vend të kishë, etj. Gjithashtu, me qëllim për t'i kthyer njerëzit nga feja e për t'i afruar ndaj vetes, e bëjnë për parim të bëjnë shumë lëshime nga krishterizmi.[200]

Përkundër përpjekjeve kaq intensive të misionarëve, edhe muslimanët duhet t'i japin rëndësi edukimit të vetvetes dhe fëmijëve të tyre, ta mësojnë dhe praktikojnë sa më mirë Islamin dhe të përpiqen t'ua përcjellin edhe të tjerëve. Muslimanët të paktën duhet të marrin shembull prej misionarëve që bëjnë kaq shumë përpjekje për ta përhapur fenë e tyre të korrigjuar, të bëjnë për-

200 Shih. Şinasi Gündüz, f. 5-28.

pjekje për ta kumtuar fenë islame, që është feja e vërtetë, duke e jetuar atë! Sepse nuk duhet ta harrojmë përgjegjësinë e kumtimit të dhuntisë së Islamit, dhunti ndaj së cilës e kemi të pamundur të bëjmë falenderimin e plotë.

Duke nënvizuar dobësinë e muslimanëve në këtë specifikë, poeti ynë i ndjerë, Mehmet Akifi, shprehet kështu:

Misionarët e kthejnë përmbys vendin ditë e natë;
S'e di, dijetarët tanë mos presin t'u flasë Zoti vetë?!

Qëndrimi i Ebu Lehebit me të shoqen kundër Profetit

Shtëpia e bekuar e Profetit ndodhej mes shtëpive të të dy njerëzve të varfër shpirtërisht e të humbur në jetën tjetër, Ebu Lehebit dhe Ukbe bin Ebi Muajtit. Ata mblidhnin çdo ndyrësi dhe e lëshonin para portës së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Zemra e pastër dhe e ndjeshme e Profetit prekej nga ky veprim i shëmtuar i fqinjve, ai i qortonte ata duke u thënë:

"O të bijtë Abdi Menaf, ç'fqinjësi është kjo?"

Dhe pastaj i largonte ndyrësitë nga para derës. (Ibni Sa'd, I, 201)

Një ditë, Hz. Hamzai e zuri në flagrancë Ebu Lehebin duke bërë të njëjtin veprim të neveritshëm. Atëherë, ia mori ndyrësinë nga duart dhe ia hodhi në kokë Ebu Lehebit. Dhe Ebu Lehebi, ndërsa nga njëra anë pastrohej, nga ana tjetër e shante Hz. Hamzain.[201]

Edhe gruaja e Ebu Lehebit, Ummu Xhemil, nuk mbetej pas të shoqit në veprimet për t'i shkaktuar mundime të Dërguarit të Allahut. Çdo natë bënte një barrë me gjemba, i ngarkonte në shpinë dhe i shpërndante nëpër rrugët nga kalonte Profeti. Mirëpo i Dërguari i Allahut (s.a.s.) kalonte mbi to duke shkelur si të shkelte mbi mëndafsh![202]

201 Shih. Ibni Ethir, el-Kamil, II, 70.
202 Shih. Ibni Hisham, I, 376; Kurtubi, XX, 240.

Për shkak të këtyre mizorive të tyre, zbriti sureja Tebbet. Sapo e dëgjoi këtë, Ummu Xhemil rrëmbeu një gur të madh në dorë dhe doli ta kërkonte Profetin. Në atë mes, i Dërguari i Allahut ndodhej në Qabe bashkë me Hz. Ebu Bekrin.

Me ta vënë re ardhjen e saj, Ebu Bekri (r.a.) i tha Profetit:

"O i Dërguari i Allahut! Kjo është Ummu Xhemil. Eshtë një femër e tërbuar! Kam frikë se do të të shohë dhe do të të mundojë! Sikur të ngriheshe e të ikje pa ardhur ende e pa të bërë ndonjë të keqe kjo grua!"

Profeti i tha:

"Ajo s'më sheh dot mua!"

Me të vërtetë, megjithëse u afrua pranë tyre, Ummu Xhemil nuk e pa dot të Dërguarin e Allahut. Ajo vetëm sa lëshoi ca përçartje pranë Ebu Bekrit (r.a.) dhe u largua.[203]

Para profetësisë, vajza e Profetit, Hz. Ummu Gulsumi qe fejuar me djalin e Ebu Lehebit, Utejben, kurse vajza tjetër, Hz. Rukije, me djalin tjetër të tij, Utbe, por martesat e tyre nuk qenë bërë ende. Pasi zbriti sureja Tebbet, Ummu Xhemil u tha të bijve:

"Rukija me Ummu Gulsumin kanë dalë nga feja, prandaj ndahuni prej tyre!"

Edhe Ebu Lehebi u betua:

"Po s'i ndatë vajzat e Muhammedit, mos qofshi fëmijët e mi!"

Pas kësaj, Utejbe shkoi te Profeti dhe i tha:

"Unë s'e njoh fenë tënde! Edhe nga vajza jote jam ndarë! Këtej e tutje, as ti mos eja tek unë, as unë nuk do të vij tek ti!"

Dhe ia grisi këmishën Profetit!

203 Shih. Ibni Hisham, I, 378-379; Kurtubi, XX, 234.

Përballë kësaj paturpësie të Utejbes, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e mallkoi:

"Allahu im, lëshoji një qen atij njeriu!"

Pas një farë kohe, Utejbe u nis me një karvan tregtar. Gjatë rrugës, karvani bëri konak në një vend të quajtur Zerka. Kur atë natë u erdhi një luan dhe nisi t'u vijë rrotull, Utejbe tha:

"E mjera nëna ime! Vallahi, siç ka thënë Muhammedi, ky ka për të më ngrënë mua! Edhe sikur vetë të jetë në Mekë dhe unë, në Damask, katili im është Ibni Ebi Kebshe!"[204]

Pasi u suall vërdallë edhe ca kohë përreth tyre atë natë, luani u largua. Shokët e vunë në mes Utejben dhe ashtu fjetën. Pasi i kishte zënë gjumi mirë, luani u kthye, kaloi pa u ndjerë mes tyre dhe, duke ndjekur erën, arriti në krye të Utbes dhe e kafshoi për vdekje armikun e Allahut. Fjalët e fundit të tij qenë:

"A s'ju pata thënë se Muhammedi është më fjalëdrejti i njerëzve?"

Kur e mori vesh fundin tragjik të të birit, edhe Ebu Lehebi u shpreh kështu:

"A s'ju pata thënë se frikësohesha nga mallkimi i Muhammedit ndaj tim biri?"[205]

Në atë periudhë, Profeti (a.s.) iu nënshtrua mundimeve të shumë politeistëve si Ebu Lehebi. Por ai, duke iu përgjigjur me durim veprimeve të tyre, e vazhdoi kumtesën.

Përpjekjet e mekasve për t'u marrë vesh

204 Kohë më parë, një person me emrin Ebu Kebshe nga fisi Hudhaa, i kishte dalë kundër fisit të vet në adhurimin e idhujve. Duke e përngjasuar Profetin me të, politeistët e Mekës e thërrisnin atë Ibni Ebi Kebshe. Gjithashtu, është thënë se Ebu Kebshe ka qenë pseudonimi i njërit prej gjyshërve të Profetit nga i ati ose e ëma, ose pseudonimi i të atit të Profetit në gji.

205 Shih. Ibni Sa'd, VIII, 36-37; Bejhaki, *Delail*, II, 338-339; Hejsemi, VI, 19.

Fakti që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e vazhdonte kumtimin e Islamit pa marrë parasysh asgjë, i tërbonte politeistët. Ata filluan të lëshojnë zjarr kundër muslimanëve. Sepse feja e re i prekte në interesat. Ata vrapuan te Ebu Talibi. Ia përshkruan gjendjen dhe i kërkuan t'i bëhej pengesë të nipit. Ebu Talibi i priti me respekt ata, kurse Profetit s'i tha asgjë!

Kështu, politeistët që panë se asgjë s'ndryshoi, shkuan prapë te Ebu Talibi dhe i thanë:

"O Ebu Talib! S'na mbeti më durim! Ti e di se biri i vëllait tënd na i shan fenë dhe zotat tanë. Kurse ne na fajëson për kokëtrashësi. Po qe se s'e bën tët nip të heqë dorë nga këto që bën, edhe ty do të të dalim kundër, edhe atij! Ose bëje të heqë dorë nga kjo punë, ose hiqe mbrojtjen prej tij! Pastaj e dimë ne se ç'i bëjmë!.."

Pas kësaj, Ebu Talibi ia tregoi me delikatesë Profetit (s.a.s.) fjalët dhe qëndrimet e politeistëve. Duke e bërë Profetin ta kuptojë se, megjithëse nuk ia hiqte mbrojtjen, nuk donte as të dilte kundër politeistëve, i tha:

"Edhe mua mbromë, edhe veten!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u dëshpërua shumë! Sepse fjalët e të ungjit nënkuptonin se ai mund edhe të hiqte dorë nga mbrojtja e tij nëse do të bëhej e domosdoshme. Sytë e bekuar iu mbushën me lot. Sepse muslimanët ishin ende të dobët. Ata s'kishin fuqi t'u kundërviheshin politeistëve Kurejshë të tërbuar, të dhënë me mish e me shpirt ndaj pasurisë dhe fuqisë!

Në këtë mes, me qëllim që i Dërguari i Tij të mund ta kapërcente situatën e vështirë ku ndodhej, Zoti urdhëroi:

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلاً

"Dhe përmende emrin e Zotit tënd dhe, duke e lënë çdo gjë, kthehu drejt Tij me të gjithë qenien tënde, drejt Allahut i

cili është Zoti i Lindjes dhe i Perëndimit! Nuk ka zot tjetër veç Tij! Prandaj mbështetu vetëm në mbrojtjen e Tij!" (el-Muzzemmil, 8-9)

Pas kësaj, të Dërguarit të Allahut iu davarit dëshpërimi. Me një besim të palëkundur dhe me një guxim të lartë, i tha të ungjit Ebu Talib këto fjalë të famshme:

"O im ungj, betohem në Allahun se edhe sikur këta njerëz të më vënë diellin mbi njërën pëllëmbë dhe hënën, mbi tjetrën, unë prapë nuk heq dorë nga kjo çështje!"

Dhe, me sy të përlotur, u largua që aty!

Duke mos e pritur një përgjigje të tillë, Ebu Talibi u trondit. Ai nuk i ishte përgjigjur ftesës për besim, por të nipin e donte si birin e vet. Gjithashtu, e pati siguruar kështu të atin Abdylmuttalib i cili, para se të vdiste, i kishte mbledhur të bijtë dhe i kishte pyetur se kush kishte për ta marrë nën mbrojtje të nipin:

"O im atë! Ti e di se unë s'jam i pasur, por, ama, jam zemërbutë dhe i dhembshur. E quaj si mirënjohje ndaj jetës sime që të kujdesem për birin e tim vëllai! Dhe po të jap fjalën për këtë! Lërma mua amanet!"

Prandaj, largimi i Profetit në këtë mënyrë e preku në zemër Ebu Talibin e dhembshur i cili i thirri të nipit nga pas:

"O biri i tim vëllai! Eja dhe thuaj ç'të duash! Të betohem se s'do të të dorëzoj tek ta për asnjë çmim!" (Ibni Hisham, I, 276-278; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 96-97)

Pasi nuk e arritën atë që dëshironin, ia çuan Ebu Talibit Umaren, të birin e Velid bin Mugires, dhe i bënë këtë propozim të palogjikshëm e të poshtër:

"Umare është më i fuqishmi dhe më simpatiku i të rinjve Kurejshë. Merre ti dhe përfito nga mendja dhe fuqia e tij! Le të bëhet biri yt! Kurse tët nip i cili del kundër fesë së etërve të vet, i cili e përçan fisin dhe s'ia dëgjon fjalën, na e dorëzo neve ta vrasim!"

Ebu Talibi u tha:

"Vallahi, shih se ç'propozim të keq që po më bëni! Ju do të më jepni djalin tuaj dhe unë do ta ushqej atë për ju, kurse unë do t'ju jap djalin tim dhe ju do ta vrisni! Kështu, ë? Kjo është punë që s'bëhet!" (Ibni Hisham, I, 279; Ibni Sa'd, I, 202)

Atëherë, politeistët i thanë kështu Ebu Talibit:

"Dërgoji fjalë Muhammedit të vijë që t'i bëjmë propozime të matura!"

Ebu Talibi i çoi fjalë dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi menjëherë. Ahnes bin Sherik i tha:

"Ti lëre sharjen ndaj nesh dhe zotave tanë, edhe ne t'ju lëmë të qetë ty dhe Zotin tënd!"

I Dërguari i Allahut ngriti kokën drejt qiellit dhe i pyeti:

"A e shihni këtë diellin?"

"Po, e shohim!" – Iu përgjigjën ata.

Atëherë, i Dërguari i Allahut u dha këtë përgjigje të thellë që e shpaloste sheshit lartësinë sublime të fesë islame dhe perspektivën e saj të ndritshme:

"A mund t'ju bëhem unë pengesë juve që të përfitoni nga rrezet e këtij dielli?"

Dhe Ebu Talibi u tha kështu politeistëve:

"Betohem në Allahun që biri i tim vëllai kurrë s'na ka gënjyer!"

Atëherë, politeistët e pafat u ngritën me zemërim dhe u larguan! (Ibni Is'hak, f. 136; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 92; Ibni Sa'd, I, 202-203)

Sipas rrëfimit të Ibni Abbasit (r.a.), pastaj parësia e Kurejshve u betuan në emër të idhujve Lat, Menat, Uzza, Naile dhe Isaf se do të mblidheshin në zonën Hixhr të Qabes dhe, sa ta shihnin Profetin, do ta sulmonin të gjithë së bashku dhe do ta vrisnin. Gjithashtu, secili garantoi se do ta paguante dëmshpërblimin e gjakut që do t'i takonte.

Kur e dëgjoi këtë gjë, e bija Fatime (r.anha) vrapoi duke qarë te i ati, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe ia tregoi se ç'marrëveshje të urryer kishte bërë fisi kundër tij.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) kërkoi ujë, mori abdest dhe u nis drejt e në Qabe.

Sa e panë, politeistët thanë me emocion:

"Ja ku është!"

Mirëpo me ta parë para vetes Zotërinë e Gjithësisë me tërë pamjen e vet impresionuese, në kundërshtim me vendimin që kishin marrë, i ulën kryet përtokë duke mos pasur guximin as për ta vështruar në sy! Askush s'guxoi të ngrihej vendit! I Dërguari i Allahut u shkoi pranë, mori një grusht dhé dhe ua hodhi duke u thënë:

"Ju nxiftë fytyra!"

Secili nga politeistët që i ra atë ditë një thërrime nga ai dhé, në ditën e Luftës së Bedrit u vra si mohues, qafir, dhe u mbulua me dhe në një gropë si gropë xhehennemi! (Ahmed, I, 303)

Pas kësaj ngjarjeje, Ebu Talibi thirri të bijtë Hashim dhe Muttalib dhe, në emër të nderit të familjeve, kërkoi prej tyre ta mbronin Hz. Muhammedin (s.a.s.) kundër Kurejshve. Me përjashtim të Ebu Lehebit, të gjithë e pranuan.[206]

Pasi panë se s'nxorën gjë nga kërkesat drejtuar Ebu Talibit dhe kërcënimet, politeistët shkuan te Profeti (s.a.s.) për ta marrë me të mirë.

Ata i thanë:

"Ti je fisnik në prejardhje dhe i lartë në pozitë. Mirëpo, gjer tani ke bërë atë që s'e ka bërë askush prej arabëve, ke thënë atë që s'e ka thënë askush. Ti fute përçarje mes nesh. Na hodhe kundër njëri-tjetrit! Ku e ke hallin?

206 Shih. Ibni Hisham, I, 281; Ibni Ethir, *el-Kamil*, II, 65.

Nëse bën kështu për t'u bërë i pasur, po të japim pasuri sa të duash, aq sa të mos ketë njeri më të pasur se ti ndër të gjitha fiset!

Po pate dëshirë të bëhesh prijës, menjëherë po të vëmë në krye! Bëhu sunduesi i Mekës!

Po qe se ke mendim të martohesh me një femër të fisme, po të japim cilën të duash nga femrat më të bukura të Kurejshve!

Po qe se të kanë goditur xhindet dhe djajtë, të të çojmë te mjekët duke pranuar çdo lloj sakrifice për të të shpëtuar!

Jemi gati të bëjmë ç'të duash, vetëm hiq dorë nga kjo çështje!"

Të mjerët politeistë pandehnin se do të mund ta bënin Profetin (s.a.s.) të hiqte dorë nga çështja e tij me anë të pasurisë, pozitës dhe femrës që janë dobësia më e madhe e njeriut!

Ata mendonin se as Hz. Muhammedi nuk do t'u thoshte "jo" këtyre tre propozimeve që ata i kishin përdorur me sukses sa e sa herë për të gjuajtur ndonjë njeri që e kishin vënë në shenjë!

Pasuria, popullariteti dhe epshi janë tre kurthe egoistike që, në përgjithësi, e tresin vullnetin e njeriut. Mirë, po pse politeistët nuk e kuptonin dot që këto dhe gjëra të tjera të ulta kurrë nuk kishin pasur vend në jetën e ndritshme të të Dërguarit të Allahut?

Në fakt, këtë të vërtetë e deklaronte me zë të lartë përgjigjja e hapur dhe e qartë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.):

"Unë s'kërkoj asgjë prej jush, as mall, as pasuri, as salltanet dhe as prijësi! E vetmja gjë që dua unë prej jush, është kjo: Hiqni dorë nga adhurimi i idhujve dhe adhuroni vetëm Allahun që është një!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 99-100)

Kurse politeistët, të nënshtruar egoizmit, kurrsesi s'mundeshin ta rroknin çështjen e tij të lartë dhe shkonin gjer atje, sa t'i kërkonin t'u falej idhujve të tyre! Atëherë, Profeti (s.a.s.), siç thuhej në ajetin kur'anor, ua prezantonte veten atyre në këtë mënyrë:

قُلْ اِنِّی نُهِیتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذِینَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَاءَ نِیَ الْبَیِّنَاتُ مِنْ رَبِّی وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِینَ

"Thuaju: "Kur mua më erdhën prova të hapura nga Zoti im, mua m'u ndalua rreptësisht t'u falesha idhujve që u faleni ju duke e lënë Allahun dhe u urdhërova t'i dorëzohem Zotit të Botëve!" (el-Mu'min, 66)

قُلْ اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَا اُشْرِكَ بِهِ اِلَیْهِ اَدْعُو وَاِلَیْهِ مَآبِ

"... Thuaju: "Unë jam urdhëruar ta adhuroj vetëm Allahun dhe të mos i bëj kurrë shok Atij! Unë thirrem vetëm tek Ai dhe kthimi im është tek Ai!" (er-Rad, 36)

اِنَّمَا اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِی حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَیْءٍ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِینَ وَاَنْ اَتْلُوَ الْقُرْاٰنَ فَمَنِ اهْتَدَی فَاِنَّمَا یَهْتَدِی لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَا اَنَا مِنَ الْمُنْذِرِینَ

"Unë jam urdhëruar t'i falem vetëm zotit të këtij qyteti (Mekës) që Ai e ka bërë të pacënueshëm! Fundja, çdo gjë i përket vetëm Atij! Unë jam urdhëruar të jem musliman dhe të këndoj Kur'an! Më në fund, thuaju: "Kush vjen në rrugë të drejtë, vjen për vete dhe kush del nga rruga, del për vete! Unë jam vetëm paralajmërues!" (en-Neml, 91-92)

قُلْ اِنَّنِی هَدٰینِی رَبِّی اِلَی صِرَاطٍ مُسْتَقِیمٍ دِینًا قِیَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهِیمَ حَنِیفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِینَ قُلْ اِنَّ صَلَاتِی وَنُسُكِی وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِی لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ لَا شَرِیكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِینَ قُلْ اَغَیْرَ اللّٰهِ اَبْغِی رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَیْءٍ

"Thuaju: "Pa dyshim, Zoti im më orientoi në rrugë të drejtë, në fenë e drejtë, në fenë e Ibrahimit që ka vetëm një Zot, Allahun! Ai kurrë nuk qe politeist!"

Thuaju: "Pa dyshim, namazi im, kurbani im, jeta dhe vdekja ime, që të gjitha, janë për Allahun, Zotin e botëve! Ai s'ka ortak! Vetëm kjo m'u urdhërua mua dhe unë jam muslimani i parë!"

Thuaju: "Ndërsa Allahu është Zoti i çdo gjëje, a mos do të kërkoj zot tjetër?" (el-En'am, 161-164)

قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِي اَدْعُو اِلَى اللّٰهِ عَلَى بَصِيرَةٍ

"Thuaju: "Ja, kjo është rruga ime! Unë ju thërres te Allahu me vetëdije!..." (Jusuf, 108)

قُلْ مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَا اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

"Thuaju: "Unë s'kërkoj nga ju ndonjë shpërblim për këtë! Dhe as nuk jam nga ata që pretendojnë diçka nga vetja dhe duken ashtu siç nuk janë!" (Sad, 86)

❁

Përballë këtij qëndrimi të prerë e pa lëshime të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), politeistët deshën, të paktën, t'i sillnin zgjidhje çështjes së fyerjes së idhujve të tyre. Ata i kërkuan Profetit të hiqte dorë nga sharja ndaj idhujve të tyre. Atëherë, Zoti urdhëroi kështu:

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ

"Mos iu përul atyre që e quajnë të vërtetën gënjeshtër! Ata duan që ti të sillesh butë dhe edhe ata të sillen butë me ty!" (el-Kalem, 8-9)

Me fjalë të tjera, politeistët që nuk e pranonin dot të vërtetën e Islamit, shpreheshin se mund të takoheshin me Profetin mbi një bazë pajtimi me kusht që ai të hiqte dorë nga ajetet që binin në konflikt me interesat e tyre dhe, kështu, t'ia kalonin mjaft mirë me të. Mirëpo konkluzioni dhe urdhri në ajetet kur'anore ishte mjaft i hapur e i qartë:

إِذًا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

"(Po qe se do të veproje kështu) **Atëherë, pa dyshim,** (edhe Ne) **do të të bënim t'i shijoje shumëfish shqetësimet** (vuajtjet turbulluese) **e jetës dhe vdekjes dhe pastaj ti s'do të gjeje dot për vete ndonjë ndihmëtar kundër Nesh!"** (el-Isra, 75)

Pra, lëshimet në besimin monoteist "tevhid" janë ndaluar edhe në kohë dhe kushte të tilla. Veçanërisht në atë kohë, kjo do të thoshte që feja të korrigjohej ende pa u formuar mirë, gjë që ishte edhe vetë qëllimi i shëmtuar i politeistëve! Ndërkaq, politeistët, sa më shumë që të dështonin në arritjen e qëllimeve të tyre, aq më shumë i dendësonin dhe rrisnin në mënyrë injorante kërkesat e tyre, përpiqeshin ta shpëtonin gjendjen e idhujve të tyre! Dhe, për këtë, shkuan gjer atje sa të bënin një propozim të tillë qesharak:

"Ti faliu idhujve tanë dhe ne t'i falemi Allahut tënd! Kështu shuhet edhe kundërshtimi mes nesh!"

Edhe këtij propozimi në kundërshtim të plotë me frymën dhe logjikën islame, Zoti iu përgjigj kështu në Kur'an:

قُلْ يَاأَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ
وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدتُّمْ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

"Thuaju: "O qafirë (injorantë dhe mendjetrashë)**! Unë nuk adhuroj atë që adhuroni ju! As ju nuk adhuroni atë që adhuroj unë! Dhe unë kurrë nuk do të adhuroj atë që adhuroni ju! Po**

edhe ju nuk do të adhuroni atë që adhuroj unë! Feja juaj ju përket juve e feja ime, mua!" (el-Kafirun, 1-6)[207]

Në fillim, ftesës së lartë të të Dërguarit të Madh (s.a.v.) i besuan të varfërit, shërbëtorët dhe të dobëtit. Megjithëse pati edhe të pasur si Hz. Ebu Bekri (r.a.), numri i tyre qe i pakët.

Fakti që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i hidhte poshtë të gjitha propozimet e politeistëve për t'i dhënë pasuri e pozitë me qëllim afrimi e pajtimi, e tregonte hapur se, në kundërshtim me pretendimet e disave prej tyre, ai nuk synonte as pasuri e as pozitë. Edhe më vonë, kur i ranë në dorë mundësi të mëdha materiale, jeta ditore e Zotërisë së Botëve nuk ndryshoi nga ajo e të varfërve. Pa dyshim, kjo situatë ishte një shfaqje e cilësive të moralit të tij profetik, si përkushtimi fetar, thjeshtësia dhe modestia dhe kënaqja me pak.

Po të donte, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke i pranuar propozimet e Kurejshve për prijësi dhe sundim, mund ta përdorte këtë fuqi dhe pushtet në të ardhmen si mjet për kumtimin dhe përhapjen e Islamit. Mirëpo Profeti kurrë nuk do të pranonte t'i futej një politike të tillë për ta përdorur atë si mjet të çështjes së tij. Sepse, në lidhje me specifikën e përdorimit të qëllimeve dhe mjeteve, Islami e ka ruajtur gjithmonë kushtin e besnikërisë ndaj nderit dhe dinjitetit të Islamit. Për këtë shkak, në shumë raste, muslimanët mbeten të detyruar të bëjnë sakrifica ose të luftojnë, sepse rruga që ndjekin, është *sirati mustakim*, rruga e drejtë e cila nuk pranon asnjë shtrembërim!

Mrekullia e Kur'anit dhe ndikimi i tij mbi dëgjuesit

Për cilësimin e mrekullisë së Kur'anit, në terminologjinë përkatëse përdoret fjala **ixhaz**, kuptimi leksikor i së cilës është "mrekullim (i dikujt), lënie e dikujt në gjendje mahnitjeje e mrekullimi para një objekti ose situate të caktuar duke i kapërcyer mundësitë e tij përceptuese e konceptuese. Kurse në kuptim terminologjik,

207 Shih. Ibni Hisham, I, 386.

ngaqë Kur'ani ka dalë nga pozita më e lartë e ekzistencës, domethënë, nga pozita hyjnore, shpreh paaftësinë e të gjithë njerëzimit për të formuar një të ngjashmin e tij si në aspektin e elokuencës, si në aspektin e vlerave juridike-kanunore, ashtu dhe në aspektin e informacioneve nga bota e fshehtë.

Duke dëshiruar në mënyrë volitive ta zbresë Librin e Tij të fundit favorizuar njerëzimit në formën më të përkryer dhe në gjuhën arabishte, Allahu i Lartë u ka dhënë arabishtfolësve qysh shekuj para zbritjes së Kur'anit, prirje shprehëse, oratorike dhe letrare-poetike. Duke formuar traditën e konkurseve letraro-poetike, arabët patën siguruar zhvillimin dhe përkryerjen e vazhdueshme të gjuhës së tyre, si rezultat, kjo gjuhë pati fituar pasurimin dhe përkryerjen për t'u bërë e denjë për ta shprehur fjalën hyjnore!

Si përfundim i kësaj veprimtarie që pati vazhduar me shekuj, të folurit me fjalë të bukura e mrekulluese që kthyer ndër arabët në aftësinë dhe profesionin më të pëlqyeshëm. Poetët dhe oratorët qenë ngjitur në një nivel syverbues e admirues në shoqëri. Ishte për këtë arsye që mrekullia më e madhe e treguar nga Hz. Muhammedi (s.a.s.) si profet, u bë Fjala Hyjnore, Kur'ani.

Meqë vetitë dhe cilësitë më me rëndësi që e dallojnë njeriun nga gjallesat e tjera, janë mendja dhe arsyeja, përceptimi dhe njohja, opinioni dhe shprehja, edhe mrekullia e Kur'anit si teksti hyjnor më i fundit e më i përkryer, është shfaqur në fushën e shprehjes dhe diturisë. Zoti urdhëron kështu:

.اَلرَّحْمنُ. عَلَّمَ الْقُرْاَنَ. خَلَقَ الْاِنْسَانَ. عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

"Mëshiruesi kërkoi mësimin e Kur'anit. E krijoi njeriun dhe ia mësoi shprehjen." (er-Rahman, 1-4)

Gjuhëtarët kanë shkruar vepra të panumërta mbi mrekullinë e paarritshme të Kur'anit, përmes të cilave kanë parashtruar shumë ide të qëlluara. Këtu ne dëshirojmë të paraqesim një përmbledhje të pjesshme nga këto.

Pasi i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e shpalli profetësinë e tij, mohuesit[208] kundërshtuan duke thënë:

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ

"A nuk do t'i kishin zbritur atij nga Zoti i tij një sërë mrekullish?.."

Allahu i Lartë iu përgjigj kështu atyre:

قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"... dhe thuaju atyre: "Mrekullitë janë vetëm në lartësinë e Allahut, kurse unë jam vetëm një paralajmërues i hapur!" A s'u mjafton atyre (si mrekulli) **që të zbritëm ty një libër që u këndohet atyre? Pa dyshim, në të ka mëshirë dhe këshilla për një popull që beson!"** (el-Ankebut, 50-51)

Karakteri mrekullor i Kur'anit është shfaqur në shumë specifika, si stili dhe elokuenca, pasuria e përmbajtjes, fakti që parimet që përmban ai, i kënaqin kërkesat e njerëzimit, dhënia e informacioneve dhe lajmeve nga e panjohura dhe e ardhshmja, ruajtja e vazhdueshme e aktualitetit dhe vlefshmërisë, epërsia në fushën legjislative-kanunore.

Aspektin më të rëndësishëm të karakterit mrekullor të Kur'anit e përbëjnë stili dhe elokuenca e tij. Elokuencë ose aftësi shprehëse e zhdërvjellët dhe e kuptueshme është thënia e fjalës më të përshtatshme në kushte të caktuara të përbëra nga përmbajtja, qëllimi dhe synimi, tematika dhe bashkëbiseduesi. Kur'ani e ka realizuar këtë në formën më të bukur në të gjitha specifikat që ka trajtuar.

208 Në origjinal, si këtu, ashtu dhe në vende të tjera, për mohuesit përdoret fjala *kafir* (qafir) që, më shumë se *mohues*, do të thotë *heretik*. Përkthyesi.

Kur'ani është kryevepër edhe në retorikë. Në fjalët që zgjedh, në fjalitë që formon dhe në kuptimet e shprehura prej tyre është e pamundur të gjendet edhe mangësia më e vogël.

Në Kur'an, ashtu si kuptimi, edhe diksioni[209] është i vetë Zotit. Ky është dallimi më thelbësor që e ndan Kur'anin nga hadithi kudsi (hadithi i shenjtë). Eshtë për këtë arsye që, po qe se zëvendësimi i një fjale të Kur'anit me një fjalë tjetër arabishte, bëhet me qëllim, e çon personin në herezi (kufr), kurse, po u bë gabimisht, shpesh herë, për shkak të ndryshimit të kuptimit, e bën adhurimin të pavlefshëm ose vicioz. Mbi pasojat juridike-kanunore të shqiptimeve të gabuara apo të zëvendësimit të fjalëve, të bëra, të gjitha këto gabime, në mënyrë të paqëllimshme, dijetarët kanë parashtruar në tekstet e fikhut ose të drejtës islame, shumë konkluzione nën titullin "rrëshqitje leximi"[210].

Në këto kushte, kuptohet se ç'mjerim besimor i hidhur janë përçartjet e atyre që pretendojnë se adhurimi mund të kryhet me vlefshmëri edhe me tekstin e përkthyer të Kur'anit nga një person kushdo qoftë ai në nivelin e botëkuptimit dhe formimit të tij intelektual!

Në stilin e Kur'anit ka drejtpeshim kuptimi dhe fjale. Ai e përdor çdo ide që dëshiron ta tregojë dhe çdo fjalë që mund të shprehet në formën dhe mënyrën më të bukur, me një forcë të tillë që i bën ato të pazëvendësueshme. Kështu, Kur'ani e ngre drejtpeshimin mes fjalës dhe kuptimit me anë të mënyrës specifike të zotëruesit absolut të atributit "kelam" (fjalë). Në këtë çështje, edhe letrarët më të fuqishëm e ndjejnë veten të dobët.

Në lidhje me këtë specifikë, Ibni Atijje (rahmetullahi alejh) ka thënë kështu:

209 Për këtë fjalë, në origjinal është bërë ky sqarim: Diksioni është, në gjuhën e përdorur (të folur apo të shkruar), zgjedhja e fjalës së duhur, shqiptimi i saj dhe shprehja me lehtësi e idesë apo mendimit përkatës. Diksioni është tërësia e kuptimeve të shprehura nga termat fesahat (retorikë), belagat (elokuencë), talakat (toni i të folurit) dhe natika (e folura njerëzore). Përkthyesi.

210 Në origjinal: *zel'letu'l-kaari*, lapsus leximi. Përkthyesi.

"Kur'ani është një libër i tillë që, po t'i hiqet një fjalë, është e pamundur të gjendet një fjalë tjetër më e përshtatshme se ajo edhe sikur të kthehet përmbys e gjithë gjuha arabe!"[211]

Kur'ani i shtjellon temat e rrëfimeve, porosive, polemikës, debatit, historisë, së drejtës kanunore, jetës së pasme (ahiretit), xhennetit dhe xhehennemit, ajetet frikësuese e përgëzuese përmes stileve të veçanta sipas forcës së kuptimeve dhe duke e ruajtur retorikën dhe elokuencën në të njëjtin nivel harmonik.

Në të njëjtin çast, Kur'ani u drejtohet të gjithë njerëzve pavarësisht nga niveli i tyre arsimor e kulturor shumë i ndryshëm, të cilët kanë jetuar në kohë dhe vende të ndryshme. Kur këndohen ajetet e Kur'anit në një kuvend ku ndodhen shumë njerëz me nivele të ndryshme, secili prej tyre kupton gjëra të ndryshme sipas nivelit të vet. Edhe kjo është një cilësi që i tejkalon mundësitë njerëzore.

Përfundimisht, mrekullia e çdo profeti i përket periudhës së vet. Ndërkaq, meqë Hz. Muhammedi (s.a.s.) i është dërguar si profet tërë njerëzimit, Kur'ani që është mrekullia e tij më e madhe, duke i përfshirë të gjitha kohët dhe vendet, do të vazhdojë gjer në kiamet!

Në Kur'an, duke u mbështetur në argumentin e ekzistencës dhe fuqisë së Zotit, shpesh herë janë prekur edhe çështje të shkencave të natyrës. Edhe fakti që zbulimet dhe zhvillimet marramendëse të evidentuara në fushën e shkencave të natyrës qysh një mijë e katërqind vjet e këtej nuk e kanë vënë në diskutim asnjë konkluzion të Kur'anit në fushën përkatëse, përkundrazi, kanë ardhur vazhdimisht duke e mbështetur, e vë në shesh karakterin mrekullor të tij.

Sot, kombet e botës, duke mbledhur dijetarët e tyre më të aftë, hartojnë enciklopedi dhe lavdërohen me to ndaj njëri-tjetrit! Të tilla janë *Britannica* e anglezëve dhe *Larousse* e francezëve. Ndërkaq, me qëllim përmirësimi dhe plotësimi, këtyre enciklo-

211 Zerkani, *Menahilu'l-Irfan*, II, 325; Muhammed Abdullah Diraz, *en-Nebeu'l-Adhim*, f. 112; Atá, *Adhametu'l-Kur'an*, f. 85.

pedive u bëhen vit për vit korrigjime dhe shtesa dhe u shtohen vëllime të reja. Në këtë proces, korrigjohen një sërë informacionesh dhe konkluzionesh të vjetra, të cilat zëvendësohen me të rejat si rezultate kërkimesh të kryera brenda një periudhe të caktuar. Fakti që, ndërsa edhe në kohën tonë kur zbulimet në fushën e shkencave të natyrës dhe teknologjisë kanë arritur një nivel të paimagjinueshëm, këto enciklopedi të famshme të hartuara nga ekipe të përbërë prej dijetarësh më të zgjedhur, kritikohen dhe korrigjohen vit për vit, nuk ka ndodhur kurrë gjatë gjithë këtyre shekujve që të ndjehet nevoja për korrigjime mbi të vërtetat shkencore të panumërta që prek Kur'ani, është një nga provat dhe argumentet më të mëdha se Kur'ani ka burim hyjnor, domethënë, se është fjalë e Allahut!

Në një hadith ku i Dërguari i Allahut (s.a.s.) bën të ditur karakterin mrekullor të Kur'anit dhe se kjo cilësi e tij do të vazhdojë të ekzistojë përjetësisht, ai thotë:

"Kur'ani është një fjalë hyjnore që e shpëton njeriun përballë çdo intrige që mund t'i ngjasë, që përmban informacione për popujt e kaluar, për gjendjen e popujve pasardhës dhe konkluzione mbi ngjarjet që do të ndodhin mes njerëzve, që e dallon të vërtetën nga gënjeshtra dhe të drejtën nga e shtrembra, që nuk është i kotë, që Zoti e shkatërron njeriun e prapë që e braktis atë dhe që e shmang nga rruga e drejtë njeriun i cili kërkon orientim jashtë tij, që është litari i fortë i Allahut, që është përsëritje (dhikr) e urtë dhe udhë e drejtë, që njerëzit e lidhur pas tij kurrë nuk bien në udhë të shtrembër, që shqiptuesve të tij kurrë nuk u gënjehet gjuha, me të cilin dijetarët nuk ngopen dot, që kurrë s'e humbet freskinë për shkak të përsëritjes, specifikat mrekullore të të cilit që e hutojnë njeriun kurrë nuk mbarojnë, për të cilin xhindët, kur e kanë dëgjuar, kanë thënë:

إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا

"… me të vërtetë ne dëgjuam një Kur'an që të mahnit!" (el-Xhin, 1) *duke mos e marrë dot veten nga mahnitja, që njerëzit që flasin me anë të tij, thonë të vërtetën, që njerëzit të cilët konkludojnë me anë të*

tij, konkludojnë saktë dhe sillen drejt, që njerëzit që e zbatojnë atë shpërblehen, që njeriu i ftuar tek ai gjen udhën e drejtë!" (Tirmidhi, *Fedailu'l-Kur'an*, 14; Darimi, *Fedailu'l-Kur'an*, 1)

Kur'ani është një mrekulli e madhe me çdo aspekt të tij. Pikërisht nga kjo anë, Kur'ani prej shekujsh i ka sfiduar njerëzit dhe xhindët qysh nga arabët e asaj dite që kishin arritur kulme në elokuencë dhe oratori, duke u kërkuar të parashtrojnë një fjalë të ngjashme me të! Në këtë specifikë, në Kur'an, herën e parë në ajetin 34 të sures Tur, është thënë:

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

"Po qe se (politeistët) **janë të sinqertë** (në atë që pretendojnë se Kur'ani nuk është fjalë e Allahut)**, le të sjellin një fjalë të ngjashme me të!"**

Me të mbetur politeistët të dobët e të paaftë para kësaj deklarate hyjnore, Zoti zbriti këto ajete për të shprehur më qartë dobësinë dhe paaftësinë absolute të tyre në këtë specifikë:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"Apo mos thonë se e ka sajuar atë? Thuaju: "Në është kështu, edhe ju sillni dhjetë sure të sajuara të ngjashme me të! Po qe se jeni të besës e të sinqertë, thirrni (në ndihmë) **edhe ata që mund të thirrni përveç Allahut!"** (Hud, 13)

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"Po qe se dyshoni te Kur'ani që ia kemi zbritur robit Tonë, eja, formoni edhe ju një sure të ngjashme me të dhe, në se jeni

të sinqertë e fjalëdrejtë, thirrni në ndihmë edhe ata të cilëve u besoni përveç Allahut!" (el-Bakara, 23)[212]

Si e fundit, Zoti urdhëroi kështu në ajetin e 88 të sures Isra:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْاَنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

"Thuaju: "Edhe sikur njerëzit dhe xhindët të bëhen bashkë në ndihmë të njëri-tjetrit për të parashtruar të ngjashmin e këtij Kur'ani, s'ka dyshim se nuk do t'ia arrijnë dot!"

Meqë politeistët nuk iu përgjigjën dot kësaj sfide hyjnore, iu drejtuan përdorimit të qëndrimit dhe sjelljeve agresive, si përgënjeshtrimi, provokimi dhe shpifja:

اِنْ هذَا اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ

"… kjo është vetëm një magji e përcjellë një pas një." (el-Mudeththir, 24)

سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

"… është një magji e vjetër." (el-Kamer, 2)

اِنْ هذَا اِلَّا اِفْكٌ اِفْتَرَيهُ

"… kjo është vetëm një gënjeshtër e sajuar nga vetë ai…" (el-Furkan, 4)

اِنْ هذَا اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

"… kjo është vetëm përrallat e të parëve." (el-En'am, 25)

212 Veç kësaj, shih. Junus, 38.

Politeistët, pra, u morën me një sërë pretendimesh të pavërteta dhe, veç kësaj, pa kuptim, të cilat tregonin pavendosmërinë dhe inkonsekuencën e tyre!

Kjo sfidë e Kur'anit ndaj gjithë armiqve të tij për të sjellë një sure të ngjashme me suret e tij, ka rezultuar gjer në ditët tona me paaftësinë dhe disfatën e të gjithë mohuesve dhe heretikëve. Dhe kështu do të vazhdojë të ndodhë gjer në kiamet!

Krishterët kanë përgatitur murgj dhe priftërinj të ditur e të aftë në retorikë sa t'u mësojnë arabëve arabishten! Por asnjëri prej tyre nuk ka treguar guximin për të marrë ndonjë iniciativë çfarëdo përballë këtij pretendimi kur'anor. A nuk do të duhej që bota e mohimit dhe ateizmit e cila, për ta shuar dritën e Islamit, qysh prej shekujsh po përpiqet materialisht e shpirtërisht dhe po përballon vështirësi të mëdha, në vend të këtyre, të zgjidhte dhe përdorte – po të kishte mundësi – këtë rrugë? A nuk e tregon hapur dhe në mënyrë të pakundërshtueshme edhe kjo e vërtetë historike, madje, madhështinë e kësaj sfide kur'anore dhe dobësinë e fuqive armike përballë Kur'anit?

Në këtë specifikë, kanë dalë shumë letrarë dhe retoristë shumë të njohur e të aftë që janë mbyllur dhe kanë punuar me muaj, por, megjithë zellin dhe përpjekjet e tyre duke i shtrydhur trutë gjer në fund, nuk kanë mundur të shkruajnë qoftë edhe një ajet të vetëm!

Kështu, Musejmetul Kezzab dhe të tjerë të ngjashëm me të, të cilët kanë dashur të shkruajnë imitacione të sureve të Kur'anit, me bëmat e tyre kanë rënë në situatë tejet qesharake; po kështu, edhe ato ç'kanë shkruar, duke mos shkuar më tej se një komedi, vetëm sa kanë demaskuar mendjetrashësinë e tyre! Sepse Kur'ani nuk është vetëm mrekulli elokuence dhe retorike, në të njëjtën kohë, është një libër mrekullish që i përfshijnë të gjithë shekujt së bashku me të vërtetat e tyre! Në këto kushte, sigurisht që është e pamundur që një njeri i dobët i cili nuk di as se kur dhe në ç'vend ka për të vdekur vetë, të parashtrojë një ajet plot me mrekulli i cili përmban të vërteta të pashoqe e të larta! Kështu, është she-

shit gjendja e Tevratit dhe Ungjijve të sotëm të shkruar me anë të ndërhyrjeve njerëzore. Që të dy librat, të larguar nga origjinali i tyre, janë shndërruar pothuaj në komplekse kontradiktash!

Argumenti më i madh e i pakundërshtueshëm i faktit që Kur'ani është një libër mrekulli shprehjeje i ardhur gjer në ditët tona pa humbur asgjë nga efekti dhe ndikueshmëria e tij, është te eksperienca dhe vëzhgimi. Ka pesëmbëdhjetë shekuj qysh nga dita kur ka filluar të zbresë e gjer më sot që nuk ka dalë dikush ta kundërshtojë Kur'anin e të dalë fitues. Edhe ata që kanë dashur ta provojnë një gjë të tillë, të diskredituar para tërë njerëzimit, kanë ngarkuar mbi vete një turp që s'do t'u ndahet gjer në kiamet![213]

❁

Kur'ani nuk është as poezi, as prozë. Përkundrazi, ka një stil që bashkon veçantitë edhe të poezisë, edhe të prozës, si dhe një harmoni dhe melodicitet të brendshëm që zotëron në këtë stil. Sa herë që të këndojë Kur'an, njeriu e ndjen gjer në thellësitë e shpirtit efektin e këtij melodiciteti të brendshëm.

Kryerja e një shtese apo zëvendësimi më të vogël ose e një ndryshimi çfarëdo në tekstin e Kur'anit, e prish menjëherë harmoninë dhe kuptimin.

Me këtë veçanti specifike, Kur'ani ka zgjuar në zemrat e njerëzve një efekt dhe ndikim të jashtëzakonshëm. Duke e dëgjuar Kur'anin nga goja e bekuar e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), arabët e kanë pranuar besimin dhe janë bërë muslimanë turma-turma. Të gjithë politeistët, për shkak se nuk kanë mundur të parashtrojnë diçka të ngjashme me Kur'anin, e kanë pranuar në ndërgjegje elokuencën dhe retorikën e tij. Ata e kanë kundërshtuar Kur'anin vetëm se nuk u është përshtatur me interesat materiale e temporale të kësaj bote dhe se u ka ardhur e rëndë egos së tyre që t'i binden e t'i shkojnë pas një jetimi!

213 Buti, *Min Revaii'l-Kur'an*, f. 126, 129, 130.

Siç përcjell Ibni Abbasi, njëri nga gjenitë e politeistëve, Velid bin Mugire, ka shkuar një ditë te Profeti dhe i ka kërkuar t'i këndojë Kur'an. Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i ka kënduar ajetin që thotë:

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Pa dyshim, Allahu ju urdhëron drejtësinë, mirësinë, ndihmën për të afërmin dhe ju ndalon nga prostitucioni, e keqja, padrejtësia dhe dhuna. Dhe ju këshillon ta dëgjoni e t'i bindeni!" (en-Nahl, 90)

Velidi i ka thënë:

"Ma këndo edhe një herë këtë!"

Pasi Profeti ia këndoi edhe një herë, Velidi nuk mundi të mos i thoshte se "Në këtë fjalë ka një ëmbëlsi të tillë, një bukuri dhe shkëlqim të tillë që kjo i përngjet një peme të blertë me rrënjë të ujitura dhe degët plot fruta. Eshtë e pamundur që këtë ta thotë një njeri. Pa asnjë dyshim, kjo fjalë është eprore ndaj çdo gjëje. Kurse ndaj saj nuk mund të dalë eprore asgjë dhe ajo i mund patjetër kundërshtarët!"

I habitur tejet, Velidi u ngrit e shkoi në shtëpinë e Hz. Ebu Bekrit dhe i bëri atij disa pyetje një sërë pyetjesh mbi Kur'anin. Pastaj shkoi te Kurejshët dhe u tha:

"Gjërat që thotë i biri i Ebu Kebshes, ç'është e vërteta, janë të denja për t'u mahnitur para tyre! Vallahi, ato s'janë as poezi, as magji dhe as përçartje prej të marri! Ato që thotë ai janë, pa dyshim, fjalë e Allahut!"

Kur këto fjalë të tij arritën te Ebu Xhehli, ai tha:

"Vallahi, po qe se Velidi kthehet nga feja, do të kthehen edhe të gjithë Kurejshët e tjerë!"

Dhe, pasi shkoi te ai, i tha:

"O im ungj! Fisi po mbledhin mall për të ta dhënë ty! Kishe shkuar te Muhammedi dhe kishe kërkuar disa gjëra prej tij!"

Velidi i tha:

"Kurejshët më njohin mirë mua, unë jam më i pasuri i tyre!"

Ebu Xhehli i tha:

"Atëherë, thuaj për Muhammedin diçka të tillë që fisi ta dinë se ti e ke mohuar atë dhe se nuk e ke pëlqyer!"

Velidi iu përgjigj:

"Ç'të them? Vallahi, nuk ka mes jush dikush që t'i njohë poezinë, rexhezin[214] dhe kasiden më mirë se unë. Fjalët e tij nuk u ngjajnë asnjërës prej këtyre! Vallahi, pak më parë dëgjova prej Muhammedit një fjalë të tillë që nuk i ngjiste as fjalës së njeriut, as të xhindit! Në atë fjalë kishte një ëmbëlsi dhe shije të shkëlqyer!"

Duke këmbëngulur, Ebu Xhehli i tha:

"Gjersa të mos thuash diçka kundër tij, fisi yt nuk do të jetë i kënaqur me ty!"

Velidi i tha:

"Më lër të mendohem pak!"

Pastaj tha këtë përçartje:

"Kjo është një magji e përcjellë!" (Hakim, II, 550/3872; Taberi, *Tefsir*, XXIX, 195-196; Vahidi, f. 468)

Këtë qëndrim të Velid bin Mugires, Kur'ani e përshkruan me tërë gjallërinë, kështu:

214 **Rexhez**: Në metrikën arabe, *rexhez* është emërtimi i një forme të tipologjisë "bahr". Për shkak se në këtë formë bashkohen në mënyrë të theksuar dhe ritmike përshpejtimi dhe ngadalësimi, është e përshtatshme për t'u shoqëruar me melodi instrumentale dhe të lërë gjurmë të thella në mendje e në ndjenja. Kjo formë e përshtatshme për shprehjen edhe të gëzimit, edhe të hidhërimit, thuhet se ka rreth 15 variante. (Tahiru'l-Mevlevi, *Edebiyat Lügati*, f. 120, titulli "rexhez".

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ اِنْ هذَا اِلاَّ سِحْرٌ يُؤْثَرُ اِنْ هذَا اِلاَّ قَوْلُ الْبَشَرِ

"Ai mendonte, maste e priste. Qoftë i shkatërruar, po si priste ashtu? Përsëri qoftë i shkatërruar, po si priste ashtu? Pastaj pa një herë, vrënjti vetullat dhe e vari fytyrën. Pastaj ktheu shpinën me mendjemadhësi dhe tha: "Ky (Kur'ani) **s'-është gjë tjetër veçse një magji e mësuar, veçse një fjalë njeriu..."** (Muddethir, 18-25)

Politeistët e harbuar Ebu Sufjan, Ebu Xhehl dhe Ahnes bin Sherik që e pengonin popullin të dëgjonte Kur'an në Qabe, e patën ndjekur tri net fshehtazi Profetin për ta shijuar atë drejtpërsëdrejti dhe, kur qenë ballafaquar me njëri-tjetrin pa dashje, domethënë kur e patën kapur njëri-tjetrin në flagrancë, patën rënë në ujdi të turpëruar:

"Aman, të mos na e marrë vesh kush! Po qe se populli e dëgjon këtë gjë, na nxihet fytyra dhe nuk na shkon më fjala te askush që të mos dëgjojë Kur'an. Askujt mos i thoni gjë..." (Ibni Hisham, I, 337-338)

Shumë njerëz janë bërë muslimanë në sajë të kësaj ndikueshmërie të pranishme në thelbin e Kur'anit. Eshtë një e vërtetë shumë e njohur se si Hz. Omerit i cili, kur pati arritur në portën e të dhëndërit tejet i zemëruar, i qe zbutur zemra nga dëgjimi i Kur'anit dhe i qenë përmbysur mendimet… Për më tepër, Hz. Omeri njihej si njeri me natyrë të ashpër.

Një tjetër i cili është bërë musliman nën efektin e Kur'anit, është Xhubejr bin Mut'im (r.a.). Edhe ai, kur e pati dëgjuar suren Tur nga Profeti (s.a.s.), i qe dridhur zemra dhe e pati shprehur vrullin e ndjenjave me këto fjalë:

"M'u duk se do të më çahej zemra!" (Ahmed, IV, 83, 85)

Ai vetë e tregon kështu ngjarjen:

"E pata dëgjuar të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) duke e kënduar suren Tur në namazin e mbrëmjes. Dhe kur arriti te ajetet

si më poshtë, nga emocioni, zemra m'u bë sikur do të më fluturonte!" (Buhari, *Tefsir*, 52)

اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ. اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
بَلْ لَا يُوقِنُونَ. اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ

"Ata a mos u krijuan pa një krijues, apo janë vetë krijues? Apo mos i krijuan ata vetë qiejt dhe tokën? Jo, ata nuk i besojnë Allahut prerazi. Apo mos thesaret e Zotit tënd janë pranë tyre? Apo mos janë ata vetë sundues mbi gjithçka?" (et-Tur, 35-37)

Në kohët e para të Profetësisë Muhammediane, motra e Imrul Kajsit, poetit, poezitë e të cilit kishin fituar vendin e parë në konkurset poetike dhe ishin varur në muret e Qabes, ishte ende në jetë. Asaj i kënduan disa ajete nga Kur'ani. Ajo grua që i njihte mirë elokuencën dhe oratorinë, kur i dëgjoi ajetet e Kur'anit, u detyrua të thotë:

"Kjo nuk mund të jetë fjalë njeriu! Po qe se mbi tokë ekziston një fjalë e tillë, nuk është me vend që poezitë e tim vëllai të qëndrojnë varur në muret e Qabes. Ato duhen zbritur dhe, në vend të tyre, duhen varur këto fjalë!"

Pastaj, me duart e veta, e zbriti kasiden e të vëllait nga muret e Qabes. Pastaj u hoqën edhe poezitë e tjera të varura nën të si shprehje e nivelit të tyre më të ulët.[215]

Për një njeri me arsye të shëndoshë, vetëm dëgjimi i Kur'anit mjafton që ai ta kuptojë se ajo është fjalë e Zotit. Prandaj Profeti (s.a.s.) qe ngarkuar me detyrën për t'ua kënduar vetë Kur'anin njerëzve që ta dëgjonin prej tij!

Kështu, në ajetin kur'anor thuhet:

وَاِنْ اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَاَجِرْهُ
حَتّٰى يَسْمَعَ كَلَامَ اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَاْمَنَهُ...

215 Shih. Ahmet Xhevdet Pasha, I, 83.

“Po qe se një politeist kërkon mbrojtjen tënde, mbroje gjersa të mundet ta dëgjojë fjalën e Allahut (të mendohet, të njihet nga afër me të vërtetat)**. Pastaj çoje në atë vend ku të jetë i sigurt…”** (et-Tevbe, 6)

Kjo do të thotë se arritja në veshë e tingëllimit të Fjalës së Allahut bëhet pretekst për shtresimin në zemër të dritës së besimit.

Edhe harmonia dhe melodiciteti në tingëllimin e Kur’anit që i tërheq shpirtrat, buron nga poetika e zërit tek ai, domethënë, nga vargëzimi në mënyrën më të përshtatshme të fjalëve, tingujve, zanoreve dhe bashkëtingëlloreve të pazëshme, rrokjeve të gjata e të shkurtra. Përgjithësisht, me harmoninë përjashtimore që formohet në kalimin nga njëri tingull në tjetrin, Kur’ani i ekzalton zemrat. Edhe ata që s’ia marrin vesh kuptimin, madje, kur Kur’ani këndohet në përputhje me metodën dhe rregullat përkatëse, zemrat kënaqen përballë tingëllimit të tij të pashoq![216]

Qëndrimi i politeistëve kundër Kur’anit

Islami i jepte fund jetës egoistike e sentimentale të politeistëve, bënte fjalë për të drejtën, drejtësinë, kiametin, ringjalljen dhe llogaridhënien, ndëshkimin e pashmangshëm për të këqijat dhe padrejtësitë e kyera. Për më tepër, Islami i quante të rremë zotat e politeistëve. Veç këtyre, Meka kishte filluar të tronditej me “Lajmin e Madh” të sjellë nga i Dërguari i Allahut. Ajetet e para të sures Nebe e përshkruajnë kështu këtë panoramë të tmerrshme:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ

216 Eshtë për këtë arsye që edhe këndimi i Kur’anit është zhvilluar si një dituri më vete dhe, kështu, janë formuar dhjetë mënyra të veçanta këndimi të cilave u thuhet “Kiraat-i Ashere”. Çdo mënyrë këndimi ka “imamin e këndimit” të vet siç kanë edhe shkollat doktrinare. Në Turqi është i njohur dhe i përhapur “Këndimi Asim”.

“Për ç’e pyesin njëri-tjetrin? Për atë lajm të madh e të tmerrshëm mbi të cilin bien në kundërshtim?” (en-Nebe, 1-3)

Si pasojë e krijimit të tij me prirje ndaj të drejtës dhe të vërtetës, njeriu nuk tregon pëlqim me zemër ndaj të panjohurës. Ai vrapon vazhdimisht drejt së njohurës. Prandaj, gjërat që nuk i di dhe nuk mundet t’i dijë, e bëjnë atë të vuajë. Qysh në krye të herës, pavarësisht nga orientimi me anë të të dërguarve profetikë, çështja e vdekjes e ka preokupuar shumë njerëzimin. Kjo pyetje e shtruar ndër mendje si një gjarpër helmues dhe që kohë më kohë lëviz me anë të rathëve të frikshme të ankthit, është dashur të shtypet e të heshtet dhe të burgoset në nënvetëdije me anë të konsideratave dhe shprehjeve të shumëllojshme. Por kur realiteti i vdekjes i cili e mbështjell çdokënd si një vorbull e zjarrtë më e theksuar se çështja e jetës, bëhet një e vërtetë që ka për t’i rënë kujtdo në kokë pa përjashtim, lidhja e saj me të njohurën vjen në krye të qëllimeve finale të njeriut!

Këtë nyje të perspektivës që s’ka mundësi të rroket me anë të mendimit njerëzor, mund ta zgjidhë vetëm fuqia e revelacionit hyjnor. Ndërsa lajmi mbi perspektivën i dhënë nga të gjithë profetët, posaçërisht nga profeti Muhammed (s.a.s.), duhej pritur me falenderime e mirënjohje, sa keq që, nga një sërë njerëzish të larguar nga nderi dhe dinjiteti njerëzor, është pritur me tallje, fyerje, shqetësime apo indiferentizëm. Politeistët dhe heretikët që bënin një jetë në kundërshtim me urtësinë dhe qëllimin final të krijimit, e pritën me habi dhe hutim lajmin mbi ringjalljen të dhënë nga Profeti (s.a.s.) me rrugën e revelacionit hyjnor dhe i kthyen shpinën me një kryeneçësi të skajshme e me një negativitet të turpshëm kësaj ftese të shpëtimit të përjetshëm por të kundërt me mënyrën e tyre egoistike dhe sensuale të jetesës.

Kur’ani ka bërë fjalë për ringjalljen dhe jetën e pasme, ahiret, si **“nebe-i adhim”, “lajmi i madh”**. Shkaku dhe urtësia e kësaj janë shumë të qarta. Sepse njerëzit, pavarësisht nga kushtet e jetesës, ndjejnë të njëjtin ankth përballë vdekjes. Humbja e të gjitha rrugëve të jetës pas rrotullimeve e përdredhjeve, në horizontin e vdekjes, i lëndon thellësisht sidomos zemrat pa besim. Meqë

për të gjallët nuk ka ngjarje më me rëndësi se vdekja, është e domosdoshme që të rroket madhështia e informacionit për të! Kështu, ata që e kanë rrokur dhe kuptuar ashtu siç duhet këtë, i kanë braktisur të mirat materiale e të përkohshme dhe janë orientuar nga perspektiva gënjeshtare, në perspektivën e vërtetë dhe të përjetshme. Jeta e jetuar pa marrë mësim nga vdekja, nuk ka ndryshim nga një botë e errët fatkeqësish. Ylli i lumturisë lind me vdekjen që vjen në fund të një jete të jetuar bukur. Eshtë për këtë arsye që feja islame, duke ua kujtuar njerëzve vdekjen vazhdimisht, i ka porositur të ndodhen të përgatitur për të!

Mohuesit të shqetësuar nga deklaratat e Kur'anit në kundërshtim me dëshirat dhe pasionet e tyre, si vdekja dhe jeta e pasme, kërkuan nga Profeti t'i ndryshonte ato në atë mënyrë që t'u pëlqenin atyre. Ata shkuan te i Dërguari i Allahut dhe i thanë:

"Sillna neve një Kur'an që të mos na urdhërojë ta lëmë adhurimin e Latit dhe Uzës. Po qe se Allahu nuk të zbret një Kur'an të tillë, kërkoja ti ose ndryshoje kështu atë që të ka ardhur nga Allahu. Në vendin e ajetit mbi ndëshkimin, vër ajetin mbi mëshirën, në vend të haramit vër hallallin, në vend të hallallit vër haramin!"

Mbi këta persona zbriti ky ajet:

وَاِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لاَ يَرْجُونَ لِقَاءَ نَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَا اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِى اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِى اِنْ اَتَّبِعُ اِلاَّ مَا يُو حَى اِلَىَّ اِنِّى اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

"Pasi iu kënduan ajetet tona hapur, ata që nuk shpresojnë të takohen me Ne (pas vdekjes)**, thanë: "Sill një Kur'an tjetër nga ky ose ndryshoje këtë!" Thuaju: "Unë nuk mund ta ndryshoj atë nga ana ime, unë ndjek vetëm atë që më përcillet. Po t'i kundërvihem Zotit tim, frikësohem nga ndëshkimi i ditës së madhe!"** (Junus, 15) (Vahidi, f. 270; Alusi, XI, 85)

Politeistët e humbën pusullën, ata s'dinin ç'të bënin. Dhuna, padrejtësia, torturat, shtypja dhe mundimet e ushtruara mbi muslimanët shtoheshin nga dita në ditë, jeta në Mekë po bëhej e padurueshme. Në këto kushte, ashtu si muslimanët e tjerë, edhe Hz. Ebu Bekri kërkoi leje nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.) për të emigruar dhe, pasi iu dha leja, u nis për rrugë.

Pas nja dy ditësh, takoi në udhë kryetarin e fisit Kare, Ibni Degine. Ibni Degine i tha:

"O Ebu Bekr! Një person si ti as del vetë nga vendi, as e nxjerrin! Vallahi, ti je stolia e fisit dhe e popullit. Bën të mira dhe kujdesesh për të afërmit. Ti ua merr përsipër barrën atyre që s'e mbajnë dot. Kthehu prapë se je nën mbrojtjen time!"

Së bashku me Ibni Deginen, Hz. Ebu Bekri u kthye në Mekë. Kur hynë në Mekë, Ibni Degine ua shpalli të gjithë Kurejshve mbrojtjen që i kishte dhënë Ebu Bekrit.

Si kundërshpërblim, Kurejshët i vunë Ibni Degines disa kushte:

"Thuaji Ebu Bekrit t'i bëjë adhurimet brenda shtëpisë. Aty le të falet e të këndojë Kur'an, por të mos na shqetësojë neve me falje e këndim Kur'ani jashtë në vende të hapura. Sepse kemi frikë se mos na i bën për vete gratë dhe fëmijët!"

Ibni Degine ia përcolli Hz. Ebu Bekrit kërkesat e politeistëve dhe ai i pranoi. Pastaj bëri para shtëpisë një namazgjah dhe aty nisi të falej e të këndonte Kur'an. Meqë zemërdhembshuri sahabi ishte njeri me ndjenja të holla, gjatë këndimit të Kur'anit prekej dhe s'i mbante dot lotët. Ndërsa këndonte Kur'an, fëmijët dhe gratë e Kurejshve filluan td'i mblidheshin përreth e ta dëgjonin. Kjo gjendje i frikësoi politeistët Kurejshë. Atëherë, duke iu drejtuar Ibni Degines, i kërkuan që ose t'i bëhej pengesë Ebu bekrit ndaj këtyre veprimeve, ose t'ia hiqte mbrojtjen.

Ibni Degine i tha Hz. Ebu Bekrit:

"O Ebu Bekr! Ose qëndro brenda në shtëpi e mos e nxirr zërin, ose shpalle se ke dalë nga mbrojtja ime!"

Atëherë, Ebu Bekr Besniku (r.a.), duke iu dorëzuar Allahut, i dha këtë përgjigje të mbushur me ndjenjën e nënshtrimit të plotë ndaj Zotit të vet:

"Po ta kthej mbrojtjen! Mbrojtja e Allahut është e mjaftueshme për mua!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 45; Ibni Hisham, I, 395-396)

❁

Ngaqë ishte tejet e dhënë ndaj letërsisë, shoqëria arabe prekej jashtëzakonisht nga fjala e bukur dhe shprehëse dhe tregonte interesim të madh për të, aq sa, kur përdorej me vend, një dyvargsh, madje, ishte i mjaftueshëm që ndërsa disa t'i ngjiste në qiej, disa të tjerë t'i fundoste nën tokë! Herë pas here, edhe politeistët, duke mbajtur parasysh ndikueshmërinë e jashtëzakonshme të stilit të Kur'anit i cili i demaskonte, merrnin disa masa për vete. Politeistët që e kishin ndaluar këndimin dhe dëgjimin e Kur'anit, kur ndodhte që, megjithëkëtë, të këndohej Kur'an, bënin zhurmë për të penguar që njerëzit ta dëgjonin fjalën hyjnore dhe zemrat të prireshin ndaj saj. Zoti e bën të ditur kështu këtë në ajetin kur'anor:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَسْمَعُوا لِهذَا الْقُرْاَنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ

"Mohuesit thanë: "Mos e dëgjoni këtë Kur'an; kur të këndohet, bëni zhurmë se ndoshta dilni fitues mbi të!.." (Fussilet, 26)

Pavarësisht nga çdo lloj dhune e padrejtësie të ushtruar mbi të nga ana e fisit të vet, Zotëria i Botëve (s.a.s.) nuk tërhiqej nga kumtimi i Islamit, nga ftesa e tyre për në shpëtimin e përjetshëm. Kurse politeistët, duke i pritur jashtë qytetit arabët që vinin në Mekë për haxh, umre ose me ndonjë qëllim tjetër, i paralajmëronin, madje, i kërcënonin ata që të mos i afroheshin Profetit dhe të mos i dëgjonin ato ç'thoshte ai! Duke i ngjitur të Dërguarit të Allahut cilësi të tilla si marrëzi, falltari dhe iluzionizëm, me këto shpifje që s'i besonin as vetë, përpiqeshin t'i mbanin larg tij ata që vinin në Mekë.

Kur Tufejl bin Amri[217] shkoi në Mekë, disa vetë nga parësia e Kurejshve e takuan dhe i thanë duke i sugjeruar:

"O Tufejl, ti je poet dhe njeri që gëzon konsideratë mes fisit. Erdhe në vendin tonë, por duhet të kesh kujdes për këtë njeri të dalë nga mesi ynë! Gjendja e tij na ka shkaktuar shqetësime. Ai na i shkatërroi shoqërinë dhe punët. Fjala e tij e efektshme si magji, e ndan njeriun nga i ati, nga i vëllai e nga gruaja. Kemi frikë se mos kjo që na ka rënë në kokë neve, ju bie në kokë edhe ty dhe fisit tënd. Kurrsesi mos fol me të dhe mos dëgjo asgjë prej tij!"

I mbetur nën ndikimin e këtyre sugjerimeve, vendosi të mos takohej fare me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) dhe të mos bisedonte fare me të. Për më tepër, kur arriti në Qabe, i mbylli veshët me pambuk për të mos i dëgjuar thëniet e Profetit. Kurse më pas, duke mos i gjetur të denja këto qëndrime dhe veprime të vetat, mendoi:

"Turp të kem! Unë jam poet dhe njeri i mençur. Unë i njoh edhe fjalët e bukura, edhe të shëmtuarat. Atëherë, ç'të keqe mund të ketë po t'i dëgjoj fjalët e këtij njeriu? Po të jenë të bukura, i pranoj, po të jenë të shëmtuara, i hedh poshtë!"

Dhe priti aty. Pastaj, kur i Dërguari i Allahut u nis të largohej për në shtëpi, ai e ndoqi pas dhe i tha:

"O Muhammed! Fisi më tha kështu e ashtu për ty! Aq më trembën, saqë i zura veshët me pambuk që të mos të dëgjoja. Por pastaj, me ndihmën e Zotit, m'u dha mundësia të të dëgjoj. A mund të ma tregosh këtë çështjen tënde?"

Në vazhdim, Tufejli thotë kështu:

217 **Tufejl bin Amr ed-Devsi** (r.a.) ishte poet dhe person i ndershëm, i mençur dhe mikpritës. Porta e tij ishte e hapur për çdo të ardhur. I ushqente të varfërit, e mbronte personin që i kërkonte strehim dhe i ndihmonte ata që i kërkonin ndihmë. Pasi u bë musliman në vitin e dhjetë të profetësisë, e pati ftuar në Islam fisin Devs gjersa Profeti emigroi në Medinë. Ra dëshmor në luftën e Jemames duke treguar trimëri të madhe.

"I Dërguari i Allahut (s.a.s.) më foli për Islamin. Vallahi, unë kurrë s'pa dëgjuar fjalë më të bukur se Kur'ani dhe fe më të bukur se Islami! Menjëherë u bëra musliman dhe dëshmova se nuk ka zot tjetër përveç Allahut!"

Pasi qëndroi disa ditë pranë Profetit, kërkoi leje dhe u kthye te fisi i vet me qëllimin për të bërë kumtimin e Kur'anit. Ai i kërkoi Profetit t'i lutej Allahut që në veten e tij të shfaqej ndonjë shenjë mrekullore. Me begatinë e lutjes së të Dërguarit të Allahut, në fillim, në mes të ballit iu shfaq një dritë e cila, pastaj, me kërkesën e tij, i kaloi në majë të shkopit. Duke u kthyer në këtë gjendje te fisi i vet, u muar me kumtimin e fesë gjersa meritoi pozitën e dëshmorit.[218]

Personi që iu përgjigj i pari ftesës së Tufejlit (r.a.), është sahabiu i njohur Ebu Hurejre (r.a.) i cili është ai që ka përcjellë më shumë hadithe.[219]

❁

Megjithëse mbanin një qëndrim kaq negativ ndaj Kur'anit, kur mbeteshin vetëm për vetëm me ndërgjegjen e tyre, politeistët e pranonin të vërtetën dhe s'bënin dot pa e dëgjuar Kur'anin fshehurazi. Dhe, këtë herë, duke gjetur një pretekst tjetër,

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ

"Thonin: "A nuk mund t'i zbriste ky Kur'an një njeriu të shquar nga dy qytetet?" (edh-Dhuhruf, 31)

Megjithëse e pranonin Hz. Muhammedin (s.a.s.) si profet të vërtetë dhe Kur'anin si libër të vërtetë, egoizmi u bëhej pengesë për t'i miratuar. Ata e pranonin se Kur'ani ishte libër i Allahut, por i atribuonin gabim vullnetit dhe vlerësimit të Allahut. Sipas mendjes së tyre të veshur me egoizëm dhe të bërë pengesë për të vërtetën, Kur'ani nuk duhej t'i zbriste dikujt që s'ishte i pasur

218 Ibni Hisham, I, 407-408; Ibni Sa'd, Iv, 237-238.
219 Ibni Haxher, *el-Isabe*, II, 226.

por i varfër dhe jetim, por ose Velid bin Mugires nga të pasurit e Mekës, ose Amr bin Umejrit nga të pasurit e Taifit.

Kështu, Velid bin Mugire pati thënë:

"Ndërsa jemi unë, i madhi dhe zotëria i Kurejshve, ose i madhi i Sakifit, Amr bin Umejri, a Muhammedit ka për t'i zbritur Kur'ani?" (Ibni Hisham, I, 385)

Mirëpo vlera e robve në lartësinë e Allahut nuk është as me pasuri, as me fisnikëri, por vetëm me devocion. Në fund të fundit, Hz. Muhammed Mustafai (s.a.s.) edhe në fisnikëri ishte më i nderuari i tyre!

Akuzat kundër Profetit dhe Kur'anit

Politeistët të cilët, pavarësisht nga të gjitha përpjekjet kundër të Dërguarit të Allahut, mbetën të dobët para tij dhe s'mundën t'i bënin gjë, këtë herë u turbulluan gjer atje sa të pretendonin se ai e kishte mësuar Kur'anin nga një skllav krishter, megjithëse e dinin se ai ishte i paarsimuar, domethënë, s'dinte shkrim e këndim! Ata s'mendonin aspak se një skllav i aftë për të ngritur themelet e një feje të tillë të lartë, nuk do t'ia linte këtë nder një tjetri! Dhe pse të mbetej ende krishter?

Kësaj akuze të pavend, Kur'ani i dha këtë përgjigje:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُولُونَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِى يُلْحِدُونَ اِلَيْهِ اَعْجَمِىٌّ وَهذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ مُبِينٌ

"Pa dyshim, Ne e dimë se ata thonë që "Kur'anin atij ia mëson një njeri"! (Mirëpo nuk mendojnë se) **Gjuha e atij personit është e huaj! Kurse ky Kur'an është një arabishte e qartë!"** (en-Nahl, 103)

وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ اِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ

"(O i Dërguar! Në të vërtetë, edhe ata e dinë se) **Ti nuk ke kënduar ndonjë libër e nuk ke ditur të shkruash para se të të vinte ky Kur'an! Po qe se do të ishe i kënduar,** (atëherë) **njerëzit e mbrapshtë do të dyshonin** (do të thoshin se e mësove nga dikush tjetër)**!"** (el-Ankebut, 48)

Me qëllim që i Dërguari i tij të mos prekej dhe ndikohej nga shpifjet dhe akuzat e politeistëve, Allahu i Lartë e urdhëronte kështu:

فَذَكِّرْ فَمَا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنِّى مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ

"(O i Dërguar!) **Ti vetëm këshillo! Me favorin e Zotit tënd, ti s'je as falltar, as i marrë! Ata thonë: "Ai është poet! Ne presim ta ndëshkojë koha!" Thuaju: "Prisni! Edhe unë po pres bashkë me ju!"** (et-Tur, 29-31)

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هذَا سِحْرٌ مُبِينٌ اَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيهُ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"… Mohuesit thanë për të vërtetën që u erdhi: "Kjo është magji e qartë!" Apo mos thonë se e ke sajuar ti? Thuaju: "Po qe se unë e kam sajuar, ju s'keni asgjë në dorë për të më shpëtuar mua nga Allahu! Ai i di fort mirë teprimet që keni bërë ndaj Kur'anit! Ai mjafton si dëshmitar mes jush dhe mua! Ai është falës dhe mëshirues i madh!" (el-Ahkaf, 7-8)

Meqë nuk kishin ndonjë dëshirë për të hyrë në udhë të drejtë, politeistët nuk druheshin të bënin akuza të ndryshme kundër të Dërguarit të Allahut dhe Kur'anit. Por e dinin edhe si qëndronte e vërteta. Prandaj, parësia e Kurejshve që e kishte kapur frika se mos Islami përhapej jashtë Mekës, u mblodhën pranë Velid bin Mugires. Ata u këshilluan mes vedi:

"Ç't'u themi për Muhammedin fiseve që vijnë?"

Velidi qe takuar me Profetin (s.a.s.) dhe kishte dëgjuar Kur'an nga vetë ai. Velidi u tha kështu:

"Unë i njoh të gjitha llojet e poezisë. Ajo që kam dëgjuar prej tij, nuk është poezi, por një fjalë e lartë që ia kalonte poezisë. Ato fjalë s'ishin as prozë. Unë s'kam mundur të dëgjoj më parë ndonjë prozë me aq harmoni dhe fuqi shprehëse të lartë! Kurse fjalëve të falltarëve nuk u ngjante aspak. Por ato s'ishin as fjalë prej të marri. Unë s'kam vënë re te ai ndonjë shenjë marrëzie! Por për të s'mund të themi as magjistar, sepse nuk merret me fryrje, nuk lidh nyje, kështu që nuk ka ndonjë anë që t'u ngjajë magjistarëve!"

Pas këtyre fjalëve, për t'u gjetur patjetër ndonjë rrugëdalje qëllimeve të mbrapshta të politeistëve, Velidi u tha kështu duke e shtrënguar veten për të bërë një shpjegim të tillë:

"Vetëm mund të themi se ai e ndan vëllain nga vëllai, se fut farërat e përçarjes mes farefisit dhe, për këtë shkak, fjala e tij s'është gjë tjetër veçse magji!" (Ibnu'l-Xhevzi, VIII, 403-404; Hakim, II, 550; Vahidi, f. 468)

❁

Të pasuksesshëm në akuzat kundër Kur'anit, politeistët vunë në shenjë personin e bekuar të Profetit (s.a.s.).

Duke e konsideruar si rast të favorshëm për ta, vdekjen në moshën dyvjeçare të Kasemit, të birit të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), e cilësuan Profetin, me gojën e As bin Vailit, "ebter", "farëshuar". Me këtë ata donin që, duke ia ulur vlerën në sytë e njerëzve, ta fshinin ndikimin e Profetit nga zemrat e tyre.

Por as këtu nuk patën sukses. Sureja "Keuther" iu përplas syve atyre si një shpullë persekutuese:

اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ

“Me të vërtetë, Ne të kemi dhënë ty keuther, pra faliu Zotit tënd dhe ther kurban për Të! Pa dyshim, ai që të urren ty është farëshuar!” (el-Keuther, 1-3)[220]

Siç kuptohet nga kjo sure, kudo e në çdo kohë, ata që shprehin urrejtje kundër të Dërguarit të Allahut (s.a.s), janë të dënuar me cilësimin “farëshuar”. Njerëzit e paedukatë që ngrihen t’i thonë “beduin” Zotërisë së Botëve, mendjetrashët që marrin guximin t’ia përqasin mizantropinë e vet Krenarisë së Përjetshme të Gjithësisë, fatzinjtë e mjerë që i thonë – Zoti na ruajttë – fesë së vërtetë të sjellë prej tij, “ligj i shkretëtirës”, janë që të gjithë farëshuar, të varfër e të patrashëgueshëm materialisht e shpirtërisht!

Sa bukur shprehet poeti:

…
Nga dielli i bukurisë tënde, dy botët janë ndriçuar;
…
Ata që nuk ushqejnë dashuri për bijtë e tu këtu,
Janë më të mallkuar se djajtë në atë jetë!..

❁

Ashtu siç pati ndodhur edhe me profetët e tjerë, ata që s’mundeshin ta pranonin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), qenë përsëri sundimtarët dhe administratorët krenarë, kasta e njerëzve të pasur e të përkëdhelur. Allahu i Lartë urdhëron:

وَمَا اَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ اِلاَّ قَالَ مُتْرَفُوهَا اِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ
وَقَالُوا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالاً وَاَوْلاَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

“Në çfarëdo vendi që të kemi dërguar një paralajmërues, njerëzit e pasur dhe të përkëdhelur të atij vendi kanë thënë:

220 Këtu, *Keuther* është simbol i të gjitha dhuntive dhe të mirave materiale e shpirtërore, të kësaj bote e të jetës tjetër pas ringjalljes.

“Ne i mohojmë ato që po thoni ju, i hedhim poshtë!” Dhe: “Ne kemi plot pasuri dhe fëmijë, ne nuk humbim...” (Sebe, 34-35)

وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ مَنَّاعٍ
لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ
وَبَنِينَ اِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ

“(O i Dërguar!) **Mos iu përul askujt që betohet shumë dhe është i poshtër, që përgojon njerëz e bart fjalë, që është shumë koprac, i papërmbajtur e mëkatar, që është shumë i vrazhdë dhe i damkosur si kopil, vetëm e vetëm pse ka pasuri e djem! Kur atij i lexohen ajetet tona, ai thotë: “Legjenda të të parëve...”** (el-Kalem, 10-15)

Kështu, Ebu Lehebi, për të cilin u zbrit sureja Tebbet, thoshte:

“Mos qoftë ajo fe që më mban mua të barabartë me të tjerët!”

Edhe Ebu Xhehli që kryesonte dushmanët më të harbuar të Profetit (s.a.s.) dhe Islamit, thoshte kështu:

“Ne e dimë se ato që thotë Muhammedi, janë të vërteta. Mirëpo, ç’të ketë bërë fisi i tij gjer më sot, edhe ne e kemi bërë, nuk kemi mbetur poshtë tyre. Kurse ata tani thonë me krenari: “Mes nesh kemi një pejgamber!” Po ne, si mund të nxjerrim një pejgamber nga radhët tona? Kjo është e pamundur! Atëherë unë kurrë nuk mund ta pranoj Muhammedin si pejgamber!” (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 113)

Ebu Xhehli që shprehej kështu, për shkak të urrejtjes, smirës dhe armiqësisë, një radhë pati arritur të thoshte edhe kështu: “Po qe se do ta gjej atë duke falur namaz, do ta godas mu në kokë!”

Pastaj ky rast i erdhi kur takoi në të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) që po falte namaz në Qabe dhe në çast u nis për të vepruar siç pati dhënë fjalën. Por sapo nisi të vepronte, për një çast iu

zverdh fytyra, e kapi një frikë e madhe aq sa s'po e mbante dot në dorë gurin që kishte rrëmbyer dhe nisi të kthehet mbrapsht duke vrapuar. Ata që ndodheshin përreth, të habitur tejet, e pyetën Ebu Xhehlin se ç'i kishte ndodhur. Mes shqetësimit dhe frikës, Ebu Xhehli iu tha:

"Kur iu afrova, para më doli papritmas një deve e azdisur! Jo! Vallahi s'kam parë gjer më sot një deve të tillë aq të frikshme! Më dukej sikur do të më gëlltiste aty për aty!" (Ibni Hisham, I, 318; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 92-93)

Allahu i Lartë e mbronte robin dhe të Dërguarin e Tij, Hz. Muhammedin (s.a.v.) si dhe fenë e dërguar me të, i nxirrte vazhdimish ata superiorë.

Megjithatë, politeistët ende nuk e pranonin dot të Dërguarin e Allahut dhe rrinin larg të vërtetës së Kur'anit. Si të thuash, iknin prej të vërtetave hyjnore. Allahu i Lartë urdhëron:

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

"Po ç'kanë ata që largohen prej këshillës tamam si gomari i trembur që ikën prej luanit?" (el-Muddethir, 49-51)

Poeti e shpreh kështu faktin që qafirët, mohuesit, megjithëse e dinin të vërtetën, nuk pranonin të besonin, dhe faktin që orientimi në rrugën e drejtë ishte një çështje meritimi:

Po s'pati orientim prej Teje, ç'të bëjë zgjuarsia, o Zot!
Edhe pse di arabisht, ç't'i bëjë ajeti Ebu Xhehlit, o Zot!

Ndërkaq, këto largime vinte koha që, si domosdoshmëri e provës hyjnore, shfaqeshin si mundime të padurueshme kundër të Dërguarit të Allahut dhe besimtarëve.

Periudha e torturave

Politeistët që nuk nxorën dot gjë prej propozimeve që i bënë Ebu Talibit e që nuk mundën të sigurojnë ndonjë lëshim prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), e gjetën zgjidhjen duke iu drejtuar

politikës së forcës. Në kohët e para nuk i prekën ata që kishin fis dhe familje të madhe, sepse ky qëndrim mizor ndaj muslimanëve nuk kishte marrë ende një karakter të përgjithshëm.

Në këtë mes, ata që iu nënshtruan torturave e mundimeve të politeistëve në fillim qenë më shumë të vetmuarit, shërbëtorët dhe skllevërit. Mbi ta pothuaj s'u la torturë pa u kryer!...

Hz. Habbabi (r.a.)[221] qe shtrirë mbi prush dhe ishte mbajtur ashtu, duke i rënduar mbi gjoks, gjersa prushërat ishin shuar nga dhjamrat e tretura nga trupi i tij!

Habbabi (r.a.) ishte hekurpunues. Shumë nga politeistët i detyroheshin të holla dhe, kur shkonte t'ua kërkonte, i thoshin:

"Në fillim mohoje Muhammedin, pastaj t'i japim ato që ke për të marrë!"

Kurse ai, duke lënë mënjanë interesin e kësaj bote të vdekshme, parapëlqente lumturinë e amshuar:

"Unë kurrë s'e mohoj atë! Unë jam bashkë me të!"

Njërën nga mundimet që pati hequr e tregon vetë kështu:

"Një ditë pata shkuar te As bin Vaili për të marrë ç'më detyrohej. Ai më tha:

"Nuk do të t'i jap paratë gjersa të mos e kesh mohuar Muhammedin!"

Kurse unë ia ktheva:

"Unë s'kam për ta mohuar Muhammedin gjersa ti të vdesësh, madje, gjersa të ringjallesh!"

"Domethënë, unë tani do të vdes dhe pastaj do të ringjallem, ë?" – Më pyeti ai.

"Po!" – Iu përgjigja unë.

221 **Habbab bin Eret** (r.a.) është i gjashti ndër muslimanët e parë. Është ndër muslimanët e vuajtur të torturuar rëndë nga politeistët. Gjurmët e torturave që i patën bërë, i barti në shpinë gjersa vdiq. Pasi emigroi në Medinë, mori pjesë në të gjitha betejat duke filluar me Bedrin. Ka përcjellë 32 hadithe nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Vdiq në Kufa në vitin 37 h. / 657 e.r. në moshën mbi shtatëdhjetëvjeçare.

As bin Vail më tha:

"Në është kështu, kur të ringjallem, do të kem pasuri dhe do të ta paguaj borxhin!"

Atëherë, zbritën këto ajete:

أَفَرَأَيْتَ الَّذِى كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالاً وَوَلَدًا . أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمنِ عَهْدًا . كَلاَّ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ . وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا . وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

"A e pe atë që i mohon ajetet tona dhe thotë "mua, sigurisht, do të më jepen pasuri dhe bij"? A mos ai (qafir) **e di të fshehtën? Apo mos mori ndonjë lajm nga lartësia e Allahut mëshirues? Jo, kurrë! Ne do t'i shkruajmë të thënat e tij dhe do t'ia shumëfishojmë ndëshkimin! Do t'ia marrim ato për të cilat flet** (pasurinë dhe bijtë) **dhe ai do të vijë te Ne i vetëm!"** (Merjem, 77-80) (Buhari, *Tefsir*, 19/3; Muslim, *Munafikin*, 35-36; Tirmidhi, *Tefsir*, 19/3162)

Edhe e zonja e Habbabit (r.a.), Ummu Enmar nuk mbetej pas të tjerëve në torturat ndaj tij. Ajo skuqte një hekur në zjarr dhe me të ia damkoste kokën Habbabit. Hz. Habbabi shkoi te i Dërguari i Allahut për t'u ankuar për të. Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u lut:

"Allahu im, ndihmoje Habbabin!"

Pas kësaj lutjeje, Ummu Enmar u kap nga një sëmundje e trurit dhe nisi të lehte si qen. Atë e kështilluan ta digjte kokën me hekur të skuqur. Dhe ajo u detyrua t'i kërkonte ndihmë Habbabit. Habbabi (r.a.) merrte një hekur, e skuqte në zjarr dhe pastaj ia përcëllonte kokën Ummu Enmarit![222]

Edhe Hz. Bilali (r.a.)[223] ishte njëri që u qe nënshtruar torturave më të pamëshirshme. Zotëria i tij, Umejje, i bënte Bilalit tor-

222 Shih. Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, II, 115.

223 **Bilal bin Rebah** (r.a.) me prejardhje abisinase është bërë, për këtë shkak, i njohur si Bilal Habeshiu (Bilal Abisinasi). Eshtë njëri prej shtatë vetëve në Mekë që e patën deklaruar hapur se ishin muslima-

tura që s'ta merrte mendja. E linte shtrirë mbi rërat e nxehta të shkretëtirës duke i vënë sipër gurë të mëdhenj dhe, disa herë, e hiqte zvarrë nëpër sokakët e Mekës. Pasi e linte Bilalin (r.a.) një ditë e një natë pa ujë, i veshte një këmishë hekuri, e nxirrte mbi rërat e nxehta nën diellin përvëlues dhe e mbante ashtu gjersa t'i tretej yndyra e trupit nga nxehtësia.

Pavarësisht nga torturat e ndryshme që i bënin politeistët, Bilali (r.a.) nuk pranonte të thoshte ashtu siç kërkonin ata, por përsëriste pa pushim:

"Ehad, Ehad, Ehad!" ("Një, një, një, Allahu është një!)!"[224]

Persekutimet që u bëheshin muslimanëve nuk merrnin fund vetëm me vuajtje dhe mundime. I ati i Ammarit (r.a.), Hz. Jasiri[225]

---

në. Edhe e ëma Hamame ishte muslimane. Për këtë shkak, që të dy vuajtën shumë nga qafirët, mohuesit, në vitet e para të Islamit. Bilal Abisinasi (a.s.) i cili njihet si personi që ka kënduar ezanin e parë në vitin e parë të hixhretit, kreu detyrën e muezinit të Profetit në të gjitha situatat e paqes dhe luftës. Ai mori pjesë në të gjitha fushatat luftarake dhe betejat përkrah të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Ditën e triumfit të Mekës, u ngjit në çatinë e Qabes dhe këndoi ezanin e fitores. Ai ia përgatiste Profetit ujin e abdestit, i kryente shërbime personale, gjatë fushatave luftarake e mbronte natën, e ndihmonte të Dërguarin e Allahut në punët shtetërore. Pas vdekjes së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) nuk këndoi dot më ezan. Në kohën e kalifatit të Hz. Omerit, u largua nga Medina dhe mori pjesë në disa beteja në Siri. Atje, muslimanët kërkuan ndërmjetësimin e kalifit me qëllim që Bilali (r.a.) t'u këndonte ezan. Me kërkesën e kalifit Osman, Bilali këndoi ezan një herë. (Zehebi, *Sijer*, I, 357) Ndërsa ai këndonte ezan, muslimanët që kujtuan kohën e të Dërguarit të Allahut (s.a.), u mbytën në lot. Bilal Abisinasi (r.a.) ka përcjellë dyzet e katër hadithe nga Profeti. Ky njeri që e donte me pasion të Dërguarin e Allahut, vdiq në Damask në moshën mbi gjashtëdhjetetekatërvjeçare.
Kur po vdiste, tha kështu:
"Në dashtë Allahu, nesër do të takohem me miqtë e mi të dashur, me Hazreti Muhammedin (a.s.) dhe me shokët!"
Atëherë, e shoqja nisi të vajtojë:
"E mjera unë për ty!"
Kurse Bilali (r.a.) me zemrën plot mall për Profetin, thoshte:
"Oh, sa bukur, oh, sa mirë!" (Zehebi, *Sijer*, I, 359)

224 Shih. Ahmed, I, 404; Ibni Sa'd, III, 233; Belazuri, I, 186.

225 **Jasir bin Amir** (r.a.) Kishte ardhur nga Jemeni dhe ishte vendosur në

nuk i tha ato që ia kërkonin politeistët t'i thoshte dhe vdiq nën torturat e tyre të rënda!

Edhe e ëma e Ammarit, Hz. Thumejje (r.anha), pasi iu nënshtrua torturave të rënda, pasi u lidh për këmbësh mes dy deve-ve, u copëtua egërsisht dhe vdiq në mënyrë tragjike si dëshmore e Islamit!

Kështu, familja Jesir (r.anhum) u bënë dëshmorët e parë të Islamit.[226]

Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) rastisi në këtë familje të bekuar kur po torturoheshin, dhe u tha:

"Duroni, o familja Jasir! Gëzohuni, o familja Jasir! Pa dyshim, pozita juaj është xhenneti!" (Hakim, III, 432, 438)

Edhe Hz. Ammari (r.a.)[227] u qe nënshtruar sa e sa torturave dhe mundimeve!

Një ditë, politeistët Kurejshë e kapën Hz. Ammarin dhe duke ia futur kokën në një pus, i thanë:

"Nuk do të të lëshojmë gjersa ta fyesh Muhammedin dhe t'i lavdërosh Latin dhe Uzzën!"

Të Dërguarin e Allahut e lajmëruan:

"O i Dërguari i Allahut, Ammari qenka bërë qafir!"

Kurse Profeti (s.a.s.) tha:

"Jo, Ammari është nga maja e kokës te thoi i mbushur plot besim! Besimi është përzjerë me gjakun dhe mishin e tij!"

Në atë mes, Ammari (r.a.) erdhi te Profeti. Sahabiu i bekuar qante…

Mekë, ishte martuar me Thumejjen, skllaven e Ebu Hudhejfes, me të cilën i kishin lindur dy djem, Ammari dhe Abdullai. (Ibni Sa'd, IV, 136, VIII, 264). Familja Jasir u bë muslimane si familje dhe iu nënshtruan torturave për ta ndryshuar fenë.

226 Shih. Ibni Haxher, *el-Isabe*, III, 648; Zemahsheri, III, 164.

227 I Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke u shprehur si në vijim, pati deklaruar virtytin e lartë të këtij sahabiu të zgjedhur: *"Xhenneti dëshiron takimin me tre persona: Aliun, Ammarin dhe Selmanin; Ammari zgjedh gjithmonë më të drejtën e asaj që kërkohet prej tij!"* (Tirmidhi, *Menakib*, 32, 34; Ibni Maxhe, *Mukaddime*, 11)

Duke ia fshirë lotët me dorën e vet, i Dërguari i Allahut e pyeti:

"Ç'të ka ndodhur, o Ammar?"

Ammari (r.a.) iu përgjigj:

"O i Dërguari i Allahut! Nuk më lëshuan gjersa të fyeva ty dhe gjersa thashë se idhujt e tyre janë më të mirë se feja jote!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pyeti:

"Ç'ndjeje me zemër kur i thoshe këto?"

Ammari iu përgjigj:

"Zemrën e kisha të qetë me besimin ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij, kurse besnikërinë ndaj fesë, më të fortë se hekuri!"

Pas kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), ndërsa nga njëra anë ia fshinte lotët Ammarit, nga ana tjetër thoshte:

"O Ammar, po qe se ata të shtrëngojnë prapë t'i thuash këto fjalë, thuaji!"

Pas kësaj ngjarjeje, zbriti ky ajet:

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِهِ اِلاَّ مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ وَلَكِنْ
مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Me përjashtim të atyre që shtrëngohen (për të dalë nga feja) **ndërsa i kanë zemrat të ngopura me besim, atyre që, pasi kanë besuar, ia hapin zemrën mohimit, patjetër do t'u bjerë një ndëshkim nga Allahu dhe për ta do të ketë një mundim të madh!"** (en-Nahl, 106) (Ibni Sa'd, III, 249; Ibni Ethir, *el-Kamil*, II, 67; Hejsemi, IX, 295; Vahidi, f. 288-289)

Kjo ngjarje është një argument juridik se një shprehje kundër besimit mund të thuhet vetëm në kushtet e kërcënimit me vdekje, kurse në kushte të tjera nuk është e lejueshme (xhaiz).

Politeistët armiq të Islamit e rrihnin Hz. Shuaibin (r.a.)[228] gjersa i binte të fikët.

Zinnire Hatun ishte një skllave që hoqi shumë mundime prej politeistëve, gjer aty sa, nga torturat e Ebu Xhehlit, u verbua nga të dy sytë.

Ebu Xhehli i tha:

"A e pe? Lati dhe Uzza të verbuan!"

Kurse Zinnire Hatun ia ktheu:

"Jo, Vallahi, nuk janë ata që më verbuan mua, sepse Lati dhe Uzza nuk mund të bëjnë as dëm, as dobi! Zoti im ka fuqi të ma kthejë shikimin prapë!"

Dhe, kur u gdhi, njerëzit panë se Allahu i Lartë ia kishte kthyer shikimin Zinnire Hatunit! (Ibni Hisham, I, 340-341; Ibni Ethir, *el-Kamil*, II, 69; *Usdu'l-Gabe*, VII, 123)

Edhe shumë muslimanë të tjerë ndodheshin në vështirësi dhe mundime të tilla. Sahabe të zgjedhur të Profetit (s.a.s.), si Amir bin Fuhejre, Ebu Fukejhe, Mikdad bin Amr, Ummu Ubejs, Lubejne Hatun, Nehdije Hatun dhe e bija, u qenë nënshtruar torturave të paimagjinueshme. Politeistët ua hiqnin rrobat, ua

228 **Suhejb bin Sinan** (r.a.) është bërë i njohur si Suhejb Rumiu. Në moshë fëminore ra rob në fillim i bizantinëve, pastaj i arabëve. Ndërsa ndodhej në Mekë si aleat i Ibni Xhed'anit, e mësoi Islamin nga Ammar bin Jasiri (r.a.) dhe u bë menjëherë musliman. Duke ua dhënë tërë mallin dhe pasurinë politeistëve, emigroi me një mijë e një mundime në Medinë. Për të ka zbritur ajeti:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

"Mes njerëzve ka të tillë që, për hir të Allahut, e shesin veten. Allahu është shumë i dhembshur ndaj robve të vet!" (el-Bakara, 207)

Kur e pa atë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

"Ebu Jahja! Shumë allishverish me fitim e me bereqet bërë!" (Hakim, III, 450-452)

Shumë i aftë në hedhjen e shigjetës, Suhejbi (r.a.) mori pjesë në të gjitha luftërat në shpurën e Profetit. Ishte shtatmesatar, me lëkurë që anonte nga e kuqja dhe me karakter shumë bujar. Pasi e kaloi jetën me sakrifica të mëdha për Islamin, Suhejb Rumiu (r.a.) vdiq në vitin 38 të hixhretit në moshën 73 vjeçare dhe u varros në varrezën e Medinës.

lidhnin këmbët me zinxhirë dhe i hiqnin zvarrë, i nxirrnin në shkretëtirë në orët më të nxehta të ditës, u vinin sipër copëra të mëdhenj shkëmbinjsh dhe provonin mbi ta lloje të ndryshme torturash gjersa ta humbnin vetëdijen e të mos dinin ç'thoshin! Ua shtrëngonin grykën dhe nuk i lëshonin gjersa t'u dukej se kishin vdekur![229]

Kjo gjendje i dëshpëronte shumë së pari Profetin (s.a.s.), si dhe të gjithë muslimanët. Mirëpo në ato kushte s'kishin ç'të bënin.[230] Vetëm Hz. Ebu Bekri (r.a.), monumenti i besimit, i cili e kishte gjendjen ekonomike të mirë, bleu nga pronarët shtatë skllevër muslimanë, ndër të cilët edhe Hz. Bilalin, duke i shpëtuar, kështu, ata, nga torturat e pashpirtshme!

Por persekutimet e politeistëve shtoheshin çdo ditë që kalonte dhe, pas besimtarëve të dobët e të panjeri, filluan të marrin pjesën e tyre nga torturat dhe mundimet edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), si dhe persona të pasur që shoqëroheshin me të, si Hz. Ebu Bekri, Hz. Osmani, Zubejr bin Avvami, Mus'ab bin Umejri.

Politeistët nxisnin persona të padenjë nga shtresa e ulët e popullsisë së Mekës duke i përdorur për ta goditur Profetin (s.a.s.). E akuzonin si poet, magjistar, falltar dhe të marrë, akuza të cilat nuk i besonin as vetë![231]

Siç rrëfen Abdullah bin Amri si dëshmitar i ngjarjes, një ditë, ndërsa Profeti (s.a.s.) po falte namaz në pjesën Hixhr të Qabes,

229 Shih. Ibni Maxhe, *Mukaddime*, 11; Ahmed, I, 404.

230 Dëshpërimin e thellë të ndjerë nga Profeti për mundimet e ushtruara mbi muslimanët, poeti M. Akif e shpreh kështu:
A nuk mërziteni nga Hazreti Pejgamberi
Që po ta shponte gjembi besimtarin diku larg,
I dhimbte zemra e pastër nga ajo fatkeqësi?
Shpirti profetik do të ankohet për ju me siguri!..
Prandaj, besimtari duhet të veprojë gjithmonë duke menduar se ç'hidhërim mund t'i shkaktojë të Dërguarit të Allahut. Prandaj duhet shmanguar nga çdo lloj sjelljeje zemërthyese si padrejtësia, përfolja pas shpine, fyerja.

231 Shih. Ibni Hisham, I, 309-310.

arriti Ukbe bin Ebi Muajt, ia kalo për qafe Profetit mbulesën dhe nisi ta tërhiqte për ta mbytur. Atëherë arriti Hz. Ebu Bekri i cili e kapi për supesh dhe e largoi tutje duke i thënë:

"A mos doni ta vrisni njeriun i cili ka ardhur me prova të qarta nga Zoti juaj dhe thotë *"Zoti im është Allahu?"* (Buhari, *Tefsir*, 40)

Gjithashtu një ndodhi të ngjashme, Ibni Mes'udi (r.a.) e përcjell kështu:

"Një ditë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po falte namaz pranë Qabes. Aty ndodheshin edhe Ebu Xhehli me shokë. Një ditë më parë ishte therur një deve. Ebu Xhehli u tha shokëve:

"Kush nga ju do ta sjellë plëncin e devesë që ka therur filan familje dhe do t'ia hedhë mbi supe Muhammedit kur të bjerë në sexhde?"

Më fatziu nga të pranishmit fluturoi me vrap, e mori plëncin dhe ia hodhi të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në supet e bekuara kur ra në sexhde. Të gjithë u gajasën së qeshuri. Unë po rrija e po i vështroja nga pak larg. Po të kisha dikë që të më mbronte, do t'ia kisha hequr nga supet. I Dërguari i Allahut ndodhej në sexhde por s'e ngrinte dot kokën. Ndërkaq, dikush shkoi te Hz. Fatimeja dhe e njoftoi. Ajo ishte ende një vajzë e vogël. Ajo erdhi, ia hoqi plëncin të atit nga supet dhe e hodhi përtokë. Pastaj u kthye nga politeistët dhe u tha fjalë të rënda. Politeistët nuk iu përgjigjën fare Fatimes (r.a.). Profeti e përfundoi namazin dhe me zë të larë u lut kështu:

"Allahu im! T'i lënça Kurejshët në dorë Ty!"

Dhe e përsëriti këtë tri herë.

Kur e dëgjuan këtë lutje, politeistëve iu pre e qeshura. Ata i mbërtheu një frikë e keqe! Sepse ata e kishin provuar disa herë që lutjet e të Dërguarit të Allahut vërtetoheshin. Në vazhdim, Profeti u lut kështu duke i përmendur armiqtë e Islamit emër për emër:

"Allahu im! Po t'i lë Ty Ebu Xhehlin, Utben, Shejben, Velidin, Umejje bin Halefin, Ukbe bin Ebi Muajtin!"

Betohem në Zotin e Plotfuqishëm i cili e ka dërguar Muhammedin me të drejtën, burrat që i përmendi me emër i Dërguari i Allahut, ditën e Bedrit i pashë të gjithë të shtrirë përtokë dhe pastaj tek u hodhën në një gropë!" (Buhari, *Salat* 109, *Xhihad* 98, *Xhizje* 21; Muslim, *Xhihad* 107)

Pavarësisht nga këto qëndrime mizore të tilla që iu nënshtrua, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk bëri kurrë kompromis me politeistët dhe kurrë nuk bëri lëshime në fe. Për më tepër, u thoshte sahabeve:

"Kush shkon nga ju dhe u këndon Kur'an politeistëve?"

Dhe Abdullah bin Mes'udi që i qe përgjigjur me gjithë zemër ftesës së Profetit duke i thënë "shkoj unë, o i Dërguari i Allahut", u pati kënduar Kur'an politeistëve në Mekë dhe qe rrahur tragjikisht nga ata fatzinj!

Pastaj shokët i patën thënë:

"Fundja, ne e dinim se kjo punë do të përfundonte kështu dhe frikësoheshim!"

Kurse Abdullah bin Mes'udi u qe përgjigjur:

"Në sytë e mi në këtë çast nuk ka njeri më të dobët e të pavlerë se ta! Po deshët, unë shkoj prapë nesër dhe i bëj të dëgjojnë Kur'an!"

Kurse shokët i patën thënë:

"Jo! Ti i bëre një herë të dëgjojnë atë gjë që atyre s'u pëlqen aspak! Kjo mjafton!" (Ibni Hisham, I, 336-337)

❁

Sapo që Ebu Xhehli të dëgjonte se një person i pasur dhe fuqishëm ishte bërë musliman, menjëherë shkonte te ai dhe e shante:

"Ti e le fenë e tyt eti, ë? Mirëpo ai ishte më i mbarë e më i dobishëm se ti! Domethënë, ti e quajte asgjë mendimin e tij, ia

rrëzove nderin, apo jo! Betohem se edhe ne nuk do t'i japim vlerë mendimit tënd dhe do ta tregojmë sheshit se është i gabuar! Ne do të ta prishim nderin dhe konsideratën që ekziston për ty!"

Po qe se personi ishte njeri që merrej me tregti, i thoshte:

"Vallahi, ne do ta prishim tregtinë tënde, do të ta shkatërrojmë pasurinë!"

Kurse po të ishte njeri i varfër dhe i dobët, do ta rrihte, do të përpiqej ta bindte me gënjeshtra dhe ta kthente nga feja!

Një herë, më vonë, e pyetën Ibni Abbasin (r.a.):

"A me të vërtetë u torturuan nga politeistët aq shumë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe sahabet saqë ta braktisnin fenë?"

Ibni Abbasi (r.a.) u përgjigj kështu:

"Po! Vallahi, politeistët e rrihnin aq shumë atë që kapnin prej tyre, e linin pa ujë e pa bukë, saqë nga rrahja e rëndë njeriu nuk qëndronte dot ndenjur, dhe e detyronin të thoshte çdo gjë që të donin ata. E pyesnin:

"A janë edhe Lati dhe Uzza zota përveç Allahut?"

"Po!" – U përgjigjej ai!

Për më tepër, i tregonin një insekt dhe e pyesnin:

"A është edhe ky insekt zot tjetër veç Allahut?"

Dhe njeriu, për të shpëtuar nga torturat, thoshte:

"Po!"

Kurse kur shpëtonte nga torturat dhe vinte në vete, rikthehej në besimin monoteist!" (Ibni Hisham, I, 339-343; Ibni Sa'd, III, 233; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 108)

Duke medituar për të gjitha këto skena dhune, ne duhet ta kuptojmë dhe vlerësojmë faktin se dhuntia e Islamit ka arritur gjer tek ne në sajë të durimit dhe vetëmohimit të mijëra njerëzve dhe se, në këtë rrugë kurrë nuk janë bërë lëshime!

Po të dëshironte, Allahu i Lartë e bënte të lehtë zhvillimin dhe përhapjen e Islamit në atë mënyrë që muslimanët të mos hiqnin asnjë vështirësi. Mirëpo, atëherë nuk do të zbulohej sinqeriteti i atyre që e kishin vënë kokën në këtë udhë, nuk do të evidentoheshin vendosmëria, zelli, qëndrueshmëria dhe sakrifica. Sigurisht që atëherë nuk do të dalloheshin dot besimtari nga hipokriti, i sinqerti nga gënjeshtari.

Allahu i Lartë urdhëron kështu në Kur'an:

الم اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوا اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا وَهُمْ لاَ يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰه الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ

"Elif. Lam. Mim. A mos vallë njerëzit pandehën se do të liheshin vetëm duke thënë "besuam", pa u kaluar nëpër prova? Pa dyshim, Ne i vumë në provë edhe të mëparshmit. Sigurisht, Allahu do t'i nxjerrë në shesh edhe njerëzit e besës, edhe gënjeshtarët!" (Ankebut, 1-3)

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ
وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ

"Apo pandehët se do të hyni në xhennet pa i nxjerrë në shesh Allahu ndër ju ata që luftojnë dhe bëjnë durim?" (Al-i Imran, 142)

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّٰهِ اَلاَ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيبٌ

"Apo pandehët se do të hyni në xhennet menjëherë, pa ju rënë në kokë gjendja e paraardhësve tuaj? Ata pësuan varfëri të tilla, shqetësime të tilla dhe tronditje të tilla, saqë edhe pro-

fetët bashkë me ndjekësit e tyre thoshin: "Kur do të vijë ndihma e Allahut?" Ja, pra, shihni, ndihma e Allahut është shumë afër!" (el-Bakara, 214)

Përballimi me prova të vështira në rrugën e besimit monoteist (tevhid) është domosdoshmëri e ligjit të Allahut të quajtur sunnetullah. Të gjithë profetët dhe robtë besnikë të Allahut kanë vuajtur vazhdimisht, u janë nënshtruar mundimeve, madje disa kanë rënë dëshmorë për këtë. Prandaj, duhet të dihet se nuk është e drejtë për muslimanin që, kur të përballet me vështirësi dhe mundime, ta humbë shpresën. Përkundrazi, sa më shumë që muslimanët të tregohen të durueshëm ndaj kokëçarjeve dhe dëmeve në rrugën e realizimit të urdhrit të Allahut, aq më shpejt do ta arrijnë pëlqimin dhe shpërblimin e Allahut!

Sugjerimi ndaj muslimanëve për durim dhe qëndresë

Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte njeri. Edhe atë, sjelljet e këqia të rënda, të bëra kohë më kohë kundër tij, e hidhëronin, qëndrimet e shëmtuara të njerëzve për orientimin e të cilëve përpiqej me tërë forcat e tij, e dëshpëronin. Disa herë përjetonte çaste të tilla që pa tjetër ndjente nevojën e një ngushëllimi.

Ngushëllimi atij i vinte prej Zotit. Allahu i Lartë nuk donte që i Dërguari i Tij të dëshpërohej dhe e mbështeste shpirtërisht e moralisht me ajetet e Tij:

إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا

"(O i dërguar!) **Mirësia dhe bujaria e Tij ndaj teje janë shumë të mëdha..."** (el-Isra, 87)

وَمَنْ كَفَرَ فَلاَ يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابٍ غَلِيظٍ

"Kushdo që të mohojë, mohimi i tij të të mos dëshpërojë ty. Kthimi i tyre është vetëm tek Ne. Atëherë do t'u tregojmë se ç'kanë bërë. Allahu e di shumë mirë se ç'ka në zemra. Ne u japim atyre mundësi të përshkohen pak, pastaj i godasim me një dënim të rëndë..." (Lukman, 23-24)

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ

"(I Dashuri im!) **Mos u shqetëso për shkak të tyre e as mos u ngushto për ato që bëjnë..."** (en-Neml, 70)

Duke e ngushëlluar të Dashurin e Tij në këtë mënyrë, Zoti e këshillonte për durim:

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ

"(O i Dërguar!) **Bëj durim për thëniet e tyre dhe madhëroje me falenderim Zotin tënd para lindjes së diellit dhe para perëndimit të diellit!"** (Kaf, 39)

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) që i forcohej vendosmëria dhe dëshira me këto ajete, i heshtte dhimbjet e sahabeve, shokëve të tij, ua lidhte plagët e zemrës!

Habbab (r.a.) tregon:

Një ditë, kur i Dërguari i Allahut po rrinte nën hijen e Qabes, i shkuam pranë dhe i treguam me ankim për torturat që na bënin politeistët.

Dhe ai na tha kështu:

"Në brezat para jush ka pasur besimtarë që janë marrë, janë futur në gropë, janë prerë përgjysmë me sharrë, u janë copëtuar mishrat me krëhëra prej hekuri dhe përsëri nuk e kanë lënë fenë. Betohem në Allahun se Allahu do ta plotësojë këtë fe e do ta bëjë sunduese në atë mënyrë që një kalorës do të udhëtojë nga Sana gjer në Hadramevt pa pasur

frikë tjetër veç Allahut dhe ujkut se mos ia pret dhentë... Por ç'e do se ju tregoheni të padurueshëm..." (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 29)

Pas kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) këndoi këtë ajet:

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَيهُمْ جَهَنَّمُ
وَبِئْسَ الْمِهَادُ لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

"Të të mos mashtrojë bredhja e atyre që s'besuan, nga vendi në vend. Ajo është një mundësi e shkurtër e pastaj vendi i tyre është xhehennemi, një vendmjerimi! Por ata që ia patën frikën Zotit të tyre, kanë xhennete ku rrjedhin lumenj e aty do të jenë përgjithmonë. Për njerëzit e mirë, më e dobishmja është ajo te Allahu!" (Al-i Imran, 196-198)

Me shtimin e vuajtjeve e me vazhdimin e pandërprerë të mundimeve dhe torturave të politeistëve, zemrat e besimtarëve gjenin forcë e piqeshin nga ajete të tillë. Në një aspekt, vuajtjet dhe mundimet ishin jo vetëm faktorë ndikues që i afronin robtë te Zoti, por edhe kryenin punën e një peshoreje hyjnore që maste dorëzimin dhe nënshtrimin e besimtarëve ndaj Zotit. Sjelljen më të mirë që u takonte besimtarëve të mbanin në kohë të tilla, Kur'ani e përcakton kështu:

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا

"Gjersa të vijë vendimi i Zotit tënd, duro dhe mos iu përul askujt prej atyre mëkatarëve e mosmirënjohësve! Dhe përmende Zotin tënd mëngjes e mbrëmje! Dhe bjer në sexhde para Tij në një pjesë të natës dhe në një pjesë të gjatë të saj madhëroje Atë!" (el-Insan, 24-26)

Eshtë jashtë diskutimi se zemra e besimtarit që i respekton këto urdhra, do të arrijë kënaqësinë e se ai do të zotërojë fuqi për t'u vënë gjoksin dhimbjeve të vuajtjes dhe durimit. Në mënyrë të veçantë, namazi i natës e afron robin te Zoti dhe i përfton atij një fuqi të tillë të jashtëzakonshme, saqë zemra i mbërthehet me besim! Zoti urdhëron kështu:

اِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْاً وَاَقْوَمُ قِيلاً

"Pa dyshim, ngritja natën është edhe më efektive, dhe më e shëndoshë përsa i përket fjalës!" (el-Muzemmil, 6)

Urdhri për namazin e natës, edhe pse ishte i posaçëm drejtpërdrejt vetëm për të Dërguarin e Allahut, kishte edhe cilësinë e një propozimi të lënë dëshirës dhe mundësisë së besimtarëve. Të tilla janë adhurimet jashtë kuadrit të farzit (detyrimit) të cilat, për nga aspekti i tyre si faktorë të evolucionit shpirtëror, u këshillohen njerëzve që i kushtohen devocionit.

❁

Zoti që u dhuron besimtarëve lumturinë me të gjitha aspektet e saj, i ka folur kështu posaçërisht të Dërguarit të Tij:

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا

"(O i Dërguar!) **Thuaju: "Erdhi e vërteta e u zhduk gënjeshtra! Fundja, gënjeshtra është e dënuar të shembet!"** (el-Isra, 81)

Ndërkaq, ata që kanë për detyrë ta lartësojnë të vërtetën, janë të ngarkuar me përgjegjësinë për të bërë gjithshka që kanë në dorë gjer në fund. Sepse njeriu është i krijuar mes vështirësive të shumta me të cilat përballet për t'u vënë në provë. Prandaj ai kurrë nuk mundet të arrijë rezultatin e dëshiruar pa luftë e përpjekje!

Por kjo është e vlefshme edhe për profetët, gjë që Zoti e shpreh kështu në Kur'an:

حَتَّى إِذَا اسْتَيْئَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا
فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

"Kur profetët e humbin shpresën dhe pandehin se janë përgënjeshtruar, pikërisht atëherë arrin ndihma Jonë! Ne e shpëtojmë atë që duam, kurse ndëshkimi Ynë kundër popullit idhujtar nuk prapësohet!" (Jusuf, 110)

Sa më shumë të qetësoheshin zemrat e besimtarëve që dëgjonin këto ajete e t'u mprehej zelli, aq më shumë u shtoheshin marazi dhe urrejtja politeistëve! Ata, jo vetëm që s'hiqnin dorë prej mundimeve që i shkaktonin Profetit (s.a.s.), por çdo ditë gjenin një metodë të re mundimi. Vuajtjet që hiqnin besimtarët nuk dinin të mbaronin dhe gjendja e tyre merrte çdo ditë një pamje edhe më të padurueshme!

Kjo gjë shkoi gjer aty sa të shkonin nëpër mend edhe idenë e përbindshme për të tharë burimin e zbulesës hyjnore, madje! Në këto kushte, Profeti, në kulmin e durimit, mbështetej, me lutje, në favorin dhe mbrojtjen e Zotit. Mirëpo premtimi hyjnor ende nuk po realizohej!

Por Zoti që nuk donte që i Dërguari i Tij të binte i mundur në gjendjen plot vuajtje e mundime ku ndodhej, e paralajmëroi atë:

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

"(I Dashuri im!) **E kurrsesi mos pandeh se Zoti e shkel premtimin e dhënë të dërguarve të Vet! Sepse Allahu është i Shenjtë dhe Shpagues!"** (Ibrahim, 47)

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ
كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ

"(O i Dërguar!) **Edhe ti duro siç kanë duruar profetët e vendosur! Dhe mos u nxito** (për ndëshkimin e tyre)**! Atë ditë**

kur ata do ta shohin ndëshkimin që u është premtuar, do të pandehin se në këtë botë kanë qëndruar sa një orë e ditës!..”
(el-Ahkaf, 35)

❖

VITI I PESTE I PROFETESISE

Emigrimi për në Abisini[232]

Përballë mundimeve të pamëshirshme që ushtronin politeistët mbi muslimanët, Profeti (s.a.s.) u dha urdhër muslimanëve për emigrim. Sepse ata nuk mund t'i kryenin lirisht detyrat fetare. Veç kësaj, muslimanët kishin për detyrë edhe ta përhapnin fenë.

Kur sahabet e pyetën se ku mund të emigronin, Profeti u tha:

"Në Abisini! Sepse është një sundimtar që nuk i bën padrejtësi popullit. Ai është një vend i drejtësisë dhe ndershmërisë. Qëndroni atje gjersa Allahu i Lartë t'ju falë një rrugë shpëtimi nga vështirësitë ku ndodheni!" (Ibni Hisham, I, 343; Ibni Sa'd, I, 203-204)

Ky emigrim i parë u bë në muajin Rexhep të vitit të pestë të periudhës së Mekës.

Karvani i parë përbëhej prej shtatëmbëdhjetë vetësh, nga të cilët, dymbëdhjetë meshkuj dhe pesë femra. Mes tyre ndodheshin edhe sahabë të shquar, si Osman bin Affan, e shoqja, Hz. Rukije, Zubejr bin Avvam, Mus'ab bin Umejr, Abdurrahman bin Avf, Ebu Seleme, Ummu Seleme, Osman bin Maz'un, Ibni Mes'ud (r. anhum).

Kur muhaxhirët që ishin larguar fshehurazi nga Meka, arritën në skelën Shuajbe, si favor i Allahut të Lartë, arritën tri anije tregtare. Pasi u morën vesh me ta për gjysmë floriri, muhaxhirët kaluan në Abisini. Kurejshët që ishin nisur pas muhaxhirëve për t'i kapur, nuk ia arritën dot qëllimit. Kur ata arritën në skelë, anijet kishin kohë që kishin dalë në det të hapur. (Ibni Sa'd, I, 204)

232 E përdorëm emërtimin Abisini si më të drejtë sepse edhe në origjinal përdoret po ky emërtim në trajtën Habeshistan. Përkthyesi.

Për një farë kohe, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk mori dot ndonjë lajm për Hz. Osmanin dhe të bijën Rukije që kishin emigruar në Abisini. Herë pas here dilte jashtë dhe i pyeste për të bijtë të ardhurit nga ato anë. Ndërkaq, arriti nga Abisinia një grua prej Kurejshve. Profeti e pyeti për të bijën dhe dhëndërrin. Ajo i tha:

"O Ebul Kasem, unë i pashë ata!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pyeti:

"Si ishin, mirë?"

Gruaja iu përgjigj:

"Osmani e kishte hipur Rukijen në një gomar, kurse vetë ecte pas."

Atëherë, Profeti tha kështu:

"Allahu iu bëftë dashamirës dhe ndihmëtar! Pa dyshim, Osman bin Affan u bë njeriu i dytë pas Lutit (a.s.) që emigron për hir të Allahut bashkë me familjen!" (Ali el-Muttaki, XIII, 63/36259)

Muhaxhirët ose emigrantët e parë mundën të rrinin në Etiopi tre muaj, sepse qe hapur fjala se edhe politeistët e Mekës kishin besuar. Atëherë, karvani i emigrantëve u kthye pas. Karvani prej tridhjetë e nëntë vetësh i përbërë prej tridhjetë e tre burrash dhe gjashtë grash, doli në rrugë nga Abisinia në muajin Shevval të vitit të pestë të profetësisë. Por, kur iu afruan Mekës, e mësuan se lajmi që kishin dëgjuar se politeistët ishin bërë muslimanë, ishte i pabazë. Megjithëkëtë, atyre u erdhi shumë e rëndë të rikthehesin në Abisini. Nga ana tjetër, kishin frikë të hynin në Mekë pa mbrojtje. Ata mundën të hynin vetëm nën mbrojtjen e të afërmve ose miqve politeistë ose fshehurazi. (Ibni Hisham, II, 3-8; Ibni Sa'd, I, 206; Hejsemi, VI, 33)

Çështja Garanik

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) po iu këndonte në Qabe të pranishmëve me zë të lartë suren "Nexhm" që porsa ish zbritur. Në fund të sures, pas këndimit të ajetit të sexhdes, Profeti (s.a.s.) ra

në sexhde para Zotit. Së bashku me të ranë në sexhde të gjithë, besimtarë e mohues, njerëz e xhindë. (Buhari, *Tefsir*, 53/4)

Ndërkaq, politeistët nuk i bënin sexhde Allahut, por idhujve të tyre që përmendeshin kalimthi në këtë sure.

Ja, kjo është e gjithë ngjarja e cila është dashur të bëhet mbështetje për pretendimin e ulët të sajuar më pas e të hedhur në shesh si "Çështja Garanik"!

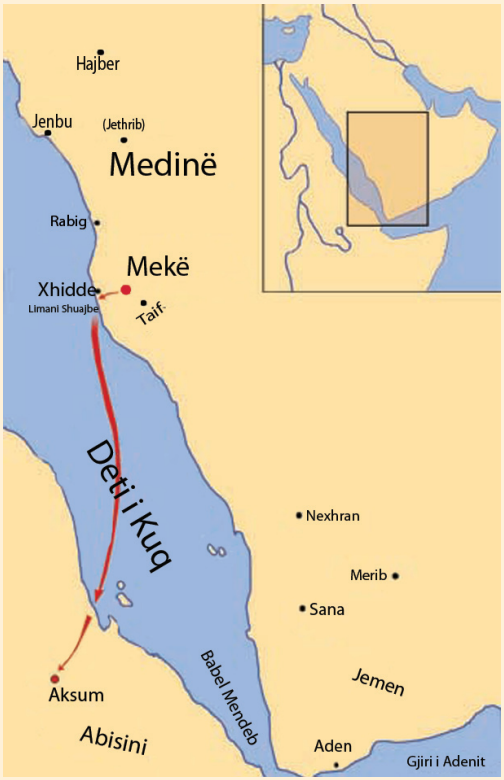

Ja, pra, kryerja e këtyre dy sexhdeve të veçanta të muslimanëve dhe politeistëve në të njëjtën kohë qe bërë shkak për përhapjen e fjalës se politeistët mekas kanë hyrë në fenë islame.

Megjithëse e vërteta e kësaj ndodhie ishte vetëm kaq, më pas u hodh në shesh shpifja e quajtur "Çështja Garanik". Sikur djalli paskej futur tinëzisht mes ajeteve një pështërimë me kuptimin "shpresohet në ndërhyrjen për falje nga ana e idhujve" dhe politeistët, të kënaqur nga kjo shprehje, kishin rënë në sexhde. Por gabimi ishte kuptuar më pas.

Në këtë rrëfenjë kanë krijuar krijuar iluzionin e së vërtetës vetëm një sërë personash që kanë ndjekur armiqësi kundër Islamit, si disa orientalistë. Kurse dijetarët më të mëdhenj islamë të tefsirit, hadithit, biografisë profetike dhe historisë e kanë shqyrtuar këtë ngjarje të sajuar si nga ana e hadithit, ashtu dhe nga ana e marrëdhënieve të këtij pretendimi me besimin islam dhe e kanë hedhur poshtë me një gjuhë kategorike.

Së pari, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) është mbrojtur nga pakujdesia dhe gabimi në detyrën e kumtimit njerëzve të revelacionit hyjnor. Ndërhyrja e shejtanit në detyrën e kumtesës profetike të profetëve ka qenë krejtësisht e pamundur. Ndërsa Allahu i Lartë ka deklaruar se shejtani nuk ka ndonjë sovranitet as mbi robtë besimtarë[233], nuk mund të mendohet që ai të ketë ndërhyrë në kumtesën e profetit Muhammed!

Siç është Profeti (s.a.s.) i pafajshëm dhe i pastër nga çdo e metë, pakujdesi, gabim dhe mëkat në kumtesën e tij, ashtu dhe Kur'ani i sjellë prej tij ka qenë dhe është nën mbrojtjen hyjnore!

Në ajetet kur'anore thuhet:

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

233 Shih. el-Hixhr, 42.

"Atij (Kur'anit) **nuk mund t'i afrohet gënjeshtra as nga para, as nga pas. Ai është zbritur pjesë-pjesë nga ana e një zotëruesi urtësie që e lavdëron tërë gjithësia!"** (Fussilet, 42)

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

"Pa dyshim, Ne e kemi zbritur Kur'anin dhe, pa dyshim, Ne do ta mbrojmë atë!" (el-Hixhr, 9)

Rivajeti ku përmbahet çështja Garanik është e pambështetur nga pikëpamja e dokumentimit. Lidhur me këtë specifikë, Ibni Huzejme ka thënë:

"Rrëfimi Garanik është nga gënjeshtrat e ateistëve!"[234]

Fakti që asnjë tekst që përcjell hadithet autentike (sahih), që asnjë rrëfyes i besueshëm nuk e ka përcjellë këtë me një dokumentim autentik dhe të vijueshëm, është i mjaftueshëm për të treguar falsitetin e tij![235]

Pretendimi Garanik duket i pamundur edhe logjikisht. Sepse në Garanik ka një pretendim herezie (shirk). Kurse feja islame, qysh nga çasti i parë ka kumtuar Fjalën e Tevhidit. Përballë besimit monoteist tevhid që është specifik për Islamin, këto lloj pretendimesh nuk kanë asnjë aspekt logjik. Në suren Nexhm për të cilën bëhet fjalë, nga kreu në fund përbuzen idhujt dhe bëhet e ditur se idhujt s'janë gjë tjetër veçse emra të kotë dhe se politeistët shkojnë thjesht sipas dëshirave dhe pasioneve të tyre. Edhe sikur brenda një sureje të tillë të ishte përzjerë një thënie që do ta miratonin politeistët dhe për të cilën do të binin në sexhde, në fund të fundit do të ishte e pamjaftueshme për t'i bindur përfundimisht ata. Gjithashtu, nuk ta pranon arsyeja që mes kaq shumë ajeteve ku politeistët e Mekës shahen e poshtërohen, këta të jenë zbutur me dy fjali të futura – mos qoftë e thënë – nga shejtani e të kenë rënë në sexhde.

234 İsmail Cerrahoğlu, *DİA*, titulli "Garanik", XIII, 363.
235 Kadi Ijad, II, 132.

Përgjigjja më e bukur kësaj shpifjeje i jepet në krye të vetë kësaj sureje:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى

"Shoku juaj (Muhammedi) **nuk u hutua e nuk rrëshqiti. Ai nuk flet sipas dëshirës së tij. Fjalët që thotë ai nuk janë gjë tjetër përveç se ajo që i është zbritur!"** (en-Nexhm, 2-4)

Nga shumë dijetarë islamë është provuar nga shumë aspekte se kjo çështje është hedhur në mes si vepër e një armiqësie të sëmurë kundër Islamit. Periudha trembëdhjetëvjeçare e Mekës ka kaluar me luftën dhe përpjekjet për ta shkatërruar politeizmin dhe për ta forcuar ndër zemra besimin tevhid. Sepse besimi tevhid nuk pranon kategorikisht që ndonjë qenie çfarëdo t'i bëhet partner Allahut!

Emigrimi i dytë për në Abisini

Kur politeistët mekas panë se muhaxhirët e ardhur ishin pritur mirë në Abisini, ndjenë frikë të madhe nga kjo dhe e forcuan persekutimin mbi muslimanët.

Osman bin Maz'un (r.a.) i cili bënte një jetë të qetë nën mbrojtjen e Velid bin Mugires, kur pa se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe sahabet po u nënshtroheshin padrejtësive dhe torturave të pabesueshme, se disa prej tyre damkoseshin me zjarr dhe rriheshin me kërbaç, u kredh në mendime:

"Vallahi, të jetoj unë i qetë e pa pësuar asgjë kur shokët e mi dhe familjet e tyre heqin lloj-lloj vuajtjesh në rrugën e Allahut, është një e metë e madhe për mua! Mbrojtja e Allahut është më e nderuar dhe më e sigurt!"

Duke menduar kështu, shkoi te mbrojtësi i vet, Veli dhe i tha:

"O biri tim ungji! Ti më more nën mbrojtje, më mbrojtje mirë dhe e zbatove premtimin. Tani dëshiroj të dal nga mbrojtja jote dhe të shkoj pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.)! Ai dhe shokët

e tij janë shembulli më i mirë për mua. Më ço tani te Kurejshët dhe njoftoji se e heq mbrojtjen mbi mua!" (Ibni Is'hak, f. 158; Hejsemi, VI, 34)

Pasi persekutimi i politeistëve mbi muslimanët u ashpërsua, ata u detyruan që brenda po atij viti të emigronin përsëdyti në Abisini. Kësaj radhe bëheshin nëntëdhjetë vetë; shtatëdhjetë e shtatë burra e trembëdhjetë gra. Në krye kishin vëllanë e madh të Hz. Aliut, Xhafer Tajjarin (r.a.).[236]

Zonja Lejla tregon:

Omeri qe nxehur shumë me ne pse qemë bërë muslimanë. Kur u bëmë gati të dilnim në rrugë për të emigruar në Abisini, erdhi kur unë ndodhesha mbi deve dhe pyeti:

"Ku po shkoni, o Ummu Abdullah?"

"Ju na munduat për çështjen e fesë, prandaj ne po shkojmë në një vend ku të mos na mundojnë dhe torturojnë!" – Ia ktheva unë.

---

236 **Xhafer bin Ebi Talib** (r.a.) ishte djali i të ungjit të Profetit. Hz. Xhaferi ishte bërë musliman para se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) të hynte në shtëpinë e Erkamit dhe të fillonte përhapjen e Islamit. Mori pjesë në emigrimin e dytë në Abisini së bashku me të shoqen, Esma binti Umejs. (Ibni Sa'd, IV, 34)
Ishte viti VII i hixhretit kur Xhafer bin Ebi Talibi dhe shokët e tij u kthyen nga Abisinia në Medinë. Në atë mes, i Dërguari i Allahut ndodhej në fushatën e Hajberit. Nga plaçka e luftës e Hajberit, Profeti u dha pjesë edhe të ardhurve nga Abisinia. (Buhari, *Megazi*, 38)
Hz. Xhaferi mori pjesë në Fushatën e Mute-s të zhvilluar në vitin VIII të hixhretit dhe atje ra dëshmor.
Ibni Omeri thotë:
"Xhaferin (r.a.) e gjetëm mes dëshmorëve. Në trup i pamë mëse nëntëdhjetë plagë heshtash, shigjetash dhe shpatash!" (Buhari, *Megazi*, 44)
Kur, gjatë betejës, Hz. Xhaferit iu prenë të dy krahët, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke njoftuar se atij iu dhuruan dy flatra në xhennet, u shpreh:
"E pashë Xhaferin në xhennet duke fluturuar së bashku me engjëjt!" (Tirmidhi, *Menakib*, 29/3763)
Pas kësaj, Xhaferi (r.a.) është përmendur gjithmonë me mbiemërtimin "Tajjar" (Fluturuesi).

"Allahu qoftë me ju!" – Tha ai.

Kur erdhi im shoq, Amiri, i tregova për sjelljen e butë të Omer bin Hattabit. Ai më tha:

"Ndoshta ti shpreson se ai ka për t'u bërë musliman! Vallahi, gomari i Omerit bëhet musliman, kurse ai, kurrë!"

Kështu i pati shuar shpresat e të tjerëve për të ashpërsia dhe zemërngurtësia e tij e parë gjer atëherë." (Hejsemi, VI, 23-24)

Bashkëshortja e Profetit (s.a.s.), Hz. Ummu Seleme (r.anha) ka thënë:

"Qysh nga çasti i parë kur vumë këmbën në Abisini, Nexhashiu na bëri shumë dhurata dhe na shfaqi konsideratë të lartë. Ai na mbrojti dhe u kujdes vazhdimisht për ne. Ne iu falëm Allahut në siguri dhe qetësi të plotë!" (Ahmed, I, 201-202)

Edhe kujtimi mbi ato ditë i nënës sonë, Ummu Habibe (r.anha), nga emigrantët e Abisinisë, tregon se ç'dashuri të thellë ushqenin muslimanët për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) edhe pse s'e kishin para syve:

"Nexhashiu kishte një skllave me emrin Ebrehe. Ndërsa më ishte lidhur në Abisini kurora me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) dhe po bëja përgatitjet për të shkuar në Medinë, ajo më tha:

"Kam një lutje për ty: t'i japësh selam të Dërguarit të Allahut prej meje dhe t'ia bësh të ditur se kam hyrë në fenë e tij!"

Ebreheja u tregua shumë bujare me mua, ajo ma bëri përgatitjen e rrugës. Sa herë që më vinte pranë, më thoshte:

"Kujdes, mos ma harro lutjen time! Patjetër t'ia japësh selamin tim të Dërguarit të Allahut!"

Kur shkova te i Dërguari i Allahut në Medinë dhe, duke i treguar për përgatitjet e kurorës dhe ndihmën që më kishte dhënë Ebreheja në përgatitjet, i dhashë edhe selamin e saj. I Dërguari i Allahut buzëqeshi dhe e mori selamin duke thënë:

"Ve alejhesselam ve rahmetullahi ve berekatuhu!" (Ibni Sa'd, VIII, 98)

VITI I GJASHTE I PROFETESISE

Kurejshët kërkojnë nga Nexhashiu ekstradimin emigrantëve

Politeistët e Mekës, të cilët nuk i patën kushtuar rëndësi emigrimit të parë, emigrimi i dytë i shqetësoi. Ata mendonin se, po të përhapeshin muslimanët gjithandej, kjo punë do të bëhej e pandalshme. Pasi morën vendim për t'i kërkuar sundimtarit të Etiopisë, Nexhashiut, t'i ekstradonte, pra, t'i kthente muslimanët mbrapsht, dërguan te ai me dhurata dy vetë: Abdullah bin Rabianë dhe Amr bin Asin me dhurata për të dhe për komandantët.

Kur Ebu Talibi mori vesh se Kurejshët i kishin dërguar Nexhashiut përfaqësues dhe dhurata, i dërgoi Nexhashiut një kaside lavdëruese për ta nxitur t'i mbronte emigrantët nga shpifjet dhe intrigat e politeistëve. (Ibni Hisham, I, 356)

Amri me shokun e vet, para se të takoheshin me Nexhashiun, u dhanë komandantëve dhurata dhe arritën t'i tërhiqnin nga vetja. Pastaj, delegacioni i politeistëve ia paraqitën dhuratat Nexhashiut dhe i thanë kështu:

"O sundimtar! Një sërë të rinjsh të papjekur nga tanët janë strehuar në vendin tënd. Ata braktisën fenë e etërve të tyre, por as fenë tënde nuk e morën. Ata kanë shpikur një fe të re. Farefisi i tyre na dërguan neve që t'i ktheni prapë ata, sepse fisi i tyri i njeh ata më mirë se kushdo tjetër dhe ua kuptojnë gabimet më mirë se të tjerët!"

Ata druheshin se mos Nexhashiu i pyet e i dëgjon thëniet e Xhaferit dhe shokëve të tij dhe mbetet nën ndikimin e tyre. Prandaj i kërkuan Nexhashiut t'ua dorëzonte emigrantët pa i pyetur e pa i gjykuar.

Edhe komandantët e Nexhashiut thanë:

"Imzot, këta njerëz flasin drejt. Fisi i njeh ata më mirë. Dorëzojua ata këtyre që t'i çojnë në vendin e vet!"

Nexhashiu u nxeh dhe tha:

"Kurrsesi! Unë s'kam për t'i dorëzuar ata menjëherë pa i dëgjuar. Unë nuk mund të parapëlqej disa të tjerë e t'u bëj të keqe njerëzve që janë strehuar në vendin tim!"

Pastaj u çoi fjalë emigrantëve të shkonin te ai në pallat.

Nexhatiu thirri edhe priftërinjtë e vet që u ulën përreth Nexhashiut me librat e hapur në prehër.

Nexhashiu i ballafaqoi të dy palët në prani të tij. Atëherë u përjetua një emocion historik. Zëdhënësi i muslimanëve ishte Hz. Xhaferi (r.a.).

Nexhashiu iu drejtua kryetarit të emigrantëve, Hz. Xhaferit:

"Kurejshët kanë dërguar përfaqësues dhe kërkojnë kthimin tuaj në Mekë."

Xhaferi i tha sundimtarit:

"O sundimtar, pyeti këta, a mos jemi skllevër që na kërkojnë të kthehemi prapë?"

Nexhashiu pa nga Amr bin Asi. Ky foli:

"Jo, të gjithë të lirë janë!"

Replika vazhdoi kështu:

"Pyetini këta, a mos u kemi ndonjë borxh që na kërkojnë?"

"Jo, askush nga këta nuk ka ndonjë borxh!"

"Pyetini këta, mos jemi vrasës që na kërkojnë për të shpaguar vrasjen?"

"Jo, s'kemi ndonjë kërkesë të tillë!"

"Atëherë, përse na kërkojnë?"

Atëherë, Amr bin Asi tha kështu:

"Këta u larguan prej fesë së gjyshërve tanë. Këta i shajnë idhujt tanë. Ua prishën besimin të rinjve. Futën përçarjen mes nesh. Gjithë populli i Mekës është ndarë më dysh."

Pas kësaj, Nexhashiu pyeti:

"Meqë ju s'hyni as në fenë time, as në të fisit tuaj, ç'fe është kjo që keni pranuar ju?"

E mori fjalën Hz. Xhaferi:

"O sundimtar! Ne ishim një fis injorant. Adhuronim idhujt e bërë prej guri dhe druri duke i quajtur zota. Hanim mishin e kafshëve të ngordhura dhe i groposnim përsëgjalli vajzat e vogla. Luanim kumar dhe merreshim me fajde. E shihnim me pëlqim marrëdhënien e paligjshme dhe kurvërinë e një gruaje me disa burra. Nuk i njihnim detyrat ndaj të afërmve dhe të drejtat e komshiut. Të fuqishmit shtypnin të dobëtit, të pasurit fitonin në kurriz të të varfërve. Nuk e njihnim se ç'është e drejta mes nesh!

Zoti na mëshiroi, na deshi të mirën dhe na dërgoi një pejgamber nga radhët tona. Ai është një njeri fisnik, i pastër nga soji e nga fisi. Atë e patëm quajtur qysh më parë Emin, i Besueshmi. Ai na ftoi të besonim në njësinë e Allahut dhe se si të bënim adhurim. Na shpëtoi prej idhujve të gjyshërve tanë. Na largoi prej të gjitha imoraliteteve. Ai na i ndaloi gjakderdhjen, kumarin, pijen, fajden, gënjeshtrën, grabitjen e pasurisë së jetimëve. Ai na mësoi vetëm të mirat. Na urdhëroi të drejtën, mbajtjen e fjalës, sjelljen e mirë ndaj fisit dhe komshiut, mbrojtjen e nderit të femrës dhe jetës së vajzave. Ai na shpëtoi prej egërsisë e na futi në rrugën e qytetërimit. Ai na mundësoi të bëhemi njerëz të mirë. Atëherë dhe ne i besuam atij e tani ecim në rrugën e tij. Por kjo u bë shkak që të fitojmë armiqësinë e Kurejshve. Pësuam shumë tortura e mundime e nuk mundëm të duronim sepse edhe prej fesë sonë s'deshëm të largoheshim. Atëherë, pasi morëm lejë nga Profeti ynë dhe zgjodhëm mes sundimtarëve ty, erdhëm në vendin tënd. Ne u strehuam nën mbrojtjen tënde duke shpresuar se nuk do të pësojmë padrejtësi në vendin tuaj!.."

Nexhashiu i cili i dëgjoi në qetësi thëniet e Xhaferit (r.a.), pyeti:

"A dini gjë përmendësh nga ajo që i është zbritur nga Allahu profetit tuaj?"

Xhaferi (r.a.) tha "po" dhe këndoi nga ajetet e para të sures Merjem, ajetet lidhur me lindjen e profetëve Jahja dhe Isa. Nexhashiu dhe njerëzit e tij u prekën dhe qanë.

Nexhashiu tha:

"Betohem në Zotin se këto fjalë janë prej burimit të fjalëve hyjnore të zbritura Musait dhe Isait."

Dhe, duke u kthyer nga përfaqësuesit e Kurejshve, e hodhi poshtë kërkesën e tyre:

"Unë nuk mund t'jua dorëzoj juve këta emigrantë!"

Pasi u larguan nga prania e Nexhashiut, Amri tha:

"Betohem në Allahun se do ta lajmëroj Nexhashiun se këta besojnë se Isai i biri Merjemes është njeri dhe do t'ua shkul rrënjët që këtu!"

Të nesërmen ai doli në audiencë te Nexhashiu dhe i tha:

"O sundimtar! Ata thonë një fjalë shumë të rëndë për Isain, të birin e Merjemes! Po deshe, thirri dhe pyeti ç'thonë për të!"

Nexhashiu i thirri prapë muslimanët dhe u tha:

"Pa na thoni, ç'mendoni për Isain, të birin e Merjemes?"

Hz. Xhaferi i tha:

"Ne e njohim atë siç na ka mësuar Profeti ynë. I Dërguari i Allahut thotë kështu për të:

"Isai është robi, i dërguari dhe fryma e Allahut si dhe Fjala e tij që ia frymëzoi Merjemes e cila ia kushtoi veten Allahut duke braktisur çdo gjë tjetër!"

Atëherë, duke marrë një shkop të vogël prej toke, Nexhashiu tha:

"Betohem në Zotin se Isai i biri i Merjemes nuk është tjetër veç ashtu siç e përshkrove ti! Mes thënies suaj dhe të vërtetës mbi Isanë nuk ka ndonjë ndryshim as sa ky shkop!"

Si tha kështu Nexhashiu, komandantët përreth tij nisën të mërmërisnin me pakënaqësi! Nexhashiu u tha atyre:

"Vallahi, sado që të pëshpërisni ju, kjo është e vërteta!"

Kurse emigrantëve u tha kështu:

"Shkoni! Jeni në siguri të plotë në vendin tim! Kush e zgjat gjuhën kundër jush, do të ndëshkohet. Edhe sikur të më japin një mal flori, unë s'dua t'i shkaktoj mundime asnjërit prej jush! Dhe këtyre dy njerëzve kthejuani dhuratat që prunë! Unë s'kam nevojë për to! Po të isha pranë Profetit, do t'i derdhja ujë për të larë këmbët e do t'i shërbeja!" (Ibni Hisham, I, 356-361; Ahmed, I, 202-203; V, 290-291; Hejsemi, VI, 25-27)

Me ç'tregohet në një rivajet tjetër, Nexhashiu ka thënë këto:

"Dëshmoj se Muhammedi është i dërguari i Allahut. Ai është personi për të cilin ka paralajmëruar Isai. Po qe se nuk do të isha në krye të kësaj mbretërie dhe po të mos kisha marrë përsipër punët e njerëzve, do të shkoja te ai për t'ia mbajtur këpucët!" (Ebu Davud, *Xhenaiz*, 55-57/3205)

❁

Me përgjigjet që i dha Hz. Xhafer (r.a.) Nexhashiut, përbën një shembull të bukur për kumtuesit e Islamit për faktin se ku e si duhet të flasin, gjë që duhet respektuar gjithmonë.

Fakti që, kur Hz. Xhaferit iu kërkua të këndonte pjesë nga Kur'ani, nuk këndoi një pjesë çfarëdo, por ajetet më të përshtatshme ndaj vendit dhe situatës, pra, pjesën e sures Merjem lidhur me Hz. Isain, duke dhënë edhe përgjigjen e duhur, gjë që është për t'u vlerësuar lart. Po kështu, të tërheq vëmendjen fakti se pretekseve të politeistëve për t'i marrë prapë emigrantët, duke u dhënë përgjigje të zgjuara e të logjikshme, ia bëri të qartë sundimtarit të Abisinisë se feja që u kishte ardhur urdhëronte të drejtën, drejtësinë dhe moralin e bukur.

Në zgjedhjen nga Profeti (s.a.s.) të Xhaferit (r.a.) si prijës të karvanit të emigrantëve, ka urtësi të mëdha. Me këtë veprim, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka treguar në praktikë se personat që do të caktohen drejtues, administratorë apo qeveritarë, duhet

të ngarkohen me detyrë sipas vendit të detyrës dhe aftësive të tyre.

Një pjesë e emigrantëve që morën pjesë në emigrimin e dytë në Abisini, u kthyen pas emigrimit të Profetit në Medinë dhe, një pjesë tjetër, gjatë Paqes së Hudejbijes.

Kurse karvani i fundit i prirë nga Hz. Xhaferi (r.a.), arriti në Medinë pas fitores së Hajberit duke e gëzuar posaçërisht Profetin (s.a.s.).

Hz. Hamzai bëhet musliman

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk dërgonte vetëm shokët e tij në Qabe për t'u kënduar Kur'an politeistëve, por kohë më kohë shkonte edhe vetë dhe ua këndonte ajetet e Allahut. Në një rast si ky, Ebu Xhehli e teproi shumë në fyerjen kundër Profetit (s.a.s.). Ai qe gati për të shkuar edhe më tej me qëllim që t'u tregonte politeistëve të tjerë, të mbledhur rrotull, forcën e vet, kur një grua vrapoi për te Hz. Hamzai të cilin e takoi tek po kthehej nga gjahu dhe i tha:

"O trim i trimave! Nipin po ta shajnë në Qabe, por kam frikë se kanë për ta munduar, kanë për t'i bërë ndonjë të keqe..."

Hz. Hamzai vrapoi menjëherë për në Qabe dhe i doli para të mallkuarit Ebu Xhehl. E qëlloi në kokë me harkun që mbante në duar ashtu që Ebu Xhehlit nisi t'i rrjedhë gjak. Armiku i besimit, i cili nuk e kishte pandehur një ndërhyrje të tillë, i hutuar e i frikësuar për jetën e vet, u largua me vrap që aty. Edhe politeistët e tjerë që e panë këtë skenë, u shpërndanë një e nga një. Të gjithë ata e njihnin mirë forcën e Hamzait. Askush prej trimave të Kurejshve nuk guxonte t'i dilte përballë atij!

Pastaj, Hz. Hamzai, duke i shkuar pranë të nipit, Hz. Muhammed Mustafait (s.a.s.), i tha:

"Ja, ta mora hakun, o Muhammed, qetësohu tani!"

Kurse Profeti iu përgjegj kështu të ungjit:

"O im ungj! Do të gëzohesha më shumë sikur të bëheshe musliman!"

Perdet e indiferentizmit në zemrën e Hz. Hamzait u ngritën, ai trimi i trimave, duke e kuptuar, më në fund, të vërtetën, pa me buzëqeshje të nipin dhe, pa e hequr vështrimin prej dritës së lartë që reflektonte Profeti, shqiptoi Fjalën e Dëshmisë:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰه وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Esh'hedu en la ilahe il'lallah ve esh'hedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu", "Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut dhe dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i Dërguari i Tij!"

Hz. Hamzai (r.a.) qe dy vjeç më i madh se Profeti dhe qe edhe ungji, edhe vëllai i qumështit i tij.[237]

Duke iu shprehur të ungjit *"O im ungj! Do të gëzohesha më shumë sikur të bëheshe musliman!"*, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) pohonte dhe theksonte se do të bëhej i lumtur jo me shpagimin personal, por me orientimin e tij, për rrjedhojë, se e rëndësishme nuk ishte jeta e kësaj bote të përkohshme, por jeta e pasme e përhershme!

Kjo ngjarje na sugjeron që shërbimet që e lartësojnë Islamin duhet t'i parapëlqejmë gjithmonë ndaj interesave vetiake dhe se duhet që të kënaqemi e të gëzohemi më fort me suksesin në shërbimet dhe përpjekjet për Islamin, sesa me çështjet individuale.

❁

Atë ditë kur u bë musliman Hz. Hamzai (r.a.), Hz. Ebu Bekri (r.a.) i tha me këmbëngulje të Dërguarit të Allahut që të shkonin të gjithë së bashku në Qabe dhe t'i ftonin në Islam të atjeshmit. Kurse i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

"O Ebu Bekr, jemi ende shumë të pakët në numër!"

237 Shih. Ibni Hisham, I, 312-313; Hakim, III, 213; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 84.

Por pasi Hz. Ebu Bekri (r.a.) këmbënguli më shumë, Profeti së bashku me shokët dolën nga Shtëpia e Erkamit dhe shkuan në Qabe. Kur arritën në Qabe dhe Ebu Bekri (r.a.) nisi t'i ftonte njerëzit për t'u besuar Allahut dhe të Dërguarit të Tij, politeistët i sulmuan Hz. Ebu Bekrin dhe muslimanët e tjerë dhe filluan t'i rrihnin rëndë. Sidomos mëkatari Utbe e rrëzoi Ebu Bekrin (r.a.), pastaj i hipi sipër dhe filloi ta shkelte në fytyrë me këpucët me pafta hekuri. Hz. Ebu Bekri u përgjak nga të gjitha anët. Fisi i tij, të bijtë Tejm, mezi e shpëtuan Hz. Ebu Bekrin nga duart e politeistëve!

Njerëzit e fisit i çuan në shtëpi të alivanosur. Duke pandehur se do të vdiste, u kthyen menjëherë në Qabe dhe u thanë politeistëve:

"Po qe se Ebu Bekri vdes, vallahi, edhe ne kemi për ta vrarë Utben!"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) erdhi në vete vetëm afër mbrëmjes dhe së pari, me një mijë e një mundime, pyeti:

"Si është i Dërguari i Allahut, mirë?"

E ëma, Ummul Hajr, vazhdimisht ngulte këmbë duke i thënë:

"Sikur të haje e të pije diçka!"

Kurse Hz. Ebu Bekri (r.a.), sikur s'e dëgjonte fare atë se ç'thoshte, vazhdonte të pyeste:

"Ç'bën i Dërguari i Allahut, në ç'gjendje është?"

Ummul Hajr i tha:

"O bir, unë s'di gjë për shokun tënd!"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) e dërgoi t'ëmën te një zonjë muslimane, Ummu Xhemil[238], për të marrë lajme mbi të Dërguarin e Allahut. Ummu Xhemil (r.anha) erdhi dhe, me ta parë Hz. Ebu Bekrin

238 Kjo zonjë e quajtur Ummu Xhemil bint-i Hattab, ishte muslimane, prandaj s'duhet ngatërruar me gruan e Ebu Lehebit, Ummu Xhemil.

në atë gjendje të dërrmuar, s'e mbajti dot veten dhe bërtiti me të madhe:

"Betohem në Allahun se ata që ta kanë bërë ty këtë, janë mëkatarë dhe heretikë! Allahu mos ua faltë këtë që të kanë bërë!"

Pastaj, duke iu përgjigjur pyetjeve të Hz. Ebu Bekrit, ajo i tha se i Dërguari i Allahut kishte shpëtuar dhe ndodhej në shtëpinë e Erkamit.

Hz. Ebu Bekri (r.a.) tha:

"Betohem në Allahun se, pa e parë të Dërguarin e Allahut, nuk fus asgjë në gojë!"

Kur mjedisi u qetësua dhe të gjithë u tërhoqën nëpër shtëpitë, e ëma dhe Ummu Xhemil e kapër për krahësh Ebu Bekrin (r.a.) dhe e çuan te Profeti (s.a.s.). Një ta parë Profetin, Hz. Ebu Bekri i ra ndër gjunjë! Gjendja e mikut të tij të vyer e preku thellë zemrën e ndjeshme të Mbretit të Botëve! Hz. Ebu Bekri (r.a.) i tha:

"Nënë e babë t'u bëfshin kurban, o i Dërguari i Allahut! Unë s'kam asnjë shqetësim! Ai mëkatar i fëlliqur vetëm sa më goditi pak!"

Dhe pastaj i kërkoi të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) të lutej që e ëma ta gjente rrugën e drejtë.

Me begatinë e lutjes së Profetit, edhe nëna e nderuar e Ebu Bekrit (r.a.) u fut në rrethin e besimit![239]

❁

Politeistët e kapur nga shqetësimi pas shtimit me shpejtësi të numrit të muslimanëve dhe hyrjes në Islam të trimave të rrallë, si Hz. Hamzai (r.a.), bënë një mbledhje ku diskutuan për mundësitë e pengimit të kësaj ecurie. Ata thanë:

"Gjendja e Muhammedit u bë me të vërtetë serioze, na i bëri punët lëmsh! T'i dërgojmë tek ai dijetarët tanë më të mirë në magji, orakull dhe poezi që të bisedojnë me të!"

239 Shih. Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, VII, 326; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 81.

Duke e parë të përshtatshëm për këtë punë Utbe bin Rebianë, e dërguan te Profeti (s.a.s.). Utbe foli gjatë dhe bëri më shumë propozime se ç'kishin bërë politeistët gjer atëherë. I Dërguari i Allahut e dëgjoi në heshtje gjersa mbaroi. Pastaj e pyeti:

"O Ebu Velid, a i the ç'kishe për të thënë?"

"Po!" - Iu përgjigj Utbe.

Atëherë, i Dërguari i Allahut i tha:

"Tani dëgjomë edhe ti mua!"

Dhe, pasi bëri Besmele, Profeti filloi të këndonte suren Fussilet. Pasi e këndoi edhe ajetin 37 që ishte ajet sexhdeje dhe bëri sexhde, i Dërguari i Allahut i tha:

"O Ebu Velid! I dëgjove ato që këndova. Ja, pra, ti, ja ajo!"

Pasi u ngrit, doli jashtë për t'u kthyer te shokët dhe u afrua pranë tyre, politeistët që e panë, thanë:

"Vallahi, Ebu Velidi po vjen me një fytyrë shumë të ndryshme nga ajo me të cilën shkoi! Duket sikur ka ndryshuar shumë!

Dhe kur arriti, i thanë:

"Ç'ndodhi? Pa na trego!"

Utbe u tha:

"Vallahi, dëgjova një fjalë të tillë që nuk kisha dëgjuar gj të ngjashme me të gjer më sot! Ajo s'ishte as magji, as orakull, as poezi! Kur Muhammedi tha:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ

"Po qe se e kthejnë fytyrën mënjanë, thuaju: "Ja ku po ju paralajmëroj me një rrufe të ngjashme me rrufenë që u ra në kokë Adit dhe Themudit!" (Fussilet, 13),

duke ia zënë gojën me dorën time për të mos kënduar më, i bëra be në emër të farefisnisë. Meqë e dija se çdo gjë e thënë nga Muhammedi ndodh po ashtu, u frikësova se mos na binte sipër ndëshkim!

O Kurejshë, dëgjomëni mua! Lëreni atë në punën e vet dhe hiquni mënjanë! Po qe se atë e vrasin arabët, shpëtoni prej tij me dorën e të tjerëve. Po qe se ai vendos sundimin mbi arabët, sundimi i tij është edhe sundimi juaj! Fuqia dhe nderi i tij do të thotë fuqia dhe nderi juaj! Kështu, në sajë të Muhammedit bëheni më të lumturit e njerëzve!"

Kurejshët i thanë:

O Ebul Velid! Ai të paska magjepsur edhe ty me gjuhën e vet!"

Atëherë, Utbe u tha kështu:

"Ky është mendimi im! Ju bëni si të doni!" (Ibni Hisham, I, 313-314; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 111-112)

Hz. Omeri bëhet musliman

Hz. Omeri (r.a.) ishte trembëdhjetë vjeç më i vogël se Profeti. Gjaku i tij bashkohej me atë të Profetit në atin e nëntë.

Politeistët qenë grumbulluar në Daru'n-Nedve që e kishin kuvend këshillimi dhe kishin vendosur ta vrisnin Profetin. Dhe, për këtë punë, kishin zgjedhur nga mesi i tyre Omer bin Hattabin që njihej si i guximshëm, trim dhe me natyrë të ashpër, dhe e kishin dërguar. Në një mënyrë krejt indiferente, Omeri doli në rrugë për ta vrarë Profetin. Në rrugë u takua me Nuajm bin Abdullahin (r.a.).

Duke dyshuar për situatën, Nuajmi e pyeti:

"O Omer, ku po shkon?"

"Po shkoj ta vras Muhammedin i cili e ka lënë fenë e etërve dhe ka sjellë një fe të re!" – Iu përgjigj Omeri.

Me qëllim për të fituar kohë, Nuajmi (r.a.) tejpamës i tha:

"O Omer, vallahi, ty të ka mashtruar vetvetja! A mos pandeh se, po ta vrasësh atë, kanë për të të lënë të gjallë të bijtë Abdimenaf? Ti bën mirë sikur të shohësh më parë punën e familjes tënde!"

Duke u zemëruar rëndë, Omeri e pyeti:

"Për kë e ke fjalën?"

"Për kë mund ta kem?" – Iu përgjigj Nuajmi (r.a.). Dhe vazhdoi: "Për tët kunat, Said bin Zejdin dhe tët motër, Fatime! Vallahi, që të dy janë bërë muslimanë!"

Duke e kuptuar qëllimin e shëmtuar të Omerit, Nuajmi (r.a.) e drejtoi atë në shtëpinë e së motrës duke fituar kohë për ta lajmëruar të Dërguarin e Allahut!

Këto fjalë të Nuajmit e zemëruan tepër Omerin. I nevrikosur jashtëzakonisht, ai u kthye drejt për në shtëpinë e së motrës.

Ndërkaq, pranë të motrës dhe kunatit ndodhej Habbab (r.a.), i cili po merrej me mësimin e Kur'anit. Në çastin kur e panë se Omeri po vinte drejt tyre me armiqësi, e fshehën Habbabin në një dhomë të shtëpisë. Kurse zonja Fatime e fshehu menjëherë fletën e Kur'anit.

Sa hyri në shtëpi, Omeri u sokëlliti:

"Ç'ishin ato fjalë që dëgjova?"

I kunati me të motrën i thanë:

"Duhet ta kesh dëgjuar gabim! Këtu s'ka ndonjë gjë të tillë!"

Omeri i kundërshtoi:

"Jo! Vallahi, e mësova se që të dy ju jeni bërë ndjekës të Muhammedit!"

Dhe iu sul të kunatit, kurse të motrën që hyri në mes, e qëlloi në fytyrë. Atëherë, Fatimja, i tha:

"Bëj ç'të duash, Omer! Po deshe, na vrit, por ne kurrë nuk heqim dorë nga të qenët muslimanë!..."

Ndërsa po i thoshte me zë të lartë këto fjalë me guximin e besimit, Fatimes (r.anha) po i rridhte një curril gjaku nëpër fytyrë…

Omeri që s'e priste një përgjigje të tillë nga e motra, u qetësua. Gjithashtu, duke parë gjakun në fytyrën e së motrës, ndjeu dhimbje. I penduar për ç'kishte bërë, u tha:

"Pa m'i jepni ato që po këndonit!"

"Por kemi frikë se mos i bësh ndonjë gjë fletës!" – I tha e motra.

"Mos ki frikë!" – Ia ktheu Omeri. Ai u betua në emër të zotave se do t'ua kthente prapë pasi ta lexonte!

Duke shpresur se edhe ai do të bëhej musliman, zonja Fatime i tha:

"O vëlla! Ti nuk je i pastër për sa kohë u falesh idhujve! Mirëpo ai që s'është i pastër nuk mund ta prekë fletën e Kur'anit!"

Pasi Omeri u ngrit dhe bëri gusl, zonja Fatime ia dha fletën dhe ai nisi t'i këndonte ajetet[240] që përmbante fleta:

طٰهٰ. مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى. اِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى. تَنْزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوٰتِ الْعُلٰى. اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى. لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى. وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهٗ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفَى. اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى. وَهَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ مُوسٰى. اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوٓا اِنِّيٓ اٰنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّيٓ اٰتِيكُمْ مِّنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى. فَلَمَّآ اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى. اِنِّيٓ اَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى. وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى. اِنَّنِيٓ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدْنِي وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِي. اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْفِيهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى. فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى

"Ta-Ha. (O Muhammed!) **Nuk ta zbritëm Kur'anin që të biesh në vështirësi, por vetëm si këshillë për atë që frikësohet nga Allahu!**

(Kur'ani) **Eshtë zbritur pjesë-pjesë nga ana e Allahut që ka krijuar tokën dhe qiejt e lartë.** (Me fuqinë dhe sundimin e Tij) **Ai zotëroi Arshin. Gjithshka ka në qiej, gjithshka ka në tokë,**

240 Thuhet edhe se ajetet që këndoi Hz. Omeri, qenë ajetet e para të sures Hadid. (Bejhaki, *Delail*, II, 217)

gjithshka ndodhen mes këtyre të dyve si dhe nën tokë, janë të tijët!

Edhe sikur ta shtjellosh (ose të mos e shtjellosh) **fjalën ti,** (gjë që është e njëllojtë)**, pa dyshim, Ai e di edhe të fshehtën, edhe atë që është më e fshehta!**

Allahu është Ai, veç të cilit nuk ka zot tjetër. Emrat më të bukur janë të tijët!

(I dashuri im!) **A të erdhi rrëfimi për Musain ty? Ai kishte parë një zjarr dhe i kishte thënë familjes së vet: "Qëndroni këtu ku jeni se më ra në sy një zjarr; ndoshta ju sjell një prush ose gjej pranë zjarrit një udhërrëfyes." Kur arriti aty, nga ana jonë i arriti një thirrje: "O Musa, unë jam Zoti yt! Nxirri menjëherë këpucët se aty ku ndodhesh është Tuva, një vend i shenjtë. Unë të zgjodha ty dhe tani dëgjoji ato që do të të thuhen!**

Pa dyshim, unë jam Allahu, veç meje s'ka zot tjetër! Prandaj adhuromë vetëm Mua dhe fal namaz për të më përmendur Mua! Sepse kiameti do të vijë patjetër. Kohën e tij e mbaj të fshehtë që secili të marrë shpërblimin e bëmave të veta. Kujdes, të të mos pengojë nga besimi dikushi që nuk i beson kiametit dhe bën sipas dëshirave dhe pasioneve të veta, se pastaj shkatërrohesh!" (Ta-Ha, 1-16)

Omeri që i këndoi këto ajete, ngriu në vend! Ai tha i mahnitur:

"Sa të bukura këto fjalë! Sa të çmuara!"

Oratoria e Kur'anit e kishte bërë gjer në fund për vete! Fjalët që këndoi, ishin plot të vërteta dhe urtësi që kurrë nuk mund t'i thoshte një njeri! Omeri u zhyt për një çast në mendime të thella.

Habbabi (r.a.) që i kishte dëgjuar fjalët e Hz. Omerit, doli nga vendi ku ishte fshehur dhe i tha:

" O Omer! Vallahi, lutja e të Dërguarit të Allahut do të të bjerë ty në pjesë. Dje ai u lut kështu: *"O Zot, forcoje Islamin me*

Ebul Hakem bin Hishamin ose Omer bin Hattabin!" O Omer, kije frikë Allahun!"

Hz. Omeri i tha Habbabit:

"O Habbab, më ço atje ku ndodhet Muhammedi që të bëhem musliman!"

Dhe menjëherë dolën në rrugë. Hapat e kësaj radhe, mes pasionit dhe emocionit të besimit, ishin të mbushura plot me dashurinë dhe dëshirën e njohjes së të vërtetës së të Dërguarit të Allahut!

Kur Hz. Omeri arriti te shtëpia e Erkamit, e priti Hz. Hamzai që ndodhej i gatshëm me shpatën në brez. Sepse, ndërkaq, Nuajmi (r.a.) i kishte lajmëruar për ç'kishin ndodhur. Kurse për ngjarjet e mëpastajme askush nuk dinte gjë.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u ngrit dhe eci drejt Omerit. E takoi në oborr dhe e pyeti pse kishte ardhur. Hz. Omeri e shprehu qëllimin me këtë fjali të lumtur:

"Erdha të bëhem musliman, o i Dërguari i Allahut!"

Pas kësaj, duke shprehur se për çfarë është i aftë Zoti dhe si falenderim ndaj Tij, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha:

اَللّٰهُ أَكْبَرُ

Allahu Ekber! Allahu është më i Madhi!

Sahabet që e dëgjuan këtë gjë, nisën të bënin tekbir me zë të lartë: "Allahu Ekber! Allahu është më i Madhi!" Kështu, të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) i ishte pranuar edhe një lutje tjetër!

Kur Hz. Omeri nisi për të folur, e para gjë që tha, qe Fjala e Dëshmisë që e shqiptoi me zemrën mbushur plot kënaqësi:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰه وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut dhe dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i Dërguari i Tij!"

Lutja e Profetit i kishte rënë në pjesë Omer bin Hattabit, kurse Ebu'l-Hakem, i njohur me emrin Ebu Xhehl, do të merrte fund në gropën e fatziut ku kishte rënë![241]

Pasi Hz. Omeri u bë musliman duke shprehur Fjalën e Dëshmisë në prani të të Dërguarit të Allahut, me propozimin e tij, të gjithë muslimanët dolën së bashku nga shtëpia e Erkamit dhe nisën të ecnin drejt Qabes duke shqiptuar tekbire.

Kjo situatë i dëshpëroi rëndë politeistët. Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i dha Hz. Omerit atributin "Faruk" (Diferencuesi) sepse ishte bërë shkak të diferencohej, të ndahej përfundimisht e vërteta dhe e drejta nga gënjeshtra dhe e shtrembra![242]

Hz. Omeri i përshkruante më vonë ato ditë kështu:

"Nuk kishte kush që të ishte bërë musliman e të mos hiqte vuajtje e mundime, që të mos luftonte. Kurse mua askush nuk mund të më prekte. Thashë me vete:

"Unë s'dua të rri në paqe ndërsa muslimanët pësojnë ngatërresa e fatkeqësi të ndryshme!"

Atë natë që u bëra musliman, u mendova dhe vendosa të shkoja tek më armiku i të Dërguarit të Allahut ndër politeistët dhe t'ia thosha se isha bërë musliman. Kur u bë mëngjes, trokita në portën e Ebu Xhehlit. Ai doli në portë dhe më pyeti:

"Mirë se erdhe, Omer! Ç'të reja na solle?"

"Erdha të të them se u besova Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe se i vërtetova të gjitha gjërat e sjella prej tij!" – I thashë.

Atëherë ma mbylli derën sikur do të ma përplaste syve, duke më mallkuar!" (Ibni Hisham, I, 371)

Më pas, Hz. Omeri (r.a.) shkoi për t'ua dhënë këtë lajm të gëzuar njërit nga politeistët e tërbuar të Kurejshve, dajës së vet, Velid bin Mugires, si dhe dy politeistëve të tjerë armiq të së vërtetës, por asnjëri s'pati guximin t'i bënte gjë, veçse t'ia mbyllte derën syve duke u tërhequr vetë brenda me dëshpërim.

241 Shih. Ibni Hisham, I, 365-368.
242 Shih. Dijarbekrí, I, 296.

Abdullah b. Mes'udi (r.a.) thotë kështu:

"Bërja e Hz. Omerit musliman ishte një triumf, hixhreti i tij, një ndihmë, dhe kalifati i tij, një mëshirë! Gjersa u bë musliman Omeri (r.a.), ne s'falëm dot namaz hapur pranë Qabes. Pasi u bë musliman, ai u ndesh me politeistët dhe ata na lanë të lirë. Kështu mundëm të falnim namaz atje!" (Hejsemi, IX, 62-63)

Gjer në Hixhret, Hz. Omeri (r.a.) u përpoq me të gjitha forcat në Mekë për Islamin dhe, së bashku me muslimanët e tjerë, përballoi shumë mundime.

❖

VITET 7-9 TE PROFETESISE: VITET E BOJKOTIMIT DHE IZOLIMIT

Politika izolacioniste e politeistëve ndaj muslimanëve

Pavarësisht nga të gjitha pengesat, Islami shënonte zhvillime të reja çdo ditë që kalonte dhe kjo gjendje bëhej shkak që zilia dhe urrejtja e politeistëve të shtoheshin edhe më shumë. Duke mos e duruar dot këtë gjendje, politeistët, duke vënë në shenjë trupin e bekuar të Profetit, u muarën vesh për ta mbytur gjithësinë në errësirë dhe u betuan:

"Hapur apo fshehur, atë do ta vrasim patjetër!"

Me ta parë se politeistët Kurejshë ishin të vendosur për ta kryer këtë krim, Ebu Talibi ndjeu dyshim dhe rrezik për jetën e të Dërguarit të Allahut. Atëherë, i mblodhi të bijtë Hashim dhe Muttalib dhe i urdhëroi të qëndronin pranë Profetit dhe ta mbronin nga çdo rrezik.

Natën kur lindi hëna e Muharremit, të gjithë bijtë Hashim dhe Muttalib me Ebu Talibin në krye si dhe, bashkë me ta, edhe Profeti, u mblodhën në mëhallën Ebu Talib. Vetëm Ebu Lehebi nuk mori pjesë me ta por vazhdoi të qëndronte në radhët e politeistëve.

Atëherë, politeistët bënë një plan tinzar për ta asgjësuar Islamin pa i dhënë rast për t'u përhapur dhe fuqizuar më shumë. Me anë të një bojkotimi ekonomik dhe shoqëror dhe të një embargoje, do t'i fusnin në krizë anëtarët e rinj të kësaj feje dhe, për pasojë, do t'i bënin të ktheheshin prapë nga drejtimi që kishin marrë!

Zemrat e zeza të mbledhura me këtë synim nën kryesinë e Ebu Xhehlit, i këputën të gjitha marrëdhëniet njerëzore me muslimanët dhe të bijtë Hashim që i mbronin ata, nga marrëdhëniet

tregtare e gjer tek të gjitha lidhjet qytetare si dhënia dhe marrja e vajzave, etj. Duke e fiksuar këtë me një betim, e varën në muret e Qabes.

Akt-betimin e kishte shkruar Mansur bin Ikrime. Atë ditë që e shkroi, si rezultat i lutjes së të Dërguarit të Allahut, iu tha krahu. Atëherë, politeistët filluan të thonë mes tyre: Mansuri pësoi fatkeqësi sepse u bëmë padrejtësi të bijve Hashim. (Ibni Hisham, I, 372-373; Ibni Sa'd, I, 208-209; Buhari, *Haxh*, 45)

Pas fillimit të zbatimit të bojkotit, në fillim, të gjithë muslimanët që banonin të shpërndarë në zona të ndryshme të Mekës, u bartën në mëhallën e ungjit të Profetit, të quajtur Shib-i Ebi Talib me qëllim për ta siguruar më mirë solidaritetin mes tyre. Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) doli nga shtëpia e Erkamit dhe u vendos në atë mëhallë.

Ebu Talibi merrte të gjitha masat që i vinin doresh ndaj ndonjë të keqeje ose atentati. Si rregull, çdo natë Profeti binte në shtratin e vet, pastaj, pasi të gjithë njerëzit binin në gjumë, Ebu Talibi ia ndërronte shtratin Profetit me shtratin e ndonjërit prej të bijve, vëllezërve ose djemve të të ungjve.[243]

Për muslimanët kishte filluar periudha e një izolimi të madh. Ebu Xhehli dhe njerëzit e tij e vëzhgonin ditë e natë mëhallën e muslimanëve dhe përpiqeshin të pengonin edhe hyrjen e ushqimeve atje!

Ata i prenë të gjitha rrugët e tregut që shkonin për në anën e muslimanëve. Ushqimet që vinin për t'u shitur, i blinin vetë për të mos ua lënë muslimanëve. Muslimanët mundeshin të dilnin jashtë mëhallës Ebu Talib vetëm në kohën e haxhit. Po qe se ndonjë musliman shkonte te ndonjë shitës për të marrë diçka për fëmijët, Ebu Lehebi shkonte menjëherë pranë ngarkesave dhe thoshte:

"O tregtarë! Shokëve të Muhammedit ua ngrini çmimet në atë mënyrë që të mos blejnë dot gjë! Ju e dini se unë jam i pasur

243 Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 132.

dhe e mbaj fjalën. Unë ju siguroj se, po vepruat kështu, nuk do të pësoni ndonjë dëm!"

Muslimanët ktheheshin pa blerë ndonjë gjë për fëmijët që qanin nga uria. Të nesërmen tregtarët shkonin te Ebu Lehebi dhe ai ua blente mallrat e mbetura me çmim të lartë.[244]

Përballë kësaj gjendjeje të vështirë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe zonja Hatixhe e shpenzuan tërë pasurinë për muslimanët![245]

Pavarësisht nga të gjitha përpjekjet që bënë politeistët për t'i mbyllur rrugët e mëhallës, disa mekas u çonin fshehtas ndihma të afërmve. Hakim bin Hizam kishte sjellë një karvan grurë nga Siria. Ai e shtyu fshehtas njërën nga devetë në rrugën e mëhallës së muslimanëve, të cilët e shkarkuan menjëherë grurin, kurse një natë tjetër ai futi përsëri fshehtas në mëhallën e muslimanëve një deve të ngarkuar me miell.

Edhe Hisham bin Amri qe njëri prej personave që i ndihmonte muslimanët në këtë mënyrë. Politeistët antinjerëzorë që e mësuan se Hishami u kishte dërguar muslimanëve disa deve me ushqime, e kërcënuan me fjalë të ashpra. Por kur Hishami vazhdoi t'i ndihmonte të afërmit pavarësisht nga paralajmërimet që i bëheshin, politeistët filluan ta shanin me fjalë të rënda e ta godisnin. Ndërkaq, ndërhyri Ebu Sufjani duke e penguar vrasjen e tij. Ai u tha politeistëve:

"Lëreni njeriun! U ka bërë mirësi të afërmve! Sa mirë do të ishte sikur edhe të mund ta bënim një gjë të tillë!"

Kështu, ai e mbronte Hishamin edhe moralisht!

Në këtë periudhë, muslimanët përballuan vështirësi dhe mungesa të mëdha. Disa herë mbetën të detyruar ta ngopnin barkun edhe me gjethe pemësh! Fëmijët vuanin më shumë nga uria. Qarja e tyre dëgjohej edhe jashtë mëhallës!

Synimi që ndiqnin politeistët me këtë izolim ishte t'i linin muslimanët të uritur gjersa Profeti (s.a.s.) t'u dorëzohej dhe, në

244 Suhejli, II, 127-128.
245 Jakubi, II, 31.

këtë mënyrë, të gjenin rastin për ta vrarë atë. Ndërkaq, muslimanët e bashkuar me të bijtë Hashim nën prijësinë e Ebu Talibit ishin të vendosur ta derdhnin edhe pikën e fundit të gjakut për ta mbrojtur Profetin!

Kur persekutimet dhe mundimet e mekasve arritën në ekstrem, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) hapi duart e bekuara drejt qiellit dhe i mallkoi kështu politeistët mekas:

"O Zot, ndihmomë duke i dhënë këtij fisi mizor një ndëshkim zie buke shtatëvjeçare si të kohës së Jusufit (a.s.)!"

Atëherë, shirat u prenë dhe politeistët Kurejshë i kapi një thatësirë dhe zi buke e tillë që fshiu e zhduku çdo gjë që ekzistonte! Shumë prej tyre vdiqën nga uria. Pasi erdhi puna që të mos gjenin asgjë për të ngrënë, filluan të hanin mishrat dhe lëkurët e kafshëve të ngordhura. Kur ndonjëri prej tyre vështronte nga qielli, për shkak të urisë, e shihte mjedisin sikur ta kishte mbuluar tymi e pluhuri!

Në Kur'an, Allahu i Lartë bën fjalë kështu për këtë ngjarje:

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ يَغْشَى النَّاسَ هذَا عَذَابٌ اَلِيمٌ

"Tani ti vëzhgoje ditën kur qielli do të nxjerrë një tym të qartë që do t'i mbulojë njerëzit! Ky është një ndëshkim i dhimbshëm!" (ed-Duhan, 10-11)

Kur kjo thatësirë u rëndua në kulm, Ebu Sufjani iu drejtua Zotërisë së Botëve dhe i tha:

"O Muhammed! Ti thua se je dërguar si mëshirë, porosit bindjen ndaj Allahut dhe ndihmën ndaj të afërmve. Kurse fisi yt është duke u asgjësuar nga uria! Lutiu Allahut ta largojë këtë fatkeqësi prej tyre! Po qe se me pretekstin e lutjes tënde, Allahu do të na e heqë këtë të keqe, do t'i besojmë Allahut!"

Pastaj e dha fjalën duke u betuar.

Pas kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) bëri lutje. Filloi shiu dhe zia mori fund. Kurse politeistët e qetësuar u kthyen prapë në herezinë e tyre![246]

Në lidhje me këtë gjendje psikologjike të mohuesve dhe heretikëve, Zoti thotë kështu:

وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَائِمًا فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَاَنْ لَّمْ يَدْعُنَا اِلٰى ضُرٍّ مَّسَّهُ
كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِيْنَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ

“Kur njeriu bie ngushtë, na lutet Neve shtrirë, ulur ose në këmbë, por kur Ne ia heqim atë shqetësim, vepron sikur të mos na ishte lutur aspak Neve për shkak të ngushticës ku pati rënë! Ja, pra, kështu u është treguar e stolisur puna atyre që e teprojnë!” (Junus, 12)

Fundi i periudhës së izolimit

Në fund të tre viteve të kaluara me një mijë e një hidhërime, Allahu i Lartë e lëshoi një krimb druri në fletën e marrëveshjes së politeistëve që e kishin varur në murin e Qabes. Përveç fjalisë “Bismikallahumme – Me emrin tënd po e filloj, Allahu im”, krimbi e hëngri çdo shkrim tjetër që shprehte padrejtësi, dhunë dhe fyerje. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) ia tregoi këtë situatë që i ishte bërë e ditur me anë të revelacionit hyjnor, të ungjit Ebu Talib. Ebu Talibi i njoftoi të vëllezërit duke u thënë kështu:

“Vishni rrobat më të mira dhe shkoni te Kurejshët! Tregojuni për fatin e fletës pa e marrë vesh vetë!”

Pasi Ebu Talibi dhe të vëllezërit ua dhanë politeistëve këtë lajm, ata dërguan njeri, e sollën fletën dhe e panë se ishte ashtu si kishte thënë i Dërguari i Allahut. Kurejshët u lëshuan! Duke marrë guxim nga kjo, u tha:

246 Buhari, *Tefsir*, 30, 44; Muslim, *Munafikin*, 40; Ahmed, I, 431, 441.

"E kuptuat më në fund se na keni bërë padrejtësi, se keni vepruar keq duke i prerë marrëdhëniet me të afërmit, apo jo!"

Askush nga politeistët nuk i dha dot përgjigje Ebu Talibit. Vetëm thanë se "ajo gjë s'ishte tjetër veçse magji" dhe, duke ia kthyer shpinën të vërtetës, i vazhduan padrejtësitë!

Kurse disa nga parësia e Kurejshve e qortuan njëri-tjetrin për shkak të të këqijave të bëra kundër të bijve Hashim dhe thanë:

"Kjo që kemi bërë kundër vëllezërve tanë s'është gjë tjetër veçse padrejtësi dhe dhunë!"

Kishte hyrë viti i dhjetë i profetësisë, kur disa vetë nga Kurejshët u vunë në lëvizje për ta hequr bojkotimin dhe izolimin. Hisham bin Amr i tha Zuhejr bin Ebi Umejjes:

"O Zuhejr! Ndërsa dajat e tu janë izoluar dhe përpëliten në ngushticë dhe papasje për të blerë e shitur diçka, për t'u martuar, etj., si të bën zemra të hash e të pish ç'të duash, të vishesh e të mbathesh si të duash? Vallahi, po ta ftoje Ebu Xhehlin në një marrëveshje të tillë kundër dajave të vet, kurrë nuk do të të përgjigjej!"

Pasi e bindi Zuhejrin, Hishami i tërhoqi në radhët e veta një nga një edhe Mut'im bin Adijjin, Ebu'l-Bahteriun dhe Zem'a bin Esvedin. Këta pesë vetë u mblodhën natën në zonën Haxhun të Mekës së Sipërme dhe biseduan se ç'duhej të bënin dhe u muarën vesh të bënin përpjekje gjersa të prishej Pakti i Bojkotimit.

Kur u bë mëngjes, ata shkuan në Qabe. I veshur me një rrobë të shtrenjtë, Zuhejri e bëri tavaf Qaben dhe tha:

"O mekas! Ne të hamë e të pimë si të duam, të vishemi e mbathemi si të duam, kurse të bijtë Hashim dhe Muttalib të izolohen nga marrëdhëniet dhe të shkatërrohen, ë? Punë që bëhet është kjo? Betohem në Allahun se nuk do të rri gjersa të griset kjo fletë mizore që pret lidhjet farefisnore!"

Edhe pse Ebu Xhehli kundërshtoi, kur katër shokët e tjerë i dolën krah Zuhejrit siç ishin marrë vesh, për një çast u formua një atmosferë pozitive. Mut'imi u ngrit dhe e grisi fletën e varur në

murin e Qabes. Pas kësaj, Adijj bin Kajs, Zem'a, Ebu'l-Bahteri dhe Zuhejri u armatosën dhe shkuan te të bijtë Hashim dhe Muttalib, i nxorën nga mëhalla Ebu Talib dhe siguruan kthimin e tyre nëpër shtëpitë e veta. Kështu, me favorin e Allahut, muslimanët shpëtuan nga një izolim i vështirë trevjeçar. Ebu Talibi i lavdëroi me një poezi thyerësit e bojkotimit. Edhe politeistët e kuptuan se s'do t'i bëheshin dot pengesë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) për kumtimin e Islamit dhe e humbën shpresën.[247]

Në këtë mënyrë, shqetësimet dhe vështirësitë e hequra u bënë pretekst që muslimanëve t'u forcohej besimi dhe t'u shtrëngoheshin radhët. Edhe mohuesit, heretikët, si gjithmonë, nuk arritën dot gjë tjetër veç disfatës!

❁

Në vitin e tetë të dërgesës profetike, iranasit i mundën bizantinët. Ua shembën qytetet, përparuan gjer në Stamboll dhe e detyruan perandorin bizantin t'u paguante dëmshpërblim të rëndë.

Meqë iranasit ishin idhujtarë, politeistët mekas u gëzuan shumë për fitoren e tyre. Humbja e bizantinëve që ishin adhurues të Librit (krishterë), e dëshpëroi shumë Profetin. Atëherë, lidhur me këtë specifikë, Allahu i Lartë zbriti këto ajete:

الم غُلِبَتِ الرُّومُ فِي اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ
فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلّٰهِ الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ
بِنَصْرِ اللّٰهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

"Elif. Lam. Mim. Bizantinët u mundën në një vend të afërt (me arabët)**. Por, pas kësaj disfate, brenda pak vjetëve, ata do të dalin fitimtarë. Në fund të fundit, vendimi është i Allahut. Atë ditë, edhe besimtarët, me ndihmën e Allahut, do të gëzohen.**

247 Shih. Ibni Hisham, I, 397-406; Ibni Sa'd, I, 210-211.

Allahu e ndihmon atë që dëshiron. Ai është Aziz (i Shenjtë) **dhe Rahim** (Shpërblyes)**!"** (er-Rum, 1-5)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha:

"Pa dyshim, persët do të munden!" (Ahmed, I, 276)

Ebu Bekri (r.a.) i cili e mësoi këtë lajm, vuri bast me politeistin Ubej bin Halef me dhjetë deve, se, brenda tri vjetëve, bizantinët do t'i mundnin persët.[248]

Kur Hz. Ebu Bekri (r.a.) e njoftoi Profetin për këtë bast, ai i tha:

"Fjala "bid" në ajet shpreh numrat mes treshit dhe nëntës. Prandaj shko menjëherë dhe shtoje numrin e deveve dhe zgjate afatin!"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) shkoi dhe e zgjati afatin në nëntë vjet, kurse numrin e deveve e shtoi në njëqind.

Bizantinët u zhvilluan shpejt dhe u shkaktuan iranasve një disfatë të rëndë. Me ta marrë këtë lajm, Ebu Bekri (r.a.) mori nga Ubeji njëqind devetë dhe ia çoi Profetit. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

"Këto ndajua të varfërve!"

Dhe ai ua ndau të varfërve!

Shumë nga politeistët mekas që e panë këtë mrekulli të Kur'anit, u bënë muslimanë.[249]

Mrekullia e ndarjes së hënës përgjysmë

Zoti i ka pajisur pejgamberët që i ka ngarkuar me ftesën për në rrugën e drejtë, me një kompetencë të jashtëzakonshme që do të ndikonte mbi masat dhe do t'i tërhiqte ato në besim. Kjo, për të thyer kokëfortësinë e mohimit me të cilin do të përballeshin. Veçanërisht, profetëve u ka dhënë edhe një sërë favoresh të jashtëzakonshme për t'i bërë masat për vete, të quajtura "mrekulli".

248 Kjo ngjarje ka ndodhur para se basti të ndalohej.
249 Shih. Tirmidhi, *Tefsir*, 30/3194; Kurtubi, XIV, 3.

Mrekullitë u janë favorizuar profetëve, sipas të veçantave të periudhave të tyre, të ekspozuara mbështetur në fuqi që zgjojnë mahnitje. Për shembull, në kohën e Hz. Musait (a.s.), në rend të ditës ishte magjia, e cila kishte arritur kulmin. Prandaj edhe atij i qe dhënë një mrekulli e kësaj fushe: shkopi dhe dora që i shndriste.[250]

Në kohën e Hz. Isait mjekësia kishte shënuar përparime të mëdha dhe mjekët kishin zënë një pozitë shumë të lartë në sytë e popullit. Atëherë, edhe Hz. Isait iu dha një mrekulli që do t'i linte në hije edhe mjekët më të aftë dhe do të siguronte besimin e njerëzve: ringjallja e të vdekurve.

Sa për Profetin Muhammed (s.a.s.), me që profetësia e tij përfshin të gjitha vendet dhe kohët gjer në kiamet, ai zotëronte të gjitha kompetencat, pushtetin dhe mrekullitë e profetëve të kaluar dhe ndodhej në majë të të gjithë kësaj. Nisur nga kjo, mrekullitë e tij, të pakufizuara vetëm në mjeshtëritë e ligjërimit, bisedës e predikimit, si mjeshtëritë më me ndikim të kohës, janë realizuar në një formë që përfshinte fusha të ndryshme. Njëra prej tyre është mrekullia e "ndarjes së hënës përgjysmë" për t'u dhënë gjallëri e jetë zemrave të lodhura nga bojkoti i gjatë si dhe një paralajmërim mohuesve për fuqinë e këtij faktori të ri të dalë në shesh, të cilit ata i qenë kundërvënë.

Kjo mrekulli e madhe e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) ka ndodhur në krye të viteve të bojkotit, pra, në vitin e nëntë të periudhës së Mekës.

Në një natë me hënë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), iu lut Allahut dhe hëna u nda më dysh dhe kjo mrekulli u pa nga të gjitha anët. Një copë e hënës u pa në anë të malit Kubejs, kurse tjetra, në anë të malit Kuajkian. Politeistët që e panë këtë gjë, për-

250 Në origjinal: Jed-i Bejza, dorë e bardhë. Eshtë njëra nga nëntë mrekullitë e dhëna Hz. Musait. (Shih. el-A'raf, 108; el-Isra, 101; Ta-Ha, 22; esh-Shuara, 33; en-Neml, 12; el-Kasas, 32) Kur ai e nxirrte dorën, mjedisi përreth ndriçohej sikur të kishte ndriçuar dielli.

sëri ngurruan të besonin. Madje Ebu Xhehli edhe e mohoi duke thënë "kjo është magji!"

Politeistët që e panë këtë mrekulli, thanë për Profetin (s.a.s.):

"Ne na magjepsi, por të gjithë nuk i magjeps dot!"

Atëherë u pyetën edhe karvanet jashtë Mekës, që vinin nga larg. Edhe ata thanë se kishin parë që hëna qe ndarë më dysh.

Pas kësaj ndodhie zbriti ky ajet:

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ. وَاِنْ يَرَوْا اٰيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

"Kiameti u afrua dhe hëna u nda. Po të shohin një mrekulli, ata menjëherë e kthejnë fytyrën mënjanë dhe thonë: "Eshtë një magji e përsëritur nga kohët e vjetra!" (el-Kamer, 1-2) (Vahidi, f. 418; Tirmidhi, Tefsir, 54/3286)

Gjithë populli i Mekës qenë të një fjale se hëna qe ndarë më dysh. Njerëzit me zemrën të hapur ndaj së vërtetës, e vërtetuan Profetin, kurse zemrat e drynosura thanë: "Ç'magjistar i madh!"

Me të vërtetë, astronomi i njohur francez Lefrançois de Lalande, duke shqyrtuar lëvizjet e kaluara të hënës, ka qenë i detyruar ta pranonte mrekullinë e "ndarjes së hënës përgjysmë".[251]

❁

Nëse duam ta përmbledhim në disa pika urtësinë e mrekullive që Zoti ua favorizoi të dërguarve të vet, mund të themi shkurt këto:

1. Ndikim mbi masat dhe tërheqje e njerëzve në besim.

2. Përforcim i besimit të besimtarëve, ngushëllim dhe qetësim i zemrave.

3. Vërtetim i dërgesës dhe profetësisë së të dërguarve.

251 Shih. Zekai Konrapa, f. 110.

4. Përballë fuqisë hyjnore, dobësim i mohuesve dhe heretikëve dhe mahnitje e besimtarëve.

Ashtu si çdo ajet i Kur'anit e shton besimin e besimtarëve dhe mohimin e mohuesve, ashtu dhe mrekullia e shton mohimin dhe herezinë e personave për të cilët është thënë "la jehdi" (nuk i udhëzon), domethënë, që Zoti s'ka për t'i udhëzuar.[252]

Ngjarja e ndarjes së hënës në dy pjesë është një mrekulli e madhe e profetit Muhammed. Meqë ai është "Profeti i Kohës së Fundit", dalja e tij në botë është, në të njëjtën kohë, edhe një nga shenjat e kiametit. Kështu, në ajetin kur'anor, duke u shprehur si më poshtë, është prekur kjo e vërtetë:

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ

"Kiameti u afrua dhe hëna u nda!" (el-Kamer, 1)

Vazhdimi i kumtesës nga Profeti pavarësisht nga kushtet

Pavarësisht nga mundimet dhe vuajtjet që i shkaktonin njerëzit e fisit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk e ndërpriste qoftë edhe për një çast ftesën për te e vërteta. Në çdo rast i ftonte njerëzit në rrugën e drejtë, e trajtonte bashkëbiseduesin me metoda të ndryshme sipas gjendjes.

Njëri prej personave më të fuqishëm fizikisht të Kurejshve, Rukane, i cili ishte edhe një mundës që s'e njihte rënien me shpi-

252 لاَ يَهْدِى **Allahu nuk udhëzon**. Kjo shprehje përdoret në 26 ajete të Kur'anit. Po kështu:

وَاللّٰه لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"... Allahu nuk i udhëzon mizorët!" (el-Bakara, 258)

وَاللّٰه لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"... Allahu nuk i udhëzon mohuesit (heretikët)**."** (el-Bakara, 264)

وَاللّٰه لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

"... Allahu nuk i udhëzon deviatorët." (el-Maide, 108)

në në tokë, një ditë u takua me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) në njërën nga fushat e Mekës. Ai i tha Rukanes:

"O Rukane, akoma s'ke për të pasur frikë ti nga Allahu dhe do të vazhdosh të këmbëngulësh për të mos e pranuar Islamin? Eja, bëhu musliman!"

Rukane iu përgjigj:

"O Muhammed! Po të më vësh poshtë në mundje, do të të pohoj besimin ty!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pyeti:

"Po të dal unë fitues, a do ta pranosh se thëniet e mia janë të drejta e të vërteta?"

Rukane iu përgjigj:

"Po, nëse më mund, ose do ta pranoj Islamin, ose këta dhen bëhen të tutë! Por nëse unë të mund, ti do të heqësh dorë nga kjo puna e profetësisë!"

Dhe u kapën në mundje. Sapo e kapi Rukanen, I Dërguari i Allahut e shembi përtokë! Rukane nuk mundi të mbrohej! Ai i tha Profetit:

"O Muhammed, le të bëjmë mundje edhe një herë!"

Prapë u rrokën dhe i Dërguari i Allahut e vuri poshtë prapë! Rukane i tha:

"O biri i tim ungji! Eja të mundemi edhe një herë!"

Mirëpo Rukane që ra me shpatulla në tokë edhe për të tretën herë, prapë nuk besoi.

Profeti u prek shumë ngaqë Rukane nuk e pohoi besimin dhe ngaqë, në këtë mes, përdori disa fjalë jo të hijshme! Ai i tha Rukanes:

"Merri dhentë e shko!"

Atëherë, Rukane i tha:

"Vallahi, ti je më i dobishëm e më i nderuar se unë!"

Rukane (r.a.) u bë musliman disa vite më vonë, gjatë triumfit të Mekës, pastaj shkoi në Medinë dhe u vendos atje. (Ibni Hisham, I, 418; Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, II, 236)

Kurse një herë tjetër kishte shkuar në Mekë për umre Dimad bin Thalebe nga fisi Ezd-i Shenue. Dimad ishte një person që ishte i dhënë pas mjekësisë, që u këndonte dhe u frynte të sëmurëve mendorë dhe që përpiqej të fitonte dituri. Kur i dëgjoi politeistët që thoshin se "Muhammedi është i marrë", tha me vete:

"Unë po shkoj ta shoh një herë këtë njeri! Ndoshta Allahu i jep shërim nëpërmjet meje!"

Dhe u ngrit nga kuvendi i politeistëve dhe shkoi te Profeti, të cilit i tha kështu:

"O Muhammed, Unë e mjekoj marrëzinë. Po deshe, po të mjekoj edhe ty! Ndoshta Allahu të jep shërim!"

I Dërguari i Allahut ia ktheu në këtë mënyrë:

"Lavdërimi është i posaçëm vetëm për Allahun! Ne e lavdërojmë vetëm atë dhe ndihmën vetëm prej tij e kërkojmë! Ne mështetemi te Allahu nga e keqja e vetes sonë! Nuk ka kush që ta çorientojë atë që e orienton Allahu! Gjithashtu, nuk ka kush që ta orientojë atë që e çorienton Allahu! Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut! Ai është një i vetëm! Ai nuk ka të ngjashëm e nuk ka shok! Gjithashtu, dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i dërguari i Tij!"

Fjalët e Profetit (s.a.s.) i pëlqyen shumë Dimadit dhe ai i tha Profetit:

"Kurrë nuk kam dëgjuar fjalë më të bukur se kjo! A po m'i përsërit edhe një herë?

Profeti ia përsëri edhe një herë. Pasi i kërkoi Profetit t'ia përsëriste edhe dy herë të tjera ato fjalë si margaritarë, Dimadi i tha:

"Unë i kam dëgjuar fjalët e orakujve, magjistarëve, poetëve dhe të çdo lloj njeriu, por kurrë s'i kam dëgjuar këto që the ti! Këto fjalë janë margaritarët më të çmuar të detit të ligjërimit dhe oratorisë!"

Dhe u bë musliman.

I Dërguari i Allahut e pyeti:

"A ma jep fjalën edhe në emër të fisit?"

"Po ta jap fjalën edhe në emër të fisit!" – I tha Dimadi. (Muslim, *Xhum'a*, 46; Ahmed, I, 302; Ibni Sa'd, IV, 241)

Duke i marrë fjalë Dimadit edhe në emër të fisit, pasi ai e kishte shprehur besimin në emër të vet, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e ngarkoi Dimadin me detyrë si përfaqësues dhe mësues te fisi i vet për t'ua kumtuar Islamin!

❖

VITI I DHJETE I PROFETESISE

Viti i Hidhërimeve:
Vdekjet e Hz. Hatixhesë dhe Ebu Talibit

Gëzimi i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe i muslimanëve që shpëtuan prej bllokadës së politeistëve, nuk vazhdoi gjatë, sepse menjëherë pas heqjes së bojkotit, vdiq i ungji, Ebu Talibi, mbrojtësi i tij dhe i të gjithë muslimanëve, ai që i pati mbrojtur ata në mënyrë vetëmohuese.

Profeti (s.a.s.) pati ngulur këmbë shumë herë pas here që ai të besonte, kurse ndaj kësaj këmbënguljeje të të nipit, Ebu Talibi i thoshte:

"Unë e di të vërtetën tënde. Por, po të të shfaq besimin ty, gratë kurejshe do të më bëjnë me turp!"

Ebu Talibi e pranonte me ndërgjegje profetësinë e Muhammedit, por e kundërshtonte për ego.

Edhe kur Ebu Talibi ndodhej në shtratin e vdekjes, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) iu lut që të besonte në mënyrë që t'ia dorëzonte shpirtin Zotit si besimtar:

"O im ungj! Thuaj një fjalë që Allahu të ta dhurojë lumturinë e pasosur!"

Kurse Ebu Xhehli që ndodhej aty, iu bë pengesë kësaj. Ai gjithmonë kështu vepronte. Ndërsa Profeti (s.a.s.) ia sugjeronte Ebu Talibit vazhdimisht Fjalën e Dëshmisë, Ebu Xhehli i thoshte:

"Ti je i fesë së etërve tanë!"

Fjalët e fundit të Ebu Talibit për Profetin (s.a.s.) qenë këto:

"Unë po vdes në fenë e vjetër (të Abdylmuttalibit)! Po qe se Kurejshët nuk do të thoshin "u frikësua prej vdekjes, pra e ndërroi fenë", do t'i pranoja fjalët e tua!.."

Pas këtyre fjalëve, Profeti (s.a.s.) tha vetëm kaq: *"Edhe unë vazhdimisht do të lutem për ty..."* Por u largua i zymtë e i hidhëruar prej shtëpisë së të ungjit!

Pas premtimit të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) se do të lutej vazhdimisht për të ungjin, zbriti ky ajet:

اِنَّكَ لاَ تَهْدِى مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِى مَنْ يَشَاءُ

"(O i Dërguar!) **Ti nuk mund ta vësh në udhë të drejtë kë të duash vetë; është Allahu që e udhëzon atë që do..."** (el-Kasas, 56) (Muslim, *Iman*, 41-42)

Udhëzimi është drita hyjnore që e shtyn robin në udhën e drejtë (sirati mustakim). Dhe kjo dritë i bie në pjesë atij, zemra e të cilit është e dëshiruar për të, është e prirur kah Zoti. Në Kur'an urdhërohet:

يَهْدِى اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ

"... (Allahu) **e udhëzon atë që i drejtohet!"** (er-Ra'd, 27)

Në këtë mes, zelli dhe ndërhyrja e të tjerëve është vetëm të bëhen pretekst. Në të kundërt, arritja e udhëzimit në sajë të zellit dhe përpjekjes së të tjerëve, qofshin këta edhe profetë, nuk është gjithmonë e mundur. Kështu, megjithëse Ebu Talibi e dinte të vërtetën, nuk iu bë e mundur të hynte në rrugë të drejtë pavarësisht nga përpjekjet e Profetit, sepse, i mundur nga egoja e vet, nuk iu drejtua Zotit.

❁

Nuk kishin kaluar as tri ditë nga vdekja e Ebu Talibit që e pati mbushur Profetin me hidhërim të thellë, kur vdiq Hz. Hatixheja (r.anha), zonja fisnike, bashkëvuajtësja e të Dërguarit të Allahut, mbështetësja e tij e madhe, shoqja e jetës dhe e zemrës. Zemrës së Profetit (s.a.s.) dhe muslimanëve iu shtuan hidhërime të tjera. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e zbriti vetë në varr bashkëshorten e

tij që e kishte dashur aq shumë, me zemrën plot dhimbje e sytë plot lot...

Nëna jonë, Hz. Hatixhe, pati qenë për Profetin (a.s.) një këshilltar besnik në çështjen e Islamit, bashkëvuajtëse, burim ngushëllimi dhe qetësimi. Vdekja e saj i pati ardhur aq e rëndë të Dërguarit të Allahut, sa ta bënte të shprehej kështu për të:

"S'e di se për cilën nga këto dy fatkeqësi që ranë mbi këtë ummet, të dëshpërohem më shumë!" (Jakubi, II, 35; Taberi, *Tarih*, II, 229)

Për shkak të këtyre dy ngjarjeve të hidhura, viti i dhjetë i periudhës së Mekës u quajt "Viti i Hidhërimeve".

Me vdekjen e të ungjit dhe bashkëshortes, për Profetin (s.a.s.) nuk pati mbetur asnjë mbështetje dhe strehim formal, relativ dhe i përkohshëm. Kështu, bota e tij afektive mori përkatësi të posaçme vetëm ndaj Zotit të Madh, sepse Zoti ishte autoriteti i vetëm dhe absolut të cilit duhej t'i shfaqej dorëzim dhe nënshtrim. Kështu, edhe kur ishte fëmijë, duke u lënë pa kujdestarinë e nënës, babait dhe të gjyshit, Profeti qe rritur nën edukimin e Allahut!

❁

Nëna jonë Hatixhe ishte njeri me shumë vlera. Një ditë, engjëlli i vahjit, zbulesës hyjnore, shkoi te Profeti dhe i tha:

"O i Dërguari i Allahut! Hatixheja po vjen tek ti me një enë me ushqim në dorë. Kur të vijë, i thuaj selam prej Zotit dhe meje! Dhe përgëzoje për një pallat prej margaritarësh të bërë për të në xhennet, ku nuk ka potere dhe lodhje!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 20)

Hz. Hatixheja (r.anha) iu përgjigj kështu kësaj përshëndetjeje hyjnore:

"Ai (Allahu i famshëm) është vetë selami, paqja; paqja buron prej Tij! Paqe edhe Xhebrailit! O i Dërguari i Allahut, paqja, mëshira dhe begatia e Allahut qofshin edhe mbi ty!"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk e harroi gjatë gjithë jetës këtë bashkëshorte të bekuar. Ai shfaqi shembujt më të bukur të besnikërisë dhe mirënjohjes ndaj saj!

Aisheja (r.anha) tregon kështu:

"Asnjërën nga zonjat e Profetit (s.a.s.) nuk e kam patur zili sa ç'e kam patur Hatixhenë. Për më tepër, atë kurrë s'e pata parë. Por Profeti (s.a.s.) e kujtonte shpesh. Kur therte ndonjë dele dhe e ndante mishin, shumicën e herës u dërgonte miqve të Hatixhesë. Një radhë, duke mos duruar dot, i thashë të Dërguarit të Allahut:

"Sikur s'ka mbetur në botë grua tjetër veç Hatixhesë!"

Profeti Bujar (s.a.s.) ia numëroi cilësitë e saj të mira duke thënë *"ishte kështu e ashtu"*, dhe tha:

"Edhe fëmijët prej saj i pata!"

Unë thashë me vete:

"S'kam për të thënë edhe një herë tjetër fjalë të keqe për Hatixhenë!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 20; Edeb, 73; Muslim, *Fedailu's-Sahabe*, 74-76)

Një ditë, motra e Hatixhesë, Hale binti Huvejlid, kërkoi leje të hynte për t'u takuar me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Nga zëri i saj, Profetit (s.a.s.) iu kujtua zëri i Hatixhesë dhe tha:

"Allahu im, kjo është (motra e Hatixhesë) Hale binti Huvejlid!"

Aisheja (r.anha) që e vuri re këtë reagim të Profetit, nuk duroi dot dhe tha:

"Çfarë i kujton vazhdimisht një plake kurejshe të vdekur prej kohësh, së cilës i patën rënë dhëmbët nga pleqëria?" Allahu të dha në vend të saj një më të dobishme se ajo!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 20)

Me fjalën "më të dobishme", Hz. Aisheja e kishte fjalën për vete. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) që nuk e gjeti me vend këtë fjalë të saj, i dha këtë përgjigje:

"Jo, Allahu nuk më ka dhënë ndonjë më të dobishme se ajo! Kur njerëzit s'më besonin, ajo më besoi. Kur çdokush më thoshte gënjeshtar, ajo e pranoi se unë thosha të vërtetën. Kur askush s'më jepte asgjë, ajo

më mbështeti me pasurinë e saj dhe Zoti më dhuroi fëmijë prej saj!" (Ibni Hanbel, VI, 118)

Udhëtimi për në Taif

Pas vdekjes së të ungjit dhe bashkëshortes, u shtuan shumë dhuna, padrejtësitë dhe presionet mbi Profetin (s.a.s.). Sulmet armiqësore të bëra kundër Mbretit të Profetëve arritën nivelin e egërsisë, aq sa filluan t'i kapërcejnë mundësitë e durimit të tij. Atëherë, Profeti, duke marrë me vete edhe Zejdin (r.a.), u nis për në Taif, 160 km. larg Mekës. Atje qëndroi dhjetë ditë.

Profeti u foli taifasve për Islamin dhe i ftoi në besimin në një Zot të vetëm. U takua me parësinë e vendit dhe u tha të hiqnin dorë prej adhurimit të idhujve e të adhuronin Allahun, të vetmin Zot. Nuk mbeti kush nga parësia e Taifit që të mos takohej e bisedonte me të.

Por kjo ftesë u bë shkak që të shpërthente një furtunë e tmerrshme mes taifasve që ishin një fis idhujtar po ashtu si edhe Kurejshët. Të zhytur në vorbullat e jetës materiale e epshore, askush prej tyre nuk mundi të udhëzohej, ta gjente rrugën e drejtë. Për më tepër, nuk lanë të keqe pa punuar mbi të Dërguarin e Allahut.

Në fillim u tallën. Pastaj filluan ta shajnë. Pas kësaj, të bërë dy radhë në rrugë, i vunë skllevërit e shërbëtorët ta shajnë e ta godasin me gurë. Dhe kështu vazhduan gjersa e nxorën nga qyteti. Megjithatë, i dërguan skllevërit dhe shërbëtorët ta ndiqnin me gurë edhe jashtë qytetit. Profeti qe gjakosur në këmbë. Edhe Zejdi (r.a.) që ishte përpjekur për ta mbrojtur, qe plagosur.

Duke e bërë trupin mburojë ndaj gurëve të hedhur mbi të Dërguarin e Allahut, Zejdi u thoshte taifasve:

"O taifas! A po mendoni se njeriu që po qëlloni me gurë është një profet?"

Profeti së bashku me Zejdin me vështirësi u strehuan në një bahçe të mekasve dhe u ulën në trungun e një druri hurmaje. Toka

ishte e hidhëruar, qiejt të hidhëruar! Engjëjt ishin të hidhëruar. I hidhëruar Xhebraili, të hidhëruar Mikaili, Israfili, Azraili...

Engjëjt, me Xhebrailin (a.s.) në krye, duke marrë lejë nga Allahu i Lartë, vrapuan pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe i thanë:

"O i Dërguari i Allahut, urdhëro ta shkatërrojmë këtë popull!"

Por ai burim mëshire, edhe përballë këtij veprimi të rëndë që iu nënshtrua, nuk mallkoi, por, duke i ngritur duart drejt rezidencës hyjnore, u lut:

"Allahu im! Po ta parashtroj Ty dobësinë time, vuajtjen e pashpresë dhe poshtërimin në sy të njerëzve!

O më mëshiruesi i mëshiruesve! Nëse nuk do të më ndëshkosh mua, nuk u kushtoj rëndësi vuajtjeve e ngatërresave që po heq!

O Zot, udhëzoje popullin tim në rrugë të drejtë se ata nuk dinë!

O Zot, do të lutem për faljen e tyre gjersa Ti ta pranosh..." (Ibni Hisham, II, 29-30; Hejsemi, VI, 35)

Të bijtë Rabia që ishin pronarët e bahçes ku po pushonte i Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke ndjerë dhembshuri për vuajtjen e tij, i dërguan një tabaka me rrush me anë të skllavit të tyre, Addas. Addasi ia zgjati tabakanë të Dërguarit të Allahut duke i thënë:

"Urdhëroni, hani!"

Dhe Profeti (s.a.s.) nisi të hante duke thënë më parë "بِسْمِ اللّٰهِ", "Me emrin e Allahut!"

Kjo fjalë tërhoqi vëmendjen e Addasit. Gjer atë çast ai s'e kishte dëgjuar këtë fjalë prej askujt. I çuditur dhe kureshtar, pëshpëriti:

"Këtë fjalë, të këtushmit as e dinë, as e thonë..."

Dhe në vazhdim, përsëri me habi, tha:

"Ti je një njeri tjetër! Ti nuk u përngjan njerëzve të këtushëm! Kush je ti?

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) iu përgjegj me pyetje:

"Po ti, kush je, i ç'feje je?"

Addasi iu përgjegj:

"Jam ninovas, i krishterë..."

"Domethënë se ti je nga atdheu i robit të mirë, Junus bin Mettas!" - I tha Profeti.

Habia e Addasit u shtua edhe më:

"Ku e njeh ti Junusin?"

Dhe Profeti i tha:

"Junusi është im vëlla. Ai ishte një profet. Edhe unë jam profet..."

Pas këtyre fjalëve, nga bota ndjesore e Addasit nisën të shpërthejnë burimet e besimit. Duke u ngritur nga vendi ku ndodhej, iu mbështoll pas këmbëve e duarve Profetit dhe tha Fjalën e Dëshmisë. (Ibni Hisham, II, 30; Jakubi, II, 36)

Kur të zotërit e qortuan rëndë Addasin për shkak të asaj sjelljeje, ai u dha këtë përgjigje:

"Qysh kur kam rënë në mendtë e mia, unë s'kam parë njeri më të dobishëm se të! Ai më tha një fjalë të tillë që mund ta dinte vetëm një profet!" (Ibni Hisham, II, 31)

Ç'lumturi për Addasin (r.a.) që pati fatin e bardhë dhe nderin që, me besimin e vet, t'i ndodhej pranë e ta qetësonte të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) në kushtet negative më të rënda të jetës së tij! Profeti u gëzua aq shumë që ai qe bërë musliman, saqë pothuajse i harroi aty për aty të gjitha vuajtjet që kishte hequr!"

Sot, në vendin ku Addasi hyri në Islam, ndodhet një xhami kushtuar atij.

Një mëshirë e pashoqe dhe ngushëllimet e mëshirës hyjnore

Hz. Aisheja (r.anha) thotë:

E pyeta Profetin: "A ndodhi ndonjë ditë kur ta ndieje veten më keq se ditën e luftës së Uhudit, o i Dërguari i Allahut?"

Dhe ai m'u përgjegj kështu:

"Po, nga fisi yt kam parë shumë të këqija. Më e keqja e atyre të këqijave është ajo që më bënë Ditën e Akabes![253] Veç kësaj, i pata kërkuar Ibni Abdijalilit, të birit të taifasit Abdulkulal, që të strehohesha tek ai, por nuk pati pranuar. (Përkundrazi, duke nxitur njerëz të ulët për të më goditur me gurë, qe bërë shkak të gjakosesha e të hiqja shumë mundime.) Dhe unë qeshë kthyer duke ecur tejet i dëshpëruar pa ardhur në vete gjersa arritanë vendin e quajtur Karnu'th-Thealib. Atje, kur e ngrita kokën e pashë nga qielli, vura re se një re po më bënte hije. Dhe kur e vështrova me vëmendje, e dallova Xhebrailin (a.s.) mes resë. Ai më bëri zë kështu:

" Allahu e dëgjoi se ç'të tha fisi dhe se si kundërshtoi të të mbronte dhe të ka dërguar Engjëllin e Maleve që të bëjë ç'të dëshirosh ti!"

Pastaj engjëlli i maleve më bëri zë, më përshëndeti e më tha:

"O Muhammed!Zoti e dëgjoi se ç'të tha fisi yt. Unë jam Engjëlli i maleve. Allahu i Lartë më dërgoi tek ti që të bëj ç'të dëshirosh ti. Ç'dëshiron që të bëj? Po deshe, po ua hedh këto dy male atyre mu në kokë!"

Atëherë, *unë iu përgjigja kështu:*

"Jo, unë dua nga Allahu vetëm që nga fisi i tyree të sjellë një brez që ta adhurojë vetëm Allahun, të mos i bëjë askënd ortak atij..." (Buhari, *Bedu'l-Halk*, 7; Muslim, *Xhihad*, 111)

Sa bukur e shpreh poeti dashurinë e pashoqe të Allahut për të Dashurin e Tij:

Ti je ai i dashuri që në rrugën tënde Zoti i Lartë
I bën kurban këtë botë dhe tjetrën, o i Dërguari i Allahut!

Udhëtimi për në Taif përmban shumë mësime:

253 **Dita e Akabes:** Eshtë dita kur i Dërguari i Allahut kishte qëndruar në Mina, në zonën Akabe, dhe i ftonte njerëzit në Islam. Atëherë, ndërsa një pjesë e njerëzve e pranuan Islamin, një pjesë tjetër i shkaktuan mundime të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Ja, pra, ajo ditë është bërë e famshme si "Dita e Akabes".

1. Së pari, tregon se kumtimi është shumë i rëndësishëm. Profeti nuk e ndërpreu kumtimin edhe pse ishte viti i hidhërimeve, por e vazhdoi atë me durim dhe qëndresë.

2. Megjithëse taifasit e gjuajtën me gurë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk i mallkoi. Ky gjest, ndërsa tregonmëshirën e të Dërguarit të Allahut, shënon edhe faktin se është e domosdoshme që kumtuesi të jetë i mëshirshëm.

3. Kumtuesi duhet t'i shohë gabimet te vetja, duhet të bëjë lutje për udhëzimin e njerëzve dhe nuk duhet të bjerë në pesimizëm. Në rastin e ndonjë gabimi, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shprehej sikur po e merrte vetë përsipër gabimin:

"Ç'po ndodh me mua që po ju shoh kështu?"[254] Edhe Hz. Sulejmani (a.s.) kur e pati parë se zogu lajmëtar nuk ndodhej në mbledhje, qe shprehur me të njëjtën mënyrë e me të njëjtin stil:

مَا لِيَ لاَ أَرَى الْهُدْهُدَ. . .

"… Ç'po ndodh me mua që nuk po e shoh Zogun Lajmëtar (mes jush)**?.."** (en-Neml, 20)

4. Besimi i shprehur nga Addasi pas udhëtimit në Taif, është shumë i rëndësishëm, sepse me këtë ngjarje, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) pati gjetur ngushëllim në çastin më të shqetësuar. Dhe kjo ngjarje tregon se po të ndodhemi në çaste të vështira, besimi edhe i një njeriu të vetëm, madje, duhet të na ngushëllojë.

5. Kumtuesi duhet të jetë shembull në sjelljen dhe qëndrimin e vet ose, e shprehur ndryshe, kumtuesi duhet të japë shembullin vetiak!

6. Personi që bën kumtimin e Islamit, duhet ta dijë se si të komunikojë me njerëzit, të jetë i kulturuar; ashtu si në rastin e Profetit me Addasin, duhet ta dijë mirë se ku e si duhet të flasë, kujt dhe si duhet t'i drejtohet!

254 Shih. Muslim, *Salat*, 119; Ebu Davud, *Hatem*, 4, *Edeb*, 14.

Xhindët dëgjojnë Kur'an prej Profetit dhe pohojnë besimin

Në kthim nga Taifi ku s'besoi askush veç Addasit, ndërsa po këndonte Kur'an atje ku e zuri nata, të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) e dëgjoi një grup xhindësh. Pasi e kuptuan të vërtetën, që të gjithë i shprehën besimin të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe pastaj u kthyen te fiset e tyre me detyrën e kumtimit. (Ibni Sa'd, I, 212)

Ibni Abbas (r.anhuma) ka thënë kështu:

"I Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte dalë në rrugë bashkë me një grup sahabesh me qëllim për të shkuar në panairin e Ukazit.

Në atë kohë qe krijuar pengesë që shejtanët (nga lloji i xhindve) të kapnin lajmet që vinin prej qielli.[255] Mbi xhindët që, si rregull, sillnin lajme nga qielli, qenë hedhur zjarre.[256] Kështu, ata u kthyen te fiset e tyre duarbosh.

Fiset i pyetën:

"Ç'ndodhi, pse u kthyet (pa gjë?)?

Ata thanë:

"Mes nesh dhe lajmeve qiellore u vu pengesë, mbi ne u dërguan flakë. Dhe ne ikëm e u kthyem prapë!"

Fiset u thanë:

255 Xhindët ngjiteshin në qiell dhe e dëgjonin aty vahjin ose zbulesën hyjnore. Një fjalë sikur të dëgjonin, i shtonin nga vetja edhe nëntëdhjetë e nëntë të tjera. Fjala e vetme ishte e vërtetë, kurse shtesat, të gënjeshtërta! Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u caktua me misionin profetik, xhindët u penguan me anë të flakëve të ngjiteshin në qiell. Më parë xhindëve nuk u hidheshin flakë kur ndodheshin në qiell." (Tirmidhi, *Tefsir*, 72/3324)

256 Në origjinal përdoret fjala "shihab" që do të thotë flakë, pishtar i zjarrtë. Veç kësaj, me këtë fjalë emërtohen edhe flakët që duken në qiell si rënie yjesh. Komentuesit e sotëm shënojnë se shihabet mund të jenë meteorë.

"Kjo duhet të ketë ndodhur prej ndonjë gjëje të shfaqur tani, prandaj shëtisni lindjen dhe perëndimin e tokës dhe sillni ndonjë lajm mbi këtë pengesë!"

Xhindët u nisën në grupe për ta kontrolluar sipërfaqen e tokës. Një grup që shkoi nga ana e Tihames (në zonën Nahle në rrugën për në panairin Ukaz) hasi në Profetin (s.a.s.) që po falte namazin e mëngjesit bashkë me sahabet. Me ta dëgjuar këndimin e Kur'anit, xhindët qëndruan, ngrehën veshët dhe thanë:

"Ja, kjo është gjëja që na pengon neve të marrim lajme prej qiellit!"

Dhe u kthyen pas. Kur arritën te fiset e tyre, u thanë:

"O fisi ynë, me të vërtetë ne dëgjuam një Kur'an jashtëzakonisht të bukur që shtyn për në rrugë të drejtë dhe i besuam atij. Tani e tutje askënd nuk do t'ia bëjmë ortak Zotit tonë!"

Pas kësaj, Zoti, duke ia zbritur të Dërguarit të Tij suren Xhin, e njoftoi se xhindët kishin dëgjuar Kur'an dhe se ç'u kishin thënë fiseve të tyre:

قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا.
يَهْدِي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا اَحَدًا.

"(O i Dërguar!) **Thuaj: "Mua më është zbuluar se një grup xhindësh e dëgjoi Kur'anin** (që këndova unë) **dhe thanë: "Ne kemi dëgjuar një Kur'an të bukur që të mahnit e që të tregon rrugën e drejtë, prandaj edhe i besuam atij. Ne kurrë më nuk do t'i bëjmë shok Zotit tonë!"** (el-Xhin, 1-2) (Buhari, *Tefsir*, 72, *Ezan*, 105; Muslim, *Salat*, 149; Tirmidhi, *Tefsir*, 72/3324)

Në suren Ahkaf, Allahu i Lartë bën fjalë në këtë mënyrë për këtë ngjarje:

وَاِذْ صَرَفْنَا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا اَنْصِتُوا
فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ . قَالُوا يَاقَوْمَنَا اِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ

مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِى اِلَى الْحَقِّ وَاِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ . يَاقَوْمَنَا اَجِيبُوا دَاعِىَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ . وَمَنْ لاَ يُجِبْ دَاعِىَ اللّٰهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى الْاَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءُ اُولَئِكَ فِى ضَلاَلٍ مُبِينٍ.

"Një grup xhindësh i patëm drejtuar tek ti që të dëgjonin Kur'an. Kur qenë bërë gati të dëgjonin Kur'an, patën thënë (njëri-tjetrit)**: "Heshtni!" Dhe kur pati mbaruar këndimi i Kur'anit, qenë kthyer te fiset e tyre si paralajmërues. Ata u patën thënë kështu fiseve të tyre: "O fisi ynë, me të vërtetë, ne dëgjuam një libër të zbritur pas Musait dhe që i vërtetonte ata që qenë zbritur para tij. Ai libër tregon të vërtetën dhe rrugën e drejtë. O fisi ynë, bëni si ju thotë ftuesi i Allahut dhe besojini atij që edhe Allahu t'jua falë mëkatet pjesërisht dhe t'ju mbrojë nga një ndëshkim i hidhur! Kush nuk bën siç i thotë ftuesi i Allahut, ta dijë se nuk do ta lërë të paaftë Allahun mbi tokë! Dhe ai nuk ka miq të tjerë veç Allahut! Ja, të tillët janë në rrugë të shtrembër!"** (el-Ahkaf, 29-32)

Në ajete thuhet kështu lidhur me ndalimin e xhindëve për të dëgjuar lajmet qiellore:

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا. وَاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا. وَاَنَّا لاَ نَدْرِى اَشَرٌّ اُرِيدَ بِمَنْ فِى الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا

"(Xhindët thanë:) **Ne prekëm qiellin dhe e gjetëm atë plot me roje të fuqishëm e me flakë. Me të vërtetë, ne uleshim në disa pozicione të qiellit për të dëgjuar. Por tani, kush kërkon të dëgjojë, gjen një flakë të ndritshme që e vëzhgon. Ç'është e**

vërteta, ne nuk e dimë nëse u dëshirua ndonjë e keqe për ata që janë në qiell, apo Zoti dëshiroi për ta një të mirë!" (el-Xhin, 8-10)[257]

Fitimi formal i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) nga udhëtimi në Taif ishte vetëm Addasi (r.a.). Por, në të vërtetë, Allahu i Lartë i kishte bërë shumë favore. Për shembull, i kishte dhuruar mbretërimin e dy botëve të ndryshme. E para, pa u kthyer ende në Mekë, xhindët dëgjuan Kur'an prej tij dhe filluan kumtimin e tij në botën e tyre. Një kohë të shkurtër pas kësaj, Allahu i Lartë i favorizoi të Dashurit të vet Miraxhin duke e bërë mbret të botës qiellore.

257 Sa bukur e tregon poeti Mevlana këtë ngjarje me anë të shembujve figurativë:
"Shejtanët ngjiteshin në qiell dhe i vinin veshin të fshehtës qiellore.
Duke vjedhur pak nga ajo e fshehtë, u vinin menjëherë flakë nga qielli dhe i përzenin.
Dhe u thonin: Eshtë dërguar një pejgamber. Shkoni ku ndodhet ai dhe ç'të dëshironi, prej tij merreni!
Po kërkuat margaritarë të paçmuar, ***"hyni nëpër shtëpi nga dyert!"****
I bini dorezës së derës dhe pritni para derës. Sepse për ju nuk ka rrugë drejt qiellit!
Dhe ju s'keni nevojë për të shkuar në rrugë të largëta. Ne ia dhamë robit tonë të krijuar nga dheu të fshehtën e të fshehtave!
Nëse s'jeni tradhtarë, shkoni te Ai person i cili është përfaqësues hyjnor. Edhe sikur të jeni si kallam bosh, me anë të mirësisë dhe bisedës së tij bëheni si kallam sheqeri!"
* **"Hyni nëpër shtëpi nga dyert!"** (el-Bakara, 189): Në periudhën pagane paraislamike dhe në vitet e para të Islamit, kur personi hynte nën ihram për haxh ose umre, nuk hynte në kopësht, vreshtë apo shtëpi nga dera. Kurse qytetari hapte një vrimë në çati dhe hynte e dilte që aty. Edhe beduini nuk hynte nga dera e çadrës, por hapte një të çarë në anën e pasme të çadrës dhe kalonte nëpër të. Kështu vepronin njerëzit gjersa të dilnin nga ihrami duke e pandehur këtë sjellje si mirësi dhe bindje. Duke e zbritur ajetin 189 të sures Bakara, Allahu i Lartë bëri të ditur se hyrja nëpër shtëpi nga pas nuk është mirësi dhe bindje. (Vahidi, f. 56-57)
Më pas, ky ajet filloi të përdorej në çdo specifikë si aluzion për idenë "puna duhet bërë sipas rregullit të vet". Edhe poeti Mevlana, duke e përdorur këtë aluzion, ka bërë një koment mistik në formën "Për ta gjetur Allahun, drejtohuni tek ehlullahët (njerëzit e Allahut) që janë si derë e Tij!"

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) arriti në malin Hira duke shkuar për në Mekë gjatë kthimit nga Taifi, hasi në një mekas. Atë e dërgoi në fillim te Ahnes bin Sheriku dhe pastaj te Suhejl bin Amri dhe Mutim bin Adijji duke i kërkuar t'u thoshte atyre se Muhammedi i pyet:

"A do të më merrni nën mbrojtje gjersa ta çoj në vend detyrën e profetësisë që ma ka ngarkuar Zoti im?"

Vetëm Mutimi dha përgjigje pozitive, kurse dy të tjerët nuk pranuan. Atë natë, Profeti (s.a.s.) qëndroi në shtëpinë e Mutimit. Të nesërmen në mëngjes, Mutimi thirri të bijtë dhe farefisin dhe u tha:

"Ngjishni armët dhe prisni pranë shtyllave të Bejtullahut!"

Kur arritën të gjithë në Qabe, Mutimi iu drejtua Kurejshve:

"O Kurejshë! Muhammedin e kam marrë nën mbrojtjen time! Askush të mos e prekë!"

Mutimi dhe të bijtë e ruajtën të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) gjersa e bëri Qaben tavaf, fali dy reqate namaz dhe u kthye në shtëpi. (Ibni Sa'd, I, 212; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 182)

Në këtë mes, kaluan vite. Mutimi që nuk qe bërë musliman, luftoi kundër muslimanëve në Bedr dhe u vra. Duke u diskutuar se ç'do të bëhej me robërit armiq, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i shfaqi besnikërinë të birit të Mutimit, Xhubejr, duke i thënë:

"Po qe se Mutimi do të ishte gjallë dhe do të kërkonte nga unë faljen e robërve, të gjithë do t'i lija të lirë pa u marrë dëmshpërblim!" (Buhari, *Humus*, 16; Ibni Hisham, I, 404-406)

Ç'shfaqje e një morali të lartë ishte kjo ndjenjë besnikërie ndaj mirësisë së një politeisti, madje, i cili e pati ndihmuar gjatë kumtimit të Islamit!

Takimet me fiset e ndryshme dhe ftesa e tyre për në Islam

Pas kthimit nga Taifi, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) jetoi për një farë kohe larg nga njerëzit. Pastaj e vazhdoi ftesën përsëri. Kur politeistët filluan të sillen krejtësisht ashpër dhe në mënyrë të ngurtë, Allahu i Lartë e urdhëroi Profetin të takohej me fiset arabe e t'u kumtonte Islamin.

Pas kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) filloi t'u fliste të ardhurve në Mekë në kohën e haxhit dhe pjesëmarrësve të panaireve të Ukazit, Mexhennes, Dhulmexhazit, etj., t'u këndonte ajetet e Kur'anit dhe t'i ftonte në Islam.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkonte në vendet ku bënin konak fiset, si Beni Amr, Muharib, Fezara, Gassan, Murre, Hanife, Thulejm, Abs, Beni Nasr, Beni Bekka, Kinde, Kelb, Harithe, Uzre, Hudarime që mblidheshin në këto panaire të mëdha, dhe i ftonte në Islam. Ai u kërkonte atyre t'ia vërtetonin profetësinë dhe ta ndihmonin në kryerjen e detyrës profetike me të cilën e kishte ngarkuar Zoti.[258]

Xhabiri (r.a.)[259] tregon kështu:

258 Shih. Ibni Sa'd, I, 216-217; Ahmed, III, 322, 492; Ibni Kethir, III, 183-190.

259 **Xhabir bin Abdullah** (r.a.) lindi në Medinë 16 vjet para hixhretit. I ati, Abdullah bin Amr, është sahabiu i parë që ka rënë dëshmor në luftën e Uhudit. Sa e pati gjallë të atin, nuk pati marrë dot pjesë në luftëra sepse i qe dashur të kujdesej për 9 motrat. Pas vdekjes së të atit, mori pjesë në 19 fushata së bashku me të Dërguarin e Allahut. Xhabir bin Abdullah (r.a.) ishte anëtari më i vogël i grupit që mori pjesë në Besëlidhjen e Dytë Akabe. Profeti e donte shumë Xhabirin. Herë-herë e merrte në vithe të devesë, kurse kur sëmurej, i shkonte për vizitë. Kur i ati ra dëshmor duke lënë pas shumë borxhe, Xhabiri hoqi vështirësi për t'i paguar ato. Kreditorët, shumica e të cilëve ishin çifutë, kërkonin pagimin e menjëhershëm të borxheve. Për më tepër, atë vit edhe prodhimet qenë të pakta. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i grumbulloi në grumbuj të vegjël hurmat e mbledhura. Duke marrë në dorën e bekuar masën, filloi t'ia jepte secilit ç'kishte për të marrë. Si një mrekulli e të Dërguarit të Allahut, u vu re se jo vetëm u paguan të gjitha borxhet e Xhabirit, por se as hurmat nuk u pakësuan aspak! Hz. Xhabiri (r.a.) i mbiquajtur "Muksirun", i cili është një ndër shtatë sahabet që ka përcjellë më shumë hadithe, ka përcjellë 1540 hadithe. Ai dëgjoi se sahabiu Abdullah bin Unejs kishte përcjellë një hadith, sipas të cilit personi i cili ka mbi vete përgjegjësinë e shkeljes së të drejtës së

"Në kohën e haxhit, i Dërguari i Allahut ua paraqiste veten haxhinjve në zonën e vakfes dhe u thoshte:

"A s'ka kush që të më çojë te fisi i vet? Kurejshët m'u bënë pengesë për kumtimin e fjalës së Zotit tim!" (Ebu Davud, *Sunnet*, 19-20/4734)

Por prej tyre nuk dilte askush që ta pranonte ftesën, ta mbronte dhe ta ndihmonte. Përkundrazi, dikush i varte turinjtë dhe sillej në mënyrë të trashë e të ngurtë, dikush debatonte me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) duke i thënë: "Fisi yt e di më mirë! Pse nuk të ndjekin ata?" Kurse i Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke u dhënë përgjigjet e duhura, vazhdonte t'i ftonte në rrugën e Zotit![260]

Kur dikush nga Mudari ose Jemeni dilte në rrugë për të shkuar në haxh ose në panaire, fisi e porosiste:

"Kujdes, i riu i Kurejshve të të mos kthejë nga feja!"[261]

Një ditë, në Mina, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi te të Bijtë Shejban bin Tha'lebe. Pasi i njoftoi se ishte i Dërguari i Allahut, Mefruk bin Amr nga parësia e fisit e pyeti:

"O vëlla Kurejsh! Për çfarë i fton ti njerëzit?"

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi dhe u ul pranë tyre. Ebu Bekri (r.a.) u ngrit në këmbë për t'i bërë hije Profetit me rrobën e vet. I Dërguari i Allahut i tha Mefrukut:

"Unë ju ftoj të dëshmoni se nuk ka zot tjetër veç Allahut, se Allahu është një i vetëm e i pashoq dhe se unë jam i dërguari i Allahut. Unë ju ftoj të më mbroni dhe të më ndihmoni gjersa t'i çoj në vend detyrat për të cilat më ka urdhëruar Allahu. Sepse Kurejshët dolën kundër urdhrit

një viktime, nuk do të mund të hyjë në xhennet. Xhabiri (r.a.) deshi ta dëgjonte këtë hadith nga personi që e pati dëgjuar drejtpërdrejt nga goja e Profetit. Por sahabiu në fjalë ishte vendosur në Damask. Atëherë ai bleu një deve dhe u nis për rrugë. Pas një udhëtimi të gjatë që vazhdoi një muaj, arriti në Damask dhe e mësoi hadithin duke e pyetur Abdullah bin Umejsin. Afër fundit të jetës i humbi sytë dhe vdiq në Medinë në vitin 78 h./697 e.r. në moshën 94-vjeçare. Ishte sahabiu i fundit që vdiste në Medinë.

260 Ahmed, III, 322; Ibni Sa'd, I, 216.

261 Hakim, II, 681/4251.

të Allahut, e përgënjeshtruan të Dërguarin e Allahut, mbajtën gënjeshtrën dhe i kthyen shpinën të vërtetës! Allahu s'ka nevojë për asgjë dhe është i denjë për çdo lavdërim!"

Mefruku e pyeti:

"O vëlla Kurejsh! Për çfarë tjetër na fton?"

Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i këndoi këto ajete të sures En'am:

قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ذٰلِكُمْ وَصَّيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ. وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصَّيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ . وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِى مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصَّيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ .

"Thuaju: "Ejani t'jua këndoj se për ç'gjëra ju ka urdhëruar Zoti juaj: Të mos i bëni ortak asgjë Atij, të silleni mirë me prindërit, të mos i vrisni fëmijët nga frika e varfërisë! Sepse Ne e japim rizkun edhe tuaj, edhe të atyre. Mos iu afroni së keqes së hapur apo të fshehtë dhe mos e godisni padrejtësisht jetën që Allahu e ka quajtur të shenjtë (të paprekshme)**! Ja, këto janë ato çka ju urdhëron Allahu juve, që të mendoni dhe kuptoni!**

Trajtojeni në mënyrën më të mirë pronën dhe pasurinë e jetimit gjersa të arrijë moshën e pjekurisë. Matni dhe peshoni me drejtësi! Ne e ngarkojmë secilin me aq sa mban!

Kur të flisni (pro apo kundër dikujt)**, tregohuni të drejtë edhe sikur të jetë i afërmi juaj dhe mbajeni fjalën që i jepni**

Allahut. Ja, këto ju urdhëron Allahu juve, që të mendoheni mirë!

Pa dyshim, kjo është rruga ime e drejtë! Bëni siç ju them unë, mos shkoni në rrugë të tjera, sepse ato ju largojnë nga rruga e Allahut! Ja, këto ju ka urdhëruar Allahu që të ruheni dhe të bëheni të devotshëm!" (el-En'am, 151-153)

Mefruku tha:

"O vëlla Kurejsh! Për çfarë tjetër na fton? Vallahi, këto nuk janë fjalë njeriu! Po të ishin fjalë njeriu, ne do t'i njihnim shumë mirë!"

Pas këtyre fjalëve, Profeti (s.a.s.) këndoi ajetin:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Pa dyshim, Allahu urdhëron për drejtësi, mirësi, ndihmë për të afërmin dhe i ndalon punët e shëmtuara, të keqen dhe teprimin. Ai ju këshillon që të mendoni dhe zbatoni!" (en-Nahl, 90)

Mefruku tha:

"O vëlla Kurejsh! Vallahi, ti më ftove për moralin më të lartë dhe punët më të mira! Kjo do të thotë se fisi im që të thotë ty gënjeshtar, ka shpifur!"

Në të njëjtën mënyrë u përgjigjën edhe Hani dhe Musenna nga parësia e fisit. Por thanë se nuk do të mund ta pranojnë këtë propozim pa biseduar me fiset e tyre dhe, veç kësaj, se kishin bërë marrëveshje me Kisran dhe persët, të cilët nuk do të mbeteshin të kënaqur prej kësaj.

Si përfundim, megjithëse pranuan me ndërgjegje, e hodhën poshtë propozimin e të Dërguarit të Allahut nga frika se mos do t'u priteshin interesat dhe do të pësonin ndonjë dëm.[262]

262 Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, V, 250-251; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 187-189.

Tarik bin Abdullah (r.a.) tregon kështu:

E pata parë të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) në panairin e Dhulmexhazit me një rrobe të kuqe sipër tek po u fliste njerëzve me zë të lartë:

"O njerëz! Thoni "La ilahe il'lallah (Nuk ka zot tjetër veç Allahut) dhe shpëtoni!"

Një burrë që mbante një gur në dorë, e ndiqte dhe bërtiste me të madhe:

"O njerëz! Kurrë mos iu bindni atij, sepse ai është gënjeshtar!"

Ai ia kishte përgjakur këmbët Profetit me gurët që ia kishte hedhur.

I pyeta të pranishmit: "Kush është ky person?"

"Eshtë një i ri nga të bijtë Abdylmuttalib." – Më thanë.

"Mirë, po ai që e ndjek dhe e qëllon me gurë, kush është?" – I pyeta.

"Eshtë i ungji, Ebu Leheb!" – Më thanë. (Hakim, II, 668; Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, III, 71)

Kurse një ngjarje tjetër që ka të bëjë me vështirësitë që përballoi Profeti për kumtimin e Islamit, e tregon kështu Mudrik el-Ezdiu (r.a.):

"Po bëja haxh së bashku me tim atë. Kur bëmë konak në Mina, u përballa me një grup njerëzish. E pyeta tim atë:

"Pse është mbledhur ky grup njerëzish?"

"Për atë personin i cili e ka braktisur fenë e fisit!" – Më tha.

Pashë në atë anë që më bëri me shenjë im atë dhe pashë të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) i cili u bënte zë njerëzve:

"O njerëz! Thoni "La ilahe il'lallah" dhe shpëtoni!"

Kurse nga të pranishmit, dikush e pështynte në fytyrë, dikush i hidhte dhé në kokë, dikush tjetër e fyente. Kjo gjendje vazhdoi gjer në drekë. Në atë mes, një vajzë me jakë të hapur erdhi me një enë me ujë dhe një shami në duar. Po qante. I Dërguari

i Allahut e mori enën dhe piu ujë, pastaj lau duart dhe fytyrën. E ngriti kokën dhe i tha vajzës:

"Moj bijë, mbuloje qafën me shaminë e kokës! Dhe mos ki frikë për tët atë se mos bjerë në kurth, vritet dhe turpërohet!"

Pyeta se kush ishte ajo vajza që kishte ardhur.

"Eshtë e bija, Zejneb!" – Më thanë." (Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, V, 130; Hejsemi, VI, 21)

Hz. Zejneb, Hz. Fatime dhe vajzat e tjera të Profetit e kaluan fëmijërinë dhe rininë në periudhën kur Islami ishte shumë i dobët dhe kur muslimanët shtypeshin më shumë. Në vuajtjet dhe hidhërimet që hiqnin i Dërguari i Allahut (s.a.s) dhe muslimanët, morën pjesë po aq edhe Hz. Zejnebi me të motrat. Kur i ati i tyre dilte nga shtëpia dhe merrej me kumtimin e Islamit, ato ose prisnin me frikë dhe merak te porta, ose, duke e ndjekur hap pas hapi babanë e tyre të nderuar, përpiqeshin ta mbronin.

Vajzat fisnike të Profetit e ndihmuan të atin edhe pas vdekjes së nënës së tyre, Hz. Hatixhe, patën marrë pjesë në brengat e tij. Përballë vuajtjeve e mundime që pati hequr ai, qenë dëshpëruar dhe patën derdhur lot. Fatimeja ia pati fshirë gjakun, Zejnebi që i shkonte pas me ujë, ia pati larë fytyrën. Për vite të tëra ato patën bërë një jetë të tendosur.

Një ndër shumë fiset që pati ftuar në Islam Profeti në panairin e Ukazit, qenë edhe të Bijtë Amir bin Sa'saa. Ai u tha kështu atyre:

"Unë jam i Dërguari i Allahut! Kur të vij tek ju, a do të më mbroni gjersa t'ua çoj njerëzve urdhrat e Zoti tim, gjersa ta çoj në vend detyrën e profetësisë? Unë s'kam për ta detyruar askënd prej jush!"

Ata i thanë: "As nuk do të të përzemë, as nuk do të të besojmë. Vetëm do të të mbrojmë gjersa ta plotësosh detyrën e kumtesës!"

Në atë mes doli befas një burrë i atij fisi, me emrin Bejhara. Pasi e mësoi se kush ishte Profeti, pështëriti me vete:

"Vallahi, po të mundesha ta merrja këtë njeri nga Kurejshët, do të fitoja epërsi mbi të gjithë arabët!"

Pastaj e pyeti të Dërguarin e Allahut (s.a.s.):

"Po qe se ne ta japim besën ty dhe Allahu të nxjerr fitues mbi kundërshtarët, a do të na mbetet parësia neve pas teje?"

Profeti iu përgjigj:

"Kjo gjë i përket Allahut! Allahu ia jep parësinë atij që të dëshirojë!"

Bejhara i tha:

"Domethënë, për hir tënd, gjoksi ynë do të bëhet shenjë për shigjetat e të gjithë arabëve dhe, kur Allahu do të të nxjerrë fitues ty, parësia do t'i jepet tjetërkujt, ë? Kjo s'është në interesin tonë!"

Pastaj Bejhara iu kthye fisit të vet duke u bërtitur:

"Nuk njoh askënd që të kthehet nga ky panair me gjë më të keqe se kjo e juaja! A do të bëni t'ju kundërvihen të gjitha fiset arabe, ë? Fisi i vet e njeh atë më mirë se ju! Po qe se fisi i vet do të shihte ndonjë të mirë tek ai, do t'i dilte për zot para çdokujt tjetër…"

Pastaj u kthye nga Profeti dhe i tha:

"Ngrihu menjëherë dhe ik prej këtu!"

Kur i Dërguari i Allahut u ngrit dhe hipi mbi deve, Bejhara i ndyrë e shpoi menjëherë devenë në gjoks. Ndërsa deveja u hodh përpjetë, Profeti ra përtokë.

Një grua muslimane e quajtur Dubaa binti Amir, sapo e pa këtë veprim të kryer kundër Profetit, tha:

"O dera fisnike Amir! A nuk ka kush që ta shohë këtë mundim kundër të Dërguarit të Allahut mu para syve tuaj e ta mbrojë atë për hatrin tim?"

Tre vetë nga djemtë e të ungjve të saj u ngritën menjëherë dhe u sulën kundër Bejharas së mallkuar!

Pas kësaj ngjarjeje, i Dërguari i Allahut u lut kështu për ta:

"Allahu im, falua begatinë tënde këtyre!"

Në sajë të kësaj lutjeje, Allahu i Lartë ua mundësoi atyre besimin dhe, më në fund, ata merituan gradën e dëshmorit!

Ky fis kishte një prijës i cili, meqë ishte shumë plak, nuk merrte pjesë në ritet e haxhit. Kur u kthyen në vendin e vet, ia treguan gjithë ç'kishte ngjarë. Plaku vuri menjëherë duart në kokë dhe i qortoi rëndë ata duke u thënë:

"O të Bijtë Amir! Si do ta zëvendësoni këtë rast që e keni lënë t'u ikë dore? Betohem në Allahun që ka në dorë frymën time, që gjer më sot askush nga të Bijtë Ismail nuk ka thënë duke gënjyer se është pejgamber! Sigurisht që ajo që thotë ai është e vërtetë dhe e drejtë! Ku ishte në atë çast ai vështrimi juaj i qëlluar?"[263]

Pavarësisht nga të gjitha trajtimet negative që pësoi, Profeti (s.a.s.) kurrë nuk u tërhoq nga kumtimi tek njerëzit i fesë së vërtetë që e ndante të mirën nga e keqja dhe ua parashtroi të vërtetën edhe fiseve të tjera të ardhura në panair.

Martesa e Profetit me Hz. Sevden

Zonja Sevde ishte bashkëshortja me kurorë e Sekran bin Amrit. Kur muslimanët iu nënshtruan torturave dhe persekutimeve, ata emigruan në Abisini. Sekrani vdiq atje pas një farë kohe. Duke shpalosur një qëndrim besnik dhe vetëmohues ndaj Islamit, Hz. Sevde fitoi vlerësimin e të Dërguarit të Allahut. Ai u martua me të për ta shpëtuar nga kushtet e rënda ku ndodhej.

Për martesën e të Dërguarit të Allahut me Hz. Sevden u bë pretekst bashkëshortja e Osman bin Mazit, zonja Havle.

Kur zonja Havle ia përmendi çështjen e martesës të atit të Hz. Sevdes, ai dha pëlqimin për martesën e tyre duke thënë:

"Ç'është e drejta, Muhammedi bëhet një bashkëshort shumë i nderuar!"

263 Ibni Hisham, II, 33-34; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 184; Ibni Haxher, *el-Isabe*, IV, 353.

Por zonja Sevde, meqë kishte pesë ose gjashtë fëmijë të vegjël nga i shoqi i vdekur, nuk kishte guxim të martohej me Profetin.

Kur Profeti (s.a.s.) e pa se ajo lëkundej, e pyeti:

"Ç'të pengon të martohesh me mua?"

Hz. Sevde i tha:

"Vallahi, o i Dërguari i Allahut, ç'pengesë mund të kem kur s'kam njeri më të dashur se ti? Vetëm kam frikë se mos këta fëmijë të vegjël të shqetësojnë duke të thirrur e bërtitur mëngjes e mbrëmje mu mbi kokë! Ndryshe, për të të bërë ty të kënaqur e të gëzuar, unë e pranoj këtë punë me plot dëshirë!" (Ibni Sa'd, VIII, 53-57; Ahmed, I, 318-319; VI, 211; Hejsemi, IV, 270)

Kjo martesë ngjau në muajin ramazan të vitit të dhjetë të profetësisë.

Nëna jonë Sevde tregonte një nderim të madh për Profetin dhe nuk ia linte mangët shërbimin. Ajo i qe bërë shoqe jete Profetit kur pati mbetur i vetëm, qe kujdesur me dashuri dhe dhembshuri të madhe për vajzat e vogla të tij nevojtare për kujdes dhe dhembshuri nëne, dhe i pati rritur ato me dashuri!

VITI I NJEMBEDHJETE I PROFETESISE

Takimet e Akabes

Ishte mbrëmje.

Një grup gjashtë vetësh medinas që kishin ardhur për të vizituar Qaben, u takuan me Profetin (s.a.s.) në zonën e quajtur *Akabe*. Duke parë fytyrën e tij të nurshme, që ndriçonte botën, thanë mes tyre:

"Ç'njeri i bukur!" Në zemrat e tyre atë çast nisën të pikojnë pika mëshire që po u jepnin një kënaqësi të papërcaktueshme e që po bënin të bleronin filizat e dashurisë mes tyre. Dhe, kur u afrua pranë tyre, i Dërguari i Allahut, ashtu siç e kërkonte detyra e tij profetike dhe siç vepronte me të gjithë, i ftoi ata të uleshin për të biseduar me qëllim që t'i ftonte në Islam:

"Sikur të uleshim pak e të bisedonim!.."

Grupi fatmirë medinas e pritën me kënaqësi të madhe ftesën për të biseduar me njeriun i cili i kishte lënë të mahnitur me paraqitjen dhe dritën që rrezatonte. Dhe u ulën rreth tij si fluturat rreth dritës.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i ftoi ata në Islam duke u kënduar pjesë nga Kur'ani. Ai u tha se, në se donin lumturinë e të dy botëve, duhet t'i përgjigjeshin pozitivisht kësaj ftese.

Medinasit e dinin prej etërve se së shpejti do të vinte një profet, veçanërisht këtë gjë e dëgjonin vazhdimisht edhe prej fqinjve të tyre hebrenj. Pasi e dëgjuan ftesën e Profetit, i thanë njëri-tjetrit:

"Vëllezër! Vallahi, ky është pejgamberi me ardhjen e të cilit na kërcënojnë hebrenjtë! Kujdes, të mos na e kalojnë hebrenjtë duke i shfaqur besimin para nesh!"

Duke parë edhe një herë nga fytyra e bukur e Profetit që e kishin admiruar qysh në shikimin e parë, si dhe duke e kuptuar se ato që u kishte thënë ishin e vërteta, ata i thanë "po" asaj ftese dhe e shqiptuan së bashku Fjalën e Dëshmisë:

أَشْهَدُ أَنْ لاَ اِلهَ اِلاَّ اللّٰه وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Esh'hedu en la ilahe il'lallah ve esh'hedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu", "Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut dhe dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i Dërguari i Tij!"

Profeti i pyeti nëse do ta ndihmonin po të shkonte në Medinë bashkë me muslimanë. Në përgjigje, këta muslimanë të parë të Medinës i thanë Profetit se mes fiseve Evs dhe Hazrexh zhvilloheshin luftime të ashpra, se armiqësia mes tyre kishte arritur në kulm, se, po të vinin atë vit nuk do t'i ndihmonin dot me plot kuptimin e fjalës, dhe i kërkuan një vit afat. Duke i dhënë Profetit fjalën se do t'i ftonin medinasit të Islam, i premtuan se do të ktheheshin përsëri një vit më vonë në kohën e haxhit.

Ky karvan i vogël i besimit u kthye në vendin e vet mes një gëzimi dhe hareje krejt të veçantë. Zgjyra e injorancës u ishte hequr, pesha e kasavetit u ishte shpërndarë dhe e ndjenin veten të lehtë si zogj. Kur arritën në Medinë, filluan të tregonin për Zotërinë e Gjithësisë, Diellin e Dy Botëve, dhe t'i ftonin njerëzit në Islam. Në Medinë nuk mbeti shtëpi ku të mos bisedohej për Profetin (s.a.s.)![264]

Hapja e tretë e gjoksit: përgatitja për miraxh

Në natën Isra dhe Miraxh, para se Krenaria e Gjithësisë (s.a.s.) të takohej me Zotin e Lartë, gjoksi i pastër profetik iu mbush me besim dhe urtësi duke e përgatitur për herë të tretë për shfaqjet hyjnore.[265]

264 Shih. Ibni Hisham, II, 38; Ibni Sa'd, I, 219; Hejsemi, VI, 40.
265 Shih. Buhari, *Salat*, 1; Muslim, *Iman*, 263.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e tregon kështu këtë ngjarje:

"Unë ndodhesha shtrirë në pjesën Hatim të Qabes. Në një gjendje mes gjumit dhe zgjimit, më erdhi dikush dhe ma hapi gjoksin që këtu e gjer këtu (nga gropa e fytit gjer afër barkut). Ma nxori zemrën dhe pastaj sollën një enë prej floriri të mbushur me besim dhe urtësi. Zemra m'u la (me ujë Zemzemi). Pastaj, pasi ma mbushi me besim dhe urtësi, ma vuri prapë në vend…" (Buhari, *Bedu'l-Halk*, 6, *Enbija*, 22, 43; Muslim, *Iman*, 264)

Dhurata e pashoqe e Zotit për njeriun e vet më të dashur: Miraxhi

Ngjarja Isra ka ndodhur 18 muaj para hixhretit.

jo dhuratë hyjnore e shprehur si Isra dhe Miraxh, është një favor i realizuar përtej përceptimeve duke ngritur të gjitha perdet e njohjes njerëzore dhe plotësisht në dimensione hyjnore. Për shembull, udhëtimi i gjatë jashtë koncepteve njerëzore të kohës dhe hapësirës dhe i pamundur për t'u përfshirë brenda jetëgjatësisë së miliarda njerëzve si dhe vëzhgimet përkatëse kanë ndodhur brenda një kohe më të shkurtër se një sekondë.

Allahu i Lartë urdhëron:

سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ الْاَقْصَى الَّذِى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا اِنَّه هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"I Madhëruar është Allahu që robin e Vet (Muhammedin) **e kaloi në një pjesë të natës nga Mesxhidi Haram** (Qabeja) **në Mesxhidi Aksa** (xhamia Aksa)**, mjedisin e të cilës e kemi bekuar, për t'ia treguar disa prej argumenteve Tona. Pa dyshim, Ai di dhe sheh çdo gjë me të drejtë!"** (el-Isra, 1)

Ajeti i mësipërm ka filluar me madhërim për të tërhequr vëmendjen për rëndësinë e dukurive të rëndësishme e të habitshme. Sipas shprehjes së komentuesve, karakterizimi (në ajet) *"Subhanel'le-dhi"* shpreh faktin se Zoti është absolutisht i pastër

prej të gjitha atributeve relative e që shprehin mangësi. Veç kësaj, atributi *Subhan*, i Madhëruar, që përbën një argument të përsosmërisë së Zotit, përdoret edhe si shprehje habie ndaj artit të mrekullueshëm të Tij. Në të njëjtën kohë, është edhe nga format e rëndësishme të madhërimit.

Shkurt, kjo fjalë:

1. Vërteton dhe lartëson ngjarjen Isra që i mahnit mendjet, përgatit bazën për pastrimin e zemrave dhe ia kujton njeriut të mbrohet prej pandehmave përngjasuese (antropomorfiste).

2. Përballë atyre që e shohin Miraxhin si të pamundur, shpreh të vërtetën se Zoti nuk ka të bëjë me dobësinë dhe atributet e tjera që shprehin mangësi.

Në vazhdim të ajetit tërhiqet vëmendja për natën, sepse Isra është një udhëtim natën. Vahji (revelacioni ose zbulesa hyjnore), në shumicën e rasteve, ka ardhur natën. Evenimentet e mëdha pozitive apo negative dhe ngjarjet kulmore janë dukur përgjithësisht natën. Po kështu, ndër namazet nafile, tehexhxhudi i kryer në kohën e zbardhjes, është një adhurim kulmor.

Trajtimi i xhamisë Aksa dhe i mjedisit të saj si të bekuar shpjegohet kështu:

1. Ajo është begatuar me fenë dhe të mirat e kësaj bote. Përreth saj ka lumenj dhe blerim.

2. Aty kanë jetuar shumë profetë dhe, kështu, është bërë mjedisi i zbritjes së mesazhit hyjnor.

3. Eshtë begatuar veçanërisht me rastin e ndodhisë Isra.

Në këtë udhëtim, Zoti i tregoi robit dhe të Dërguarit të Vet, Muhammed (s.a.s.), dukuri të fshehta e të çuditshme.

❁

Atë natë, në faltoren Aksa, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u bë imam për të gjithë profetët dhe e drejtoi faljen e namazit për ta.[266]

266 Ibni Sa'd, I, 214.

Siç rrëfen Ebu Hurejre (r.a.), natën e Israsë, Profetit (s.a.s.) i sollën dy kupa, ku, në njërën kishte verë e, në tjetrën, qumësht. Pasi i pa me vërejtje, Profeti (s.a.s.) zgjodhi kupën me qumësht. Atëherë, Xhebraili tha:

"Falenderuar qoftë Allahu që të orientoi ty në atë që është e përshtatshme me qëllimin e krijimit të njeriut! Po qe se do të merrje kupën me verë, ummeti, bashkësia jote do të binte në rrugë të shtrembër!" (Muslim, *Iman*, 272, *Eshribe*, 92)[267]

Në këtë mënyrë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) përfaqësonte të gjithë bashkësinë e tij dhe bëhej për ta burim frymëzimi. Këtu, qumështi përfaqësonte natyrshmërinë, kurse vera, interesimin për këtë botë, vetëm interesimin material.

Në ajetin kur'anor, Zoti thotë:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى

"Ai nuk flet sipas dëshirës së vet!" (en-Nexhm, 3)

Kështu, Zoti ka bërë të ditur se Profeti nuk flet sipas dëshirave dhe pasioneve të veta dhe nuk bën ndonjë gjë nga e vetja.

Autori Absolut është Zoti dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s) i është dorëzuar Atij në kuptimin e plotë të fjalës. Këtu, duke e bërë të Dashurin e vet ta zgjedhë qumështin, e ka orientuar atë në gjënë më të vlefshme e të virtytshme. Në të njëjtën kohë, ky hadith na tregon neve dhe një epërsi të bashkësisë muhammediane.

Profetit (s.a.s.) i cili u bart me anë të ngjarjes Isra, nga Qabja në Aksa, iu dhurua nderi i ngjitjes në qiell, domethënë, i Miraxhit. Me të vërtetë, Profeti i cili kishte arritur në falto-

267 Veç kësaj, shih Buhari, Tefsir, 17/3, Eshribe, 1, 12; Nesai, Eshribe, 41. Me ngjarjen e Israsë dhe Miraxhit është nënvizuar se Islami është një fe e natyrshme, është deklaruar se portat qiellore s'kanë për t'u hapur për personat me botë të brendshme të prishur dhe me zemër (afeksion) të sëmurë!

ren Aksa, u ngjit nën prijësinë e Hz. Xhebrailit, prej aty, gjer në "Sidrei Munteha".

Zotëria i Gjithësisë, Kryeprofeti (s.a.s.) e tregon kështu këtë ngjarje:

"Ndodhesha në pjesën Hatim të Qabes në gjendje gjysmë gjumi e gjysmë zgjimi… Ndërkaq, më prunë një kafshë shale më të madhe se gomari e më të vogël se mushka. Ajo kafshë ishte Buraku. Ai kapërcente largësi duke e vënë këmbën e parme në pikën më të fundit që i shihte syri. Mua më kishin hipur mbi të. Kështu më mori me vete Xhebraili (a.s.). Arritëm gjer në qiellin e tokës. Ai kërkoi të hapej porta.

"Kush ka ardhur?" – Iu tha.

"Xhebraili!" – U përgjigj ai.

"Kë ka me vete?"

"Muhammedin (alejhissalatu vesselam)!" – U përgjigj ai.

"A iu dërgua atij ftesë për në Miraxh?" – E pyeti zëri.

"Po!" – U përgjigj Xhebraili.

"Mirë se ka ardhë! Ç'ardhje e bukur!" – Iu tha Xhebrailit dhe iu hap porta.

Me ta kaluar portën, pashë atje Hz. Ademin (a.s.).

Më thanë: "Ky është ati juaj, Ademi! Jepi selam!"

Unë e përshëndeta me selam. Edhe ai ma ktheu selamin. Pastaj më tha:

"Mirë se erdhe, o bir i mirë, mirë se erdhe, o pejgamber i pëlqyeshëm!"

Pastaj Hz. Xhebraili më ngjiti më lart dhe arritëm në qiellin e dytë. Aty u përballa me Hz. Jahjanë dhe Hz. Isanë. Ata ishin djem tezesh.

Pastaj Xhebraili më ngjiti në qiellin e tretë ku u përballëm me Hz. Jusufin (a.s.). Në qiellin e katërt u përballëm me Hz. Idrisin (a.s.), në qiellin e pestë, me Hz. Harunin (a.s.) kurse në qiellin e gjashtë, me Hz. Musanë (a.s.). Ai më tha:

"Mirë se erdhe, o vëlla i mirë, mirë se erdhe, o pejgamber i pëlqyeshëm!"

Kur e kalova atë për të shkuar më tej, qau. E pyetën:

"Pse qan?"

"Sepse pas meje u bë pejgamber një djalë i ri dhe sepse ata nga ummeti i tij që do të hyjnë në xhennet, janë më shumë se ata nga ummeti im që do të hyjnë në xhennet!"[268]

Pastaj Xhebraili më ngjiti në qiellin e shtatë, ku u përballëm me Ibrahimin (a.s.). Xhebraili (a.s.) më tha:

"Ky është yt atë, Ibrahimi, përshëndete me selam!"

Unë e përshëndeta me selam, edhe ai ma ktheu përshëndetjen me selam. Pastaj më tha:

"Mirë se erdhe, o bir i mirë, mirë se erdhe, o pejgamber i mirë!"

Pastaj vazhdoi:

"O Muhammed! Përshëndete ummetin tënd me selam prej meje dhe bëjua të ditur se toka e xhennetit është shumë e bukur, se ujin e ka shumë të ëmbël dhe se truallin e ka tejet të gjerë e të rrafshtë. Dhe thuaju që të mbjellin sa më shumë pemë për në xhennet. Pemët e xhennetit janë thënia "Subhanallahi ve'l-hamdu lil'lahi ve la ilahe il'lallahu vallahu ekber!"

Pastaj më ngjitën në Sidrei Munteha. Frutat e tij ishin të mëdhenj si shtambat Hexher (të Jemenit), kurse gjethet, si veshë elefanti!

Xhebraili (a.s.) më tha:

"Ja, ky është Sidrei Munteha!"

Aty kishte katër lumenj, dy të brendshëm e dy të jashtëm.

"Ç'janë këta, o Xhebrail?" – E pyeta.

Xhebraili (a.s.) më tha:

Këta dy lumenjtë e brendshëm janë dy lumenj të xhennetit. Kurse njëri nga lumenjtë e jashtëm, është Nili dhe, tjetri, Eufrati!"[269] (Buhari,

268 Qarja e Hz. Musait (a.s.) nuk ishte një situatë që buronte nga zilia, por për shkak të hidhërimit për një përsosmëri të paarritur.

269 Sipas një pikëpamjeje, kuptimi i vëzhgimit në xhennet i lumenjve Nil dhe Eufrat nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.) është ky:
Drita e Islamit do të përhapet mbi tokë. Islami do të zotërojë në tokat

Bedu'l-Halk, 6; *Enbija*, 22, 43; *Menakibu'l-Ensar*, 42; Muslim, *Iman*, 264; Tirmidhi, *Tefsir*, 94, *Deavat*, 58; Nesai, *Salat*, 1; Ahmed, V, 418)

Në Sidrei Munteha, Xhebraili (a.s.) i tha kështu Profetit:

"O i Dërguari i Allahut! Këtej e tutje do të shkosh i vetëm!"

"Pse, o Xhebrail?" - E pyeti Profeti.

"Sepse Zoti gjer këtu më ka dhënë lejë. Po qe se hedh edhe një hap më tej, digjem e bëhem hi!.." - Iu përgjigj Xhebraili. (Razi, XXVIII, 251)

Tashmë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e vazhdoi udhëtimin i vetëm. Atij iu shfaqën gjëra të mrekullueshme e të jashtëzakonshme. Ai u nderua me të drejtën për ta parë bukurinë e Zotit!

Derdhja denjësisht në shprehje e gjërave të mrekullueshme të këtij udhëtimi është një cilësi e vështirë si përpjekja për të futur një të vërtetë të paimagjinueshme brenda kornizës së kapacitetit të njohjes njerëzore. Shfaqjet apo dukuritë e mrekullueshme e të shkëlqyeshme, e vërteta dhe natyra esenciale e të cilave është një sekret i amshuar mes Zotit dhe të të Dashurit të Tij, janë realizuar plotësisht brenda kushteve të "botës së fshehtë".

Krahas kësaj, shfaqja e kësaj të fshehte të shkëlqyer mes Zotit dhe përfaqësuesit të Tij të lartë iu ekspozon bashkëbiseduesve të zbulesës hyjnore fuqinë, madhështinë dhe sundimin e amshuar të Zotit.

Veç kësaj, ngjarja e Miraxhit kishte të bënte me synimin hyjnor për ta kthyer në gëzim hidhërimin që ia pati mbushur zemrën Profetit (s.a.s.) pas dhunës së pësuar në Taif.

Në fakt, kjo shfaqje hyjnore e realizuar jashtë kushteve të kohës dhe hapësirës, është e pamundur për t'u konceptuar tërësisht prej arsyetimit njerëzor. Për rrjedhojë, shtrëngimi i imagjinatës në çështje të tilla të ndjeshme që e kapërcejnë njohjen njerëzore, është i ndaluar.

---

e begata të basenit të Nilit dhe Eufratit. Ato zona do të shpëtojnë nga zoroastrizmi i iranasve dhe besimi trinist i Bizantit. Populllsia e kësaj lugine do t'i shërbejë Islamit si flamur i tevhidit për breza me radhë!

Përgjithësisht, Profeti ynë (s.a.s.), i favorizuar në një mënyrë që i kapërcen të gjitha favoret e dhëna profetëve të tjerë, është bërë në Miraxh, në një botë jashtë kohës dhe hapësirës, të posaçme vetëm për Individualitetin Hyjnor, i pranishëm ndaj dukurisë së njohur si:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى

"…largësia sa dy harqe ose edhe më afër" (en-Nexhm, 9)

Po të kujtojmë se, megjithëqë ishte ndër profetët e vendosmërisë së lartë, Hz. Musai (a.s.) ra pa ndjenja vetëm pse u bë dëshmitar i një grimce të kësaj dukurie, bëhen të qarta pak a shumë pozita e lartë e Profetit Muhammed (s.a.s.) tek Allahu, si dhe grada e kompetencës dhe pushtetit të posaçëm që iu favorizuan atij.

Nga ana tjetër, Musai qe urdhëruar që t'i hiqte sandalet (nallanet) në mjedisin e shenjtë në mënyrë që të përftonte nder duke prekur drejtpërsëdrejti në truallin e nderuar. Kurse Profetit Muhammed (s.a.s.), natën e Miraxhit iu tha, në një aspekt:

"I Dashuri im! Ti ec mbi sipërfaqen e arshit me këpucë në mënyrë që arshi të përftojë nder prej pluhurit të këpucëve të tua e që drita e arshit të meritojë dhuntinë e bashkimit me ty!.." (Bursevi, V, 370)

Poeti e shpreh kështu entuziazmin dhe harenë e qiellit me ngjitjen e Profetit në Miraxh:

Shtrihet për tokë qielli me përulësi falenderuese
Me që fytyrën e Tij në natën e Miraxhit soditi...

❁

Allahu i Lartë e shpreh kështu Miraxhin në Kur'an:

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوَى

“Betohem në yllin që po zbret...”[270] (en-Nexhm, 1)

Fillimi i sures në këtë mënyrë, me një betim, është për të theksuar vërtetësinë dhe drejtësinë e Miraxhit, për shkak të kundërshtimeve të mundshme të mohuesve përballë të vërtetës që përmban. Po kështu, kjo specifikë mbështetet edhe në ajetet që vijnë pas betimit:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى. وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى. اِنْ هُوَ اِلاَّ وَحْيٌ
.يُوحَى. عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى. ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى. وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلَى

“Shoku juaj (Muhammed Mustafai) **nuk u shmang** (nuk devijoi) **dhe nuk i besoi së shtrembrës. Gjithashtu, ai nuk flet sipas dëshirës së vet! Thëniet e tij s’janë gjë tjetër veçse fjala hyjnore që i zbulohet. Sepse ato ia mësoi** (sipas urdhrit të Zotit) **ai** (Xhebraili) **i fuqishmi, me një krijim të lartë. Pastaj, ndërsa ishte në horizontin më të lartë** (në Sidrei Munteha)**, u shfaq me trajtën e tij të vërtetë.”** (en-Nexhm, 2-7)

Në ajet, fjala “istiva” merr kuptimet “përfshirje, mbulim, shfaqje”. Shumica e komentuesve, krahas deklarimit se autori ose kryefjala e foljes “istiva” është Xhebraili, parapëlqejnë t’ia atribuojnë Profetit. Në këtë rast, kjo fjalë shpreh lartësimin e vlerës, detyrës dhe pozitës së Profetit. Kjo do të thotë se, në fillim, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u lartësua në horizontin më të lartë:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى

270 Lidhur me fjalën yll, me të cilën Zoti betohet, komentuesit kanë bërë një sërë shpjegimesh. Më i rëndësishmi prej këtyre shpjegimeve, është ai, sipas të cilit, “ylli” është ose Profeti (s.a.s.), ose ajetet e Kur’anit të zbritura pjesë-pjesë. Në këto kushte, kuptimi i betimit mbi yllin është shprehur kështu:
1. Betohem në Muhammed Mustafanë i cili është ngjitur në Miraxh dhe ka zbritur!
2. Betohem në kohën e zbritjes së çdo mesazhi të ardhur gjatë zbritjes së Kur’anit.

"... pastaj u afrua dhe u tërhoq lart." (en-Nexhm, 8) Domethënë, Profeti u ngjit lart në sajë të tërheqjes hyjnore. U ngjit më lart se vendi dhe pozita ku ndodhej.

Kështu, në Miraxh, Profeti, jo vetëm u ngjit në horizontin më të lartë, por u afrua drejt Allahut. Pastaj, ndikimi i tërheqjes hyjnore u rrit, u rrit, u rrit dhe, në një çast, Profeti kaloi përtej horizontit më të lartë:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى

"Largësia (mes Muhammed Mustafait dhe Zotit të vet) **u bë sa dy harqe ose edhe më afër."** (en-Nexhm, 9)

Shprehja në ajet قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنَى **"largësi sa dy harqe ose edhe më afër"** është një shprehje metaforike e përdorur në Kur'an me qëllim për ta bërë mundësisht të konceptueshme për njohjen njerëzore një të vërtetë mbinjerëzore.

Kështu, para Islamit, kur arabët mblidheshin për të arritur një marrëveshje, i bashkonin dy harqet përfaqësuese të të dy palëve (dhe atëherë bëhej një hark) dhe shtinin me të një shigjetë. Si bashkimi i dy harqeve, ashtu edhe shigjeta e përbashkët që qëllonte një objektiv të përbashkët, simbolizonin unitetin e mendimit, qëllimit, përgjegjësisë dhe pasojave.

Sipas kësaj, "kabe kavthejn" (largësi sa dy harqe ose edhe më afër) është një e vërtetë e lartë që përmban afërsinë edhe materiale, edhe shpirtërore dhe që e kapërcen njohjen njerëzore. Domethënë se Profeti (s.a.s.) iu afrua aq shumë Zotit, saqë u mënjanuan të gjitha ndërmjetësitë dhe, në atë çast,

فَاَوْحَى اِلَى عَبْدِهِ مَا اَوْحَى

"Allahu i zbuloi (reveloi) **atij fjalën e Tij..."** (en-Nexhm, 10)

Lidhur me çështjen se ç'ishte kjo zbulesë, është thënë kështu:

1. Namazi. Specifika më e rëndësishme e Miraxhit është bërja farz (detyrim fetar) i pesë kohëve namaz. Në fillim ky namaz ka qenë bërë i detyruar për pesëdhjetë kohë, pastaj, pas lutjes së Profetit (s.a.s.) drejtuar Zotit sipas këshillës së Hz. Musait (a.s.), është zbritur në pesë kohë. Krahas kësaj, Zoti, duke dhënë dhjetë për një, ka bërë të ditur se, atij që fal pesë kohë namaz, do t'i japë shpërblim sa për pesëdhjetë kohë. Më pas, Zoti ka urdhëruar kështu:

"Atij që dëshiron të bëjë një të mirë por nuk e bën dot, i shkruhet një mirësi (thevab) (si rrjedhojë e qëllimit të mirë), kurse po ta bëjë, i shkruhen dhjetë mirësi.

Dhe kush dëshiron të bëjë një të keqe, por nuk e bën, nuk i quhet mëkat. Po qe se e bën atë të keqe, i shkruhet një mëkat!" (Muslim, *Iman*, 259)

Ashtu siç është shprehur në hadithin e gjatë lidhur me këtë specifikë, me kërkesën e Profetit për kufizim, namazin e urdhëruar në fillim në formën me pesëdhjetë kohë, Allahu i Lartë e ka zbritur në pesë kohë. Kuptimi i kësaj është se, si domosdoshmëri e drejtësisë hyjnore mbi njerëzit, falja e namazit me pesëdhjetë kohë është me vend, por, me mirësinë dhe favorin e Tij, Zoti e ka zbritur këtë përgjegjësi në raportin një për dhjetë. Në fakt, deklarata hyjnore

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

"Unë i krijova njerëzit dhe xhindët vetëm për të më adhuruar Mua" (edh-Dharijat, 56) shpreh jo vetëm se veprimtaria bazë e njeriut është adhurimi, ndërkaq që, si domosdoshmëri e mëshirës hyjnore, në këtë çështje është bërë reduktim si domosdoshmëri e mëshirës hyjnore duke marrë parasysh individin më të dobët, por edhe se është dhënë leje për më tepër se pesë kohë pa u bërë detyrim një gjë e tillë, dhe se kjo është e domosdoshme.

Besimtarët e formuar, përveç pesë kohëve namaz të detyrueshëm (farz), falin edhe namaze nafile, si ai i sillës, ishrak, ev-

vabin dhe veçanërisht ngrihen natën për tehexhxhud. Të gjitha këto janë rezultat i natyrshëm i këtij evenimenti. Vetëm se, që adhurime të tilla si këto, t'i përkasin pjesës së njerëzve që i kanë mundësitë dhe munden ta arrijnë atë kënaqësi, urdhri i namazit ka filluar me pesëdhjetë kohë dhe, pastaj, me kërkesën e Hz. Muhammedit (s.a.s.), është zbritur në pesë kohë.

2. Të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) i është thënë:

"Asnjëri prej profetëve nuk ka për të hyrë para teje në xhennet dhe asnjëra prej bashkësive njerëzore nuk ka për të hyrë në xhennet para bashkësisë tënde!" (Razi, XXVIII, 248)

3. Profetit i janë zbuluar (reveluar) dy ajetet e fundit të sures Bakara.

Në një hadith që rrëfehet te Myslimi, thuhet kështu:

"Në Miraxh, të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) iu dhanë tri gjëra: Pesë kohë namaz, fundi i sures Bakara dhe lajmi i faljes së mëkateve të mëdha për ata pjesëtarë të bashkësisë së tij që nuk kanë rënë në politeizëm..." (Muslim, *Iman*, 279)

Krahas kësaj, cilësinë dhe hollësitë e vahjit, zbulesës hyjnore në Miraxh, i dinë vetëm Allahu dhe Profeti.

Ajo çka është e qartë këtu, është se shfaqjet dhe dukuritë e përjetuara nga Profeti në miraxh, janë jo një iluzion, por një e vërtetë e vëzhguar, e vërtetuar edhe nga zemra dhe ndërgjegjja.

Pra,

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاَى. اَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى.

"Zemra nuk e mohoi atë që (Muhammed Mustafai) **e pa me sy."** (O mohues!) **A mos do të polemizoni tani me të për ato që ai ka parë?"** (en-Nexhm, 11-12)

Natën e Miraxhit, duke u kthyer nga ajo pozitë e lartë, e paarritshme prej asnjë robi tjetër, pasi ishte parë me Zotin e tij dhe kishte vëzhguar shfaqje dhe dukuri të panumërta, i Dërguari i

Allahut e takoi edhe një herë tjetër Xhebrailin (a.s.) po atje ku e kishte lënë (në Sidrei Munteha). Në Kur'an urdhërohet:

وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرَى. عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى.

"Me të vërtetë, (Muhammed Mustafai) **e pa edhe një herë atë** (Xhebrailin) **në Sidrei Munteha."** (en-Nexhm, 13-14)

Në këtë ajet është dhënë të kuptohet se, për nga pozita, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qëndron më lart se Xhebraili (a.s.). Kështu, natën e Miraxhit, Xhebraili (a.s.) pati mbetur në pozitën e cilësuar prej atij vetë si "po të afrohem edhe një majë gishti, digjem", kurse Profeti pati shkuar më tej. Kjo e vërtetë kuptohet më qartë me faktin që Profeti e takoi sërish Xhebrailin aty ku e pati lënë.

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى. اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى.

"Atje është xhenneti Me'va. Sidren e kishte mbuluar ajo që e kishte mbuluar." (en-Nexhm, 15-16)

Profetin e pyetën:

"O i Dërguari i Allahut, çfarë pe që ta kishte mbuluar Sidren?"

Dhe ai u përgjigj:

"Pashë ta kishin mbuluar flutura nate të arta dhe mbi secilën fletë të tyre kish qëndruar një engjëll që e përmendte Allahun duke e lartësuar." (Taberi, XXVII, 75; Muslim, *Iman*, 279)

Sipas rrëfimit të Ibni Abbasit (r.anhuma):

Allahu i Lartë e ka komplimentuar Musain me atributin për t'i folur Atij, Ibrahimin, me atributin për t'iu bërë mik Atij, kurse Muhammedin, me atributin për ta parë Atë. (Taberi, XXVII, 64)

Nëse në prani të të Dashurit, syri nuk rrëshqet tjetërkund prej Tij (prej të Dashurit), kjo është pika më e lartë e edukatës. Me të vërtetë,

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى. لَقَدْ رَاَى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى.

“Syri i tij (i Muhammedit) **as lakoi e as tejkaloi. Pa dyshim, ai pa** (edhe) **disa prej argumenteve më të mëdha të Zotit të tij...”** (en-Nexhm, 17-18)

Siç kuptohet edhe nga këto ajete, Profeti Muhammed (s.a.s.) kaloi përtej cakut të quajtur “Sidrei Munteha” që nuk ka mundur ta kalojë asnjë krijesë përfshi Xhebrailin (a.s.). Pastaj ndodhi një takim në një afërsi që, në ajet, në përputhje me kapacitetin njohës të njeriut, quhet “sa dy harqe ose edhe më afër”.

Në këtë takim Profeti pa të vërteta të mëdha e sublime pamundësisht të përfshishme në kufijtë e fjalës, domethënë, pa, nga argumentet hyjnore të Zotit, nga shkëlqimi i pushtetit dhe i sundimit të Zotit, argumente të mëdha ose argumentet më të mëdha që mund të rroken vetëm me të vëzhguar.

Këtu, shprehja e komentuesve është në formën “Hz. Pejgamberi (s.a.s.) e pa Allahun me syrin e zemrës”. (Taberi, XXVII, 63)

Sipas rrëfimit të ardhur nga Ibni Abbasi (r.a.), Profeti (s.a.s.) ka thënë:

“Unë e pashë Zotin tim të lartë!” (Ahmed, I, 285; Hejsemi, I, 78)

Sipas një rrëfimi tjetër, duke iu përgjigjur pyetjes nëse e kishte parë Zotin, Profeti ka thënë:

“Pashë një nur!” (Muslim, *Iman*, 292)

Allahu e di si është e vërteta…[271]

❁

Hz. Muhammedi (s.a.s.) ka përcjellë shumë të dhëna lidhur me ngjarjet Isra dhe Miraxh. Disa prej tyre janë këto:

271 Në shpjegimin e ajeteve kur’anore lidhur me Miraxhin, është përfituar nga tefsiri me titull *“Hak Dini Kur’an Dili”* të autorit Elmalılı Hamdi Yazır.

Në Miraxh, Profeti (s.a.s.) takoi një grup ku pa se njerëzit i kishin buzët si buzë devesh, kurse ca nëpunës të ngarkuar me detyrë, ua prisnin buzët e u vinin gurë në gojë.

Profeti e pyeti Xhebrailin:

"O Xhebrail, kush janë këta?"

"Janë ata që kanë ngrënë pasurinë e jetimëve!" - U përgjigj Xhebraili (a.s.) (Taberi, XV, 18-19)

Pastaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) rastisi në një grup tjetër të cilët gërvishtnin fytyrat dhe gjokset me thonjtë prej bakri.

"Po këta, kush janë, o Xhebrail?" – E pyeti i Dërguari i Allahut Xhebrailin (a.s.).

"Këta janë thashethemexhinjtë dhe intrigantët që, me punën e tyre të ndyrë "kanë ngrënë mish njeriu", që, duke i sharë pas shpine të tjerët, kanë luajtur me nderin dhe dinjitetin e tyre!" – U përgjigj Xhebraili.

Më pas Profeti (s.a.s.) i pa atje kurvëruesit si fatkeqë duke ngrënë kërma, ngrënësit e faizit me barqet të fryra dhe të goditur nga djalli, kurse gratë që, pasi kanë kurvëruar, kanë vrarë fëmijët e tyre ilegalë, disa të varura për gjinjsh e, disa, të varura kokë-poshtë.[272]

Për këtë arsye, Profeti ynë ka thënë:

"Po ta dinit edhe ju atë që di unë, pa dyshim që shumë pak do të qeshnit dhe shumë do të qanit!" (Buhari, *Tefsir*, 5/12)

Gjithashtu, në një hadith lidhur me vëzhgimet e përjetuara në Miraxh, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë kështu:

"Natën e Miraxhit pashë të shkruar mbi portën e xhennetit këtë thënie:

"Sadakaja do të shpërblehet dhjetëfish, kurse dhënia borxh, tetë-mbëdhjetëfish!"

Unë pyeta:

272 Shih. Taberi, XV, 18-19.

"O Xhebrail! Pse gjëja e dhënë borxh është më e vlefshme se sadakaja?"

"Sepse (shumë herë), lypësi kërkon sadaka megjithëse ka para në xhep, kurse ai që kërkon borxh, kërkon nga nevoja!" – M'u përgjigj Xhebraili. (Ibni Maxhe, *Sadakat*, 19)

Në një hadith tjetër, Profeti (s.a.s.) ka thënë kështu:

"(Gjatë Miraxhit) qëndrova në portën e xhennetit dhe pashë brenda. Ata që hynin aty, ishin, në përgjithësi, të varfërit. Kurse të pasurit ishin mbyllur (për të dhënë llogari). Ndërkaq, nga këta, të caktuarit për në xhehennem ishte dhënë urdhër të hidheshin në zjarr. Unë qëndrova edhe në portë të xhehennemit. Shumica e atyre që hynin aty, ishin gra!" (Buhari, *Rikak*, 51; Muslim, *Zuhd*, 93)

Me këto hadithe, Profeti (s.a.s.) ua tërheq vëmendjen veçanërisht grave me një paralajmërim të posaçëm, që ta ruajnë veten nga sjelljet që do t'i vinin nën ndëshkimin hyjnor!

❁

Duke folur për Miraxhin, duhet nënvizuar edhe kjo e vërtetë se, ndërsa njerëzit e zakonshëm, përsa i përket kohës, janë të mbushur me vëzhgimet dhe mbresat e së shkuarës, profetët, me aq sa dëshiron Allahu, janë pajisur edhe me të shkuarën, edhe me aktualitetin, edhe me të ardhmen. Fakti që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) flet për situatat e ringjalljes duke u shprehur "dëgjova, pashë", etj., sikur të ishte fjala për diçka të kryer tashmë, është një shprehje e kësaj.

Natën e Miraxhit, i zhveshur prej dimensioneve të së shkuarës, të së tashmes e të së ardhmes, Hz. Muhammedi (s.a.v.) ka vrojtuar një sërë dukurish fenomenale që i përkasin së ardhmes dhe i ka transmetuar këto me folje të së shkuarës, sikur të kishin ndodhur që kur! Një shembull lidhur me këtë, është mbi Abdurrahman bin Avf-in ndër "dhjetë të përgëzuarit me xhennetin" (ashere-i mubeshere). Në hadithin përkatës thuhet:

"Atë natë (natën e Miraxhit) pashë Abdurrahman bin Avfin. Ishte duke hyrë në xhennet duke u hequr zvarrë. E pyeta:

"Pse po ecën kaq rëndë?"

Më tha:

"O i Dërguari i Allahut, për shkak të llogarisë së pasurisë sime, kam hequr shqetësime aq të rënda sa që do ta plaknin edhe një fëmijë, aq sa kujtova se s'kam për të të parë dot më..." (Muhammed Parsa, *Faslul Hitab*, 403)

Kur Abdurrahman bin Avfi (r.a.) e dëgjoi këtë gjë pas Miraxhit, shkoi menjëherë te Hz. Aisheja (r.anha) dhe e pyeti nëse kishte vërtet një hadith të tillë prej Profetit dhe kur ajo i tha se ishte e vërtetë, Abdurrahman bin Avfi e fali menjëherë karvanin me mallra që sapo i kishte ardhur nga Damasku.

Me të vërtetë, atë natë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka parë argumente të panumërta. Kështu, në një hadithin e tij, ai thotë:

"Atë natë u ngjita në qiell. U ngjita në një post të tillë, ku dëgjoja gërvishtjen e kalemëve. (Buhari, *Salat*, 1)

Domethënë se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u ngjit në një pozitë dhe nivel të tillë, ku dëgjonte gërvimën e kalemëve që shkruanin fatin e paracaktuar të gjithësisë, bëhej i njohur me të vërteta përtej njohjes njerëzore.

Nga hadithet e mësipërme kuptohet qartë se, në Miraxh, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i ka përjetuar në të njëjtin moment të shkuarën, të tashmen e të ardhmen.

Disa ide nga Miraxhi

1. Para se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) të dalë në këtë udhëtim, ka ndodhur ngjarja e quajtur "shak-i sadr" (hapja e gjoksit), gjë që tregon se lartësimi shpirtëror është i mundur me anë të kthjelltësisë afektive, ashtu që në zemër të mos ketë vend për tjetër gjë veç dritës hyjnore. Kur zemra shpëton prej opakësisë (patejdukshmërisë), ndjenjat fillojnë të mbështillen prej të fshehtave hyjnore.

2. Në ngjarjen Isra shpaloset para syve fuqia dhe sundimi i pafund i Allahut që e bën të ecë robin e Vet në një mënyrë të posaçme.

3. Një ide tjetër është se Miraxhi është favorizuar pas udhëtimit plot vuajtje, ankth e dhimbje në Taif dhe ka qenë lajmëtari plot gëzime pas vështirësive.

4. Detyrimet fetare (farz) na janë njoftuar ne në Kur'an me anë të Xhebrailit (a.s.). Kurse namazi është urdhëruar drejtpërdrejt nga Zoti në Miraxh, gjë që provon se në namaz ka një të fshehtë të veçantë dhe se, ndërmjet adhurimeve, namazi bart një rëndësi të veçantë.

Me të vërtetë, namazi është shtylla e besimit. Përkryerja që fitohet me të nuk mund të fitohet me asnjë adhurim tjetër. Vlera e namazit mes adhurimeve është si pozita e quajtur ru'jetullah, domethënë, shikimi i Allahut, e cila përbën kulm mes dhuntive të jetës së pasme, ahiretit. Sepse namazi është miraxhi i besimtarit. Në këtë botë, çastet kur robtë ndodhen më pranë Zotit, janë çastet kur falin namaz me përshpirtshmëri. Namazi është takimi i robit me Zotin qysh në këtë botë. Prandaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka thënë "Namazi më është drita e syve"[273] dhe në frymën e fundit ia ka lënë porosi ummetit, bashkësisë që "t'i kushtojnë vëmendje namazit"[274].

5. Fakti që në Miraxh Profetit (s.a.s.) i janë hapur portat qiellore, tregon se profetësia e tij nuk ka qenë e kufizuar vetëm me Mekën, Kurejshët dhe Sakifët, por se ai është Profeti i gjithë njerëzimit dhe Zotëria i Botëve.

6. Me Miraxhin është treguar pika e fundit ku mund të arrijë përkryerja njerëzore, domethënë, është bërë e qartë se ç'është kufiri i lartësimit moralo-shpirtëror të njeriut.

7. Bartja e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) nga Qabja në faltoren Aksa tregon në mënyrë më të fuqishme lidhjen e shëndoshë mes këtyre dy qendrave fetare ku janë dërguar shumë profetë

273 Nesai, *Ishretu'n-Nisa*, 1.
274 Shih. Ebu Davud, *Edeb*, 123-124.

gjatë gjithë historisë. Veç kësaj, kjo ngjarje pohon edhe se Islami është feja e vetme në lartësinë e Allahut, e cila i përmban të gjitha fetë qiellore. Kështu, prijësia në namaz e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në faltoren Aksa për të gjithë profetët është një shfaqje tjetër e kësaj.

Jehonat e miraxhit

Kur Profeti do t'i njoftonte politeistët Kurejshë për ngjarjet Isra dhe Miraxh, i tha Xhebrailit (a.s.)

"O Xhebrail, fisi nuk ka për të më miratuar mua!"

Xhebraili (a.s.) i tha:

Të miraton Ebu Bekri. Ai është Besnik!" (Ibni Sa'd, I, 215)

Kur politeistët dëgjuan për ngjarjen e Miraxhit, u vunë menjëherë për ta përgënjeshtruar. Mjedisin e mbuloi një uturimë thashethemesh. Duke e shfrytëzuar këtë, politeistët deshën t'i shmangnin besimtarët nga besimi duke ua lëkundur atë. Madje i shkuan edhe Hz. Ebu Bekrit. Kurse ai, i karakterizuar nga një besim i palëkundur ndaj Profetit, u tha:

"Çfarëdo që thotë ai, është e drejtë dhe e vërtetë. Sepse nuk ekziston mundësia që ai të gënjejë! Unë i besoj paraprakisht çdo gjëje që të thotë ai!.."

Politeistët i thanë:

"A po e miraton ti atë, a po e beson se ka shkuar në Bejtul Makdis e është kthyer brenda natës?"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) ua ktheu:

"Po! Çfarë ka për t'u habitur këtu? Vallahi, nëse ai më thotë mua se në një kohë të caktuar të natës apo ditës i ka ardhur lajm prej Allahut, unë prapë e miratoj!"

Pastaj Ebu Bekri (r.a.) shkoi pranë Profetit që ndodhej atë kohë në Qabe, dëgjoi ç'i tregoi Profeti mbi atë udhëtimin e lumtur dhe tha:

"Drejt po flet, o i Dërguari i Allahut!.."

I kënaqur pa masë prej miratimit të tij, me një buzëqeshje që do ta ndriçonte tërë botën, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha kështu Hz. Ebu Bekrit:

"O Eba Bekr, ti je "Besniku"!.." (Ibni Hisham, II, 5)

Atë ditë e më pas, Ebu Bekri (a.s.) u bë i njohur me titullin "Besnik" (Sadik) dhe ashtu u përmend gjithmonë!

Ashtu si Ebu Bekr Besniku, edhe të gjithë sahabet, shokët e tjerë të të Dërguarit të Allahut, e besuan dhe e miratuan të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

Politeistët që nuk mundën t'i bindnin besimtarët, shkuan këtë radhë te Profeti dhe u përpoqën ta vinin në provë siç ua thoshte mendja. Ata e pyetën për faltoren Aksa. Zoti ia solli para syve faltoren Profetit dhe ai u përgjigj me saktësi pyetjeve duke e vështruar faltoren. (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 41; *Tefsir*, 17/3; Muslim, *Iman*, 276)

Atëherë politeistët e pyetën për një karvan që ato çaste ndodhej në rrugë dhe për disa veçori të atij karvani. Edhe karvani, ashtu si faltorja Aksa, iu soll Profetit para syve dhe ai u dha politeistëve të dhënat që kërkonin, madje me të tepërt. P.sh., ai u tha se karvani në fjalë do të hynte në Mekë të nesërmen duke gdhirë.

Të hutuar nga përgjigjet e marra, politeistët nuk ranë fare për të fjetur atë natë për të pritur hyrjen e karvanit të nesërmen në mëngjes me shpresën se parashikimi i Profetit nuk kishte për t'u vërtetuar. Por, të nesërmen në të zbardhur, karvani u duk në portat e Mekës. Megjithatë, kokëfortë në mohimin e tyre, politeistët me zemrat të drynosuna thanë:

"Kjo është një magji e hapur!" (Ibni Hisham, II, 10)

Allahu i Lartë thotë:

أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

“A mos treguam dobësi Ne në krijimin e parë? Jo, ata janë në dyshim për një krijim të ri!” (Kaf, 15) Ç’gjë më të lehtë ka për Allahun që e ka krijuar çdo gjë nga hiçi, ta ngjisë robin e vet në Miraxh? Mospranimi i kësaj është vetëm tregues i mungesës së arsyes së shëndoshë!

Politeistët e mjerë, kokëtrashë dhe të pafat edhe ngjarjen e Miraxhit nuk e besuan, edhe të Dërguarin e Allahut e vunë në tallje. Më në fund, me veprimet dhe sjelljet e pahijshme, atyre i kishte ikur plotësisht nga duart dhuntia për ta pasur mes tyre Zotërinë e Botëve. Kishte ardhur koha që kjo e mirë e madhe t’u merrej prapë mekasve që nuk ia njihnin vlerën. Sepse përballë një profeti, për nder të të cilit ishin krijuar, kishin bërë padrejtësi dhe mosmirënjohje të paimagjinuara, e kishin tepruar jashtë mase!

Me të vërtetë, kishte mbetur vetëm një gjë për t’u bërë: “Allahu ta hiqte prej tyre Dritën e Qenies dhe për t’ia dhuruar një shoqërie tjetër që e njihte të mirën dhe vlerën!..”

Ndërkaq, Zoti, pa shkuar shumë kohë pas udhëtimit në Taif, ia kishte dërguar të Dashurit të vet në formë grupi lajmëtarët e parë të një shoqërie të zgjedhur e cila do t’i jepte besën Kur’anit dhe të Dërguarit!..

❖

VITET 12-13 TE PROFETESISE

Besëlidhja e Parë Akabe

Grupi gjashtëvetësh i medinasve që erdhën në Mekë dhe u nderuan në Akabe me dritën e besimit, një vit më pas erdhën aty vetë i dymbëdhjetë. Vendtakimi u bë përsëri Akabe.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i ftoi edhe të rinjtë në besimin në një Zot. Edhe gjashtë vetët e tjerë që kishin dëgjuar nga shokët e tyre për lartësinë dhe bukurinë e Islamit si dhe fjalët lavdëruese për Profetin, shprehën besim.

Në ndryshim nga takimi i parë, në këtë takim Profetit iu dha besë[275]. Duke i tokur duart me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), medinasit i dhanë atij fjalën e besës, pra, bënë besëlidhje me të, prandaj edhe ky takim u quajt "Besëlidhja e Parë Akabe".

Në këtë takim, medinasit i dhanë fjalën Profetit për këto gjëra:

1. Nuk do t'i bënin shok Allahut në asnjë formë.
2. Nuk do të vidhnin dhe grabitnin.
3. Nuk do të bënin prostitucion.
4. Nuk do t'i groposnin vajzat e vogla përsëgjalli.

275 Në origjinal është fjala arabishte *bej'at* që, me gjuhën e popullit si dhe me po atë kuptim që ka edhe në shqip, do të thotë "ta tokësh", t'i japësh tjetrit fjalën e burrit, besën. Kjo ka qenë në traditë të arabëve që para Islamit. Arabët bisedonin për të arritur një marrëveshje dhe, kur vendosnin, i toknin duart dhe ky gjest i jepte marrëveshjes formë të prerë. Edhe dymbëdhjetë medinasit me të cilët u takua këtë radhë Profeti në Akabe, i dhanë besën Profetit duke i tokur secili duart me të. Më pas, "bej'ati", tokja e dorës do të bëhej, qysh në të gjallë të Profetit, një nga parimet kryesore të organizimit të shtetit islam, sipas të cilit, kryetari i shtetit duhej të merrte miratimin personal të të gjithë nënshtetasve duke e tokur me ta. Përkthyesi.

5. Nuk do të shpifnin për askënd.

6. Nuk do të hiqnin dorë nga bindja ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij. (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 43)

Kjo fjala dhe garancia e parë e medinasve u bë një pikëkthesë për historinë islame. Me këtë bëhej betimi për heqjen e politeizmit, dhunës, padrejtësisë dhe zakoneve të këqija që sundonin në atë kohë në Hixhaz dhe në të gjithë Arabinë.

Emërimi i Mus'ab bin Umejrit si mësues

dhe ngadhnjimi i Medinës me anë të Kur'anit (Viti i 12 i profetësisë)

Për ta mësuar Islamin, muslimanët e rinj medinas, me anë të një letre, kërkuan nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.) një mësues që do t'u këndonte Kur'an, do t'ua shpjegonte Islamin dhe do t'u printe në namaz. Dhe ai u dërgoi Mus'abin (r.a.).[276]

Së bashku me Mus'abin (r.a.), Profeti dërgoi në Medinë si mësues Kur'ani edhe Abdullah bin Umm-i Mektumin, njërin prej imamëve të parë.[277]

Mus'ab bin Umejri (r.a.) e pati gjetur rrugën e drejtë qysh i ri dhe, pavarësisht se familja e kishte torturuar keq, madje, e kishte përjashtuar nga trashëgimia, ai nuk ishte kthyer nga feja. Sepse ai e ndjente se, edhe sikur në pamje të jashtme të mbetej i varfër, kishte një zemër të pasur me dashurinë dhe entuziazmin e besimit. Lidhur me përhapjen e Islamit, ai ishte pothuaj një monument entuziazmi.[278]

---

276 Ibni Sa'd, I, 220.

277 Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 46.

278 Hz. Aliu (r.a.) tregon:
"Së bashku me Profetin (s.a.s.) po rrinim në faltore, kur befas u shfaq dhe erdhi Mus'abi. Mbi trup nuk kishte gjë tjetër veç një pelerine të arnuar me copa qyrku. Kur e pa, duke menduar gjendjen dhe jetesën e tij mes të mirave në Mekë dhe gjendjet e atyshme, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qau. Pastaj tha kështu:
"Po qe se dikush nga ju do të vishej me rroba të bukura në mëngjes veç e pas dite veç, do t'i viheshin para një pas një tabaka me të ngrëna dhe do të

Me të vërtetë, me shkuarjen e Mus'abit (r.a.) në Medinë, Islami mori një zhvillim të madh atje. Ky sahabi i ri të cilin Profeti e kishte ngarkuar me detyrën e kumtesës, filloi të punonte natë e ditë për t'ua shpjeguar njerëzve fenë e Allahut. Esad bin Dhurare (r.a.), nga të parët fatlumë të hyrë në rrugë të drejtë me begatinë e përpjekjeve të Mus'abit (r.a.), e ftonte Mus'abin në shtëpi dhe e ndihmonte në të gjitha punët.

Një ditë, ai, duke marrë me vete edhe Mus'abin, u ul në anë të pusit të kopshtit të të bijve Zafer. Me ta marrë vesh këtë, Sa'd bin Muadh nga parësia e të bijve Abduleshhel, i tha Usejd bin Hudajrit:

"Ti je një njeri që e njeh mirë punën tënde dhe që nuk ke nevojë për ndihmën e askujt. Shko pranë këtyre njerëzve që na kanë ardhur në mëhallë për t'ua prishur besimin njerëzve tanë të dobët, dhe paralajmëroji që të mos na vijnë edhe një herë tjetër në mëhallë! Po të mos ta kisha Es'adin farefis, këtë punë do ta bëja vetë!

Usejdi e rroku heshtën, shkoi atje dhe, shumë i zemëruar, u tha:

"Pse keni ardhur këtu? A për t'ua prishur besimin njerëzve tanë të dobët e ke sjellë këtë të huajin këtu? Të mos e përsërisësh më këtë gjë! Në qoftë se ju dhimbset jeta, ikni menjëherë që këtu!"

Mus'abi (r.a.) i cili ishte një sahabi i zgjuar dhe tejpamës, i tha atij:

"A s'po ulesh pak t'i dëgjosh ç'do të të them? Ti je një njeri i mençur; po të pëlqyen fjalët e mia, i pranon, po të mos të pëlqyen, nuk i pranon!"

---

banonte në shtëpi të mbuluar me mbulesa si Qabja, si do ta kishte hallin?"
Sahabet i thanë: "O i Dërguari i Allahut, natyrisht që halli i tij do të ishte si jo më mirë, sepse s'do të kishte shqetësime dhe do t'ia kushtonte veten më mirë adhurimit!"
I Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha kështu:
"Përkundrazi, sot ju jeni në gjendje më të mbarë e më të dobishme!" (Tirmidhi, *Kijamet*, 35/2476)

Usejdi i tha: "Fjalë me vend the!"

Pastaj e hodhi heshtën poshtë dhe u ul pranë tyre. Mus'abi i foli për Islamin dhe i këndoi Kur'an.

Kur dëgjoi Kur'an, Usejdit i ndriti drita e Islamit në sy dhe iu zbut zemra para se të fliste. Për Kur'anin, ai tha:

"Ç'fjalë e bukur dhe e lartë![279] Ç'bëni ju kur doni të hyni në këtë fe?"

Usejdi (r.a.) u ngrit, sipas porosive të Hz. Mus'abit dhe Esadit (r.anhuma), bëri gusl, i pastroi rrobat dhe tha Fjalën e Dëshmisë. Pastaj fali dy reqate namaz dhe tha:

279 Usejdi (r.a.) vazhdoi ta këndojë tërë jetën me pasion dhe dalldi të thellë Fjalën e Allahut, bukurinë e së cilës e dalloi qysh në çastin e parë. Ai e tregon këtë vetë kështu:
"Një natë po këndoja suren Bakara. Kali më ndodhej pranë i lidhur. Një çast dhe kali nisi të ngrihej kas. E preva këndimin dhe kali u qetësua. Kur fillova prapë të këndoj, edhe kali filloi të ngrihej kas dhe aq u tremba, sa e mora pranë djalin nga frika se mos ma shkelte.
Në atë mes, kur hodha sytë nga qielli, pashë sipër meje ca gjëra që u përngjisnin kandilëve që pastaj u ngjitën lart e më lart gjersa më humbën nga sytë.
Në mëngjes, kur ia tregova të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), më tha:
"Këndo, o Usejd, këndo!"
Pastaj më pyeti:
"O Usejd, A e di se ç'janë gjërat që ke parë?"
"Jo!" - I thashë.
Dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) më tha kështu:
"Ata kanë qenë engjëj që kanë ardhur për të dëgjuar këndimin tënd. Po të kishe vazhduar të këndoje, kishin për të të dëgjuar gjer në mëngjes. Atëherë, engjëjt s'do të kishin mbetur të fshehtë dhe njerëzit do t'i shihnin!" (Buhari, *Fedailu'l-Kur'an*, 15)
Aisheja (r.anha) tregon:
"Usejd bin Hudajr (r.a.) ishte nga sahabet më të virtytshëm. Ai thoshte gjithmonë:
"Po qe se do të ndodhesha vazhdimisht në njërën nga këto gjendje, pa asnjë dyshim që do të isha nga ata të xhennetit: Duke kënduar Kur'an ose duke dëgjuar këndim Kur'ani, duke dëgjuar hutbet e Profetit dhe duke parë një funeral. Po, sa herë që të shoh funeral, mendoj sikur ato veprime që bëhen mbi të vdekurin, po bëhen mbi mua, sikur atje ku po e çojnë të vdekurin, po më çojnë mua!" (Hakim, III, 326/5260)

"Lash pas një njeri të tillë, që, po t'ju ndjekë ai ju, askush nga fisi nuk e kundërshton.Ai është Sa'd bin Muadh. Tani unë po jua dërgoj atë juve!"

Sa'di erdhi i nxehur. Por, më në fund, edhe ai, si Hz. Usejdi, e dëgjoi Mus'abin (r.a.) dhe u bë musliman. Pastaj shkoi te njerëzit e fisit dhe i pyeti:

"O të Bijtë Abduleshhel! Si më njihni mua?"

Ata iu përgjigjën:

"Ti je zotëria ynë, më i shquari ndër ne në mendim dhe prijësi ynë!"

Pas kësaj, Sa'd (r.a.) u tha:

"Më qoftë haram mua të flas me ju burrat dhe gratë e fisit gjersa të keni shprehur besimin ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij!"

Atë ditë gjer në mbrëmje, nuk mbeti pa u bërë musliman askush nga ai fis! (Ibni Hisham, II, 43-46; Ibni Sa'd, III, 604-605; Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, I, 112-113)

Hz. Mus'ab (r.a.) e ftoi në Islam edhe Amr bin Xhemuhun nga parësia e të Bijve Selime. Ai i këndoi atij tetë ajetet e para të sures Jusuf. Megjithëse Amri i kërkoi afat për t'u menduar, prapëseprapë nuk vendosi. Atëherë, i biri i Amrit, Muadhi, i cili qe bërë më parë musliman, u muar vesh me të rinjtë muslimanë të fisit dhe, një natë, e mori fshehtazi idhullin e të atit dhe e hodhi në gropën e ndyrësirave që ndodhej aty përreth. Kur e pa këtë gjendje në mëngjes, Amri u tmerrua, e nxori idhullin nga gropa, e lau, e leu me erëra të mira dhe e vuri në vend.

Pasi ngjarja u përsërit edhe disa ditë të tjera, Amri i vari në qafë idhullit shpatën që ta mbronte veten. Por kur të nesërmen e pa të përsëritej e njëjta gjë, e kuptoi se sendi jo i gjallë që i falej dhe e adhuronte, nuk vlente për asgjë, se s'ishte i aftë për ta mbrojtur as veten, dhe, atëherë, u zgjua nga errësira e natës së politeizmit në mëngjesin e ndritshëm të Islamit. Ai e falenderoi

Allahun që e shpëtoi nëpërmjet Profetit (s.a.s.). Pastaj e nxiti fisin për në Islam.[280]

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe muslimanët mekas e mësuan këtë pritje dhe pranim kaq të mirë të Islamit në Medinë, u gëzuan jashtëzakonisht, aq sa ai vit u quajt "Viti i Gëzimit". Medina po përgatitej të bëhej djepi i Islamit!

Profeti (s.a.s.) ka thënë:

"Shtetet janë ngadhnjyer me anë të shpatës, kurse Medina është ngadhnjyer me anë të Kur'anit!" (Bezzar, *Musned*, nr. 1180; Rudani, nr. 3774)

Besëlidhja e Dytë Akabe (Viti i 13 i profetësisë)

Një vit pas takimit të dytë në Akabe, medinasit u takuan sërish me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) në Akabe në kohën e haxhit. Këtë radhë bëheshin shtatëdhjetë e pesë vetë, nga të cilët dy gra.

Ata i dhanë përsëri besën të Dërguarit të Allahut. Dhe kjo u quajt "Besëlidhja e Dytë Akabe".

Mus'abi (r.a.) i cili ndodhej në krye të karvanit, shkoi te i Dërguari i Allahut para se të shkonte në shtëpinë e vet. Ai e njoftoi Profetin se ensarët po e pranonin Islamin me shpejtësi. Me lajmet që i çoi Mus'abi, Profeti (s.a.s.) u gëzua shumë.

Kur nënës politeiste të Hz. Mus'abit i shkoi në vesh se i biri kishte shkuar te i Dërguari i Allahut (s.a.s.), u nxeh shumë. Kurse Mus'abi tha:

"Unë nuk shkoj te askush para se të shkoj te i Dërguari i Allahut (s.a.s.), askujt nuk i jap përparësi ndaj tij!"

Pasi i mori leje Profetit, Mus'abi shkoi te e ëma dhe e ftoi në Islam. (Ibni Sa'd, III, 119)

Ja, e tillë ishte dashuria e sahabeve për të Dërguarin e Allahut!

280 Ibni Hisham, II, 61-63; Zehebi, *Sijer*, I, 182.

Xhabiri (r.a.) thotë:

"Në ditët kur Profeti (s.a.s.) kërkonte një fis që ta mbronte atë dhe muslimanët, por që askush nuk ia hapi prehrin, Allahu i Lartë na dërgoi ne nga Jethribi (Medina) tek ai dhe ne besuam dhe e morëm nën mbrojtje. Dikush shkonte dhe i shprehte besimin të Dërguarit të Allahut, i cili, pastaj, i këndonte pjesë nga Kur'ani. Dhe kur personi kthehej në shtëpi, të gjithë njerëzit e shtëpisë, duke ndjekur shembullin e tij, bëheshin muslimanë. Nga shtëpitë e ensarëve nuk mbeti shtëpi ku të mos shpjegohej Islami. Pastaj u mblodhëm, biseduam dhe thamë:

"Gjer kur do ta lëmë të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) të vuajë në malet e Mekës?"

Pastaj, në kohën e haxhit shkuam te ai për t'ia dhënë besën." (Ahmed, III, 322; Hakim, II, 681-682)

Këta njerëz me fat u muarën vesh që të takoheshin me Profetin në zonën e Akabes në ditët e teshrikut. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tha medinasve:

"Atë që fle, mos e zgjoni dhe atë që nuk vjen në kohë në vendin e takimit, mos e prisni!"

Pasi kaloi një e treta e natës, medinasit, siç e kishin vendosur me Profetin, shkuan në zonën Akabe dhe nisën ta presin atë. Më në fund, ia arriti edhe Profeti së bashku me të ungjin Abbas. Edhe pse Abbasi nuk ishte bërë ende musliman, kishte marrë përsipër mbrojtjen e të nipit pas vdekjes së Ebu Talibit. Meqë medinasit e ftuan të Dërguarin e Allahut në qytetin e tyre, ungji Abbas u tha kështu atyre:

"O medinas! Ne e mbrojtëm atë nga dushmanët dhe prapë do ta mbrojmë. Ai ka një pozitë të lartë mes nesh. Por ju, për dashurinë dhe respektin ndaj tij, po e ftoni në Medinë për të qenë më në siguri. Edhe ai e dëshiron një gjë të tillë. Atëherë, merreni në vendin tuaj, por vetëm nëse mundeni ta mbroni! Unë dua të marr fjalë të prerë nga ju se nuk keni për ta lënë pa mbrojtje, se nuk keni për ta gënjyer. Sepse fqinjët tuaj, hebrenjtë, janë armiq të tim nipi. Unë nuk jam i sigurt se ata s'kanë për t'i thurur ndonjë

kurth. Hyjani kësaj pune nëse zotëroni forcë luftarake edhe për t'u bërë ballë armiqësive të fiseve arabe. Merruni vesh mirë mes jush që pastaj të mos bini në kundërshtim me njëri-tjetrin. Po qe se pasi ai të vijë tek ju, do të frikësoheni dhe nuk do ta ndihmoni e do ta lini në duart e kundërshtarëve, po qe se nuk keni siguri në vetvete, hiqni dorë nga kjo ftesë qysh tani! Po qe se dikush nga ju kërkon të flasë, le të urdhërojë e të flasë, por shkurt, sepse vëzhguesit dhe spiunët e politeistëve janë në të katër anët! Gjithashtu, pasi të shpërndaheni që këtu, ta mbani të fshehtë këtë çështje!"

Esad bin Dhurare (r.a.) u ngrit në këmbë dhe bëri një parashtrim si përgjigje ndaj dyshimeve për të cilat foli ungji i Profetit, Abbasi:

"O i Dërguari i Allahut! Ti na ftove ta lëmë fenë së cilës i besojmë që në krye të herës, dhe të ndjekim fenë tënde. Megjithëse kjo ishte një gjë shumë e vështirë dhe e rëndë, ne e pranuam propozimin tënd. Ti na ftove t'i prisnim marrëdhëniet me të gjithë farefisin politeist të afërt apo të largët! Megjithëse edhe kjo ishte një gjë shumë e vështirë dhe e rëndë, e pranuam edhe këtë propozimin tënd! Ne e kemi të qartë se kemi marrë përsipër mbrojtjen e një personi të cilin kërkojnë ta vrasin jo vetëm njerëzit e fisit, por edhe të ungjit! Megjithëkëtë, ne e pranuam propozimin tënd edhe në këtë çështje. O i Dërguari i Allahut! Ne do të të mbrojmë ty siç i mbrojmë veten, fëmijët dhe gratë tona! Po qe se e prishim fjalën, qofshim njerëz të këqinj që e prishin fjalën që i kanë dhënë Allahut! O i Dërguari i Allahut! Ky është betimi ynë i besnikërisë ndaj teje! Kurse mbështetja për ndihmë është vetëm Allahu i Lartë!"

Pas Hz. Esadit u ngrit në këmbë Abdullah bin Revaha (r.a.) dhe tha:

"O i Dërguari i Allahut! Cilat janë kushtet e tua e të Zotit tënd?"

Dhe Profeti (s.a.s.) u përgjigj kështu:

"Për Zotin tim, kushtet janë ta adhuroni Atë e të mos i bëni shok asgjë. Kurse kushti im personal është që të më mbroni mua ashtu siç i mbroni jetën dhe pasurinë tuaj!"

Sahabet e bekuar që kishin ardhur nga Medina, e pyetën:

"Po t'i zbatojmë këto kushte, ç'na jepet?"

"Xhenneti!" Iu përgjigj Profeti (s.a.s.).

Atëherë medinasit thanë:

"Ç'allishverish me fitim! As kthehemi prej kësaj, as duam të na kthejnë!" (Ibni Kethir, *Tefsir*, II, 406)

Abdullah bin Revaha (r.a.) e plotësoi këtë "allishverish me fitim" në luftën e Mutes. Ai mori pjesë në luftë me një dëshirë të madhe duke e ditur se kishte për të vdekur pasi kishte marrë nga Profeti përgëzimin se do të binte dëshmor. Duke ia dhuruar pasurinë fondit shtetëror dhe shpirtin, Zotit, fluturoi në Xhennetin e Lartë. Edhe sahabinjtë e tjerë, duke e vazhduar luftën dhe përpjekjet në vende të ndryshme, i mbetën besnikë kësaj besëlidhjeje dhe betimi dhe e begatuan "tregtinë e tyre moralo-shpirtërore".

Në lidhje me besëlidhjen e muslimanëve medinas, zbriti ky ajet kur'anor:

إِنَّ اللّٰهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا
فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّٰهِ
فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allahu ka blerë nga besimtarët jetët dhe pasuritë e tyre në këmbim të xhennetit. Sepse ata luftojnë në udhën e Allahut, vrasin dhe vriten. Ky është një premtim i vërtetë i Allahut në Teurat, Ungjill dhe Kur'an. E kush është ai që e çon fjalën në vend më shumë se Allahu? Atëherë, gëzohuni për këtë allishverish që keni bërë! Ja, ky është shpëtimi i madh!" (et-Tevbe, 111)

Pastaj e morën fjalën edhe disa të tjerë. Pas tyre, Profeti u foli medinasve dhe ua shpjegoi Islamin duke u kënduar Kur'an. Dhe pastaj u tregoi se mbi ç'kushte do të bënin besëlidhje. Neneve të marrëveshjes së parë iu shtuan edhe këto nene:

1. Të mos tregohet opozitë ndaj kujtdo nga muslimanët që do të ketë komandën dhe urdhrin.

2. Meqë ecet në rrugën e Allahut, nuk duhet pasur frikë nga sharjet e politeistëve dhe mohuesve të tjerë.

3. Të tregohet bindje ndaj të Dërguarit të Allahut si në mirëqenie, ashtu edhe në ngushticë, si në gëzim, ashtu edhe në hidhërim dhe të trajtohet ai mbi veten; të mos i bëhet opozitë atij në asnjë formë.

Profeti tha:

"Nxirrni nga mesi juaj dymbëdhjetë nakibë[281] *që të përfaqësojnë fiset e tyre!"*

Muslimanët medinas nxorën dymbëdhjetë nakibë, nga të cilët, nëntë përfaqësonin familjet e fisit Hazrexh dhe tre, familjet e fisit Evs.

Profeti u tha përfaqësuesve:

"Ashtu siç apostujt e përfaqësuan Isanë, të birin e Merjemes, edhe ju jeni përfaqësuesit e fiseve tuaja. Kurse unë jam përfaqësues i fisit tim musliman!"

Nakibët thanë:

"Po!"

Ungji i Profetit, Abbasi, ia kapi dorën Profetit dhe e toku me të gjithë muslimanët medinas një nga një duke bërë besëlidhje.

Në këtë takim, i Dërguari i Allahut u ftua në Medinë dhe, kështu, u vendos emigrimi, hixhreti i tij për aty, sepse Medina e

281 Kështu në origjinal, prandaj edhe ne e ruajtëm. Fjala *nakib* që është sinonim me fjalën *vekil*, do të thotë kryetar (i fisit) ose zëvendës i tij. Përkthyesi.

cila në atë kohë quhej Jethrib, ishte bërë e përshtatshme në çdo aspekt për t'ia hapur prehrin Islamit.

Meqë besëlidhja u bë natën, politeistët mekas nuk patën dijeni. Kur akti i besëlidhjes mori fund, mbi Akabe shejtani lëshoi një britmë me këto fjalë:

"O popull i Minasë! O Kurejshë! A s'dini gjë se Muhammedi me ata që e kanë ndërruar fenë, janë marrë vesh që të luftojnë kundër jush?"

Profeti (s.a.s.) tha kështu:

"Të mos ju frikësojë ky zë! Ky është zëri i Iblisit, armikut të Allahut! Dëgjo, o armiku i Allahut, edhe ty kam për të të bërë ta paguash këtë gjë!"

Pastaj iu drejtua muslimanëve:

"Shpërndahuni menjëherë në vendet e fjetjes!"

Abbas bin Ubade (r.a.) tha:

"Betohem në Allahun që të ka dërguar ty me fenë e vërtetë dhe librin, se, po të duash, e kalojmë në shpatë edhe popullsinë e Minas!"

Profeti ia ktheu:

"Unë s'jam urdhëruar për këtë! Tani ju kthehuni në vendet tuaja!"

Muslimanët u kthyen në vendet e tyre dhe fjetën gjer në mëngjes. Në mëngjes, disa nga politeistët Kurejshë shkuan te karvani mes të cilëve ndodheshin edhe muslimanët, dhe pyetën nëse kishin bërë marrëveshje me Profetin. Politeistët e karvanit të cilët s'kishin dijeni për asgjë, duke u betuar, thanë se nuk kishte ndodhur ndonjë gjë e tillë. Por politeistët Kurejshë vazhduan ta hetojnë besëlidhjen e Akabes. Dhe kur u kuptua se lajmi mbi besëlidhjen ishte i vërtetë, i prenë rrugët e Medinës dhe dërguan në çdo anë njësite për t'i gjetur muslimanët. Ndjekësit e politeistëve e kapën Sa'd bin Ubaden (r.a.) në rrugë.

Ata e pyetën: "A hyre ti në fenë e Muhammedit?"

"Po!" – Iu përgjigj Sa'di.

Atëherë, ata ia lidhën duart fort pas zverku dhe e çuan në Mekë duke e rrahur e duke e tërhequr pas perçes së flokëve të gjatë. Atje filluan ta torturojnë dhe mundojnë. Ndërkaq, Xhubejr bin Mutimi[282] me Harith bin Harbin të cilët Sa'di (r.a.) i pati ndihmuar e mbrojtur nga padrejtësitë, shkuan dhe e shpëtuan nga duart e politeistëve.

Në çastin kur besimtarët medinas ishin mbledhur dhe po bisedonin për ta shpëtuar, Sa'di (r.a.) u doli përballë! (Ibni Hisham, II, 47-57; Ibni Sa'd, I, 221-223; III, 602-603; Ahmed, III, 322, 461, 462; Hejsemi, VI, 42-44)

Ibni Abbasi (r.anhuma) ka thënë kështu:

I Dërguari i Allahut (s.a.s.), Hz. Ebu Bekr dhe Hz. Omer janë muhaxhirë (emigrantë në rrugën e besimit) sepse ikën nga politeistët dhe bënë hixhret (emigruan për çështjen e besimit) në Medinë. Po kështu, muhaxhirë ka edhe nga ensarët (ndihmëtarët medinas). Natën e Akabes, ata patën ardhur te i Dërguari i Allahut (s.a.s.) duke emigruar nga Medina, e cila ishte ende vend politeizmi! (Nesai, *Bej'at*, 13)

*Besëlidhjet Akabe nuk janë një akt-marrëveshje e bërë me Zotin vetëm nga dymbëdhjetë ose shtatëdhjetë e pesë vetë, por nga të gjithë muslimanët.

Kjo botë është tregu ku blihet jeta e pasme, ahireti. Duhet që edhe ne të marrim pjesë me gjithë zemër në besëlidhjen e bërë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) dhe, ashtu si sahabet, të themi: "Ç'allishverish me fitim!"

282 **Xhubejr bin Mutim** (r.a.) është nga të afërmit e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Për një kohë të gjatë, nuk e pranoi Islamin. Edhe ai ndodhej në grupin që mori vendim për ta vrarë Profetin. Në luftën e Bedrit mori pjesë në radhët e politeistëve. Në luftën e Uhudit e shtyu skllavin e vet, Vahshiun, për ta vrarë Hz. Hamzain. Menjëherë pas paqes së Hudejbijes, në vitin 628, besoi dhe u bë një musliman shumë i sinqertë. Xhubejri i cili ishte një sahabi me shprehi të buta dhe tejpamës, ka përcjellë gjashtëdhjetë hadithe. U bashkua me Mëshiruesin në Medinë në vitin 58 h./678 e.r.

Mus'abi (r.a.) u bë themeli i Islamit në Medinë. Edhe ne duhet të formojmë ndër zemra themelet e Islamit. Po të duhet, kumtuesi i fesë duhet të shëtisë shtëpi më shtëpi dhe të bëhet shembull personal. Po qe se zemra e kumtuesit mbushet me dashurinë për Allahun dhe të Dërguarin e Tij, edhe ai, ashtu si Mus'abi (r.a.), mund t'i flijojë kënaqësitë e kësaj bote për Islamin!

Analiza e periudhës së Mekës

Persekutimet e kryera nga politeistët mekas kundër muslimanëve që vazhduan për trembëdhjetë vjet me radhë gjatë gjithë periudhës së Mekës, mund të përmblidhen në pesë pika:

1. Tallje e poshtërime.

2. Fyerje.

3. Tortura e persekutime.

4. Zbatim i një politike izolimi të plotë me prerje të çdo lloji marrëdhëniesh tregtare e qytetare.

5. Një dhunë e ashpër , madje, kriminale, në atë nivel që do t'i detyronte muslimanët të emigronin.

Bëmat e tyre, Zoti i përshkruan me këto ajete kur'anore:

اِنَّ الَّذِينَ اَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ اَمَنُوا يَضْحَكُونَ. وَاِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ. وَاِذَا انْقَلَبُوا اِلَى اَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ. وَاِذَا رَاَوْهُمْ قَالُوا اِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ.

"Mëkatarët i përqeshnin ata që besuan. Dhe, kur kalonin pranë tyre, ia bënin me sy njëri-tjetrit. Dhe ktheheshin të kënaqur pranë familjeve të tyre. Sa herë që i shihnin besimtarët, thoshin për ta: "S'ka dyshim se këta janë të humbur." (el-Mutafifin, 29-32)

Në kundërshtim me këtë, metoda e ndjekur nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.), të cilit, me anë të zbulesës hyjnore, i tregohej vazhdimisht se si duhej të vepronte, ka qenë e tillë:

1. Përpjekje për të shtuar ndjeshmërinë shpirtërore te besimtarët.

2. Durim para vuajtjeve e vështirësive.

3. Këshillë e mirë.

4. Vazhdim i luftës pa bërë lëshime.

5. Dorëzim dhe nënshtrim te Zoti.

Në përfundim të këtyre mënyrave, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), pavarësisht nga çdo gjë, pati arritur sukses në çështjen e tij dhe i pati kapërcyer me sukses pengesat e shfaqura. Dhe si fryt i kësaj etape të gjatë e të vështirë, Profeti pati arritur të shihte banorët e Medinës, një vendbanim, ky, strategjik në çdo aspekt, të hynin tufa-tufa në Islam. Megjithëse Profeti i përzënë nga Taifi ku pati shkuar me dëshirë të madhe, s'pati shkelur fare në Medinë për të bërë ftesë, Islami hyri aty, me mbështetjen hyjnore, si një ortek dhe, pas një kohe të shkurtër, Medina u hapi prehrin, me Profetin në krye, të gjithë muslimanëve!

Një mendimtar, duke u nisur nga suksesi i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në kauzën e tij, e përcakton kështu se ç'gjenialitet madhështor zotëronte ai:

"Po qe se dimensionet e mëdha të qëllimit final, dimensionet e vogla ose shumë të kufizuara të mjeteve dhe madhështia e përfundimit janë tre kriteret e mëdha të gjenialitetit njerëzor, kush mund të guxojë t'i krahasojë personalitetet më të mëdha të historisë moderne me Muhammedin?" (A. de Lamartine, *L'historie de la Turquie*)

Zoti u ka dhënë muslimanëve lejen për hixhret (emigrim) vetëm pas një periudhe trembëdhjetëvjeçare të kaluar me vuajtje e brenga. Pas pësimit të një persekutimi prej trembëdhjetë vjetësh, besimi i muslimanëve arriti pjekurinë e duhur, zemrat e tyre u mbushën me frymëzime dhe begati hyjnore. Me fjalë të tjera, besimtarët e kishin paguar besimin e tyre!

Në këtë periudhë u hodhën themelet e shtetit dhe qytetërimit islam që do të sendërtohej në Medinë dhe që do të bëhej model për gjithë njerëzimin, u përgatitën, mes entuziazmit dhe frymëzimit besimor, karaktere të shëndoshë të pamposhtur përballë vështirësive, njerëz me personalitet, të cilët u kthyen në njerëz-yje që do të bëheshin udhërrëfyes për tërë bashkësinë!

Specifikat e ajeteve mekase

Siç dihet, ajetet e para që zbritën ishin të specifikave besimore, si ftesë për tevhid ose besimin monoteist islam, besim në ringjalljen pas vdekjes, përgëzimi i besimtarëve me xhennet dhe frikësimi i mohuesve, heretikëve dhe mëkatarëve me xhehennem. Pastaj, pas fuqizimit të besimit të njerëzve duke i bindur me anë të argumenteve të ndryshme të këtyre temave, filluan të zbrisnin konkluzionet dhe urdhrat lidhur me aktet (veprimet praktike) dhe marrëdhëniet ndërnjerëzore, sepse, meqë njerëzit ishin të lidhur fort pas bestytnive dhe veseve, e kishin shumë të vështirë të hiqnin dorë prej tyre. Përpjekja për t'i pastruar njerëzit nga shprehitë dhe veset e këqija pa respektuar gradualitetin, mund t'i jepte shkak neverisë, urrejtjes dhe largimit.

Hz. Aisheja thotë kështu:

"Sureja e parë e zbritur ishte një nga suret mufassal[283]. Aty bëhej fjalë për xhennetin dhe xhehennemin. Kurse konkluzionet dhe urdhrat mbi hallallin dhe haramin filluan të zbrisnin vetëm pasi njerëzit u ngrohën mirë pas Islamit. Po të zbriste qysh në fillim urdhri "mos pini (pije alkoolike)", njerëzit do të thoshin:

"Ne kurrsesi s'mund ta lëmë pijen!"

283 Suret mufassal (të detajuara) që janë pjesa e fundit e Kur'anit, sipas pikëpamjes së parapëlqyer, konsiderohen suret nga sureja Kaf gjer te sureja Nas. U është dhënë ky emër ngaqë janë të shkurtra dhe ndahen shpesh me Besmele.

Gjithashtu, po të zbriste i pari urdhri "mos kurvëroni", njerëzit do të thoshin:

"Ne kurrsesi s'mund ta lëmë kurvërimin!"

Ndërsa unë isha në Mekë ende një fëmijë që luan lojëra, Hz. Muhammedit (a.s.) i kishin zbritur ajete (që kishin lidhje me besimin dhe kiametin), si:

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَدْهَى وَاَمَرُّ

"Jo, koha (e vërtetë e ndëshkimit) **e premtuar atyre është kiameti. Ja, pra, ai çast është me të vërtetë shumë i tmerrshëm dhe i hidhur!"** (el-Kamer, 46)

Kurse suret Bakara dhe Nisa (që përmbajnë konkluzione dhe urdhra lidhur me aktet praktike dhe marrëdhëniet ndërnjerëzore) kanë zbritur vetëm ndërsa unë ndodhesha pranë tij (në Medinë)." (Buhari, *Fedailu'l-Kur'an*, 6)

Suret mekase janë të shkurtra dhe lakonike për sa i përket stilit dhe parashtrojnë një qëndrim të qartë e të prerë ndaj politeizmit dhe idhujtarisë. Sepse politeistët mekas ishin zotërues elokuence dhe oratorie që zhvillonin konkurse letrare. Fjala e cila duhet të bënte efekt mbi ta, duhet të ishte në nivel të mrekullueshëm për sa i përket elokuencës dhe oratorisë.

Kështu, Allahu i Lartë, duke mos i marrë aspak në konsideratë përparimin dhe nivelin e politeistëve në letërsi dhe për t'ua kthyer mendjet përmbys, në fillimin e fjalës, në kundërshtim me mënyrën se si qenë mësuar ata, përdorte tingujt (shkronjat) e shkëputur të quajtur në terminologjinë përkatëse "hurufi mukattaa". Me përjashtim të sureve Bakara dhe Al-i Imran, të gjitha suret që fillojnë me "hurufi mukattaa", janë mekase.

Si pasojë e këtyre veçorive specifike, stili letrar i ajeteve të para ishte me aq efekt, saqë ndikonte gjer në zemrën e dëgjuesve (si dhe kënduesve), bukuria dhe rrjedhshmëria e tyre pothuaj i magjepste dëgjuesit.

Një nga veçoritë specifike të stilit të ajeteve kur'anore të zbritura në Mekë është, me pak përjashtime, fillimi me formën thirrëse "o njerëz!".

Me qëllim që shumë specifika në kundërshtim me opinionet dhe zakonet e politeistëve të dukeshin të pranueshme në vështrimin e tyre, në suret mekase zënë vend betimet mbi diellin, hënën, yjet, ditë-natën dhe qenie të tjera të ngjashme për të cilat ata kishin konsideratë, sepse me anë të këtyre qenieve mbi të cilat bëhej betim, në të njëjtën kohë, shpaloseshin fuqia e Allahut dhe rrjedhat e fuqisë së Tij në gjithësi.

Nga ana tjetër, shumica e rrëfimeve të Kur'anit kanë zbritur në periudhën e Mekës, sepse "marrja e mësimit nga e shkuara" është një nga specifikat mbi të cilat ajetet mekase përqëndrohen më shumë. Suret ku përmbahen rrëfimet mbi profetët dhe popujt e shkuar, veçanërisht mbi Ademin (a.s.) dhe Iblisin, janë, përgjithësisht, mekase. Bën përjashtim vetëm sureja Bakara e zbritur në Medinë.

Rrëfimet mësimdhënëse mbi pasojat e përjetuara nga popujt e kaluar kanë luajtur një rol të rëndësishëm në kumtimin e të vërtetës politeistëve mekas dhe në përmirësimin gradual të tyre. Në ajetet ku bëhen këto rrëfime, besimi tevhid ose monoteist islam është mbajtur vazhdimisht në plan të parë.

Ajetet mekase parashtrojnë edhe mënyrën e veprimit të një kumtuesi fetar. Në to tregohet se ai duhet ta bëjë ftesën jo për interesat materiale të kësaj bote, por vetëm me qëllim për të merituar pëlqimin e Zotit dhe ta presë shpërblimin vetëm nga Allahu. Kështu, në suren Shuara tregohet se profetët Nuh, Hud, Salih, Lut dhe Shuaip (alejhimusselam) u kanë kërkuar vazhdimisht popujve të tyre bindjen dhe devocionin ndaj Allahut dhe, duke i sqaruar se vetë ishin përfaqësues të besueshëm, u kanë thënë:

وَمَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِىَ اِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Për këtë, unë s’kërkoj ndonjë shpërblim prej jush. Shpërblimi im i takon vetëm Zotit të botëve!” (esh-Shuara, 109, 127, 145, 164, 180)

Pjesa e dytë e Kur’anit përgjithësisht ka zbritur në Mekë. Meqë shumica e mekasve kanë qenë mendjemëdhenj, me përsëritjen e shprehjes كَلَّا **“jo, nuk është ashtu”** është kundërshtuar dhe hedhur poshtë gjendja e tyre dhe këta mendjemëdhenj janë kërcënuar. Prandaj, suret ku përdoret shprehja **“kel’la”** janë të gjitha mekase dhe të gjitha shprehjet **“kel’la”** ndodhen në gjysmën e dytë të Kur’anit.

Po kështu, edhe suret që përmbajnë ajetet e sexhdes kanë zbritur në Mekë. Në këtë mënyrë, njerëzit që bënin sexhde para tjetërkujt apo të tjerave gjëra përveç Allahut, janë shtyrë në sexhde vetëm para Tij dhe është siguruar përkryerja e botës së tyre të brendshme.

Ajetet e para të zbritura në Mekë deklarojnë dhe sqarojnë se zakonet e vjetra janë produkte të injorancës dhe janë plotësisht të shtrembra e të gabuara. Në të njëjtën kohë, ato parashtrojnë bazat e parimeve morale të përgjithshme.

Ajetet mekase kanë hedhur themelet e një shoqërie të shëndoshë nga ana morale dhe ideore. Në këto ajete zënë vend konkluzionet dhe urdhrat moralo-etike. Kështu, është vënë si synim që besimtarët të zotërojnë një besim të fuqishëm, të pajisen me virtyte, si durimi, qëndrueshmëria, vendosmëria dhe zelli, të pastrohen nga bestytnitë dhe zakonet e mbrapshta.

Në ajetet mekase nuk ka tema juridike, po ashtu, nuk zënë vend konkluzione dhe urdhra mbi adhurimet. Për shembull, suret Junus, Ra’d, Furkan, Ja-Sin, Hadid janë mekase dhe në to nuk ka ajete juridike dhe urdhëruese. Në këto sure, përgjithësisht parashtrohen bazat e besimit, krijimi, atributet e Allahut, rrëfimet mësimdhënëse të profetëve dhe skenat e kiametit.

Zgjidhja e fundit për profetët: HIXHRETI
(Viti i 13 i profetësisë)
Leja për hixhret dhe hixhreti për në Medinë

Pas besëlidhjes së Dytë Akabe, kur politeistët morën vesh se muslimanët do të emigronin për në një vend ku mund të strehoheshin e të mbroheshin, i shtuan krejtësisht persekutimet. Atëherë, meqë qëndrimi i tyre në Mekë ishte bërë i pamundur për shkak të persekutimeve tashmë të padurueshme, muslimanët ia paraqitën çështjen Profetit dhe i kërkuan leje për të emigruar

Me lejën e Allahut, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tregoi muslimanëve rrugën e Medines dhe u tha kështu:

"Mua m'u tregua se qyteti ku ju do të emigroni pas kësaj, është një vend hurmishte mes dy gurishteve të zeza..." (Buhari, *Kefalet*, 4)

Ai u kërkoi muslimanëve afrimin me ensarët, domethënë, me vëllezërit e tyre muslimanë medinas, dhe u tha:

"Allahu i Lartë ju favorizoi vëllezër dhe një vendbanim ku do të gjeni prehje!"

Pastaj muslimanët u përgatitën pa u ndjerë nga politeistët dhe filluan të emigrojnë fshehurazi duke e ndihmuar njëri-tjetrin.[284]

Abisinia ku muslimanët patën emigruar më parë e ku patën gjetur një pritje të mirë, nuk gëzonte kushtet për t'u bërë qendër e një feje mbarëbotërore. Kurse Medina, edhe me aspektin e saj politik, edhe me atë ekonomik-tregtar, edhe me shumë aspekte të tjera, ishte një qytet që gëzonte cilësitë për t'u bërë qendër për Islamin. Nisur nga kjo, emigrimi total do t'i binte në pjesë atij vendbanimi të bekuar.

Me të vërtetë, Medina u bë për muslimanët një vend banese e strehimi. Kështu, edhe politeistët e Mekës arritën atë së cilës ia patën frikën. Islami kishte dalë jashtë Mekës dhe kishte fituar një konsideratë të madhe në Medinë. Fakti që politeistët ishin përpjekur dhe përpiqeshin pa pushuar për ta përzënë nga Meka Profetin (s.a.s.), buronte nga paaftësia e tyre për ta kuptuar se kjo gjë do të ishte për ta një humbje shumë e madhe dhe një dëm shumë i madh. Me të vërtetë kjo ishte një humbje e madhe për ta. Por ata nuk shihnin dot, nuk dëgjonin dot, nuk ndjenin dot dhe nuk kuptonin dot!

284 Shih. Ibni Hisham, II, 76; Ibni Sa'd, I, 226.

Allahu i Lartë e urdhëroi të Dërguarin:

وَإِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا ...

"... Edhe ata, shumë pak kohë kanë për të mbetur pas teje në vendin e tyre!" (el-Isra, 76)

Të mjerët politeistë, duke u gënjyer prej fuqisë së tyre aktuale e duke u mashtruar prej egove të tyre, pandehnin se me tallje, vënie në lojë, kërcënime, izolim, dhunë dhe tortura do ta ruanin epërsinë e tyre në Mekë. Por nuk e dinin se për ç'gjëra do të bëheshin dëshmitarë së shpejti! Ata i priste një humbje dhe shkatërrim absolut i paracaktuar!..

Muslimanët që shkonin valë-valë për në Medine, ishin të vetëdijshëm se nuk po iknin prej frikës së politeistëve, por se po emigronin për të hedhur në mënyrën më të shëndoshë themelet e Islamit.

❁

Hixhreti kurrë nuk duhet të kuptohet si një ikje e pashmangshme mes varfërisë dhe mjerimit material e shpirtëror. Medina ishte për muhaxhirët, emigrantët mekas, një atdhe i dytë ku po shpërnguleshin, një "fushim" ku, duke u mbledhur dhe bashkuar me vëllezërit e tjerë besimtarë, po vendoseshin për ta bërë zotëruese fenë e Allahut në tokat ku i kishin nxjerrë!

Poeti i ndjerë, Nexhip Fazëll, e shpreh kështu këtë të vërtetë në një poezi:

Hixhreti, mbështetje e kërkuar jashtë vendit,
Pengesë për njeriun e kauzës, vendi i vet;
Qëllimi, mbështjellja e qendrës nga jashtë,
Kërkesa, ngadhnjimi i qendrës nga anësitë…

Për këtë, muhaxhirët po linin në Mekë gjithshka kishin: mall e pasuri, fëmijë e të afërm. Dikush hapur e dikush fshehur, ata i viheshin rrugës së Medinës.

Hz. Aliu (r.a.) thotë:

Nuk njoh asnjë nga muhaxhirët që të mos ketë emigruar fshehtazi, me përjashtim të Omer bin Hattabit. Kur do të nisej për të emigruar, ai ngjeshi shpatën, hodhi harkun supit, mori në dorë heshtën dhe shigjetat dhe shkoi në Qabe. Në atë kohë, parësia e politeistëve mekas ndodheshin pranë Qabes. Pasi e bëri Qaben tavaf shtatë herë, a afrua tek ta dhe, sikur t'u tregonte politeistëve goditjen e parë drejt fitoreve të ardhshme, u bërtiti:

"Ja, unë po shkoj në Medinë! Ata që duan t'i bëjnë nënat të qajnë, që duan t'i lënë gratë të veja e fëmijët, jetimë, të vihen pas meje e le të më dalin para pas kësaj lugine!"

Por askush nuk e ndoqi dot pas!" (Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, IV, 152-153)

Medinasit i prisnin vëllazërisht muslimanët që emigronin prej Meke dhe i ndihmonin me gjithë zemër. Prandaj muslimanët mekas u mbiquajtën "muhaxhirë" (njerëz që kanë bërë hixret, emigrantë), kurse muslimanët medinas, "ensarë" (ndihmëtarë).

Allahu i Lartë urdhëron:

وَالسَّابِقُونَ الْاَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ
بِاِحْسَانٍ رَضِيَ اللّٰه عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى
تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

"Allahu është i kënaqur prej emigrantëve dhe ndihmëtarëve dhe prej atyre që u shkojnë pas; edhe ata janë të kënaqur me Allahun. Allahu ka përgatitur për ta xhennete ku rrjedhin lumenj, ku ata do të mbeten përgjithmonë e ky është shpëtimi i madh!" (et-Tevbe, 100)

❁

Nga dhënia leje muslimanëve për hixhret, dijetarët islamë kanë nxjerrë këto konkluzione:

Në periudhën e Profetit (s.a.s.), hixhreti ishte farz (detyrim fetar). Detyrimi i hixhretit mbetet në fuqi gjer në ditën e kiametit.

Kurse hixhreti që ka marrë fund me triumfin e Mekës, është i posaçëm vetëm për periudhën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

Nuk është e lejueshme ose e miratueshme (xhaiz) që një musliman të vazhdojë të qëndrojë në atë vend ku nuk mund t'i zbatojë konkluzionet dhe detyrat islame, si ezani, xhemaati, agjërimi, namazi, etj. Argument për këtë specifikë është ky ajet i Zotit:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيٰهُمُ الْمَلَٰئِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا

"Kur engjëjt ua marrin shpirtin personave që i kanë bërë padrejtësi vetes, i pyesin: "Ç'punë bënit?" Dhe ata thonë: "Ne kemi qenë njerëz të dobët në tokë!" Engjëjt u thonë: "A nuk ishte e gjerë toka e Allahut? Pse nuk bëtë hixhret?" Ja, vendi ku do të arrijnë këta, është xhehennemi. Ç'vend i keq arritjeje është ai, me përjashtim të burrave, grave e fëmijëve që janë me të vërtetë të dobët e të paaftë, të mbetur pa shpresë, që s'mund të gjejnë rrugë për hixhret!" (en-Nisa, 97-98)

Në këtë ajet bëhet e ditur se ata të cilët, duke mos bërë hixhret, mbeteshin mes një shoqërie politeiste, i bënin padrejtësi vetes. Ata parapëlqenin rehatin, zakonet, familjet, pasurinë-pronën dhe interesat e tyre ndaj fesë. Prandaj nuk u është pranuar justifikimi i formës **"Ne kemi qenë njerëz të dobët në tokë"**. Megjithëkëtë, është pranuar justifikimi i burrave e grave me të vërtetë të dobët e pleq si dhe i fëmijëve, të cilët nuk kanë pasur mundësi për të bërë hixhret.

Kurse një konkluzion tjetër i nxjerrë nga ngjarja e hixhretit është se ndihma, brenda mundësive, e muslimanëve për muslimanët e tjerë pavarësisht nga ndarja dhe largësia gjeografike mes vendeve të tyre, është farz, detyrim fetar. Dijetarët islamë kanë

arritur në konkluzionin e njëzëshëm (ixhma) se, në qoftë se muslimanët, megjithëse kanë mundësi, nuk i ndihmojnë muslimanët e një vendi tjetër që i nënshtrohen padrejtësisë dhe dhunës, ndodhen në robëri ose shtypen, hyjnë në mëkat të madh.

Profeti (s.a.s.) i ka kushtuar hixhretit rëndësi të madhe dhe, gjer në triumfin e Mekës, ka kërkuar nga të gjithë muslimanët që të emigronin në Medinë. Sepse vendet e tjera me përjashtim të Medinës ishin toka të mohimit dhe herezisë dhe muslimanët e kishin shumë të vështirë ta mësonin dhe jetonin besimin në ato toka.

Plani i politeistëve për atentat

Politeistët, të cilët panë se Meka po zbrazej çdo ditë që shkonte, ngadalë ngadalë filluan ta mendojnë se ç'fatkeqësi përbënte për ta kjo punë. Dhe u mblodhën menjëherë në vatrën e intrigës, "Darun Nedve". Në mbledhje mori pjesë edhe një plak që thoshte se ishte nga Nexhidi. Ai plak nuk ishte dikush tjetër veç djallit vetë të hyrë nën trajtën e njeriut.

Ata diskutuan gjerë e gjatë se ç'duhej të bënin. U bënë shumë propozime, si, p.sh., ta kapnin e ta burgosnin Profetin ose ta largonin nga Meka. Shejtani, djalli, doli kundër të gjitha propozimeve. Më në fund, arritën në mendim të përbashkët duke marrë vendimin më të poshtër:

Të vrisnin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.)!

Propozimin e kishte bërë "faraoni" i kohës, Ebu Xhehli, i cili e parashtroi në këtë mënyrë:

"Të gjejmë nga një të ri të armatosur për çdo fis. Ata do ta sulmojnë e do ta vrasin atë të gjithë së bashku në të njëjtin çast. Kështu do të shpëtojmë prej tij e do të gjejmë qetësi! Duke vepruar të rinjtë në këtë mënyrë, gjaku i tij do t'u takojë të gjitha fiseve dhe të Bijtë Menaf që s'kanë fuqi të luftojnë kundër të gjitha fiseve, do të pranojnë të marrin dëmshpërblim. Dhe ne do t'ua paguajmë dëmshpërblimin!"

Djalli me pamje plaku nga Nexhidi (mallkimi i Zotit rëntë mbi të) tha:

"Ja fjala më me vend! Kjo është fjalë burri! Nuk mund të ketë propozim më të arsyeshëm se ky!" (Ibni Hisham, II, 93-95)

Kur po merrej ky vendim, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte mbetur në Mekë pothuajse i vetëm. Si një profet i përkushtuar gjer në fund ndaj bashkësisë së vet, në fillim i kishte dërguar njerëzit e tij në Medinë duke parapëlqyer të mbetej pas për të përcjellë emigrantët e fundit. I tillë ishte edhe vullneti hyjnor. Kur Hz. Ebu Bekri (r.a.), i cili nuk e dinte se do t'i bëhej Profetit i vetmi shok rruge në udhëtimin e shenjtë, i kishte kërkuar leje për të emigruar, Profeti i kishte thënë:

"Duro!"

Dhe kishte shtuar:

"Ndoshta Allahu të jep ty një shok rruge të dobishëm!.." (Ibni Hisham, II, 92)

I gëzuar shumë për këtë, Hz. Ebu Bekr (r.a.), bleu për tetëqind dërhem dy deve si përgatitje për hixhret, dhe i ushqeu në mënyrë të veçantë në shtëpi. (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 45)

Kur politeistët u vunë në veprim për të zbatuar vendimin që kishin marrë, edhe të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) i kishte ardhur, tashmë, urdhri hyjnor për hixhret:

وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ
وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا

"(O i Dërguar!) **Thuaj: "Zoti im! Më shpjer me nder atje ku do të shkoj dhe më nxirr me nder prej vendit nga do të dal dhe më dhuro prej Teje fuqi ndihmuese!"** (el-Isra, 80)

Veç këtij ajeti, edhe Xhebraili (a.s.) i kishte treguar Profetit për planin e politeistëve dhe i kishte thënë:

"Këtë natë nuk duhet të flesh në shtratin tënd!" (Ibni Hisham, II, 95)

Në bazë të këtyre ndodhive, atë ditë, në kohën e vapës së drekës kur secili po pushonte, Profeti (s.a.s.) shkoi te Hz. Ebu Bekri (r.a.) dhe e lajmëroi se kishte ardhur urdhri për hixhret.

Hz. Ebu Bekri (r.a.) e pyeti:

"A do të jemi bashkë, o i Dërguari i Allahut?"

"Po, bashkë do të jemi!" - Iu përgjigj i Dërguari i Allahut (s.a.s.).

Hz. Ebu Bekri u gëzua dhe u kënaq aq shumë nga ky lajm, saqë lotët e gëzimit të shpërthyer prej burimit të syve, e reflektonin më së bukuri botën e tij ndjesore![285]

Pastaj Profeti (s.a.s.) e thirri Hz. Aliun, e lajmëroi për emigrimin dhe e la dorëzanës atë për të çuar në vend amanetet që i ishin lënë në ruajtje. Sepse në Mekë nuk kishte kush që të mos ia linte amanet në ruajtje Profetit sendet e çmuara ngaqë ai njihej si njeri i besueshëm e i sigurt! Dhe pastaj, si masë parandaluese ndaj planeve të politeistëve, i tha kështu:

"O Ali, sonte në shtratin tim do të flesh ti! Hidhe sipër edhe këtë hirkën time dhe mos ki frikë! Nuk do të të gjejë gjë e papëlqyer!" (Ibni Hisham, II, 95-98)

Mbulimi i Hz. Aliut me hirkën e vet nga ana e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) është, në të njëjtën kohë, simbol i ndjelljes së fatmirësisë me anë të rrobës. Shembuj të tillë ka plot.

Kështu, Profeti (s.a.s.) ia pati dërguar edhe Vejsel Karaniut hirkën e vet duke thënë:

"Le ta veshë këtë e të lutet për ummetin tim!" (Feriduddin Attar, *Tezkiretu'l-Evlija*, f. 21)[286]

Një specifikë tjetër që të tërheq vëmendjen këtu, është nënshtrimi i Hz. Aliut (r.a.) ndaj të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

285 Shih. Ibni Hisham, II, 97-98.

286 Veç kësaj, shih Muslim, *Fedailu's-Sahabe*, 223-225.

Përgjithësisht, sahabet bujarë kurrë nuk tregonin lëkundje në nënshtrimin ndaj urdhrave të të Dërguarit të Allahut, në asnjë mënyrë nuk silleshin me indiferentizëm në ndjekjen e fjalëve dhe veprimeve të tij. Kurrë nuk pyesnin pse dhe përse, i zbatonin urdhrat ashtu siç u jepeshin. Ata bënin përpjekje për të mos braktisur asnjërin prej sunneteve, për të vepruar pa përjashtim sipas të gjithave. Ata e dinin shumë mirë se, po ta braktisnin rrugën e tij, do të binin në gabime dhe mëkate dhe frikësoheshin prej kësaj. Lidhja e sahabeve pas Kur'anit dhe sunnetit profetik ishte si lidhja e hijes ndaj njeriut.[287]

❁

Hz. Aliu (k.v.) tregon kështu:

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do të emigronte nga Meka, shkuam së bashku në Qabe. Zotëria i Gjithësisë më tha:

"Ulu!"

Ai deshi të vinte këmbën në supin tim e të ngjitej në Qabe. Menjëherë më shterruan të gjitha forcat! Me ta parë se u ligështova, Profeti zbriti menjëherë nga supi im. Pastaj u ul vetë në tokë dhe më tha:

"Shkil mbi supet e mi!"

Unë vura këmbën mbi supet e tij dhe menjëherë më erdhi një forcë e tillë, që m'u duk se do të mund të ngjitesha gjer në horizontet qiellore! Unë u ngjita sipër Qabes. Atje ishte një idhull prej bakri apo tunxhi. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) më tha:

"Hidhe poshtë atë, o Ali!"

Sapo e hodha në tokë, u thye aty për aty si një pjatë qelqi!

Unë zbrita menjëherë poshtë dhe, për të mos u takuar me ndonjë njeri, u larguam menjëherë prej aty!" (Ahmed, I, 84; Hakim, III, 6/4265)

❁

287 Shih. Buhari, *Humus*, 1; Muslim, *Xhihad*, 52, 52; Ebu Davud, *Haraxh*, 18; Ahmed, I, 19.

Natën e hixhretit, politeistët e patën rrethuar shtëpinë e Profetit (s.a.s.) kur ai ende nuk kishte dalë prej saj. Por Profeti, dorëzimi dhe nënshtrimi i të cilit ndaj Zotit ishte i pafundmë, nuk tregoi asnjë shenjë shqetësimi e lëkundjeje. Me duart e bekuara mori një grusht dhé, e hodhi në drejtim të politeistëve dhe kaloi mes tyre duke kënduar ajetet e mëposhtme të sures Ja-Sin:

اِنَّا جَعَلْنَا فِى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلاَلاً فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ. وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لاَ يُبْصِرُونَ.

“Ne u kemi varur në qafë pranga që u zgjaten gjer në nofulla prandaj edhe koka u ka mbetur ngritur lart. Ne u kemi vënë edhe nga një mbulojë para e prapa e ua kemi mbuluar sytë, pra nuk shikojnë!” (Ja-Sin, 8-9)

Sigurisht që nuk shikonin sepse verbëria e zemrave ua kishte verbëruar sytë! Kurse ai që po kalonte mes tyre, ishte Krenaria i Gjithësisë, Zotëria i Botëve, Drita e Qenies (a.s.). Natyrisht që ishte e pamundur që zemrat dhe sytë e verbër ta shihnin Dritën! Dhe nuk e panë!..

Dikush u afrua te politeistët dhe i pyeti:

“Çfarë po prisni ju këtu?”

“Muhammedin po presim!” – Iu përgjigjën ata.

Atëherë, personi u tha:

“Allahu mos jua plotësoftë shpresat! Vallahi, Muhammedi ka dalë dhe ju ka hedhur dhé mbi koka!”

Kur politeistët fërkuan kokat me duar, panë se i kishin kokat tërë dhé. Menjëherë panë brenda dhe vunë re se dikush po flinte në shtratin e Profetit.

“Ja, Muhammedi është mbuluar e po fle!” – Thanë ata.

Dhe menjëherë ecën drejt shtratit, por kur personi i shtrirë u ngrit dhe ua hodhi sytë, politeistët ngrinë nga habia dhe nuk

u besuan syve! Përballë tyre ndodhej jo i Dërguari i Allahut, por Hz. Aliu!

Ata thanë ndër vete:

"Vallahi, paska qenë e vërtetë ajo që na tha ai njeriu!"

Politeistët Kurejshë i bërtitën Hz. Aliut (r.a.) me zemërim:

"Ku është biri i tët ungji, o Ali?"

Hz. Aliu (r.a.) u tha:

"Nuk e di dhe as që kam ide për këtë! Pastaj, unë s'jam vëzhguesi i tij! Ju i thatë të dilte nga Meka e të ikte! I thatë: "Largohu prej nesh, ik!" Dhe ai, siç duket, ka ikur!"

Politeistët e shanë dhe e goditën Hz. Aliun, madje e çuan në Qabe dhe, pasi e mbyllën për një farë kohe atje, e lëshuan. (Ibni Hisham, II, 96; Ahmed, I, 348; Jakubi, II, 39)

Ndërsa fatkeqët me zemrat të drynosura dhe të verbër ndaj së vërtetës prisnin me një qëllim të shëmtuar përreth banesës profetike, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), i rrethuar nga siguria hyjnore, kishte arritur me kohë në shtëpinë e Ebu Bekrit. Politeistët kishin një plan, por edhe Zoti kishte një plan, jashtë të cilit nuk mund të ekzistonte asnjë konkluzion tjetër. Këtë specifikë, Zoti e bën të ditur kështu:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ
وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

"(O i Dërguar!) **Mohuesit ngrinin kurthe kundër teje se si të të kapnin, vrisnin ose të të përzenin. Ndërsa ata ngrinin kurthe, Allahu i asgjësonte, sepse Allahu është asgjësuesi më i dobishëm i kurtheve..."** (el-Enfal, 30)

Udhëtimi i vështirë

Pasi arriti në shtëpinë e Hz. Ebu Bekrit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i dha shokut të tij të udhës paratë e devesë së përgatitur

për të, edhe pse ai s'deshte t'i pranonte. Ndërkaq, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), i cili pak më parë kishte kaluar mes politeistëve pa e parë dot ata, këtë radhë, meqë sjellja e tij do të ishte model për bashkësinë, veproi me kujdes ashtu siç e kërkonte tradita hyjnore. Bashkë me Hz. Ebu Bekrin ata dolën nga ana e pasme e shtëpisë duke i lënë devetë që do të qëndronin edhe ca ditë aty.

Duke treguar përsëri një kujdes të hollë, ata morën drejtimin e kundërt me atë të Medinës.

Hz. Ebu Bekri (r.a.) ecte herë para, herë pas Profetit. Kur e vuri re këtë, Profeti e pyeti:

"O Ebu Bekr, pse vepron kështu?"

Hz. Ebu Bekri (r.a.) iu përgjigj:

"O i Dërguari i Allahut, eci kështu sepse ndjej frikë për ty!"

Më në fund, arritën në shpellën Thevr. Besniku i Madh tha:

"O i Dërguari i Allahut, ti prit këtu gjersa unë ta pastroj shpellën!"

Dhe hyri në shpellë. Pastaj, pasi e pastroi shpellën dhe i mbylli vrimat e insekteve dhe brejtësve, i tha:

"Tani mund të vish, o i Dërguari i Allahut!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 222-223)

Në këtë mes, të prirë nga Ebu Xhehli, politeistët kishin shkuar në shtëpinë e Hz. Ebu Bekrit, e kishin pyetur të bijën Esma për të atin dhe, kur kishin marrë prej saj përgjigjen "nuk e di", e kishin nxjerrë zemërimin te vajza e gjorë duke e goditur me shuplaka.

Drita e Qenies dhe Miku i Shpellës[288] i tij do të qëndronin për një farë kohe në shpellë. Kështu, ata do të ruheshin më mirë nga politeistët që do t'i kërkonin nëpër rrugët e Medinës. Ndërkaq, bujaria dhe favori i Allahut ndodheshin mbi ta dhe, atje ku kujdesi i robit vinte i paktë, hynin në veprim masat hyjnore. Kështu,

288 Ndërsa në fillim ky atribut i qe dhënë Hz. Ebu Bekrit, me kohë nisi të përdorej për të shprehur përgjithësisht shoqërinë dhe miqësinë e ngushtë.

një numër politeistësh, duke ndjekur gjurmët, shkuan gjer në hyrje të shpellës së Thevrit, por panë se hyrja e shpellës qëndronte si më parë e paprekur, me rrjetat e merimangave e me një fole pëllumbi. Me urdhër të Allahut të Lartë, para shpellës mbiu dhe u rrit një pemë në atë mënyrë që t'ia mbulonte dhe fshihte fytyrën Profetit.[289]

Politeistët u kthyen pas pa i dhënë mundësi qenies së Profetit aty brenda.

Ndihmëtari i përbashkët, mbështetja dhe strehimi i atyre dy udhëtarëve të çmuar ishte Zoti i Madh. Prandaj edhe fatkeqët e ardhur gjer në hyrje të shpellës, nuk panë gjë tjetër aty veç rrjetave të merimangave dhe folesë së një pëllumbi. Siç thotë edhe poeti:

Merimanga në ajër s'ishte,
As në ujë e as në dhé;
Por që të vërtetën s'shihnin
Në ata sytë e verbër qe...

Ndërsa ndodhnin të gjitha këto, Hz. Ebu Bekri (r.a.) përjetonte brenda në shpellë çaste delikate. Ishte frikësuar. Jo për vete, por për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), sepse po qe se politeistët do të ishin përkulur pak për të parë, do t'i kishin vënë re menjëherë. Kurse ata vërtiteshin djathtas e majtas shpellës dhe thoshin:

"Po të kishin hyrë në shpellë, veza e pëllumbit do të ishte thyer dhe rrjeta e merimangës do të ishte prishur!"

Kur disa propozuan të hynin e të shihnin brenda, Umejje bin Halef u tha:

"A s'keni fare mend ju? Ç'punë keni në shpellë? A mos do të hyni në këtë shpellë me rrjeta merimange një mbi një? Vallahi, sipas mendimit tim, kjo rrjetë merimange është e një kohe para lindjes së Muhammedit!"

Kurse Ebu Xhehli tha:

289 Ibni Sa'd, I, 229; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 223-224.

"Vallahi, më duket se atë e kemi pranë, por na i ka lidhur sytë me magji e na bëri që të mos shohim!"[290]

Në këtë mes, Hz. Ebu Bekr Besniku i kapur nga dyshimi dhe frika, i tha të Dërguarit të Allahut (s.a.s.)

"Po të vdes unë, fund i fundit jam një njeri, por po të të ndodhë gjë ty, shkatërrohet një ummet i tërë!"

Profeti falte namaz në këmbë, kurse Hz. Ebu Bekri vëzhgonte. Ai i tha Profetit:

"Fisi yt vazhdon të të kërkojë! Vallahi, unë nuk frikësohem për vete, por se mos të bëjnë ndonjë të keqe ty!"

Profeti i tha Mikut të Shpellës:

"O Eba Bekr, mos ki frikë! Pa dyshim, Allahu është me ne!" (Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 223-224; Dijarbekri, I, 328-329)

Kjo ngjarje përshkruhet kështu në Kur'an:

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Po s'e ndihmuat atë (Muhammedin)**, dijeni se kur mohuesit e nxorën atë nga Meka, njëri nga të dy që ndodheshin në shpellë, e ndihmoi atë, i cili i thoshte shokut: "Mos u dëshpëro, Allahu është me ne!"Allahu zbriti mbi të qetësinë, e mbështeti me ushtarë që ju s'i keni parë dhe e zhvlerësoi fjalën e mohuesve. Kurse fjala e Allahut është më e larta! Allahu është Aziz** (i Shenjtë) **dhe Hakim** (Sundues)**!"** (et-Tevbe, 40)

Ebu Bekri (r.a.) thotë:

"Ndërsa ndodheshim në shpellë, ua shihja këmbët politeistëve dhe thashë:

290 Ibni Sad, I, 228; Halebi, II, 209

"O i Dërguari i Allahut, po të përkulemi për t'ua parë këmbët, me siguri që kanë për të na parë!"

Kurse ai më tha:

"O Eba Bekr, pse ke frikë për dy vetë, i treti ndër të cilët është Allahu?" (Buhari, *Fedailu'l-As'hab*, 2, *Menakib*, 45; Muslim, *Fedailu's-Sahabe*, 1)

❁

Shpella Thevr, e treguar të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) si shpellë e dytë pas trembëdhjetë vjetëve të luftës kumtuese e orientuese të Mekës, ishte, në ndryshim nga shpella Hira, për një mësim tjetër moralo-shpirtëror.[291] Ishte për të vëzhguar të fshehtën dhe rrjedhat e fuqisë hyjnore, për të lexuar urtësitë në librin e njeriut dhe të gjithësisë. Ishte mësonjëtorja për t'u përfshirë nga e fshehta hyjnore dhe për ta zgjeruar zemrën.

Mikpritja e kësaj shpelle vazhdoi tri ditë e tri net. Profeti nuk ishte i vetëm. Kishte për shok Hz. Ebu Bekrin (r.a.), më të lartin dhe më të çmuarin prej njerëzve pas profetëve! Hz. Ebu Bekri pati arritur të gëzonte nderin, respektin dhe virtytin për të ndenjur me të tri ditë e tri net në shpellë dhe qe bërë "i dyti ndër të dy".

Duke i thënë shokut të vet,

لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا

"Mos u dëshpëro, Allahu është me ne!" (et-Tevbe, 40), Profeti ia bënte Hz. Ebu Bekrit të qartë, në të njëjtën kohë, cilësinë e të qenit bashkë me Allahun. Kjo ishte fillesa e parë e mësimit dhe praktikimit të zikrit të fshehtë dhe, duke ia hapur zemrat Allahut, kënaqja e plotë e tyre.

291 Në ndryshim nga Hira, Thevri ishte një mjedis mësimor tjetër. Në Hira u hodhën farat e besimit, kurse në Thevr, pas besimit të fuqizuar, u mbollën farat e mirësisë (ihsan) dhe mistikës (tasavvuf). Kjo tregon se zemra në fillim duhet ta përjetojë sheriatin, pastaj të fitojë aftësi për mistikën.

Me fjalë të tjera, shpella Thevr qe bërë mjedisi i fillimit të arsimit themelor ndiesor që do ta bënte robin që, nga qielli i fshehtësisë së amshuar të saj, të bashkohej me Zotin, dhe etapa e parë e këtij udhëtimi hyjnor.

Ekspozimi ndaj bashkësisë së vet i fshehtësisë së botës së vet ndiesore, burim drite i Profetit (s.a.s.), ka filluar për herë të parë në këtë shpellë me Hz. Ebu Bekrin (r.a.) dhe është bërë hallka e parë e Zinxhirit të Artë, skaji i të cilit do të zgjatet gjer në kiamet.

Besimi e ka marrë forcën prej dashurisë për Profetin. Motivi themelor i të gjitha udhëtimeve sublime është dashuria për Të dhe rruga e vetme për të arritur te Individualiteti i Lartë është finalizuar me dashurinë për Të. Sepse kushti i dashurisë, kanuni i ashkut, është dashuria dhe intimiteti i ndjerë për njeriun e dashur dhe, si rrjedhojë e atij ashku, dashuria edhe për gjërat që do njeriu i dashur. Edhe mbajtja e dashurisë të freskët është e mundur me anë të lidhjes shpirtërore.[292] Eshtë e pamundur që dashuria hyjnore të mund të konceptohet me anë të një aftësie njohëse jopërzgjedhëse!

Jemi të mendimit se tregimi i mëposhtëm që shpreh lidhjen e zemrave mes Hz. Ebu Bekrit (r.a.) dhe të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) do të ndikojë te secila zemër sipas horizontit dhe dimensioneve të saj kapacitive.

Gjatë gjithë jetës, nga çdo bisedë e Profetit (s.a.s.) Hz. Ebu Bekri pati përjetuar një shije dhe kënaqësi të veçantë, të re, si dhe duke u bërë dëshmitari i shfaqjeve të ndryshme nga të qenit konfidenti më i afërt e më i sinqertë i të fshehtës profetike, ruante për të një mall të pashuar edhe kur i ndodhej pranë.

Kështu, kur Profeti qe shprehur, lidhur me ndihmën e pakursyer të Hz. Ebu Bekrit, *"nga pasuria e askujt nuk kam përfituar*

292 Për informacion të hollësishëm mbi lidhjen shpirtërore (rabita), shih Osman Nuri TOPBAŞ, İmandan İhsana TASAVVUF, s. 249-257, İstanbul 2002. Shih edhe përkthimin shqip me titull "Tasavvufi ose Mistika Islame nga besimi në mirësi", përkthyer nga M. Hoxha.

aq sa kam përfituar nga pasuria e Ebu Bekrit", ky i qe përgjigjur me lot në sy:

"Unë dhe pasuria ime a s'jemi vetëm për ty, o i Dërguari i Allahut?" (Ibn Maxhe, *Mukaddime*, 11)

Me këto fjalë ai shprehte përkushtimin e plotë me gjithshka të tij për Profetin dhe se ishte shkrirë tek ai. (Kjo situatë ose pozitë shpirtërore quhet në mistikë "fenâ fi'r-Rasûl", "humbje në Profetin").

❁

Në shpellën Thevr, një çast, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) vuri kryet e bekuar mbi gjunjët e Hz. Ebu Bekrit (a.s.) dhe ra në një gjumë të lehtë. Atë mes, Ebu Bekri pa në një vend të shpellës shumë afër tyre një vrimë të vogël. Me mendimin se mos nga vrima del ndonjë insekt apo kafshë tjetër dhe e shqetëson Profetin, Ebu Bekri i vuri këmbën vrimës me kujdes për të mos e zgjuar Profetin.

Provë e Zotit, me të vërtetë, pas një farë kohe, Ebu Bekri pa se kishte pasur të drejtë në mendimin e tij: një gjarpër ia kishte kafshuar keq këmbën duke i futur helmin vdekjeprurës. Aq shumë i dhembi atij shoku të madh, saqë, megjithëse nuk nxori zë, nuk arriti, megjithatë, të ndalte lotët që nisën t'i pikonin nga sytë. Lotët ranë mbi fytyrën e Profetit (s.a.s.) që u zgjua dhe e pyeti shumë i shqetësuar Ebu Bekrin kur e pa në atë gjendje:

"Ç'ke, Ebu Bekr, ç'ka ndodhur?"

"Asgjë, asgjë s'ka ndodhur, o i Dërguari i Allahut!" - Iu përgjigj Ebu Bekri (r.a.).

Megjithatë, Profeti nguli këmbë dhe Ebu Bekri ia tregoi si qëndronte puna. (Bejhaki, *Delail*, II, 477; Ibni Kethir, *el-Bidaje*, III, 223)

I Dërguari i Allahut menjëherë ia leu vendin e kafshuar Ebu Bekrit me pështymën e tij të bekuar dhe, me favorin e Allahut, që atë çast, Ebu Bekri (r.a.) ndjeu lehtësim dhe plaga iu shërua.

Sipas një rivajeti të dobët, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e pyeti gjarprin:

"Pse e bëre këtë punë?"

Dhe gjarpri iu përgjigj:

"O i Dërguari i Allahut! Ka vite që pres unë në këtë vrimë të vogël nga malli për të të parë ty. Dhe, mu kur do të më plotësohej dëshira, pashë se më ishte mbyllur rruga. Atëherë, duke mos duruar dot prej dashurisë për ty, u detyrova ta kafshoj pengesën që të më hapej rruga!"

Me këtë pretekst, poeti Fuzuli, për të shprehur se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ka qenë burim shërimi trupor dhe shpirtëror dhe për të treguar se ata që tregohen miq ndaj tij, do të përfitojnë nga kjo, thotë:

Në piftë miku i tij helm gjarpëri, i bëhet eliksir;
Ujë të pijshëm n'i piftë hasmi, i bëhet helm i vështirë...

Një tjetër shembull që e reflekton këtë të vërtetë, ka ndodhur në kohën e kalifatit të Hz. Omerit (r.a.).

Perandori i Bizantit i dërgon kalifit Omer si shenjë dashamirësie ndaj tij, një helm shumë të fuqishëm me të cilin mund t'i shkatërronte të gjithë armiqtë e vet. Por Hz. Omeri nuk e merr në konsideratë këtë punë që për perandorët e Bizantit, të cilët e kalonin jetën me intriga bizantine, ishte diçka krejt normale. Në sytë e ambasadorit që e kishte prurë helmin, kalifi e merr shishen dhe e pi tërë përmbajtjen e saj duke kënduar vetëm një "Bismil'lah", pa pësuar asgjë![293]

Këto dukuri, domethënë mundësia për t'u bërë i mbrojtur prej veprimit të helmit, përbëjnë një përjashtim përkatës vetëm për robtë e caktuar të cilët, duke marrë pjesë nga bota ndjesore e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), janë bërë një me Të!

Në kohën e kalifatit të vet, Hz. Omeri (r.a.), kur ka dëgjuar disa që bisedonin në një mënyrë që e mbanin atë mbi Hz. Ebu Bekrin, u ka thënë:

293 Mustafa bin Halil ez-Zagravi, *Risaletu'l-Besmele*, f. 42. Këtu përmendet Halid bin Velidi (r.a.) si personi që e ka pirë helmin.

"Vallahi, ajo nata e Ebu Bekrit është më e bekuar se tërë sundimi i Omerit! Gjithashtu, ajo ditë e Ebu Bekrit është më e bekuar se tërë sundimi i Omerit! Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) doli nga shtëpia për të shkuar në shpellë, pranë tij ndodhej Ebu Bekri!" (Hakim, III, 7/4268).

❁

Gjatë kohës që bujtën në shpellën e Thevrit, e bija e Hz. Ebu Bekrit, Esmaja, sillte për të ngrënë, kurse i biri, Abdullai, sipas urdhrit të të atit, çdo natë e kalonte pranë tyre në shpellë, kurse afër agimit, largohej dhe takohej në mëngjes me politeistët mekas sikur të kishte fjetur në Mekë. Abdullai që ishte një i ri jashtëzakonisht i zgjuar dhe i aftë, edhe gjatë ditës ndodhej mes politeistëve, dëgjonte gjithçka që thuhej për Profetin (s.a.s.) dhe ia njoftonte dredhitë dhe kurthet që i ngriheshin.

Liberti i Hz. Ebu Bekrit, Amir bin Fuhejre i lëshonte dhentë e Ebu Bekrit bashkë me çobanët e mekasve. Në mëngjes dilte me ta, kurse në kthim, në mbrëmje, duke e ngadalësuar ecjen e dhenve, mbetej pas çobanëve të tjerë dhe, kur binte nata, shkonte së bashku me dhentë në shpellën e Thevrit. Profeti dhe miku i tij i çmuar e merrnin qumështin e nevojshëm duke i mjelë dhentë. Pastaj, gjurmët e këmbëve të Abdullait që kthehej herët në Mekë, i fshinte me gjurmët e këmbëve të dhenve duke i bërë të padallueshme.[294]

Pasi e kërkuan të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) për tri ditë me radhë, politeistët e prenë, më në fund, shpresën për ta gjetur. Kështu, pasi mori lajmin se politeistët e kishin prerë shpresën për ta kapur dhe e kishin lënë kërkimin, ditën e katërt i Dërguari i Allahut (s.a.s.) bashkë me Hz. Ebu Bekrin (r.a.) hipën në devetë e sjella nga udhërrëfyesi dhe u vunë për udhë. Sidoqoftë, ky udhëtim ishte një ndarje nga toka ku kishte lindur dhe ishte rritur, prandaj edhe i shkaktoi hidhërim Profetit. Kur arritën në zonën e quajtur Hazvere, e ndaloi devenë, u drejtua kah Meka dhe tha kështu:

294 Ibni Hisham, II, 99; Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 45; Hejsemi, VI, 53.

"Te Allahu ti je më e dashura e vendbanimeve. Po të mos më nxirrnin, kurrë nuk do të kisha dalë prej atje, nuk do të bëja vatan tjetër e të ngrija vatër tjetër!.." (Ahmed, IV, 305; Tirmidhi, *Menakib*, 68/3925)

Prapë, hidhërimit të Profetit të Lartë i erdhi qetësimi me anë të zbulesës hyjnore:

اِنَّ الَّذِی فَرَضَ عَلَیْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَادُّكَ اِلٰی مَعَادٍ

"Ai (Allahu) **i cili ta bëri farz Kur'anin** (këndimin, kumtimin dhe zbatimin e Kur'anit)**, do të të kthejë ty aty nga u nise..."** (el-Kasas, 85)

Kjo thënie e ky premtim hyjnor i jepnin që aty Profetit sihariqin e rikthimit dhe, në të njëjtën kohë, si shenja e parë e triumfit të Mekës, ia kthenin hidhërimin e zemrës në gëzim!

❁

Mes Mekës dhe Medinës është një udhë rreth 400 kilometra. Atë kohë me deve përshkohej për trembëdhjetë ditë. Rruga e gjatë, koha e nxehtë, rërat përvëlonjëse dhe karvani i bekuar që njëzet e katër orëshin e parë udhëtoi pa pushuar...

Meqë Hz. Ebu Bekri (r.a.) e pati bërë disa herë rrugën e vajtjes për në Siri e kthim për punë tregtie, e njihnin shumë vetë. Prandaj, gjatë udhëtimit, kur takohej me ndonjë që e njihte dhe që e pyeste se kush ishte personi me të cilin po udhëtonte, Hz. Ebu Bekri (r.a.) duke mos e lënë asnjëherë kujdesin dhe maturinë, përgjigjej:

"Eshtë kallauzi im, ma tregon rrugën!"

Ndërkaq, me këto fjalë, ai donte të thoshte: "Ai më tregon mua rrugën më të mbarë!" (Ibni Sa'd, I, 233-235; Ahmed, III, 211)

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) së bashku me Ebu Bekr Besnikun dhe libertin e tij, Amir bin Fuhejren, nën prijësinë e Abdullah bin Urejkitit, arritën në një çadër që ndodhej në zonën Kadid. Ajo ishte çadra e Ummu Mabedit. Ajo përpiqej të plotësonte nevojat e udhëtarëve që kalonin aty pari, me ujë dhe të ngrëna.

Edhe udhëtarët e bekuar të Mekës kërkuan qumësht nga Ummu Mabed.

Në çadër, Ummu Mabed kishte një dele mjaft të dobët e cila jo vetëm që s'kishte as dhjamë e as qumësht, por, nga dobësia e theksuar, nuk ishte as në gjendje të shkonte bashkë me dhentë e tjera për kullotë. Prandaj kishte mbetur në një skaj të çadrës. Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i kërkoi leje për ta mjelë delen, Ummu Mabed i tha:

"T'u bëfshin kurban nënë e babë! Po të mund të gjesh qumësht tek ajo, mile!"

Profeti ynë i dashur, pasi i bëri lutje Allahut që t'i jepte begati, bëri "Bismil'lah" dhe moli me duart e veta shumë qumësht atë ditë nga ajo dele.

Siç tregon Ummu Mabed (r.a.), ajo dele pati jetuar gjer në thatësirën e ndodhur në kohën e kalifatit të Hz. Omerit.

Gjithashtu, duke u shprehur si më poshtë, Ummu Mabed (r.a.) ka pohuar begatinë e shfaqur te kjo dele si rrjedhojë e trajtimit të Profetit:

"Kur kafshët nuk gjenin gjë për të ngrënë mbi tokë, ne e milnim atë mëngjes e mbrëmje!"

Pasi i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qe larguar prej aty, në çadër ia behu burri i Ummu Mabedit, Ebu Mabed. Kur pa në çadër shumë qumësht, pyeti me habi:

"O Ummu Mabed, nga erdhi ky qumësht? Dhentë janë në meratë e largëta dhe që të gjitha shterpa, kurse këtu s'ka kafshë për t'u mjelur! Ç'është kjo që po shoh?"

Gruaja ia tregoi ç'i kishin ndodhur atë ditë:

"Sot te ne arriti një person i bekuar. Ishte i tillë e atillë…"

Burri iu lut: "A po ma përshkruan atë person?"

Atëherë, Ummu Mabed e përshkroi kështu portretin e Profetit, Dritës së Qenies:

"Personi që pashë ishte një njeri i tillë që i dilte bukuria në pah, që e kishte fytyrën të ndritshme dhe moralin, të bukur e të pashembullt. Nuk kishte asnjë të metë trupore, përkundrazi, ishte jashtëzakonisht i pashëm dhe me fytyrë të bukur. Sytë i kishte të zinj, vetullat të ngjeshura dhe zërin, delikat. E bardha e syrit, e bardhë, e zeza, e zezë dhe e lyer prej natyre. Cepi i vetullave, i hollë, flokët, në të zezë të thellë. Kishte qafë të gjatë, mjekër të ngjeshur e pak të zgjatur.

Kur heshtte, bëhej i qetë dhe serioz, kurse kur fliste, bëhej fytyrëqeshur dhe gjuhëmbël. Fjalët që i kishte si perla në varg, i dilnin nga goja kokrra-kokrra. E kishte fjalën të hapur e të qartë dhe e ndante mirë të drejtën nga e shtrembra; as të pakët që të mund të quhej dobësi, as të shumtë që të të mërziste!

Kur shihej nga larg, ishte më i bukuri dhe më impresionuesi i njerëzve, kurse kur afrohej, ishte më i ëmbli dhe më simpatiku i njerëzve. Ishte shtatmesatar, me trupin as të gjatë në mënyrë të papëlqyeshme, as të shkurtër sa syri ta shihte me përçmim. Ishte si një fidan i mbirë mes fidanëve dhe me bukuri të dalluar mes tyre. Pranë kishte disa shokë që, kur ai thoshte diçka, e dë gjonin me qetësi dhe vraponin ta plotësonin urdhrin që kishte dhënë. Ishte dikushi që vraponin për t'i shërbyer dhe që gëzonte respekt. Kishte një pamje të qeshur. Askënd s'e qortonte dhe s'e shante."

Pasi i dëgjoi këto cilësi të bukura, tha duke u betuar:

"Ky person është pejgamberi që ka dalë në fisin Kurejsh. Sa do të doja të ndodhesha bashkë me të dhe t'i bëja shoqëri. Prapëseprapë, kam për ta bërë këtë gjë sikur t'ia gjej rrugën!"

Ato ditë, në Mekë u dëgjua një zë i panjohur që lexonte vjersha të ndjera që lavdëronin miqtë e ardhur në çadrën e Ummu Mabedit. Edhe Hasan bin Thabiti i cili i dëgjoi këto vjersha të ardhura nga një burim i panjohur, u përgjigj me një vjershë që tregonte se fisi nga kishte dalë Pejgamberi kishte pësuar disfatë dhe se ai Pejgamber përhapte në Medinë të vërtetën dhe këndonte fjalën e Allahut. (Ibni Sad, I, 230-231; VIII, 289; Hakim, III, 10-11)

Ebu Mabed dhe familja e tij e lumtur hynë të gjithë së bashku në Islam dhe merituan nderin për të qenë sahabe, shokë të Profetit!

❁

Politeistët që nuk e gjetën dot assesi karvanin e bekuar, bënë premtime për shpërblime të mëdha për ata që do t'i gjenin. Edhe ata që u ishin errur sytë nga këto premtime, u derdhën udhëve. Ndër ta ishte edhe Thuraka bin Malik.

Pas një kërkimi të gjatë, Thuraka rastisi në të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Sapo e pa Profetin, e ngau kalin me shpejtësi, por aty për aty këmbët e kalit iu zhytën në rërë, kurse vetë u rrëzua.

Sado që u përpoq, as mundi të ngrihej nga rërat, as edhe të shkonte drejt Profetit. Pasi u përpoq shumë, i erdhën mendtë në kokë dhe u pendua. Iu lut Profetit që ta falte. Profeti u lut për të dhe, me begatinë e lutjes së tij, kali doli nga rëra. Thuraka që u bë dëshmitar i kësaj mrekullie, ndërroi menjëherë në botën e tij të zemrës dhe iu bë po aty Profetit një mik i sinqertë. Dhe u kthye duke pasur si qëllim ta mbante të fshehtë vendin ku e takoi karvanin. Kështu, ata që po vinin në atë drejtim, ose i ktheu pas, ose i orientoi në drejtime të tjera (Muslim, *Zuhd*, 75).

Thurakës pothuaj i tingëllonte në veshë ky përgëzim i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.):

"Ej Thuraka! Si do ta ndjesh veten kur të vësh byzylykët e Kisras, ta ngjeshësh brezin e tij dhe ta vësh në kokë kurorën e tij?"

Me të vërtetë, kur, pas ngadhnjimit të Iranit, byzylykët, brezi dhe kurora e Kisras u suallën në Medinë, Hz. Omeri (r.a.) e thirri Thurakën, ia vuri këto dhe i tha:

"O Thuraka! Ngriji duart dhe thuaj: "Allahu Ekber! Lavdi Allahut që ia nxori këto Kisra bin Hurmuzit i cili pretendonte se "ishte zoti i njerëzve", dhe ia vuri Thuraka bin Malikut nga të bijtë Mudlixh!" (Ibni Ethir, *Usdu'l-Gabe*, II, 332; Ibni Haxher, *el-Isabe*, II, 19)

Kur Profeti arriti në zonën Gamim, u takua me Burejde bin Husajbin dhe fisin e tij. Profeti i ftoi ata në Islam. Atë natë, Profeti (s.a.s.) ia mësoi Burejdes (r.a.) kreun e sures Merjem.[295]

Duke e zgjidhur çallmën e bardhë që kish lidhur në kokë, i tha Profetit:

"O i Dërguari i Allahut! Po të më lejoni, dua të bëhem udhërrëfyesi juaj!"

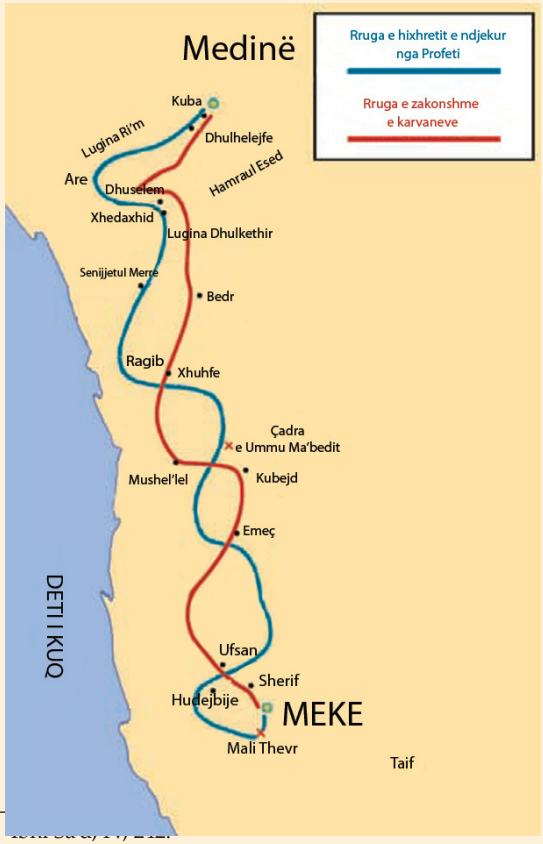

295

Dhe Burejde i shërbeu si udhërrëfyes të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) gjer në fshatin Kuba.

Pasi u nda prej Burejdes, karvani i bekuar rastisi në karvanin tregtar që kthehej prej Damaskut. Mes tyre ndodhej edhe Zubejri që u veshi të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) dhe Ebu Bekrit (r.a.) pelerina të përgatitura nga copë e bardhë.[296]

Karvani i hixhretit i afrohej hap pas hapi Medinës. Pavarësisht se politeistët kishin angazhuar çdokënd për ta vrarë të Dërguarin e Allahut dhe pavarësisht prej shumë rreziqeve të tjera, ai vazhdonte ta kryente detyrën dhe t'ua kumtonte njerëzve që haste rrugës Islamin.

Kështu, sahabiu Sa'd ed-Delil (r.a.)[297] tregon:

"Gjatë hixhretit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) arriti tek ne bashkë me Ebu Bekrin (r.a.). Atë kohë, një vajzë e Ebu Bekrit bënte punën e mëndeshës tek ne. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) dëshironte të arrinte në Medinë nga rruga e shkurtër. Ne i thamë:

"Kjo është rruga Gair e vahut Rekube. Këtu janë dy hajdutë të njohur si Muhanan (të poshtrit) nga fisi Eslem. Po deshe, po shkojmë ne tek ta."

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) urdhëroi:

"Ti çona ne tek ta!"

Atëherë, u vumë në rrugë. Pasi kapërcyem Rekuben dhe dolëm në krye të teposhtës, njëri nga hajdutët i tha shokut:

"Ky person është jemenas."[298]

296 Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 45.

297 Ky sahabi i bekuar, meqë i tregoi Profetit rrugën e shkurtër për në Medinë dhe i shërbeu si kallauz, tregues i rrugës, u mbiquajt dhe u bë i njohur me atributin "Delil" (Treguesi).

298 Me këtë fjalë ata donin të thoshin se Profeti ishte mekas, sepse Meka është trajtuar si pjesë e zonës Tihame dhe kjo zonë, brenda kufijve të Jemenit. Prandaj Qabja është quajtur "el-Kabetul Jemanijje". (Ibni Ethir, *en-Nihaje*, V, 300)

Profeti i thirri pranë ata, u foli për Islamin dhe u kërkoi të bëheshin muslimanë. Dhe ata u bënë muslimanë. Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i pyeti se si quheshin, ata i thanë:

"Ne jemi Munahan (dy të poshtrit)!"

Atëherë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tha:

"Përkundrazi, ju jeni Mukreman (dy të nderuarit)!"

Dhe i urdhëroi të shkonin para në Medinë si lajmëtarë. (Ahmed, IV, 74)

Udhëtari i Shenjtë që pritet

Tek medinasit që kishin marrë lajmin se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte dalë në rrugë, emocioni kishte arritur kulmin. Ata e vëzhgonin me mall rrugën e atij udhëtari të bekuar. Për ta pritur atë karvan të ndritshëm, për të kapur një thërrime nga bujaria e atij karvani të lumturisë së përjetshme, kishin dalë gjer jashtë qytetit dhe prisnin me dëshirë.

Më në fund, të hënën më 12 Rebiulevvel të vitit të dymbëdhjetë të profetësisë[299], një zë bëri të jehojë gëzimi në zemrat e muslimanëve:

"Po vjen udhëtari i bekuar që presim!.."

Me këtë lajm të gëzuar, zërat e tekbirit (apoteozës "Allahu Ekber!", "Allahu është më i Madhi!"), nisën të kumbonin në të gjithë Medinën.

Muslimanët u armatosën dhe vrapuan për ta pritur mikun e madh kush më këmbë e kush shaluar.

Kur karvani i pritur u afrua pranë Kubas në afërsi të Medinës nën mbrojtjen hyjnore, mjedisi ziente, ishte kthyer në festë.

Tingujt emocionues të këngës "Hëna pesëmbëdhjetë lindi mbi ne!"[300] dallgëzoheshin nga majat e kodrave përreth, përplaseshin në qiell dhe i ngrinin zemrat peshë. Duke nisur nga ai

299 Kjo datë përkon me muajin shtator të vitit 622.

300 Në origjinal: Talea'l-bedru alejna.

çast, historia fillonte një "kalendar të ri hixhreti", që do të shënonte ngjarjet që do të ndodhnin aty e gjer në kiamet!

Shumica e muslimanëve që kishin dalë për ta pritur shkakun e ekzistencës së gjithësisë, Zotërinë e Botëve, Hz. Muhammed Mustafanë, meqë nuk e kishin parë më parë, nuk e njihnin. Në fillim e pandehën për të Hz. Ebu Bekrin (r.a.).

Profeti (s.a.s.) qëndronte i qetë. Kur ra dielli, Hz. Ebu Bekri (r.a.) u ngrit menjëherë dhe filloi t'i bëjë hije Profetit me pelerinën e vet. Vetëm atëherë muslimanët e njohën Dritën e Ekzistencës![301]

Pas asaj dite, Medineja u bë mjedisi dhe pasqyra e zhvillimit dhe përparimit të Islamit. Me këtë emigrim, u zbeh fytyra e zezë e mohimit dhe herezisë. Faltorja e Profetit dhe faltorja e Kubas, duke fituar një kuptim të lartë, mbetën gjer në ringjallje si vendet dhe kujtimet e shenjta të këtij emigrimi të bekuar.

Duke ua ofruar emigrantëve mallin dhe pasurinë e tyre, ensarët u thanë:

"Ja ku është pasuria ime; merreni gjysmën!.." Kështu u hodh themeli i vëllazërisë islame që përbënte diçka të paarritshme në shpirtin flijues të tij. Medineja fitoi në historinë Islame një pozitë të pavdekshme dhe një konsideratë të pacënuar. Me një shfaqje të veçantë dhe me një madhështi të veçantë, ezanët, ramazanët, bajramët, zeqatet, luftërat në Medine u bënë për bashkësinë model dhe ideal.

Gjatë kohës kur Profeti qëndroi në Kuba, bujti si mik në shtëpinë e Kulsum bin Hidm-it nga të Bijtë Amr bin Avf. Ai dilte që aty, shkonte në shtëpinë e Sa'd bin Hajseme ku ulej dhe bisedonte me muslimanët.

Meqë Sa'd bin Hajseme (r.a.) ishte beqar, muhaxhirët beqarë bujtnin në shtëpinë e tij. Prandaj, shtëpia e Sa'dit (r.a.) quhej "Menzilu'l-Uzzab" (Shtëpia e Beqarëve). (Ibni Hisham, II, 110; Ibni Sa'd, I, 233)

301 Buhari, Menakibu'l-Ensar, 45.

Gjatë ditëve kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qëndroi në Kuba, merrte pjesë në ceremonitë funebre, vizitonte të sëmurët dhe shkonte ku e ftonin.

Ebu Said el-Hudriu (r.a.) e përcjell kështu një kujtim mbi ato ditë, që tregon për ndjeshmërinë e sahabeve:

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) sapo kishte ardhur në Medinë, nëse dikush ndodhej në shtratin e vdekjes, shkonim dhe e lajmëronim dhe ai vinte, qëndronte në krye të të sëmurit, bënte pendesë në emër të tij. Dhe, pasi i sëmuri vdiste, kthehej bashkë me të tjerët, kurse disa herë priste gjer pasi të përfundonte varrimi.

Duke u shqetësuar se, kështu, po e mundonim, biseduam mes tonë:

"Le të mos i themi gjë të Dërguarit të Allahut para se të vdesë i sëmuri, por pasi të ketë vdekur. Kështu, ai as nuk lodhet, as kohë nuk humb!"

Dhe filluam të veprojmë kështu. E lajmëronim pasi i sëmuri të kishte vdekur. Atëherë, ai vinte, e drejtonte faljen, bënte pendesë dhe kthehej. Kurse disa herë priste gjersa i vdekuri të varrosej.

Kështu vepruam një farë kohe. Më vonë, thamë:

"Vallahi, s'duhet të veprojmë kështu. Edhe kjo e lodh të Dërguarin e Allahut. Kur të kemi ndonjë të vdekur, ta çojmë te dera e shtëpisë së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) që t'ia falë namazin atje. Kjo do të ishte më e lehtë për të!"

Dhe ashtu vepruam.

Rrëfyesi i hadithit, Muhammed bin Omer thotë:

"Për këtë shkak, ai vend u quajt "musalla" me kuptimin "vend i faljes së namazit të të vdekurit". Të vdekurit çoheshin gjithmonë aty. Kjo mënyrë veprimi vazhdoi edhe pas vdekjes së të Dërguarit të Allahut." (Ibni Sa'd, I, 257; Hakim, I, 519/1349)

Gjatë kohës që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) qëndronte në Kuba, Hz. Aliu (k.v.), në Mekë, i çoi në vend amanetet që ia pati dorëzuar Profeti, dhe e arriti aty.

❁

Janë shumë rrëfime (rivajete, hadithe) që tregojnë entuziazmin dhe përmasat e dashurisë që ushqenin sahabet për të Dërguarin e Allahut dhe kujtimet e tij të shtrenjta. Kështu, sahabiu Bera bin Azib (r.a.)[302] e tregon kështu dëshirën e të atit për ta dëgjuar në çdo rast ndonjë kujtim mbi të Dërguarin e Allahut:

"Ebu Bekr Besniku (r.a.) bleu nga im atë një samar për trembëdhjetë dërhemë dhe i tha:

"Thuaji Berasë ta çojë në shtëpinë tonë!"

Im atë i tha:

"Jo, s'është punë që bëhet gjersa të më tregosh se si emigroi i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nga Meka në Medinë!"

Atëherë, Ebu Bekri (r.a.) ia tregoi gjerë e gjatë udhëtimin e hixhretit." (Buhari, *As'habu'n-Nebi*, 2; Ahmed, I, 2)

Faltorja e Kuba-s me themele devocioni

Në Kuba e cila është vendqëndrimi i parë i udhëtimit të hixhretit, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) bujti si mik katërmbëdhjetë net te të Bijtë Amr bin Avf. Pikërisht gjatë këtyre ditëve u ndërtua xhamia e famshme e Kubas. Vetë Profeti punoi në ndërtimin e saj.

Në Kur'an kjo faltore është karakterizuar kështu:

...لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ

302 **Bera bin Azib** (r.a.) ishte nga ensarët dhe mbiquhej Ebu Ammare. Qe bërë musliman para hixhretit. Duke filluar me luftën e Uhudit, mori pjesë në të gjitha fushatat ushtarake. Vdiq në Kufe në vitin 73 të hixhretit. Ka përcjellë mbi treqind hadithe.

"... Një xhami e cila, që prej ditës së parë (të hixhretit për në Medinë)**, është ndërtuar mbi devocionin..."** (et-Tevbe, 108)[303]

Ebu Hurejre (r.a.) ka thënë se edhe ajeti në vijim është zbritur për popullsinë e Kubas:

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ اَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ

"... Atje ka njerëz që e duan pastrimin. Edhe Allahu i do ata që pastrohen!" (et-Tevbe, 108) (Tirmidhi, *Tefsir*, 9/3099; Ebu Davud, *Taharet*, 23/44; Ibni Maxhe, *Taharet*, 357)

Kur muhaxhirët e parë arritën në Kuba, e rrafshuan dhe e shtruan truallin ku të Bijtë Amr bin Avf thanin hurma, dhe aty filluan të falnin namaz. Meqë liberti i Ebu Hudhejfes, Salimi, ishte njeriu që e njihte dhe e këndonte më bukur Kur'anin, ai bënte detyrën e imamit për muhaxhirët.[304]

Duke e zgjeruar këtë fushë ku muhaxhirët e parë falën namaz, Profeti (s.a.s.) ndërtoi Faltoren e Kubas. Faltorja me sipërfaqe katrore ishte në përmasat afërsisht 32X32 metra. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) kërkoi nga kubasit t'i sillnin gurë, mori një prej tyre dhe e vuri në anë të kibles, pastaj u tha edhe Ebu Bekrit dhe Omerit (r.anhuma) që të vendosnin gurë.

Zellin më të madh në ndërtimin e faltores e tregonte Ammar bin Jasir (r.a.). Prandaj për të është thënë "njeriu që ka ndërtuar faltoren e parë në Islam".[305]

Edhe Abdullah bin Revaha (r.a.) edhe punonte, edhe thoshte vjersha, kështu, ua lehtësonte besimtarëve lodhjen.[306]

Detyrën e muezinit të faltores e kryente sahabiu Sa'd el-Kurazi.

303 Më vonë, duke e bërë Hixhretin fillim kalendari, Hz. Omeri (r.a.) u mbështet në shprehjen e këtij ajeti, "që prej ditës së parë". (Themhudi, I, 248)
304 Ibni Sa'd, III, 87; IV, 311.
305 Ibni Hisham, II, 114.
306 Kamil Miras, *Tecrid Tercemesi*, X, 106.

Ashtu si Faltorja Profetike dhe nëntë faltore të tjera në Medinë, edhe faltorja në Kuba vazhdonin të kryheshin veprimtari mësimi dhe edukimi, të cilat i vëzhgonte edhe Profeti (s.a.s.) sa herë që shkonte aty.[307]

Shkaku i ekzistencës së gjithësisë, udhëzuesi i lumturisë së të dy botëve, Profeti ynë (s.a.s.), shkonte në Kuba ditët e shtuna herë kaluar, herë në këmbë dhe falte atje dy reqate namaz.[308]

Kurse në një hadith profetik, duke ua këshilluar këtë muslimanëve, ka thënë:

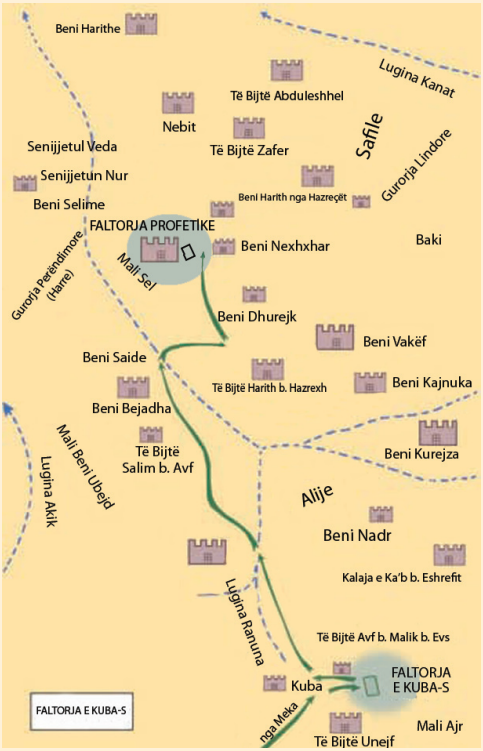

307 Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, 771.
308 Buhari, *Fazlu's-Salat*, 3, 4; Muslim, *Haxh*, 516.

"Kush merr abdest mirë e bukur në shtëpi të vet dhe pastaj shkon në faltoren e Kubas dhe fal namaz atje, për të ka mirësi sa për umre!" (Ibni Maxhe, *Ikame*, 197; Nesai, *Mesaxhid*, 9)

Në kohën e kalifatit të tij, Hz. Omeri (r.a.) bënte vizitë aty ditët e hëna e të enjte dhe thoshte se edhe sikur Kuba të ishte shumë larg, do të shkonte atje me deve![309]

Faltorja e Kubas u zgjerua nga Hz. Osmani dhe Omer bin Abdulazizi. Më pas u meremetua disa herë dhe u përmirësua. Xhamia me një minare dhe tavan të sheshët e ndërtuar në vitin 1245 h. / 1829 e.r. nga sulltan Mahmudi II, u shemb nga qeveria e Arabisë Saudite dhe u rindërtua më e gjerë, me kube dhe dy minare.

Namazi i parë i xhumasë në oazin Ranuna

Më në fund, pas një mikpritjeje prej katërmbëdhjetë ditësh, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), së bashku me ata që e shoqëronin, u nisën nga Kuba për në Medinë. Ishte ditë e xhuma (e premte). Koha e mesditës i gjeti në luginën Ranuna. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) zbriti nga deveja dhe drejtoi faljen e namazit të xhumasë, i cili, si një shenjë e pushtetit të Islamit, u bë farz, detyrim fetar. Gjatë këtij namazi, Profeti mbajti dy hutbe, ligjërata të posaçme të së premtes.

Hutbeja e parë.

"O njerëz!

Para se të vdisni, bëni pendim. Sa ta keni në dorë, shihni të bëni punë të mira. Rregulloni marrëdhëniet tuaja me Zotin duke dhënë shumë lëmoshë (sadaka) hapur dhe fshehur e më shumë duke e përmendur Zotin. Po të veproni kështu, furnizoheni, ndihmoheni dhe arrini të siguroni gjërat që s'keni mundur t'i siguroni!

Dijeni se Allahu, në këtë muaj të këtij viti e në këtë vend e ka bërë të detyrueshme faljen e namazit të xhumasë gjer në kiamet. Në të gjallë time ose pas meje, kushdo qoftë që, ndërsa ka para një imam, e lë pa

309 Ibni Sa'd, I, 245.

falur këtë namaz duke mos i dhënë rëndësi ose duke e mohuar, mos paftë kurrë të mirë! Dhe Allahu mos i dhëntë kurrë sukses në punët e tij! Për atë njeri nuk ka namaz tjetër, me përjashtim të atyre që pendohen, sepse Allahu e pranon pendesën e atij që pendohet! (Ibni Maxhe, *Ikame*, 78)

O njerëz!

Sa të jeni gjallë, përgatituni për jetën tuaj në botën tjetër. Pa dyshim, secili nga ju ka për të vdekur e ka për ta lënë tufën pa çoban. Pastaj Allahu, pa përkthyes e ndërmjetës, do t'ju pyesë: "A nuk të erdhi i Dërguari im e t'i bëri të ditura urdhrat e mia? Unë të dhashë ty mall e pasuri, të bëra shumë të mira e favore, po ti, ç'solle për vete?"

Çdo njeri, para një pyetjeje të tillë, do të shohë majtas e djathtas e nuk do të shohë gjë, kurse, kur të shohë para, do të shohë xhehennemin...

Atëherë, zgjohuni! Kush të jetë i zoti për të bërë një të mirë qoftë edhe sa një gjysmë hurmaje e të shpëtojë nga zjarri, ta bëjë! Kush nuk ka mundësi as për kaq, të paktën të thotë një fjalë të mirë, sepse për një të mirë jepet një e mirë (sevap) sa dhjetëfishi gjer në shtatëqindfishin e saj.

Paqja, mëshira dhe begatia e Allahut qofshin mbi ju!" (Ibni Hisham, I, 118-119; Bejhaki, *Delail*, II, 524)

Hutbeja e dytë.

E falenderoj Allahun dhe ndihmën prej tij kërkoj! Te Allahu mbështetemi nga sherri i vetvetes sonë dhe e keqja e punëve tona! Askush nuk mund ta kthejë nga rruga atë që Allahu e ka vënë në rrugë të drejtë dhe askush nuk mund ta vejë në rrugë të drejtë atë që Allahu e ka nxjerrë nga rruga!

Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut! Ai është një, nuk ka të ngjashëm e të barabartë! Libri i Allahut është më e bukura e fjalëve! Kujt t'ia stolisë Allahu zemrën e ta fusë pas mohimit në Islam dhe kush ta pëlqejë Kur'anin ndaj fjalëve të tjera, ai njeri do të thotë se ka arritur shpëtimin!

Libri i Allahut është më e bukura dhe më shprehësja e fjalëve!

Duajeni atë gjë që do Allahu! Mos u mërzitni së lexuari fjalën e Allahut dhe së përmenduri Allahun! Fjala e Allahut të mos jua ngushtojë zemrën, sepse ajo fjalë dallon dhe zgjedh ajkën e çdo gjëje, tregon të dobishmen e punëve, flet për profetët, robtë më të zgjedhur, duke përmendur ngjarjet më të mira të tyre[310]*, shpjegon se ç'është hallall e ç'është haram.*

Vetëm Allahun adhurojeni dhe mos i bëni shok asgjë Atij! Ruhuni me të drejtë prej Tij! Gjuha t'ju mbështesë punët e mira! Duhuni mes jush me anë të fjalës së Allahut! Duhet ta dini pa asnjë dyshim se Allahu e ndëshkon prishjen e marrëveshjes!

Paqja e Allahut qoftë mbi ju! (Bejhaki, *Delail*, II, 524-525)

Me temat e besimit, adhurimit, moral-etikës, veprimit, etj., këto dy hutbe kanë vlerën e një përmbledhjeje të përgjithshme të fesë islame.

Fakti që namazi i xhumasë u bë farz (detyrim fetar) gjatë hixhretit, nënvizon rëndësinë dhe domosdoshmërinë e mbledhjes së muslimanëve si bashkësi.

Pritje emocionante në Medinë

Kur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do të nisej nga Kuba për në Medinë, u çoi fjalë dajave të vet, të Bijve Nexhar. Ata u armatosën, shkuan dhe, duke e përshëndetur Profetin (s.a.s.) me selam, i thanë:

"Mund të hipësh në deve i garantuar për sigurinë tënde!"[311]

Pas namazit të xhumasë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) hipi në devenë e vet Kasva dhe, nën shoqërimin e Hz. Ebu Bekrit (r.a.), parësisë së të Bijve Nexhar dhe muslimanëve të tjerë, hyri në Medinë.

310 Më shumë se një të tretën e Kur'anit e përbëjnë rrëfimet mbi profetët. Për urtësinë e rrëfimeve mbi profetët, shih Osman Nuri TOPBAŞ, *Nebiler Silsilesi*, vëll. 1. f. 11-28, İstanbul 2004 si dhe përkthimin shqip me titull "Vargu i profetëve" nga M. Hoxha.

311 Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 46.

Banorët e Kubas që e kuptuan se do të privoheshin nga nderi për ta mbajtur më shumë si mik të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), me hidhërimin e ndarjes prej tij, i thanë:

"O i Dërguari i Allahut! A po ndahesh sepse u mërzite prej nesh, apo për të shkuar në një vend më të mbarë se ky i yni?"

Profeti (s.a.s.) u tha duke ua bërë të qartë se ishte i kënaqur prej tyre:

"Unë u urdhërova të shkoj në Medinë!" (Dijarbekri, I, 339)

Të gjithë besimtarët medinas kishin dëshirë për ta bërë, secili për vete, mik të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Secili dëshironte me gjithë shpirt ta çonte dhe ta respektonte në shtëpi të vet, prandaj ata debatonin me njëri-tjetrin për këtë. Atëherë, ai ia la këtë punë devesë së vet, Kusvasë, dhe u tha njerëzve:

"Lereni të lirë kafshën dhe hiquni nga rruga; asaj po i rrëfehet se ku duhet të ndalojë!" (Ibni Hisham, II, 112-113)

Vetëm në këtë mënyrë do të zgjidhej, pa iu thyer zemra kujt, se te kush kishte për të bujtë Profeti.

Me të vërtetë, deveja e bekuar, pasi u ul e u ngrit në dy-tri vende, u ul përfundimisht para shtëpisë së Halid bin Zejdit (r.a.), domethënë, në truallin para shtëpisë së Ebu Ejub el-Ensariut. Zemrën e sahabiut me fat, Ebu Ejub, e mbështolli një gëzim i papërshkruar. Dhe Ebu Ejubi e ftoi të Dërguarin e Allahut në shtëpi:

"Bujrum, o i Dërguari i Allahut! Na e nderove shtëpinë!"

Ndërsa i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po shkonte drejt shtëpisë së Ebu Ejubit (r.a.), vajzat e vogla të Nexharëve i dolën para duke kënduar e duke i rënë defit:

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ يَا حَبَّذَا مُحَمَّدٌ مِنْ جَارِ

"Ne jemi bijat e Nexharëve! Ç'lumturi, ç'nder i madh është të jesh farefis i Hz. Muhammedit, të jesh komshi me të!"

Mbreti i zemrave, Profeti ynë (s.a.s.) i pyeti ato:

"Pa më thoni, a më doni mua?"

Dhe ato i përgjigjeshin:

"Po, o i Dërguari i Allahut, të duam shumë!"

I gëzuar nga gëzimi dhe hareja e tyre, Zotëria i Botëve (s.a.s.) u thoshte:

"Allahu e di se edhe unë ju dua juve! Vallahi, edhe unë ju dua juve! Vallahi, edhe unë ju dua juve!" (Ibni Maxhe, *Nikah*, 21; Dijarbekri, I, 341)

Bera bin Azib (r.a.) thotë:

"Unë nuk kam parë gëzim më të madh se gëzimi i medinasve për ardhjen e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.)! Të gjithë medinasit, të mëdhenj e të vegjël, gra e burra, ishin derdhur rrugëve, ishin ngjitur mbi çatitë e shtëpive dhe bërtisnin me gëzim:

"Erdhi Profeti i Allahut! O Muhammed! O i Dërguari i Allahut! O Muhammed! O i Dërguari i Allahut!" (Buhari, *Menakibu'l-Ensar*, 45; Muslim, *Zuhd*, 75)

Edhe Hz. Enes bin Malik (r.a.) ka thënë:

"Nuk kam parë ditë më të bukur, më të hareshme e më të nurshme se dita kur i Dërguari i Allahut e nderoi Medinën! Kur erdhi ai, e gjithë Medina u mbyt në dritë!" (Ahmed, III, 122; Tirmidhi, *Menakib*, 1/3618)

Muslimanët medinas therën deve për kurban në shenjë falenderimi për lumturinë që ndjenin nga ardhja e nderuar e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) në Medinë.[312]

Sa bukur e shpreh poeti në një dyvargsh dashurinë e besimtarëve për të Dërguarin e Allahut (s.a.s.):

Fjala "Aman" është e barabartë me emrin tënd të nderuar;

Prandaj, zikri i ashikut është "Aman!", o Resulullah!

Sipas sistemit të llogaritjes me kronograme, vlera e fjalëve "Aman" dhe "Muhammed" është e njëjtë: 92. Ç'gjetje e bukur poetike që ashiku, duke thirrur "Aman", në të vërtetë, thërret Profetin! Ç'është e vërteta, do ta kishin zili edhe bilbilat!

312 Ahmed, III, 301.

Me Hixhretin Profetik, mbyllej periudha mekase dhe fillonte periudha medinase e profetësisë.

❖

Shkurtimet:

(s.a.s.): sal'lallahu alejhi ve sel'lem (mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të!)

(k.s.): kuddise sirruh (iu shenjtëroftë e fshehta!)

(r.anh): radijallahu anh (Allahu qoftë i kënaqur me të!) - për personin mashkull.

(r.anha): radijallahu anha (Allahu qoftë i kënaqur me të!) - për personin femër.

(r.anhum): radijallahu anhum (Allahu qoftë i kënaqur me ta!)

(r.anhuma): radijallahu anhuma (Allahu qoftë i kënaqur me ata të dy!)

BIBLIOGRAFIA

Abdülkâdir Atâ,
Azametü'l-Kur'ân, Beyrut 1984.

Abdurrezzâk bin Hemmam,
Musannef, I-XI, Beyrut 1970.

Aclûnî, İsmail bin Muhammed,
Keşfü'l-Hafâ, I-II, Beyrut ts.

Ahmed bin Hanbel,
el-Müsned, I-VI, İstanbul 1992;
Kitâbü'z-Zühd, ts.

A. H. Viyarthi - U. Ali,
Doğu Kutsal Metinlerinde Hazret-i Muhammed, trc: Kemal Karataş, İstanbul 1997.

Ali el-Müttakî,
Kenzü'l-Ummâl, I-XVI,
Beyrut 1985.

Ali Yardım,
Peygamberimiz'in Şemaili,
İstanbul 1998.

Âlûsî, Ebü's-Senâ Şehâbeddîn Mahmûd bin Abdullah,
Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî,
I-XXX, Beyrut, Dâru İhyâi't-Tü-râsi'l-Arabî, ts.

Âsim Efendi,
Kamus, I-IV, İstanbul 1305.

Asri Çubukçu,
DİA, "İbrâhîm" md., c. XXI,
İstanbul 2000.

Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd bin Ahmed,
Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhâri, I-XXV, Beyrut, İdâretü't-Tıbâati'l-Münîriyye, ts.

Belâzurî, Ebu'l-Abbâs Ahmed bin Yahya,
Ensâbu'l-Eşrâf, Mısır 1959.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed bin el-Hüseyn,
es-Sünenü'l-Kübrâ, IX, Dâru'l-Fikr, ts.; **Şuabu'l-îmân,** I-IX, Beyrut 1990; **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibi'ş-Şer'iyye,** I-VII, ta'lik: Abdülmu'ti Kal'acî, Beyrut 1985; **Kitâbü'z-Zühdi'l-Kebîr,** Beyrut 1996.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed bin İsmail,
el-Câmiu's-Sahîh, I-VIII, İstanbul 1992; **Edebü'l-Müfred,** Beyrut 1989; **et-Târîhu'l-Kebîr,** I-IX, Haydarabad 1958; **et-Târîhu's-Sağîr,** I-II, Kahire 1977.

Bûtî, Saîd Ramazân,
Min Rcvâii'l-Kur'ân, Beyrut 1996.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali bin Ömer,
Sünen, I-IV, Beyrut 1986.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah bin Abdirrahmân, **Sünenü'd-Dârimî,** I—II, İstanbul 1992.

Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye bin Şehridâr, **el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb,** Beyrut 1986.

Diyârbekrî, Hüseyin bin Muhammed, **Târîhu'l-Hamîs,** III, Beyrut ts.

Ebû Dâvud, Süleyman bin Eş'as es-Sicistânî, **Sünen-i Ebî Dâvud,** IV, İstanbul 1992.

Ebû Nuaym, Ahmed bin Abdillâh, **Hilyetü'l-Evliyâ,** I-X, Beyrut 1967; **Delâilü'n-Nübüvve,** Haydarabad 1369.

Elmalılı, M. Hamdi Yazır, **Hak Dîni Kur'ân Dili,** I-X, İstanbul 1971.

Ferîdüddîn Attâr, **Tezkiretü'l-Evliyâ,** Tahran 1372.

Fuat Günel, **DİA,** "Hira" md., c. XVIII, İstanbul 1998.

Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed bin Muhammed, **İhyâu Ulûmi'd-Dîn,** I-VI, Beyrut 1990.

Hâlid-i Bağdadî, **Mektûbât-ı Mevlânâ Hâlid,** İstanbul 1993; **Risâletu r-Râbıta,** (Mevlânâ Safiyyüdin, Ali bin Hüseyin, **Reşahât,** İstanbul, Sarınizde Taşdestigâhı 1291/1874 hamişinde); **Dîvân,** (Trc. Sadreddin Yüksel), İstanbul 1977.

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed bin Abdillâh en-Neysâbûrî, **Müstedrek ale's-Sahîhayn,** IV, Beyrut 1990.

Halebî, Ebu'l-Ferec Ali bin İbrahim, **İnsânu'l-Uyûn,** I-III, Mısır 1964.

Hamîdullâh, Muhammed, **Hazrct-i Pcygamber'in Savaşları,** trc: Salih Tuğ, İstanbul 1991; **el-Vesâiku's-Siyâsiyye,** Beyrut 1985; **İslâm Peygamberi,** I—II, İstanbul 1995.

Hayreddin Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku,** İstanbul 1996.

Heysemî, Hafız Nûreddîn Ali bin Ebî Bekir, **Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid,** I-X, Beyrut 1988.

İbn-i Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf bin Abdullah bin Muhammed, **el-İstiâb fî Mârifeti'l-Ashâb,** I-IV, Kahire ts; **ed-Dürer fî İhtiyâ-ri'l-Meğâzî ve's-Siyer,** thk. Şevki Dayf, Kahire 1966.

İbn-i Arabî, Ebû Abdullah Muh-

yiddin Muhammed bin Ali, **el-Fütühâtü'l-Mekkiyye,** I-XIV, tahk. Osman İsmail Yahya, İbrahim Medkur, Kahire 1972-1992; **Fusûsu'l-Hikem Terceme ve Şerhi,** I-IV, Ahmed Avni Konuk, haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, İstanbul 1987-1992.

İbn-i Asâkir, Ebû Kasım Ali bin Hasan, **Târihu Dımeşk,** ts.

İbn-i Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâleddîn Abdurrahmân bin Ali, **Zâdü'l-Mesîr fi İlmi't-Tefsîr,** I-IX, Beyrut 1987.

İbn-i Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah bin Muhammed, **el-Musannef,** I-VH, Haydarâbâd 1976.

İbn-i Esîr, Ebu's-Seâdet el-Mubârek bin Muhammed, **en-Nihâye,** I-V, Kahire ts.

İbn-i Esîr, Ebu'l-Hasen Ali bin Muhammed, **el-Kâmil fi't-Târîh,** I XIII, Beyrut 1979-1982; **Üsdü'l-Gâbe,** I-VII, Kahire 1970.

İbn-i Habîb, **Kitâbü'l-Muhabber,** thk. Eliza Lichten-Stadter, Haydarabad 1942.

İbn-i Hacer el-Askalânî, Şihâbüddîn Ahmed bin Ali, **el-Fethu'l-Bârî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî,** I-XXVIII,. Dâru'l-Fikr, Fuat Abdülbâkî neşri, ts; **el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe,** Mısır 1379; **el-Metâlibü'l-Âliye,** I-IV, Kuveyt 1973.

İbn-i Haldun, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân bin Muhammed, **Târîhu İbn-i Haldun,** Müessesetü Cemâl, Beyrut 1979.

İbn-i Hibbân, Ebû Hatim el-Bustî, **Sahîhu İbn-i Hibbân,** I-XVIII, Beyrut 1993.

İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik bin Hişâm, **es-Sîretü'n-Nebeviyye,** Beyrut 1937.

İbn-i Huzeyme, Ebû Bekir Muhammed bin İshâk, **Sahîhu İbn-i Huzeyme,** I-IV, Beyrut 1970.

İbn-i İshâk, Muhammed bin İshâk bin Yesâr, **Sîretü İbn-i İshâk (Kitâbü'l-Mübtcdei ve'l-Mcb'asi ve'l-Meğâzî),** Konya 1981.

İbn-i Kayyım el-Cevziyye, Muhammedi Ebî Bekir, **Zâdül-Meâd,** I-VI, Beyrut 1995.

İbn-i Kesîr, İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ, **Tefsîru Kur'âni'l-Azîm,** I-V, Beyrut 1988; **el-Bidâyc ve'n-Nihâye,** I-XV, Kahire 1993; **es-Sî-**

rctü'n-Ncbcviyyc, I-IV, Kahire 1966.

İbn-i Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed bin Yezid el-Kazvinî, **Sünenü İbn-i Mâce,** İstanbul 1992.

İbn-i Seyyidinnâs, **Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Meğâzî ve's-Siycr,** thk. Muhammed el-Îd el-Hatrâvî ve Muhyiddîn Mistu, I-II, Beyrut 1992.

İbrahim Canan, **Hadis Ansiklopedisi,** I-XVIII, İstanbul ts.

İmâm Mâlik bin Enes, **Muvattâ,** I-II, İstanbul 1992.

İsmail Cerrahoğlu, **DİA,** "Garânîk" md., c. XIII, İstanbul 1996.

Kâdî Iyaz bin Mûsâ, **eş-Şifâ bi-Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ,** I-II, İstanbul ts.

Kâmil Mîras, **Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi,** I-XIII, Ankara 1972.

Kastallânî, Ebu'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed, **el-Mevâhibu'l-Ledünniyye,** I-II, Mısır 1281. **el-Mevâhibü'l-Ledünniye Tercemesi,** I-II, tere. Şâir Abdülbâki, sadl. Turgut Ulusoy, İstanbul 1984.

Kettânî, Muhammed Abdü'l-Hayy, **Nizâmü'l-Hukûmeti'n-Nebeviyye (et-Terâtibü'l-İdâriyye),** I-II, Beyrut 1996.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed, **el-Câmî li-Ahkâmi'l-Kur'ân,** I-XX, Beyrut 1985.

Maurice Bucaille, **Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İncîl ve Kur'ân,** tere. Mehmet Ali Sönmez, Ankara 1998.

Muhammed İlyâs Abdülğanî, **Târîhu Mekkete'l-Mükerrameti Kadîmen ve Hadisen,** el-Medînetü'l-Münevvere 2001.

Muhammed Pârsâ, **Faslü'l-Hitâb Tercemesi:Tevhid'e Giriş,** tere. Ali Hüsrevoğlu, İstanbul 1988.

Mustafa Âsim Koksal, **İslâm Târihi,** I-XVIII, İstanbul 1987.

Mustafa bin Halil ez-Zağravî, **Risâletü'l-Besmele,** (Mustafa Cem'î'nin el-Bürhânü'l-Müttakîn Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn isimli eserinin baş tarafında), İstanbul 1298.

Münâvî, Muhammed Abdürraûf, **Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmii's-Sağîr,** I-VI, Beyrut 1994.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin bin Haccâc el-Kuşeyrî,

el-Câmiu's-Sahîh (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-III, İstanbul 1992.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed bin Şuayb,
Sünenü'n-Nesâî, I-VIII, İstanbul 1992.

Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yahya bin Şeref,
Riyâzü's-Sâlihîn (tercüme ve şerh: Yaşar Kandemir, İsmail Lütfi Çakan, Râşit Küçük), I-VIII, İstanbul 1997; **Şerhu Sahîh-i Müslim,** I-XVIII, Mısır 1981.

Osman Nuri Topbaş,
Külliyât, Erkam Yayınları.

Râzî, Fahruddîn Muhammed bin Ömer,
Mefâtihu'l-Gayb (et-Tefsîru'l-Kebîr), I-XXXII, Beyrut 1990.

Remzi Kaya,
"İlâhî Kitaplarda Hazret-i Muhammed", **UÜİF Dergisi, sayı: 6,** 1994.

Rudânî, Ebû Abdullah Şemsüddin Muhammed bin Süleyman,
Cem'u'l-Fevâid min Câmii'l-Usûl ve Mecmau'z-Zevâid-Büyük Hadis Külliyâtı, I-V tere. Nâim Erdoğan, tahric, Yusuf Özbek, İstanbul ts.

Sâdık Dânâ,

Külliyât, Erkam Yayınları.

Said Bektaş,
Fadlu'l-Haceri'l-Esved ve Makâmi İbrâhîm, Beyrut 1420.

Süyûtî, Ebû'1-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân bin Ebû Bekir,
el-Câmiu's-Sağîr, Mısır 1306; **Miftâhu'l-Cenne fi'l-İhticâc bi's-Sünne,** Beyrut 1987.

Süheylî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân bin Abdullah,
er-Ravdu'l-Ünf fi Tefsiri's-Sireti'n-Nebeviyye li-İbn-i Hişâm, I-IV, tahk. Tâhâ Abdürraûf Sa'd, Beyrut 1978.

Şefik Can,
Mesnevî Tercümesi, I-VI, İstanbul 1997.

Şinâsî Gündüz,
"Misyonerlik ve Hristiyan Misyonerler", **Diyanet İlmî Dergi,** cild 38, sayı 2, 2002.

Taberânî, el-Hâfız Ebu'l-Kâsım Süleyman bin Ahmed,
el-Mu'cemu'l-Kebîr, I-XXV, Beyrut 1983.

Taberî, Ahmed bin Abdullah bin Muhammed,
er-Riyâdu'n-Nadra, Beynıt 1996.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed bin Cerîr,
Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Ayi'l-Kur'ân, I-XXX Beyrut 1995; **Târih,** I-XI, Mısır ts.

Tâhiru'l-Mevlevî,
Müslümanlıkta ibâdet Târihi, Ankara, 1998; **Edebiyat Lügati,** neşre hazırlayan: Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.

Tirmizî, Ebû İsâ, Muhammed bin İsa,
Sünenü't-Tirmizî, I-V, İstanbul 1992; **eş-Şemâilü'l-Muhammediyye,** Beyrut 1968.

Vahidî, İmâm Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed,
Esbâbü Nüzûli'l-Kur'ân, thk: Kemâl Besyûnî Zağlûl, Beyrut 1990.

Vâkıdî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ömer,
Megâzî, I-III, Beyrut, 1989; Mısır 1948.

Ya'kûbî, Ahmed bin Ebû Ya'kûb bin Cafer,
Târîhu'l-Ya'kûbî, III, Beyrut 1992.

Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed,
Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, I-XXIII, Beyrut 1986-1988.

Zekâi Konrapa,
Peygamberimiz, İstanbul 1987.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd bin Ömer bin Muhammed,
Tefsirü'l-Keşşâf an Hakîkati't-Tenzîl ve Uyuni'l-Ekâvil fi Vucûhi't-Te'vîl, I-VI, tahk. Muhammed Mersi Amir, Kahire 1988.

Zerkânî, Muhammed Abdülazîm,
Menâhilü'l-İrfân, III, Beyrut 1988.

PERMBAJTJA

PARATHENIE / 7
HYRJE / 13

Rëndësia e biografisë profetike të Hz. Muhammedit (s.a.s.) në kuptimin dhe përjetimin e Islamit 13
Urtësia e zgjedhjes së Arabisë si djep i lindjes së Islamit 21
Ummu'l-Kura: Meka 25
Historia dhe shenjtëria e Qabes 31
Ngjarja e elefantit që tregonte se Qabja ndodhej nën mbrojtjen hyjnore 38
Ibrahimi (a.s.) dhe hanifizmi 41

PJESA E PARE

HAZRETI MUHAMMEDI PARA PROFETËSISË / 47

LINDJA DHE FEMIJERIA E HZ. MUHAMMEDIT 48
Drita Muhammediane 48
Prejardhja e pastër e Profetit tonë 52
Martesa e prindërve të Profetit, Abdullah dhe Amine 54
Vdekja e të atit të Profetit, Abdullah 57
Ngjarjet dhe lajmet që paralajmëronin shfaqjen e Profetit 58
Ardhja e madhe dhe ngjarjet e jashtëzakonshme shoqëruese .. 69
Emrat e Profetit 73
Te mëndesha 74
Hapja e parë e gjoksit 80
Udhëtimi në Medinë dhe vdekja e nënës 82

Nën mbrojtjen e gjyshit Abdylmuttalib 84
Nën mbrojtjen e ungjit Ebu Talib 86
Hapja e dytë e gjoksit: 88
mbushja e zemrës profetike me mëshirë e dhembshuri 88

RINIA E PROFETIT 90
Rritja e Profetit nën mbrojtjen dhe kujdesin hyjnor 90
Profeti shkon me dhen 94
Udhëtimet së bashku me të ungjit 95
Takimi me priftin Bahira dhe shenjat e dhëna prej tij 96
Hilful Fudul 101
Jeta tregtare e Profetit 103
Konstatimet e murgut Nastura 106
Martesa me Hz. Hatixhenë 107
Poligamia e Profetit dhe urtësitë e saj 109
Lirimi i Zejd bin Harithesë dhe birësimi i tij 118
Profeti e merr pranë Hz. Aliu 120
Fëmijët e Profetit 120
Gjykimi në Qabe 122
Ligjërata e Kuss bin Saidesë 125
Tërheqja në vetmi në shpellën Hira 127
Analiza e periudhës së fëmijërisë dhe rinisë 132

PJESA E DYTE

PERIUDHA MEKASE E PROFETËSISË / 135

PERIUDHA MEKASE E PROFETESISE 136
Fillimi i komunikimit hyjnor: ëndrrat besnike 136

TRE VITET E PARA TE PROFETESISE:FTESA E FSHEHTE ..138
Revelacioni ose zbulesa e parë dhe ndërprerja e zbulesës 138
E vërteta e revelacionit ose zbulesës hyjnore dhe format e saj ... 147

Profetësia dhe përfaqësimi profetik 160
Atributet e profetëve 164
Profeti Muhammed si njeri 180
Profeti Muhammed si njeri i paarsimuar dhe urtësitë e kësaj .. 184
Hilje-i Saadet (Figura Profetike) 188
Rifillimi i vahjit ose zbulesës hyjnore 196
Muslimanët e parë 198
Porta e Erkamit:
Qendra e mësimit dhe edukimit të muslimanëve të parë 208

VITI I KATERT I PROFETESISE 210
Ftesa e hapur duke filluar me të afërmit 210
Rëndësia dhe stili i kumtimit fetar 223
Kumtesa islame dhe misionarizmi 239
Qëndrimi i Ebu Lehebit me të shoqen kundër Profetit 241
Përpjekjet e mekasve për t'u marrë vesh 244
Mrekullia e Kur'anit dhe ndikimi i tij mbi dëgjuesit 253
Qëndrimi i politeistëve kundër Kur'anit 266
Akuzat kundër Profetit dhe Kur'anit 273
Periudha e torturave 279
Sugjerimi ndaj muslimanëve për durim dhe qëndresë 290

VITI I PESTE I PROFETESISE 296
Emigrimi për në Abisini 296
Çështja Garanik 297
Emigrimi i dytë për në Abisini 300

VITI I GJASHTE I PROFETESISE 304
Kurejshët kërkojnë nga
Nexhashiu ekstradimin emigrantëve 304
Hz. Hamzai bëhet musliman 309

Hz. Omeri bëhet musliman 314

VITET 7-9 TE PROFETESISE:
VITET E BOJKOTIMIT DHE IZOLIMIT 321
Politika izolacioniste e politeistëve ndaj muslimanëve 321
Fundi i periudhës së izolimit 325
Mrekullia e ndarjes së hënës përgjysmë 328
Vazhdimi i kumtesës nga Profeti pavarësisht nga kushtet 331

VITI I DHJETE I PROFETESISE 335
Viti i Hidhërimeve:
Vdekjet e Hz. Hatixhesë dhe Ebu Talibit 335
Udhëtimi për në Taif 339
Një mëshirë e pashoqe
dhe ngushëllimet e mëshirës hyjnore 342
Xhindët dëgjojnë Kur'an prej Profetit
dhe pohojnë besimin 344
Takimet me fiset e ndryshme
dhe ftesa e tyre për në Islam 349

VITI I NJEMBEDHJETE I PROFETESISE 358
Takimet e Akabes 358
Hapja e tretë e gjoksit: përgatitja për miraxh 359
Dhurata e pashoqe e
Zotit për njeriun e vet më të dashur: Miraxhi 360
Disa ide nga Miraxhi 376
Jehonat e miraxhit 377

VITET 12-13 TE PROFETESISE 380
Besëlidhja e Parë Akabe 380

Emërimi i Mus'ab bin Umejrit si mësues 381
Besëlidhja e Dytë Akabe (Viti i 13 i profetësisë) 385
Analiza e periudhës së Mekës 392
Specifikat e ajeteve mekase 394
Zgjidhja e fundit për profetët:

HIXHRETI (Viti i 13 i profetësisë) 398
Leja për hixhret dhe hixhreti për në Medinë 398
Plani i politeistëve për atentat 402
Udhëtimi i vështirë 408
Udhëtari i Shenjtë që pritet 422
Faltorja e Kuba-s me themele devocioni 425
Namazi i parë i xhumasë në oazin Ranuna 428
Pritje emocionante në Medinë 430

BIBLIOGRAFIA / 435